

శ్లో॥ ద్వాపరాస్తోత్రేష పశతః సుమనాంసి విచిన్వతా,
కృతావై ప్రభుదత్తేన మాలా భాగవతీ కథా॥

శ్రీ కౌండవర్ణ ముద్రాకార, రాజమండ్రి.

విషయసూచిక

20. బలరాముఁడు ద్వివిదునిఁ జంపుట ...
21. లక్ష్మణా హరణము - సాంబ బంధనము
22. కౌరవులు - బలరాముఁడు ...
23. బలరాముఁడు హస్తినాపురమును గర్షించుట
24. నారదుఁడు - కృష్ణుని గృహచర్య ...
25. నారదుఁడు కృష్ణుని గృహచర్యను దర్శించుట
26. భగవత్కృపచే నారదుని ఈత్సుకత శాంతించినది
27. కృష్ణుని దినచర్య ...
28. జరాసంధునిచే బంధింపఁబడి సృపతుల సందేశము
29. ఉద్ధవుని సమ్మతి ...
30. ఇంద్రప్రస్థమునకు గృష్ణుని ప్రస్థానము ...
31. పాండవులు వాసుదేవుని సత్కరించుట ...
32. రాజసూయ యజ్ఞ ప్రస్తావము ...
33. భీమార్జునులతోఁ గృష్ణుడు మగధకుఁ బోవుట
34. జరాసంధ భీముల ద్వంద్వయుద్ధము ...
35. జరాసంధ వధ ...
36. బంధితులగు రాజులకు కృష్ణదర్శనము ...
37. బంధితరాజుల విడుదల - ధర్మరాజుని హర్షము

38. ధర్మజ రాజసూయము	...	464
39. శ్రీకృష్ణుని కగ్రపూజ	...	476
40. కృష్ణుని శిశుపాలుఁడు దూషించుట	...	485
41. శిశుపాల వధ	...	503
42. ధర్మజ రాజసూయ అవభృథస్నానము	...	509

బలరాముఁడు ద్వివిదునిఁజంపుట

శ్లో॥ నరకస్య సఖా కశ్చిద్ద్వివిదో నామ వానరః ।

సుగ్రీవ సచివః సోఽథ బ్రాతా మైందస్య వీర్యవాన్॥

సఖ్యైః సోఽపచితం కుర్వన్వానరో రాష్ట్రవిప్లవమ్

పుర గ్రామాకరాంధోపాన దహద్వహ్ని ముక్త్యుజన్॥

—శ్రీ భాగ. ౧౦ స్కం. ౬౭ ఆ. ౨, ౩ శ్లో॥

క॥ జన నాయక లిను సుగ్రీ

పుని సచివుఁడు మైందునకు సహోదరుఁడనఁగా

వినుతికి నెక్కిన ద్వివిదుం

డను ప్లవగుఁడు నరక సఖ్యుఁడతి దర్శితుఁడై॥

నీ॥ చెలికాని పగఁదీర్పఁదలఁచి కృష్ణుండేలు

పురములు జనపదంబులు దహించి

సరిదుపవన సరో వరములు గోరాడి

మందలఁ గొందలమందఁ జేసి॥

—శ్రీమదాంధ్రభాగవతము.

సంగప్రభావము ప్రతివారిమీఁదను బడితీరును. ఎంత
మంచివాఁడైనప్పటికిని నీచసాంగత్యమొనర్చినచో వాని
మనస్సులో నీచత వచ్చితీరును. ఎంతటి సదాచారియైనను
వ్యభిచారులగు స్త్రీ పురుషులతో సాంగత్య మొనర్చినచో,
వాని చిత్తము చంచలమై తీరును. ఎంతటి సతీసాధ్వీ, పతి
వ్రతయైనప్పటికిని, సదాచారిణియైనను, నామె నిరంతరము
కులటలతోడను చరిత్రహీనులతోడను సహవాసమొనర్చినచో

నామె మనస్సుజారిపోగలదు. ఈమనస్సొక భూతమువంటిది. గొప్పగొప్పఅరూఢ యోగులైనను సంగప్రభావముచే బతితులగుచుందురు. భగవత్సంగముండిననునధికమున విషయసంగముండినచో మనస్సు విషయములందు లగ్నమైపోవును. అందులకే మహర్షులు మాటిమాటికిని వారు చెప్పెడిదిది— ఎవరితోడను సంగమును బొత్తుగాఁ బెట్టుకొనఁగూడదు. ఒక వేళ సాంగత్యము చేసినచో జ్యేష్ఠులతోడను, శ్రేష్ఠులతోడను, గుణవంతులతోడను, భగవద్భక్తులతోడను సాంగత్య మొనర్పవలయును. నీచులతో సాంగత్యమొనర్చినచో నీచతవచ్చితిరును.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా ! పరీక్షిన్మహారాజడుగఁగా మా గురుదేవుఁడగు శుకమహర్షి ఆతని బలరాముని మిగిలిన చరిత్రనుగూడ చెప్పనారంభిం డెను. బలరాముని వ్రజయాత్రను గుఱించి చెప్పితిని. ఈ మధ్యలోనే ద్వారకకుఁ బొండ్రకవాసుదేవుని దూతవచ్చెను. అందువలనఁ బ్రసంగవశమునఁ బొండ్రక వధ, కాశీదహనము మొదలగు కథలను జెప్పితిని. ఇప్పుడు మరల పరీక్షిన్మహారాజిట్లనెను :- “స్వామీ ! అనంత, అప్రమేయ, అద్భుతకర్ముఁడగు బలరాముని యితర చరిత్రలను గూడ వినదలఁచుచున్నాను. సంకర్షణభగవానుఁడు సర్వసమర్థుఁడు. ఆతని యితర చరిత్రలనుగూడ చెప్పవలయును. బలరాముఁడు

పరమ పరాక్రమయుక్తులగు కార్యములను జేసియుండ వచ్చును.” రాజిల్లు ప్రశ్నింపఁగా విని మాగురుదేవులు భగవానుఁడగు బలరాముని అన్యచరిత్రముల నెట్లుచెప్పెనో మీకు వానినన్నిటినిఁ జెప్పెదను.”

త్రేతాయుగమున భగవానుఁడు రావణునిఁ జంపినపుడు సుగ్రీవుఁడే ఋక్ష, వానరసేనలతో లంకకుఁబోయి యుండెను. ఈ వానరులు వేటువేటు ద్వీపములందును, వేటు వేటు వర్షములందును నివసించుచుండిరి. వీరు పదేవతలు. హనుమంతుఁ కింపురుషులలోనివాఁడు. ఈతని యాకృతి మనుష్యులవలెనే యుండును. కొంత వానర రూపమును గలదు. ఈతనిఁ జూడఁగనే సందేహము కలుగుచుండును. “కిం పురుష” ఈతఁడు పురుషుఁడా ?” ఉపదేవుఁడగుటచే నీతని ఆయువును నెక్కువగనుండును. హనుమంతుఁడిప్పటికి నున్నాఁడు. ఆతఁడు కల్పజీవి. విభీషణుఁడును గల్పజీవియే. ఋక్షరాజగు జాంబవంతుఁడును జీవించియే యున్నాఁడు. ఆతని కూతురిని జాంబవతినిఁ గృష్ణుడు పెండ్లాడినాఁడుకదా ! ఈవిధముగ ద్వివిదుఁడను వానరుఁడును జిరంజీవియే. రామచంద్రుని సపరివారముగఁ బూజించు వేళ మైంద, ద్వివిదులను నావరణదేవతలుగ స్థాపించుచుందురు. వీరికిఁ బూజయును జరుగుచుండును. విష్ణువునకు జయవిజయలెట్లు పార్థదులో వీరును రామచంద్రునకుఁ

బార్షదులు. వారి వారి లోకములలో వీరెల్లప్పుడు నుందురు. శాపవశమున జయ విజయులు పృథివీపై హిరణ్యాకశిపు, హిరణ్యాక్షులుగను, రావణకుంభకర్ములుగను, దంతవక్త్ర శిశుపాలురుగను నుత్పన్నమైనో, అట్లే శాపవశమున ద్వివిదుఁడును నిత్యము భగవంతుని లోకమున నుండును. అంశరూపమున భూమిపైఁ బుట్టెను. శ్రీరామావతారకాలమున నీతఁడును, నీతని సోదరుఁడగు మైందుఁడును సుగ్రీవుని మంత్రులుగ నుండిరి. గొప్ప బలవంతులు. ఈ ద్వివిదునకు గొప్ప బలగర్వ మేర్పడెను. ఈ గర్వముచేతనే యీతఁడు లక్ష్మణునిఁ గూడ అవమానించెను. అంత లక్ష్మణుఁ డిట్ల నెను :- “నే నిప్పుడే నీ యీ యవినయమునకుఁ బ్రతిక్రియ చేసి ఫలము చూపెడు వాఁడనే. కాని రామచంద్రుఁడు మీ వానరులందఱకును నభయ ప్రదాన మొనర్చియుండెను. కావున నిప్పుడు నిన్నుఁ జంపను. ఇంకొక అవతారమున నీ గర్వము నణఁచెదను. నీవు దుష్టతావశమున నాకవమానమును గావించినచో నేను నిన్నుఁ జంపెదను.

ఆ ద్వివిదుఁడే శాపవశమున ద్వాపరయుగమున నరకునకు మిత్రుఁడయ్యెను. కృష్ణుఁ నరకాసురునిఁ జంపగా ద్వివిదునకు మిక్కిలి క్రోధము కలిగెను. సంగదోషముచే నీతనికి దుష్టత్యమునుగలిగెను. కృష్ణుఁడు సామాన్య మానవునిఁ గాదలఁచుచుండెను. ఆతఁడు మనస్సులోనిట్లనుకొనెను :-

“శ్రీకృష్ణుడు నామిత్రుడగు నరకాసురుని జంపినాడు. నామిత్రుని జంపినవానిమీద నేను కసిదీర్చుకొనక పోయినచో నింక నామిత్రత్వమేమున్నది? పరలోకమున నున్న నామిత్రునకు సంతోషమును గలిగింపవలయును. అట్లు కలిగించినవాడే యథార్థమగు మిత్రుడు” అని యిట్లా లోచించుకొని ఠావ్త్రమంద నేకములగునుపద్రవములు కావించు చుండెను. ఆతడు తన్నెదింపఁగల బలవంతుడెవఁడను గర్వముతో నుండెను. ఆ యహంకారమున నాతడెచ్చట వెండి, బంగారము, ఇంక విలువగల వస్తువులుండునో అచ్చట నగ్నివంటించి తగులఁబెట్టుచుండెను. పశువుల కొట్టములను దగులఁబెట్టుచుండెను.

శౌనకుఁ డిట్లడిగెను :- “సూతా ! ఆతడు భగవా నునిమీదనే కసిని దీర్చుకొనఁదలఁచినచో ద్వారకకే వచ్చి అట్లు చేయవచ్చునుగదా ! పాపము ప్రజలేమి చేసి నారు. నగరగ్రామములను దగులఁ బెట్టుటెందులకు ?”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ ! ఇతరులకు ఉపద్ర వమును గలిగించుటయే దుష్టుల స్వభావముగ నుండును. ఆతని యుద్దేశ్యము శ్రీకృష్ణునకు బ్రతీకార మొనర్చుటయే. దానికి దారిలో నాతని కాటంకమును గలిగించు రాజుల కును, బ్రజలకును బాధను గలిగించు నుపద్రవములను గావించుచుండెను ద్వారకకు వచ్చి ఆతడు చాలగొప్ప

అల్లరినిఁ జేయుచుండెను. భగవానుఁడు నివసించు ద్వారకలో నాతఁడెన్నో ఉపద్రవములను గలిగించుచుండెను. కృష్ణునకు బాధ కలిగించుటకే ఆతఁడు దృఢ సంకల్పమొనర్చుకొని యుండెను. వానిలోఁ బదివేల యేనుఁగులు బలమున్నది. అందువలనఁ బర్వతములందలి పెద్దపెద్ద బండల నెత్తి గ్రామములపై విసరివేయుచుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు గ్రామములను దగులఁబెట్టుచుండెను. సముద్రములోనికిఁ బోయి అచ్చటనుండి జలములను వెడజిమ్మినఁ గొన్ని గ్రామములే ఆ జలములకుఁ గొట్టుకొని పోవుచుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు ఋషుల ఆశ్రమములకుఁ బోవుచుండును. అచ్చటనుండిన మంచిమంచి ఫలములు గల వృక్షములను బెఱికి పారవేయుచుండును. వారి అగ్నిహోత్రములలోని అగ్ని నార్పివేయుచుండును. ఒక్కొక్కప్పుడు డాకుండములలో మలమూత్రములను విసర్జించు చుండును. ఒక్కొక్కప్పుడు స్త్రీలను, బురుషులను బట్టుకొని పోయి పర్వతగుహలలో నుంచి బంధించును. భృంగము కీటకములను గొని పోయి; తన బిలములోఁ బెట్టుకొని యెట్లు బంధించునో అట్లే వీరిని పెద్దపెద్ద బండలతో గుహలలోఁబెట్టి బంధించును. ధనలోభముచే ధనికులను దొంగలు బంధించునట్లు వంగదేశపు స్త్రీలు మాయలచే పురుషులను వారియిండ్లలో బంధించునట్లు బంధించుండెను. ఇట్టి యుపద్రవము లనేకము

లొనర్చుచుండెను. ప్రజలుపోయి యీ సమాచారమును శ్రీకృష్ణునితోఁ జెప్పకొనిరి. భగవానుఁ డిట్లనెను :- “ఆతడు బలరాముని వలతులలోని వాఁడు. నేను వానితోఁ గల్పించుకొనను.” అప్పు డందఱును బోయి బలరామునకు మొఱపెట్టుకొనిరి. బలరాముఁడు తాను తలఁచినది చేసితీఱును. ఆయితే ఆతనికి యుద్ధములు మొదలైనవి అంతగా నచ్చవు. తన పనియేమో తాను చూచుకొనును. కాని ఆతని కెవఁడైన భంగమును గలిగించెనా వానిపని పట్టును. అందువలనఁ బ్రజలాతనితో నిట్లనిరి:- “స్వామీ! మీరింటిలోఁ గూరుచుంటిరి. చూడుఁడు నేఁడు రైవతక పర్వతము మీఁద నెంతటి ఆనందోత్సవము జరుగుచున్నదో, ఏదో ఒకరోజైన వనవిహార కార్యక్రమమును బెట్టుకొనుఁడు.”

బలరామున కిందులో నభ్యంతరమేమి యుండఁగలదు. మఱునాఁడు వనవిహారమునకు సిద్ధపడెను. సేవకులు ముందుగాఁ బోయి ఆమోద ప్రమోదముల నేర్పాటుకావించిరి. బలరాముఁడు తన భార్యలతో నచ్చటికివచ్చెను. అచ్చట నాట్యగానములును నేర్పాటయ్యెను. మల్లెపూలు, పారిజాతాదులు కొల్లలుగ నుండెను. అది సుఖదమగు వసంత ఋతువు. యధేష్టముగ మధుపానమొనర్చి, ఆనందముగ గానమును వినుచుండెను. మధ్య మధ్య తానును బాడు శుండెను,

ఆ వానరుఁడు తాళ స్వర సహితముగ వచ్చుచుండిన సుందరసంగీత సుమధుర ధ్వనిని వినఁగానే, ఆ శబ్దమునుబట్టి ఆతఁడు రైవతపర్వతము మీఁదకు వచ్చెను. వృష్ణివంశ వతంసుఁడగు బలభద్రుఁడు వనితల మధ్య విరాజిల్లుచుండుటను గాంచెను. ఆతఁడు స్వచ్ఛ వస్త్రములను ధరించి యుండెను. ఆతని శరీరమంతయును సుందరముగ నుండెను. ఆతఁడు వికసిత పద్మమాలలను ధరించియుండెను. మధుపాన మొనర్చుటచే నాతని విశాలములగు నేత్రములరుణవర్ణము కలవయ్యెను. మధుపాన మత్తతచే నాతఁడు మెల్లమెల్లఁగా నరగన్నతో మందహాస మొనర్చుచుండెను. ఆతని విశాల శరీరము మద్రసావియగు మాతంగమువలె నుండెను. ఆతఁడు కామినీ కలకంఠముల నుండి వెలువడుచుండిన మధుర గానమును శ్రవణము చేయుచుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు తానును గానమొనర్చుచుండెను. ఆ దుష్టుఁ డగు ద్వితిదుఁడు వచ్చి ఆ యానందమునకు భంగమును గలిగించెను. వాని కొక్క దుష్ట ఆలోచన తోఁచెను. ఆతఁడు సమీపమున నుండిన విశాల వృక్షముపై నెక్కి, అచ్చటనుండి స్త్రీలవైపు చూచుచు నోరు దెఱచుచు, కిలకిలారవము లొనర్చుచు వృక్షముల నూప నారంభించెను. యువతులగు స్త్రీలు స్వభావముచేతఁ జంచలురుగను, నవ్వుచుఁ గుతూహల ప్రియులుగ నుందురు. ఈ వానరుఁడు ప్రద్రవము లొనర్చు

టను గాంచి అందఱును నవ్వ నారంభించిరి. ఏగతాళిచేసి కవ్వింప నారంభించిరి. బలవంతుఁడగు తమపతి సమీపమున నుండుటచే వారి కేమాత్రమును భయము లేకుండెను.

దీనివలన నా వానరుఁ డత్యంత క్రుద్ధుఁడై, అది తన కవమానముగ భావించెను. ఆతఁడు స్త్రీలవైపునకు దుముకుటకుఁ గవ్వించుచుండెను. తన గుహ్యవయమును జూపించుచు నింక ననేక విధములగు నశిష్టతాకార్యము లొనర్ప నారంభించెను. దీనినిఁ గాంచఁగనే బలరామునకుఁ గోపము వచ్చెను. ఆతఁడు దగ్గఱనుండిన నొక రాతిబండనెత్తి విసరి వానినిఁ గొట్టఁగానే ఆతఁ డెగిరెను. అట్లెగురుటచే లక్ష్మ్యము తప్ప వానికి దగులకుండెను. ఆతఁ డుపద్రవము నొనరించుటకే సిద్ధపడియుండెను. వెంటనే ఆతఁడు పరుగిడెను. బాదము పిస్తా, పాలు, పచ్చకర్పూరము, కలకండ, ఏలకులు, మధు మిశ్రితమగు భంగుతోఁ గూడిన కలశమచ్చట సిద్ధముగ నుండెను. ఆ దుష్టుఁడు పోయి దానినిఁ దీసికొని నేలపైఁ బగులఁగొట్టెను. భంగంతయును గ్రిందఁబడిపోయెను. భంగు త్రాగువానికి భంగంతయును బోయినచోఁ దన సర్వస్వమును బోయినట్లుండును. ఇప్పుడు బలరామునకు వచ్చిన కోపము నకు మేఱలేకుండెను ఇంత చేసినను నాదుష్టుఁ డూరకుండ లేదు. అతఁడు స్త్రీల చీరలను లాగి తీసికొనిపోయెను. వానిని ముక్కలు ముక్కలుచేసి చించివైచెను. ఆతఁడు గర్జించుచు

గంతులువైవ నారంభించెను. బలరామునివైపు కవ్వంపుతోఁ జూచుచు, మూఁతినిఁ జూపించుచు నాతని పరిహాసించుచుండెను.

వీఁడే ఆ ద్వివిధ వానరుఁడని బలరాముఁడు గ్రహించెను. “వీని దుష్టత్వమును గూర్చి నేను జాల దినముల నుండి వినుచుంటిని. ఈ మదోన్మత్తుఁడు చాలదేశములను బాడుచేసి నష్టము కావించినాఁడు. నన్ను పేక్షించుచు నవజ్ఞ మొనర్చుచున్నాఁడు. సరే, ఇంక వీని నుపేక్షింపరాదు. వీని ధృష్టత నిప్పుడే వదలించెదను. వీని దుర్మార్గమునకు ఫలమును జూపించెదను.” అని ఆలోచించి, తన ప్రధానాయుధములగు హలముసలములను దీసికొనెను. వానరుఁడు సావధానముగ నుండెను. వాఁడు యుద్ధమొనర్చుటకే వచ్చియుండెను. బలరాముఁడు హలముసలములను సంబాళించుకొనుటను గాంచి, చప్పట్లు చఱచి పోరాడుటకు దుమికి, వెంటనే అచ్చటనుండిన నొక శాలవృక్షమును బెఱికి, బలముకొలఁది బరుఁగిడిపోయి బలరాముని శిరస్సుపై గొట్టెను. బలరాముఁడు వాఁడుట్లు కొట్టుననుకొనలేదు. బలరాముని తలపై నది తగులక మునుపో దానినిఁబట్టుకొనెను. ఆతఁడు సుమేరు పర్వతమువలెఁ దనస్థానమున నట్లే కదలక నిలుచుండెను. పాఱిపోవనులేదు, భయపడలేదు. బలరాముఁడు వృక్షమును ధన యెడమఁ ఛే తి తో తా గి

ఒక ప్రక్కన విసరివైచి కుడిచేతితో, దనచేతిలో నుండిన సునందమును ఊకలితో వాని శిరస్సుపై నొక్క ప్రహారమును గావించెను. ముసలము దానిపని అదిచేసెను. వానగుని యొక్క శిరస్సు గుమ్మడికాయవలె బద్దలయ్యెను. గైరిక పర్వతమునుండి గైరిక ధాతులెట్లు వేగముగఁ బ్రవహించునో అట్లే ఆతని శిరస్సునుండి రక్తము ప్రవహించెను. కాని ఆ వానరుఁడు బలవంతుఁడు. ఆతఁడా ప్రహారమును లక్ష్యము చేయక దగ్గట నుండిన నొక వృక్షమును బెఱకి బలరామునిఁ గొట్టెను. బలరాముఁడు దానినిఁ గొట్టివైచెను. ఆతఁడు మూడవ వృక్షమును బెఱకెను, దానిని విసరివైవఁగా బలరాముఁడు వానిని భంజించుచుండెను. ఆ వానరుఁడిట్లు వనమందలి వృక్షములనన్నిటినిఁ బెఱకి బలరామునిపై వైచుట యును, వానినాతఁడు భంజించుటయును జరుగుచుండెను. వనమంతయును వృక్షవిహీనమయ్యెను. విసరి వైచుట కా వనములో వృక్షములు లేకపోగా, నాతఁడచ్చటనుండిన బండును విసర నారంభించెను. బలరాముఁడాతని ప్రహారములను వ్యర్థమొనర్చుటలోనే లగ్నమై యుండెను. ఆ దుష్టుఁడు తనపైఁ బ్రహారమొనర్చుటకు బలరామున కవకాశమును గలిగించుటలేదు.

బలరాముఁడు తన సునందమును ముసలముచే వృక్షములను బర్వతములను, ఇతర వస్తువులను జ్వాల మొనర్చు

టను గాంచి, ఆతఁడు వృక్షపాషాణాదులను విసరుట నాశి
వై చెను. ఇప్పుడాతఁడు చపట్లను జఱచుచు ద్వంగ్వయుద్ధము
నకు సిద్ధపడి, తన విశాల బాహువుచే గుప్పిట పట్టి పిడి
కిలితో బలరాముని హృదయమున గట్టిగఁ గొట్టెను. ఇప్పుడు
బలరాముఁడు కన్నులు తెఱచెను. వానరుఁడు గొప్ప బల
వంతుఁడని ఆతఁడిప్పుడు గ్రహించెను. ఆతఁడు హల
ముసలముల నొకప్రక్క నుంచెను. వెంటనే దుమికి వాని
గొంతుపిసికెను. వాఁడుక్కిరి బిక్కిరయ్యెను. నోటినుండి
రక్తమును గ్రక్కనారంభించెను. బలరాముఁ డిట్లనెను:-
“ఇప్పుడు చెప్పుము. నీ సంగతియేమో!”

ఇప్పుడు వానికి నోట మాట వచ్చుటలేదు. తెగఁ
గొట్టిన వృక్షమువలె నాతఁడు నేలపైఁ బడెను. ఆతఁడు
పడఁగానే భూమి కంపించెను. సముద్ర జలము చిందఱ వం
దఱ యయ్యెను. చెఱువులు, కుంటలు, సగోవరములలోని
జలము కదలి కట్టలు దాటి పోయెను. ఆతఁడు పడఁగానే
ధమ్మని పడిన శబ్దమువలనఁ జెవులు దిబ్బిడ పడిపోయెను.
భూమి ఝంఝూవాతముచేఁ బడవ యూగినట్లుగాఁగెను. బల
రాముఁడు మరల నింకొక గ్రుద్దును గ్రుద్దెను. దానితో
వాని ప్రాణము లెగిరి పోయెను.

వానివలన సమస్తదేవతలును, సిద్ధులును, ఋషులును
మునులును దుఃఖితులైరి. వాఁడు చావఁగానే అందఱును

బలరామునకు జయ జయ ధ్యానము లొనర్చిరి. ఆకాశము నుండి పుష్పవృష్టి కురిసెను. స్త్రీలాశ్చర్యముతోఁ జచ్చిన నా వానరుని విశాల శరీరమును గాంచిరి.

సూతుఁ డిట్ల నెను:- “మునులారా ! ఈ విధముగ జగ త్కంటక రూపుఁడగు ద్వివిదవానరునిఁ జంపి బలరాముఁడు స్వజనములతో నందఱచేఁ బ్రశంసింపఁబడుచు ద్వారకా నగరమునకుఁబోయెను. అందఱును నీ కార్యమును గూర్చి అభి నందించిరి. ఈ విధముగ నేను బలరాముఁడి ద్వివిదుని వధిం చుటను గూర్చి చెప్పితిని. ఆజ్ఞ అయినచో బలరామునియొక్క చరిత్ర నింకొకటి కూడ చెప్పెదను.”

సంతోషమును బ్రకటించుచు శౌసకుఁ డిట్ల నెను :- “సూతా ! మాకు చాల సంతోషముగ నున్నది. బలరా ముని చరిత్రమును వినుచుండ మాకు తృప్తి జనించుట లేదు. ఇంకను వినఁ గుతూహలము కలుగుచున్నది. కావున మా కానందము కలుగునట్లు చెప్పవలయును.”

సూతుఁ డిట్ల నెను :— “మునివరులారా ! సాంబుని వివాహసమయమున బలరాముఁడు హస్తినాపురమునఁ బ్రద ర్శించిన నా పరాక్రమమును గూర్చి చెప్పెదను. సావధాను లరై శ్రవణమొనర్పుఁడు.”

లక్ష్యణా హరణము - సౌంబ బంధనము

శ్లో. దుశ్శోధన సుతాం రాజ్ఞ్యక్షణాం సమితిం జయః ।

స్వయంవర స్థామహరత్యాంబో జాంబవతీ సుతః ॥

—శ్రీభాగ. ౧౦ స్కం. ౬౦ అ. ౧ శ్లో॥

సీ॥ కోరి సుయోధను కూతురు సర్వల

క్షణములు గల్గి లక్షణ యనంగ

మహినొప్పు కన్యకానుణి వివాహంబుచ

జక్రహస్తుని తనూజాతుడయిన

సాంబుండు ఘనసాహసమున నెత్తుకపోవ

గౌరవుల్ వీక్షించి కడఁగి క్రొవ్వి -

—శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము.

గొప్పవారు వీలై నంతవఱకు కలహమును నివారించు
చుందురు. ఇరుపక్షములను గౌరవప్రదమగు నొడంబడిక
యుండవలయునని వారు గోరుచుందురు. సామోపాయముచే
నే విధముగను నుపద్రవము శాంతింపకుండిన దండము నాశ్ర
యించెదరు. వారు శక్తికొలఁది యుద్ధము రాకుండునట్లు
చూచెదరు. కాని ఆత్మసమ్మానమునకు దెబ్బ సంభవించి
నపుడు సంఘర్షణమునకు వెఱవరు. నిర్భయులై తమ బల
మును బ్రదర్శించెదరు. ప్రతిపక్షము వారి తలను గాలను
దన్ని తమ గౌరవమును గాపాడుకొందురు. మనస్సులగు
వారలకు ఆత్మగౌరవమును రక్షించుకొనుట చాల ముఖ్య
మగు కార్యము.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! భగవానునకు లక్షలమంది పుత్రులు కలరు. వారందఱును వివాహయోగ్యులైరి. ఎచ్చట స్వయంవరము జరిగిన నచ్చటికి వీరందఱును బరువెత్తుచుందురు. భగవానుని భార్యలలో జాంబవతియొక్క పుత్రులలో సాంబుఁడు మిక్కిలి అందమైనవాఁడు. సౌందర్యముతోఁ బాటుగా నాతని కొక అభిశాపమును గలదు. సౌందర్యమున్నది కాని ఆతనికిఁ గుప్తరోగము కలదు.”

శౌనకుఁ డిట్లడిగెను :- “సూతా! సాంబునకు గుప్తమేల వచ్చినది?”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! ఇప్పు డా విషయములనన్నిటినిఁ జెప్పుటకు వీలుపడదు. సౌందర్య ప్రజ్వలితాగ్ని వంటిది. నీని జ్వాలలో నెందఱోఁ గాలి మాడిపోయిరి. అతి సౌందర్యము కల స్త్రీనిఁగాపాడుట చాల కష్టము. అతిసుందరుఁడగు పుత్రుని స్వాధీనమునఁ బెట్టుకొనుట దుస్సాధ్యమగుచుండును. సాంబుని అందమును గాంచి యితర తల్లులందఱును మోహితులగు చుండిరి. దీనినిఁగాంచి సాంబునకుఁ గుప్తరోగము వచ్చునట్లు కృష్ణుఁడే శపిం చెను. కొన్నాళ్ళకు సూర్యోపాసనచే నాకుప్తరోగము పోయెను. ఇంతకు సారాంశమే మనఁగా నాతఁడు దేవతల కంటె నతి సుందరుఁడు.”

ఒకదినమున నాతఁడు హస్తినాపురమున దుర్యోధనునకు లక్ష్మణ యను కన్యక కలదనియు, నామె అత్యంత సుందరియనియు, ఆమె స్వయంవరము జరుగఁబోవు చున్నదనియు విని వెంటనే రథముపై నెక్కి యెవరికినిఁ జెప్పకయే హస్తినాపురమునకుఁబోయెను. ఆతఁడిట్లనుకొనెను :- “నా

కింకను లక్షల కొలఁది సోదరులున్నారు. వారికిని దెలిసియుండినచో వారును స్వయంవరమునకు రావచ్చును. అప్పుడా కన్యక వారిలో నెవరినైన వరింపవచ్చును. అప్పుడు గడబిడయై గృహకలహములు చెలరేగవచ్చును. అందువలన నెవరికిని జెప్పకయే పోయి, కన్యకను గ్రహించి యింటికి వచ్చినచో నందఱకును నాశ్చర్యము కలుగవచ్చును.” అని యాలోచించి అతఁ డొంటరిగానే పోయెను.

స్వయంవరమునకుఁబోయి చూడఁగా నచ్చటికి గొప్ప గొప్ప రాజకుమారులు వచ్చియుండిరి. లక్షలమంది రాజులును, రాజకుమారులును నట్టహాసముతోఁ గన్యకమీఁదఁ గల ఆశతోఁ జాతక పక్షులవలె వచ్చి చూచుచుండిరి. కన్యక యెవరిని వరించునో తెలియదు. ముందెవరికి జిక్కిన వారిదె కాఁగలదు.’ అని యాలోచించి స్వయం వరము కొఱకు ప్రతీక్షింపక లక్ష్మణ జయమాల పట్టుకొని రాఁగానే వెంటనే సాంబుఁడామె నెత్తుకొని, రథముపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని పాటిపోయెను. పిల్లను దీసికొని పారిపోవుట వారింట

నుండిన ఆచారమే. పెద్దవారెట్లు చేయుదురో పిల్లలును నట్లే అనుకరించెదరు.

మానవంతుడగు దుర్యోధనుడును, ఆతని సోదరులును, బంధువులును దీనిని దమకవమానముగ భావించిరి. కౌరవులందఱును గుపితులై యిట్లనిరి :-“ఈ కృష్ణుని కుమారుడు దుష్టుడును, మూర్ఖుడును, అవినయవంతుడనై యున్నాడు. ఈ నీచుడిట్టి సాహసమెట్లు చేసినాడు? కన్యవానిని గోరినచో వరింపఁగలదు. అది బాగుగ నే యుండెడిది. ఇప్పుడీతఁడు మిక్కిలి నీచకార్యమొనర్చినాడు. వీడు మనలను లక్ష్యపెట్టలేదు. దుర్విసీతుడగు నీ కుఱ్ఱవానిని బట్టుకొని బంధింపుడు. వీని చేతులకును కాళ్ళకును సంకెళ్లు వైచి కారాగృహమునఁ బడవేయుడు.”

ఒకఁడిట్లనెను :-“అయ్యా! ఏ పనిచేసినను ఆలోచించి చేయవలెను. వీనిని బంధించుట యనఁగా యాదవులతో వైరమును బెట్టుకొనుటయే కాఁగలదు. యాదవులీపనిని సహింపఁజాలరు. వినఁగానే వారు సైన్యమును గూర్చుకొని పోరవచ్చెదరు. రక్తపాతము కాఁగలదు. కలహబీజము నాటఁబడును.”

అంత దుర్యోధనుఁ డిట్లనెను :-“ఓయీ! నీవేమి మాటలు మాటలాడుచున్నావు? యాదవులు సింహమా మనలను దినుటకు. రాజైనచో వారి విషయమును గూర్చి

ఆలోచింపవచ్చును. యాదవులు విశుద్ధ క్షత్రియులుకారు. వారికి రాజ్యసింహాసనముపైఁ గూర్చుండుటకుఁగాని, ఛత్ర చామరములను ధరించుటకు గాని అధికారములేదు. వీరు ద్వారకా పురిలోఁగూర్చుండి రాజులమని కూర్చుండుట మన కృపాఫలముననే. మనమును వారేదో భూమినిఁగొంత అనుభవించెదరులే యని యుపేక్షించితిమి. కాని వారు మన నెత్తిపైకెక్కి నాట్యమాడుఁడను నర్థముకాదు. మర్యాదాతిక్రమణమును జేయవలయుననియును గాదు. సాంబుని బంధమును విని సైన్యమును దీసికొని వచ్చిన రానిండు. వారిచ్చటకు రాఁగానే అగ్నిలో నీరుపడగానే అది శాంతించు నట్లు వారు చల్లబడి చప్పబడి పోయెదరు. ఆకలిమంట పాయసాదులచే శాంతించును. జలముచే నగ్ని శాంతించును. అగ్నినిఁబొందిచలినశించును. ప్రాణాయామాద్యుపాయముల ద్వారా చిత్తైగ్రత కుదిరినచో నింద్రియములు శాంతించును. మాకు యాదవుల భయములేదు. కాని యీ విషయమునఁ బెద్దలయొక్కయు, పిన్నలయొక్కయు అభిప్రాయమును దీసికొన వలసియుండును. మావంశమునందు అందఱకంటె పెద్దయగు భీష్మపితామహుని అభిప్రాయమును గ్రహించి, యీ యశిష్టబాలకుని బంధింపవలెను.”

ఇదివిని అందఱును గోపోద్రేకులై వృద్ధుఁడగు భీష్మ పితామహునికడకు బోయి ఆతనితో నిట్లనిరి:-“పితామహా!

చూడుడు. కృష్ణుని కుమారుడెట్లు మనలనందఱు సవమానించినాడో, ఆతఁడు బలవంతముగ స్వయంవర రంగస్థలము నుండి అకామ కన్యక నెత్తుకొని పోయినాడు. మేమందఱము నాతని బంధింపఁ దలఁచితీమి. మీ యాజ్ఞ యేమి?”

లోలోన భీష్మ పితామహుఁ డిట్లనుకొనెను :-
 “శ్రీకృష్ణునిపాలన పోషణమున నెవఁడున్నాడో, ఆతనిబంధించుట కెవరికి శక్తి కలదు. కాని వీరేమిచేయఁదలంచినో దానినిఁ జేసి దానిఫలము ననుభవింప నిమ్ము, చివరకు సాంబుని వివాహము లక్ష్మణతోడనే జరుగఁగలదు.” ఇట్లాలోచించి ఆతఁడిట్ల నెను:- “కుష్టవాఁడు చాల ధృష్టతనే కావించినాడు. వాని నేమాత్రమును తమింపరాదు? ఇది వినఁగానే అందఱ రక్తముప్పొంగ నారంభించెను. అందఱును ధనుర్భాణము లచే సుసజ్జతులై సాంబుని వెన్నంటిరి. కర్ణ, శల్య, భూరిశ్రవ, యజ్ఞ కేతు, దుర్యోధనాది ఆతని సోదగులును బంధువులును సాంబునిఁ బట్టుకొనుటకుఁబోయిరి. కొంతదూరము పోయి వారు సాంబుని ముట్టడించిరి.

కౌరవులు యుద్ధముకొఱకు వచ్చుచున్నట్లు తెలిసికొని సాంబుఁడు భయపడక, పాటిపోక నిలుచుండి, ధనుర్భాణము లను ధరించి సింహకిశోరమువలె నిలువఁబడెను. ఇంకేమున్నది. ఇరుపక్షములందును యుద్ధము జరుగుచుండెను. కౌరవులు నిలునిలుమనిరి. సాంబుఁడిట్ల నెను:- “నిలుచుంటిని,

రండు.” రెండు పక్షములనుండి సంవర్తక మేఘములు ప్రళయ కాలమున వర్షించునట్లు బాణవర్షము కుఱియుచుండెను. సాంబుండు తక్కువైనవాఁడు కాఁడు. ఆతఁడును గొప్ప వీరుఁడే. ఆతఁడు తన యవమానము నెట్లు సహింపఁగలఁడు. సింహముపిల్లకంటె మృగమెంత పెద్దదైనను సింహాకిశోరవ భయపడి పాటిపోవునా? ఆతఁడు కౌరవుల ప్రహారములకు సుధృఢముగ సమాధానము చెప్పుచు పైఁగా వారిపైఁ బ్రహారము లొనర్చుచుండెను. ఇచ్చట కర్ణ, దుర్యోధన, శల్య భూరిశ్రవాది మహారథులుండిరి. అటు సాంబుండొక్కఁడే డిండెను. ఈ యాటుగురు నొక్కసారిగా విడుచు బాణములను నివారించుచు నీయాటుగురుపైన బాణవర్షమును గుఱపించుచుండెను. ఆతఁడు కౌరవ వీరుల బాణములను బ్రయోగించుచు రథములను విఱుగఁగొట్టుచుండెను, గుఱ్ఱములను జంపుచుండెను. సారథులను హతమార్చుచుండెను. దుర్యోధనాది వీరు లీ బాలకుని పరాక్రమమును గాంచి పరమ విస్మితులైరి. వారిహృదయము వీని వీరత్వమును గాంచి యుప్పొంగిరి. వారిట్లనిరి:—“ఈతఁడు చూడఁగాఁ గుఱ్ఱవాఁడు కాని గట్టివాఁడు. ఈతఁడు మనలనందఱతో మిక్కిలి వీరత్వముతోఁ బోరాడుచున్నాఁడు. ఈ విధముగ విరోధ వీరులును నీతని వీరత్వమును గూర్చి పొగడుచుండిరి.

వారిట్లనుకొనిరి:- “వీనితో ధర్మయుద్ధమొనర్చినచో వీనిని మనము జయింపజాలము. ఆతఁడు పిల్లను దీసికొని పోయినను అంత చెడ్డయేమియును లేదు. మన మాటుగురము వీనిని వెంబడించఁగా వీఁడొంటరిగ మనలనందఱ నోడించి పిల్లను దీసికొనిపోయినచో, మనకు పెద్ద మచ్చయేర్పడఁ గలదు. మనమెవ్వరికిని ముఖమును జూపింపఁజాలము.” అని యిట్లాలోచించుకొని వారు ధర్మవిచారమును వదిలి వైచిరి. అందఱును నొంటరిగానుండిన నా సాంబునిమీఁద విఱుచుకొని పడిరి. నలుగురును గలిసి సాంబుని నాలుగు గుఱములను జంపిరి. ఒకఁడు చాల కౌశలముగ సారథిని వధించెను. ఇంకొకఁడర్థచంద్రాకార బాణమును బ్రయోగించి సాంబుని ధనుస్సు ఖండించివైచెను. ఇప్పుడు సాంబుఁడు రథహీనుడైపోయెను. ఆతనికడ ధనుస్సు కూడ లేకుండెను. వెనుకనుండి యొకఁడు దుముకి పట్టుకొని ఆతని బంధించిరి. కన్యకను వేఱు రథముపైఁ గూర్చుండబెట్టుకొని, బంధితఁడగు సాంబుని దీసికొని జయధ్వజము లొనర్చుచు హస్తినాపురమునకు వచ్చిరి. సాంబునిఁ గారాగృహమునఁ బడవైచిరి. లక్ష్మణుని సంతఃపురమునకుఁ బంపివైచిరి. స్వయం వర కార్యము నాపివైచిరి.

ఇచ్చట నారదుఁడును స్వయంవర సమయమున హస్తినాపురమునకు వచ్చెను. కన్యక యెవరిని వరించునో చూతమని వచ్చియుండ వచ్చును. భగవానుని పుత్రుఁడగు

సాంబుని బంధించిన విషయమును చెలిసికొని ద్వారకానగరమునకుఁ బోవలసిన అవసరమున్నదని వెంటనే ద్వారకకు బయలుదేరెను. యాదవసభ జరుగుచుండెను. ఆ సమయమున గృహసంబంధముగు విషయమున వాద వివాదములు జరుగుచుండెను. ఆ సమయమున నారదుని వీణానాదమును వినఁగానే అందఱు నులికిపడిరి. అందఱును దేవర్షికి స్వాగతమొసంగిరి. ముని కూర్చుండఁగానే యిట్లనెను:- “మీగుచిన్నవిషయములను గూర్చి వాద వివాద మొనర్చుకొనుచుంటిరా? మీ ముక్కులు తెగిపోయినవి”

ఉలికిపడి ప్రద్యుమ్నుఁ డిట్లడిగెను :- “మా ముక్కులు తెగుటేమి స్వామీ! మీరేదో అద్భుత సమాచారమును దీసికొని వచ్చి యుందురు. వినవలెను. గదా!”

నారదుఁ డిట్లనెను :- “నీ తమ్ముఁ డగు సాంబుని కౌరవు లధర్మముగ బంధించిరి. ఆ బాలకుఁడు వొంటరిగా నాఱుగురు మహారథులతోఁ బోరాడెను. ఏదో విధముగ రథహీను నొనర్చి ఆతనిఁ బట్టుకొనిరి.”

అందఱిట్లనిరి :- “స్వామీ ఏమి జరిగినది? సాంబుఁడు కౌరవుల కేమి యపరాధ మొర్చినాఁడు.”

నారదుఁ డిట్లనెను:- “ఏమియును లేదు. ఆతఁడు తన కులధర్మమును బాలించినాఁడు. ఆతని తండ్రి చేసినది, సోదరుఁడు చేసినది చేసినాఁడు. ఇంకొకరి పిల్ల నందఱ ముండు

తీసికొని పాటిపోయినాఁడు. కౌరవులు యాదవుల నందఱును దిట్టి ఆతనిఁ బంధించుకొని తీసికొని పోయిరి. యాదవుల విషయములో వారు పలికిన పలుకులున్నవి లేనివి నే నిప్పు డేమి చెప్పఁగలను ?”

ఇది వినఁగానే యాదవులందఱును గుపితులై వారిలో పారిట్లనుకొనిరి :- “కౌరవులు మనల నెదుర్కొనుచున్నారా? మనమందఱమును బోయి వారి చేసిన పనికి తగిన ప్రతీ కారము నొనర్చెదము. సాంబుని బంధించి వారు మనల కవమాన మొనర్చినారు. వెంటనే సేనను గూర్చుకొని నేఁడే కౌరవులపై దండెత్తవలయును. దీనికి ఉగ్రసేన మహా రాజు దీని కాజ్ఞ యొసంగు నను నాశ కలదు.”

వృద్ధుఁ డగు నుగ్రసేనుఁడు భగవానుని వైపు చూచెను. ఆతఁడూరక కూర్చుండి మాటలను వినుచుండెను. పూర్వము పెద్దల యెదుట దన పుత్రుల నెత్తుకొనెడువారు కారు. వారిని ముద్దు పెట్టుకొనెడువారుకారు. వా రేదైన వస్తువును గోరినచోఁ బెద్దలకడకు పంపుచుందురు. వారి వివాహ ప్రసంగము వచ్చినచో దూరముగఁ బోవుదురు. ఒక వేళ వారి నేదైన నడిగినచో వారిట్లనుచుందురు :- “పెద్దవారి నడుగుఁడు. వారేది చెప్పిన దాని నొనర్చెదము. పెద్దలుండఁగా నేదైన నుత్సవములు పర్వములందును దమ పేరును లిఖించుకొనెడువారుకా . సారాంశ మేమనఁగాఁ, థమ కంటెఁ బెద్దలుండఁగాఁ దమ సంతానమునుగూర్చి తా

మాలోచింపవలసిన పని యే మున్నది ? పరివారములో నెవరు పెద్దలుగ నుందురో సమస్త కార్యములును వారి వలననే జరుగుచుండును. అందువలన భగవానుఁడు సాంబునిఁ బట్టుకొనిన విషయమున నేమియును మాటలాడలేదు. ఉగ్ర సేనుఁడును, వసుదేవుఁడును, బలరాముఁడును, నింకను యాదవ వృద్ధులునుండిరి. వీరందఱేమి నిర్ణయించెదరో అదియే జరుగఁగలదు. భగవానుఁడు మానముగ నుండుటను గాంచి ఉగ్ర సేనుఁడు పలుకుట కారంభించెను. “ఇది కేవలము సాంబునకు జరిగిన నవమానము కాదు. సమస్త యదువంశము నకును జరిగిన అవమానము. కావున నాయభిప్రాయ మేమనఁగా మనము వెంటనే కౌరవుల మీఁదకు దండెత్తి పోవలయును. సాంభుని వదలనంతవఱకు మన మొక్క ట్టణమైనను శాంతముగఁ గూర్చుండఁజాలము.”

ఉగ్ర సేనుని వాక్యములకు యాదవ యువకులందఱును జయజయ ధ్వానములొనర్చి సమర్థించిరి. యుద్ధము కొఱకు వారి శరీరము లుప్పొంగుచుండెను. వారు వెంటనే హస్తినా పురమునకు బోవుటకు తొందఱ పడుచుండిరి. కొందఱు సేనాపతులను సేనను సిద్ధమొనర్పవలయు ననుచుండిరి.

ఆయువకులు యుద్ధమునకు సిద్ధపడి యుత్సాహమును జెందుటను గాంచి, బలరాముఁడు లేచి నిలుచుండి యిట్లనెను:-“ఈ విషయమున నేను గొంత చెప్పఁదలఁచినాను”

ఉగ్ర సేనుఁ డుత్సాహముతో సరే చెప్పు మనెను.

అంత బలరాముఁ డిట్లనెను :- “నా యభిప్రాయమున మన మిప్పుడు తొందఱ పడవలసిన పనిలేదు. మనకును కౌరవులకును బురాణ సంబంధము కలదు. వారితో మనము యుద్ధ మొనర్చుట ఉచితముగా నుండదు. ఇంతమంది రాజులతో మనకు శత్రుత్వమున్నది. కౌరవులు మనకు శత్రువులుకారు మిత్రులు. వారిమీఁద హఠాత్తుగ దండెత్తుట శోభింపదు.”

అంత యాదవులలో నొక యువకుఁ డిట్లనెను :- “ఈ పని శత్రువులు చేసిన పనియే చేసినారు. శాంతించుట కైనను హద్దున్నది. వారు మనలను నిర్భలులుగ దలచిరి. ఇది మనకు ఘోరావమానము.”

బలరాముఁడు గంభీరముగ నా యాదవ కుమారునికిఁ నచ్చఁజెప్పుచు నిట్లనెను :- “నాయనా ! నీ కింకను శరీరములోఁ గ్రొత్తరక్తము కలదు. నీవు పుర్వాపరములను విచారింపక ఉత్తేజితుఁడ వగుచున్నావు. నీ వెవరి పిల్లనైన బలవంతముగఁ దెచ్చినచో వారు ప్రతీకార మొనర్పరా? వారికిని మానమర్యాదలు కలవు కదా ! మానవుల కితరుల దోషములు ఆవగింజంతైనను గొండంతలుగఁ గనఁబడును. కాని తన దోషము సుమేరువంతటి దైనను గనఁబడదు. సాంబుఁ డిట్టి పిల్లతనపుచేష్టలు చేయకుండవలసినది. వానికి వివాహము కావలసియుండిన మనతోఁ జెప్పియుండినఁ

బాగుండెడిది. మన మిచ్చటినుండి సేనను దీసికొనిపోయి, తీసికొని వచ్చెడువారము. రాక్షస వివాహము క్షత్రియులకు విహితమైనదే కాని, బలమును గావలసియుండును. అస్తు. ఏమియును ఫరవా లేదు. నేనొంటరిగా హస్తినాపురమునకు బోయి, శాంతముగ నచ్చఁజెప్పెదను. దుర్యోధనుఁడు నా శిష్యుఁడు. ఆతఁడు నా మాటను కావనఁడు. భీష్మపితౄ మహుఁడు. వృద్ధుఁడు ఆతఁడు వెనుకముందు లాలోచింపఁ గలవాఁడు. యథాశక్తిగఁ గలహము లేకయే పని జరుగు నట్లు నేను బ్రయత్నించెదను. అట్లు పని జరుగకున్నచో నే నొక్కఁడనే చాలును. వారిని బలప్రయోగముచే నిర్జించుటకు. ఇంతటి సేనను దీనికొని హస్తినాపురమునకు బోవుటెందులకు ?

ఉగ్రసేనమహారాజు జిట్లనెను :- “అవునవు నిది చాల బాగున్నది. బలరాముఁడు పోయి యీ కలహమును నివారింపవచ్చును. దీనిని ముదరనిచ్చుట మంచిది కాదు. అల్ప కార్యమునకై యుత్తేజితులగుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము కాదు. బెల్లమును బెట్టిననే చచ్చుచుండ విషప్రయోగము యొక్క అవసర మేమున్నది ?”

ఇది వినఁగానే యువకులకుఁ మిక్కిలి నిరాశకలిగెను. యుద్ధావసరము రాఁగా నది బలభద్రుని యాజ్ఞచే నది ఆగి పోయినది. అది రాజాజ్ఞ ఇంకఁ జేయఁదగిన దేమున్నది.

ఇప్పుడు కలికలుష వినాశనుఁ డగు బలరాముఁడు హస్తినాపురమునకుఁ బోవుట కుద్యుక్తుఁడయ్యెను. అతఁడు బాగుగా దెలిసిన విద్వాంసులును ననుభవజ్ఞులు నగు బ్రాహ్మణులను వెంటఁ బెట్టుకొనుటయే గాక శాంతి ప్రియులగు గుటుంబము లోని వారలను గూడ వెంటరమ్మని కోరెను. నక్షత్రముల మధ్య చంద్రునివలె విద్వాంసులును, వృద్ధులునగు విప్రుల తోడను గులవృద్ధులతోడను హస్తినాపురమునకు బయలు దేరెను. భగవానుని యొక్క ఆత్మ సచివుఁడగు నుద్ధవుఁడును నాతని వెంట నుండెను.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! హస్తినాపురము నకు ఊరిబయట నుండిన నొక ఉపవనమున విడిసి, స్వస్థ చిత్తుఁడై కూర్చుండిన తరువాత నాతఁడు ఉద్ధవునితో నిట్లనెను :- “ఉద్ధవా! నీవు హస్తినాపురమునకుఁ బోయి భీష్మ పితామహుని, ధృతరాష్ట్ర విదురులను, దుర్యోధనాదులను గలిసికొని నేను వచ్చిన సమాచారమును జెప్పవలయును. వారు మన యెడల నెట్టి వ్యవహార మొనర్చుచున్నారో ముందుగాఁ గనిపెట్టవలయును.”

ఉద్ధవుఁడు చిత్తమనెను. ఇట్లు పలికి యుద్ధవుఁడు వెంటనే హస్తినాపురమునకుఁ బోయెను. దైవవశమున నా సమయమునఁ గౌరవసభ జరుగుచుండెను. దానిలో భీష్మ పితామహుఁడును, ద్రోణాచార్యుడును, గృపాచార్యుడును ధృతరాష్ట్ర విదురులును, బాహ్లికుడును గూర్చుండి యుండిరి.

అచ్చటికిఁ బోయి ఉద్ధవుఁ డందఱకును యథాయోగ్యముగఁ బ్రణామాదులను గావించి యిట్లనెను :- “బలరాముఁ డిచ్చటికి మీ కడకు రావలయునని వచ్చి ఊరిబయట ఉపవనమున విడిసి యున్నాఁడు. ఆతఁడు మీకడకీ సంగతిని జెప్పటకు నన్ను బంపి యున్నాడు. ఇప్పుడు మీరేది యుచితమని తలచెదరో దాని నొనర్చుడు.”

సూతుఁడెట్లనెను :- “మునులారా ! తమకు ప్రియుఁడును, సహృదయుఁడు నగు బలరాముఁడు వచ్చినాఁడను సంగతినిఁ దెలిసికొని అందఱును నానందమును జెందిరి. వారు మాంగలిక వస్తువులను గైకొని బలరామునకు సత్కార మొనర్చుటకై బయలువెడలిరి. ఇప్పుడు రెండు పక్షములలోను జరిగిన సంభాషణమునుగూర్చి ముందు చెప్పఁబోవుచున్నాను. సావధానులరై వినుడు.”

— ౧ —

కౌరవులు-బలరాముడు

శ్లో॥ యస్యాంఘ్రి పంకజరజోఽఖిలలోకపాలై
 ర్మౌల్యతమైర్ధ్రితముపాసిత తీర్థ తీర్థమ్ ।
 బ్రహ్మ భవోఽహమపి యస్య కలాః కలాయాః
 శ్రీశ్చోద్వహేమ చిరమస్య నృపాసనం క్వ॥

—శ్రీ భా. ౧౦ స్కం. ౬౮ అ. ౩౭ శ్లో॥

చ॥ అదియునుగాక యెవ్వనిపదాంబుజ చారురజోవితానమా
 త్రిదివ వరాది దిక్పతి కిరీటములందు నలంకరించు భూ
 విదితపుం దీర్ఘముం గడు బవిత్రము సేయునునట్టి కృష్ణుచే
 బొదలిన రాజ్యచిహ్నములఁ బొందఁగరాదట యేమి
 చోద్యమో॥

—శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము.

ఐశ్వర్య మదమత్తులగువారు ఇష్టమువచ్చినట్లు వాగు
 చుందురు. కాని వారి మదము నణఁచువారు దొటికినప్పుడు
 వారి కన్నులు తెరిపిడి పడును. అప్పుడు వారు చేసిన
 దానికిఁ బశ్చాత్తాపమును జెందుదురు. అప్పుడు వారి బుద్ధి
 త్రోవలోఁ బడును. వినయావసతులై తాము చేసిన అప
 రాధమును క్షమింపుమని కోరుకొనును. అపరాధము నొప్పు
 కొనుట భగవదనుగ్రహము లేనిది జరుగదు. ఎవరికి ధన,
 జన, విగ్ధ్యా, బుద్ధి, కళా, కౌశల, అధికాది మదములున్ననో
 వాగు తమ యపరాధములను సరియైనవియే యని చెప్పు
 చుందురు. వారికి అపరాధము నొప్పుకొనెడు ఓర్పుండదు.
 తమ దోషమును దాము తెలిసికొను శక్తిమంతంగా యెవని
 కుండునో, వారికి భగవదనుగ్రహముయొక్క అనుభవ
 మంతగా నుండును. లోకప్రదర్శనము కొఱకుగాక, భయ
 దంభాదులచేఁగాక సత్యహృదయముతో దామొనర్చిన
 దాసీకిఁ బశ్చాత్తాపము కలిగినచో నదియే నిజమగు కృపకు
 లక్షణమగును.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా ! కౌరవులు బలరాముని రాకనుగూర్చి వినఁగానే వారు పూజాసామగ్రి నంతను డీసికొని, వెంట గోవునుగూడ తీసికొని నగరమున కావలనుండిన నుపవసములోనికిఁ బోయిరి. అందఱును దమతమ వయస్సుననుసరించి చిన్నలును బెద్దలును నమస్కార ప్రణామములను గావించిరి. అందఱు నానందముగఁ గూర్చుండిన తరువాత దుర్యోధనుఁడు బలరామునకు గోవు నర్పించి, అర్ఘ్యమొసంగి, పాద్యాది షోడశోపచారములచే ధూప, దీప, నైవేద్య, వస్త్రాదుల నొసంగెను. ఆతనికాతిధ్య సత్కార మొనర్చెను. దుర్యోధనుఁడు శాస్త్రీయముగఁ జేసిన పూజలను స్వీకరించి బలరాముఁడందఱు నాదరించెను. తన కంటె వయస్సులోను, సంబంధమునను బెద్దవారైనవారిని సమ్మానించెను. వారికి దలనువంచి ప్రణామ మొనరించిరి.”

బలరాముఁ డిట్లనెను :- “ఓయీ ! అందఱును గుశలముగ నున్నారా ? మీ రాజ్యకార్యములు చక్కగా నెఱవేఱుచున్నవా ? ప్రజలందఱును సంతృప్తులైయున్నారా ? మీ మంత్రి, పురోహిత, అమాత్య, సేవకాదులు కర్తవ్యముగ భావించి కార్యములొనర్చుచున్నారా ?”

దుర్యోధనుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ ! అంతయును మీకృపయే ద్వారకలో నందఱును గుశలముగనున్నారా ? ఉగ్రసేన మహారాజును, వసుదేవుఁడును, శ్యామసుందరుఁడును, ఆతని పుత్రులును బాత్రులును, ఇతఠ యాదీపుఱును

నానందముగ నున్నారా ? మీరు నేడు దర్శనమొసఁగి
మా మీఁద గొప్ప కృపఁజూపితిరి.”

బలరాముఁ డిట్లనెను :- “అందఱును గుశలముగనే
యున్నారు. నేనొక విశేషకార్యమున మీ అందఱకడకు
వచ్చినాను. నేనీసారి నాకొఱకు రాలేదు. మహారాజాధి
రాజగు నుగ్రసేనుఁడు మీకొఱకొక ఆజ్ఞాపత్రమునిచ్చి
నన్నుఁ బంపినాఁడు. మీరాతని యాజ్ఞను సావధానములై
శ్రవణమొనర్ప వలయును. విని దాని నవిలంబముగఁ బాలన
యొనర్పుఁడు.”

ఉగ్రసేనుఁడు వారికొఱకాజ్ఞను బంపినాఁడను మాటను
వినఁగానే కౌరవులు మండిపోయిరి. క్రోధముచే వారి భ్రుకుటి
ముడివడెను. కాని బలరాముఁడాగ లేదు. ఆతని వచనము
లలో దీనత్వము రాలేదు. ఆతఁడు నిర్భయుఁడై యిట్లనెను:-
“మీరు చాల అన్యాయము చేసినారు. యుద్ధధర్మము
నుల్లంఘించినారు. ధర్మయుద్ధమున నొక వ్యక్తితో
నొక్కఁడే పోరాడవలయును. మీరాఱుగురు మహారథికులు
కలిసి సాంబుని ముట్టడించి, వాని నధర్మముగ జయించి
బంధించితిరి. ఇట్లు చేయుట యుద్ధధర్మమునకు సర్వదా విరు
ద్ధము. ఈపనిని మీరు శత్రుత్వముతోఁ జేసినారు. కాని
మాకు మీయెడల సత్సంబంధమునే పెట్టుకొనియున్నాము. ఈ
చిన్నవిషయముకొఱకై వివాదమును బెంచుకొనుటమాకిష్టము

లేదు. మన యిద్దరి ఐక్యము నప్తము కాఁగూడదు. అందు వలన మహారాజు నన్నుఁ బంపినాఁడు. ఇప్పటికైన దేమో అయినది. కావున మీరు మీ అపరాధమునకై క్షమాపణమును గోరవలయును. సాంబుని వధూసహితముగ వెంటనే విడిచిపెట్టవలెను.”

ఇది వినఁగానే కౌరవుల కోపము మితిమించిపోయెను. బలరామునకు నమ్రతగా సూటిగా నెవ్వరును జవాబు చెప్ప లేదు. కాని ఆతఁడు వినుచుండ బరస్పరమిట్లనుకొనిరి :- “బలరాముని వచనములలో దీనత్వము లేదు. ఆతనికడ భయ సంకోచ భావములు లేవు. ఆతఁడు వీర్య, శౌర్య, బలములందు పరిపూర్ణుఁడుగ నుండెను. ఆతని వచనము లాతని కనుగూపముగనే యుండెను. కాని కౌరవులు దీనిని వారు ఘోరావమానముగ భావించిరి. వారిలో నొక్కఁడు శుష్క హాసమొనర్చుచు నిట్లనెను :- “చూడుమయ్యా! ప్రపంచ మెంతటి విచిత్రమైనదో. ఇప్పటికే కలియుగము వచ్చి వేసినది. పూర్వకాలమునఁ గాలి చెప్పు కాలికే యుండెడిది. శిరస్సుననుండు కిరీటము శిరస్సుననే యుండెడిది. కాలవైప రీత్యమునఁ గాలిచెప్పు ఇప్పుడు కిరీటము మీఁదకెక్కుచున్నది.”

ఇంకొకఁ డిట్లనెను :- “అదెట్లు?”

ఆతఁడే పండ్లు పటపట కొఱకుచు నిట్లనెను :- “నీచుల నెంతగాఁ బైకెక్కించినను, గొప్పవానినిఁ జేత మన్ననువారి

నీచత పోనే పోదు. ఇప్పుడీ యాదవులను గాంచుడు. యయాతిమహారాజు తనయైదుగురు పుత్రులలోనల్లురకు శాప మొసంగి, రాజ్యభ్రష్టుల నొనర్చెను. వర్ణాశ్రమముల నుండి బహిష్కృతుల నొనర్చెను. పెద్దకొడుకులకు రాజ్యమొసంగక చిన్నవాడగు బూరునకు రాజ్యమునొసంగెను. పురువంశ క్షత్రియులు విశుద్ధక్షత్రియులుగా నెన్నఁబడుచుండిరి. మిగిలిన ద్రుహు, తుర్వుసు, అను, వీరు భారతవర్షమును వదలి వెడలి పోయిరి. వారచ్చటికిఁ బోయి మేచ్చ, యవన, దర్దుర, కంక, ఖశ మొదలగు ననార్యజాతులలో రాజులైరి. వీరు వర్ణాశ్రమ బహిష్కృతులైరి. అందఱకంటె పెద్దవాడగు యదువు భారతదేశమందే యుండెను. ఆతని వంశజులే యీ యాదవులు. వీరికి రాజ్యాసనమునఁ గూర్చుండుటకును నధికారము లేదు. క్షత్రియులని పిలువఁ బడుటకును నధికారము లేదు. వీరికిని క్షత్రియులకును గంచము పొత్తు, మంచము పొత్తులేదు. వీరు తమ వంశము వారి తోడనే వివాహ మొనర్చుకొనుచుందురు. మాపూర్వులు గొప్పపౌర బాటున వీరితో సంబంధమును గావించిరి. పాండుమహారాజు కుంతినిఁ జేసికొనెను. 'స్త్రీరత్నం దుష్కులా దపి' అనఁగాస్త్రీరత్నముతమకంటె నీచకులమున నుండిననుగ్రహింపవచ్చును. ఈ విధమున మన కురువంశమునకును యదువంశమునకును సంబంధము కలుగుట కారంభమయ్యెను. ఇప్పుడు వీరు మన దగ్గఱకు వచ్చుచుఁబోవుచుండిరి. పూర్వము మనము వీరితో

నట్టివ్యవహారమునే చేయుచుండెడు వారము. సంబంధులు
 కాఁగానే మెల్లమెల్లఁగాఁ గూర్చుండి లేచుచుఁ దినుట,
 త్రాగుట మొదలుపెట్టిరి. వీరుగ్రసేనునిఁ దమరాజుగఁ బ్రక
 టించుకొనిరి. మనమును నుపేక్షించితిమి. సరే! పోనిండు
 భూఖండములోఁ గొంత అనుభవింప నిమ్మనుకొంటిమి. ఇది
 వీరికి క్రొత్తఆచారమయ్యెను. ఉగ్రసేనునికి బూర్వము వీరు
 ఛత్రచామరములను ధరించి రాజ్యసింహాసనమునఁ గూర్చుం
 డెడు వారుకారు. కంసుఁడు ప్రతాపవంతుఁడగు రాజైనను
 రాజ్యఛత్ర చామరములను నాతఁడు ధరించి యుండలేదు.
 ఆతఁడు పంచాయతీ రాజ్యమును బోనాడి ఏకాధిపత్యమును
 స్థాపించి, ధారాసభను, శాసనసభను దీసివైచెను. కాని
 శ్రీకృష్ణుఁడు చెప్పఁగా నుగ్రసేనుఁడు యాదవులచే నియ
 మింపఁబడిన రాజుగ నెన్నఁబడెను. ఇదంతయును మన బల
 హీనముననే జరిగినది. అప్పుడు మనము లేచినిలుచుండి,
 కసరి యిట్టి దుస్సాహసము నేలచేయుచున్నారని యుండి
 నచో నీ నూతనాచారము జరిగెడిదేనా? కులాచార విరుద్ధ
 ముగఁ గార్యము లొనర్చెడువారేనా? అట్లైన వీరికి సాహస
 ముండెడిదికాదు. కాని మన మేమియును మాటలాడలేదు.
 తత్పరిణామమున వీరు ఛత్ర, చామర, వ్యజన, శంఖా.
 రాజముకుట, రాజసింహాసనాదిఁ చిహ్నములను ధరించు
 చుండిరి. రాజులవలె శాసన శయ్యాదు లుపయోగించు
 చుండిరి. ఆ పరిణామముననే నిన్నమొన్న యేర్పడిన రాజ

మాత్రులు మనల నాజ్ఞాపించుచున్నారు. మనల కాదేశముల నొసంగుచున్నారు. భయపెట్టుచున్నారు. గద్దించుచున్నారు.”

అంతనింకొకఁడు వ్యంగ్యస్వరముననిట్లనెను:- “ఏమైన

గానిండు. రాజులు కాదయ్యా, రాజాధిరాజులే అయినా రయ్యా యిప్పుడు. వీరు రాజరాజులే అయినచో రాజులపైఁ గూడ శాసన మొనర్ప నధికారమున్నది. మీరుపేక్షించి వీరికి కాళ్ళుతెప్పించినారు కావున వీరియాజ్ఞలను మన్నింప వలసినదే.” అంతఁ బండ్లు పటపటకొఱకుచు నింకొకఁ డిట్ల నెను :- “పొరపాటు మనదే. ఈ నీచులకు గాళ్ళు తెప్పించితిమి. వీరు రాజ్యమునుబొంది మనకనుకూలు రయ్యెదరను నాశతో నుంటిమి. మనకాధారముగ నుండగ నుందురను కొంటిమి. కాని వీరు వేఱుపాటుగనే యుండిరి. వీరు తినిన ఆకునే చించుకొనుచున్నారు. కుక్కకు మొఱఁగుట నేర్పి తిమా అది తనయజమానినే కఱవఁబోవును. సర్పమునకుఁ బాలుపోసినచో సాత్త్వికప్రకృతి రాదుసరిగదా! దానివిషము వృద్ధిపొందును. ఇట్టి స్థితియే యీయాదవులకును గలిగినది. వీరికి రాజ్యచిహ్నముల నొసంగినవారికే వీరు ప్రతికూలా చరణ మొసర్చుచున్నారు. దాతనే తుచ్ఛముగ భావించి ఆజ్ఞనొసంగుచున్నారు. ఇప్పుడు చేయవలసిన పని యిదియే. వీరినుండి యీ ఛత్ర చామరాది రాజ్యచిహ్నములను లాగు కొనుటయే. అంత వీరిని రాజ్యబహిష్కృతుల నొనర్ప వల

యును. వీరు రాజ్యచిహ్నములను ధరింప యోగ్యులుకారు. ఇచ్చట యీ చిన్నవాని దుస్సాహసమును గాంచుడు. ఈ నీచుడు రాజకన్యకతో వివాహమాడ దలంచుచున్నాడు. రాజైనను సామాన్యపు రాజుకాడు. పురుషంశరాజులతో. ఇప్పుడు వీని దుష్టతకు ఫలములభింపఁగా వీనిపై తృప్తి వచ్చి నాడు మీసముపైఁ జేయివైచుకొని, ఉగ్రసేనుఁ డీయాజ్ఞ నిచ్చెను. ఆయాజ్ఞ నిచ్చెనని బడబడలాడుచున్నాడు. ఈనిర్లజ్జ నకు అట్లనుటకు సిగ్గునై చుట లేదు. మనమే వారినిఁ బైకెత్తి తిమి. మనలనే వారాజ్ఞాపించుచున్నారు.”

అంత నిఁకొకఁ డిట్లనెను :- “ఓయీ! కత్తెవరిదో గేదెవారిది. నేడు యాదవుల మాట సాగుచున్నది. పది పండ్లెండుగుర నిర్బలులగు రాజులను వీరోడించినారు. దాని మీఁద వీరికహంకారము పెచ్చు పెరిగిపోయినది. వీరుతామే మహాబలవంతుల మనుకొనుచున్నారు.”

ఆతఁడుపండ్లుపటపట గొఱుకుచు నిట్లనెను :- “ఓయీ! భగవద్భజన మొనర్పుము. ఎక్కడి బలవంతులురా? ఒక్కఁ డును గట్టివాఁడు లేనప్పుడే. ఎచ్చటనైన సింహములతో గొట్టెలు పోరాడఁగలవా? మనకులమున భీష్మపితామహుఁడు కలఁడు. ద్రోణాచార్యుఁడున్నాడు. భీమార్జునాదులున్నారు. భూమండలమున రాజులసంగతినట్లుంచుఁడు. వీరిని దేవేంద్రుఁ డును జయింపఁ జాలఁడు. ఈత్రాగుబోతు బలరాముని వాగనిమ్ము. ఈతఁడేమి చేయఁగలఁదో చూతము.”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులార ! కౌరవులకు దమ కులీనతను గూర్చి బలైశ్వర్యములను గూర్చి అత్యధికమగు గర్వము కలదు. రామకృష్ణ లిద్దరును సాక్షాదీశ్వరులని వారెఱుగకుండిరి. అందువలననే వారిట్టి కఠోర వాక్యములను బలుకుచు, నాతనికి బ్రణామ నమస్కారము లేమియును జేయకయే వెనుదిరిగి తమ నగరమున కసభ్యతగా వెడలి పోయిరి.”

కౌరవులు తన యెడల నిట్టి యశిష్ట వ్యవహార మొనర్చెదరని బలరామునకు స్వప్నమందైనను లేకుండెను. వారి కుటిలత్వము గాంచుటను, వారి కఠిన వచనములను వినుటచేతను బలరామునకు మిక్కిలి కోపము వచ్చెను. ఆతడు మాటిమాటికిని శుష్కహాసము నొనర్చుచు నుద్ధవునితో నిట్లనెను:- “వీరి పొగరు చూడుఁడు? ఈతఁడు పైకి నవ్వుచున్నను లోలోపల నాతని రోమరోమమున గ్రోధము వ్యాపించి యుండెను. క్రోధముచే నాతని సౌమ్యరూపము ఉగ్రమయ్యెను. ఆతఁడు గ్రీష్మఋతువునందలి మధ్యాహ్న మార్తాండునివలె దుర్దర్శనీయుఁడై యుండెను. ఆతఁ డిట్లనెను:- “ఉద్ధవా ! చూడుము. సాంబుని బట్టుకొనిన సంగతిని విని యాదవు లెంత కుపితులైరో చూచితివి కదా! నే నేదో విధమున వారికి నచ్చఁ జెప్పి శాంతుల నొనర్చితిని. యాదవులకును కౌరవులకును గలహముండఁ గూడదనియు శాంత

ముగ నుండవలయుననియు ననుకొంటిని. మఱును వీరికిని సంబంధమును, మిత్రత్వము పూర్ణముగ ను, ది. కాని వీరు తాము శ్రేష్ఠులమనియు, ఐశ్వర్యవంతులమనియు గులీ నులమనియు, గుటు బీజులమనియు దమ విపుల సంపత్తును జూచుకొని మిక్కిలి మదించిరి. ఒకమదము వలననే ఉన్నత్తుడైన వ్యక్తి యెన్నో అనర్థములను గావించును. పైగా నానామదము లున్నప్పుడెంత అహంకరించునో చెప్పలేము. అట్టివాడు శాంతిని గోరఁడు అట్టి వారితో శాంతిని గూర్చి చెప్పినచో, వారికి భయపడి చెప్పఁచున్నట్లు భావించు చుందురు. కావున వారు శాంతి ప్రస్తావమును గాలదన్ని, శాంతి నిచ్చించు వారల నవమానించు చున్నారు. వీరు మన మాట విను వారుకారు.”

ఉద్ధవుఁ డిట్లనెను :-“అయితే, యేమి చేయవలసి యుండును.”

బలరాముఁడు గోషస్వరమున నిట్లనెను :-“ఏమి చేయుదము. తన్నులగొడ్డు లాలింపులచే వశపడదు. పశువులను గట్టదెబ్బలతోడనే వశపఱచుకొనవలెను. ఈ చూఱులు పశుసమానులు. అందువలననే వీరికి నాశాంతి వాక్యములు నచ్చలేదు. శ్రీకృష్ణుఁడు యుద్ధ తత్పరుఁడు. కాని వాని నెట్లో చెప్పి నేను వచ్చితిని. కాని వీరి పొగరును జూడుము నాముందే వీరెట్టి కఠినవాక్యములను బలికినారో.”

“ఈ దుష్టులు ఉగ్రసేన మహారాజు మమ్ముల నాజ్ఞా పించుట కధికార మేమున్నదను చున్నారు. ఉగ్రసేనుని యాజ్ఞలను ఇంద్రుని లోకపాలురుకు శిరసావహించెదరు. ఈ నీచ కీటకము వారి నుండేమి లెక్క. వారుగ్రసేనుని రాజుగా భావించుటలేదు. భోజవంశ, వృష్ణివంశ, అంధక వంశముల కీతఁడధిపతి. ఈతనిముందీ కౌరవులు దేనికి బనికి వచ్చెదరు. యాదవులు రాజ్యసింహాసనమున కధికారులు కారని వీరు పలుకుచున్నారు. యాదవులకు రాజ్యసింహాసన మేమూల? ఏమి లెక్క? ఇంద్రునిజయించి స్వర్గము నుండి ఇంద్రుని సుధర్మసభను దెచ్చి, ఇంద్రునిఁ బరాజితు నొనర్చి పారిజాత వృక్షమును దెచ్చిన గృష్ణుని రాజ్యసింహాసనమున కధికారియని యీ దుష్టమానవ నరపతి అను చున్నాఁడు. ఈ తుచ్ఛరాజులు అల్ప లక్ష్మీభాయనుబొంది తామే ఐశ్వర్యవంతులమని గర్వించుచున్నారు. ఆ లక్ష్మీ కృష్ణుని సశరీరియై నిరంతరము సేవసేయుచుండును. అట్టి కృష్ణుని సమ్ముఖమున ఛత్ర చామరాది చిహ్నములేమి లెక్క? ఎవని చరణ కమల రజమును ధరించి ఆ శివవేష ధారియగు శివుఁడు శివుడైనాఁడో, ఏ చరణ రజమును బొంది బ్రహ్మ సృజించుచుండునో, శేషరూపుఁడనగు నేనును సేవని చరణ రజ ప్రభావముచే భూమండలమును ధరించు చుంటినో, ఆ కృష్ణునకు రాజ్యమేమిలెక్క?”

“బాగున్నది. వీరేమనుచున్నారో అననిండు. మేము కాలి చెప్పలము. ఈ కౌరవులు శిరములా? ఒక్కొక్కప్పుడు కాలిచెప్పలు శిరమందుబాది వారి వెండ్రుకలనూడ గొట్టుచుండును. మేము వీరిచ్చిన రాజ్యమును భోగించుచున్నాము. ఇప్పుడు చూడవలెను. వీరెవరిచ్చిన రాజ్యము ననుభవించెదరో, వీరు మాటాడిన మర్మస్పర్మ వాక్యముల నెవడును నాత్మాభిమానముగల మనస్సులగు పురుషులు సహింపఁజాలరు. శాసన మొనర్చువారు శాసనమొనర్ప చేత గాని వారిమాటల నెవరు సహింపఁగలరు? మంచిది. నేఁడు పృథివీపైఁ గౌరవులైనను నుండవలెను. యాదవులైనను నుండవలయును. నాకు సేనాదులవసరములేదు. నే నొంటరిగా భూమియందు కౌరవరహిత మొనర్పఁగలను. యాదవులు రాజులగుదురో కారో నేఁడు కౌరవులు చూచెదరుగాక! వారే భీష్మద్రోణాదులను జూచుకొని అహంకరించు కొనుచున్నారో వారిని గూడ రానిమ్ము. నేఁడు వీరందఱతోఁ బాటుగ వీరి రాజధానిని గంగలోఁ గలిపెదను.”

సూతుఁడిట్లనెను:—“మునులారా! ఇట్లు పలికి అత్యంత రోషమున సంకర్షణ భగవానుఁడు తన హలముసలములను దీసికొనెను. ఆ సమయమున నాతని రోషముద్ర మూఁడు లోకములను నాతఁడు భస్మమొనర్చునా యనునట్లుండెను. ఆతని యీ రోషమును గాంచి లోకపాలురు భయపడిరి.

పృథివి కంపింప నారంభించెను. ఆతఁడు హలమును దీసికొని హస్తినాపురమును బెల్లగించుట కుద్యమించెను.”

బలరాముఁడు హస్తినాపురమును గర్హించుట.

శ్లో॥ లాంగలాగ్రేణ నగర ముద్వీయర్య గజాహ్వాయమ్ |

విచక్ర్ష స గంగా యాం స్రహరిష్య న్నమర్షి తః ||

శ్రీ భాగ. ౧౦ స్కం. ౬౦౮. ౪౧ శ్లో॥

వ. సీరము పూన్చి కౌరవరాజధానియైన కరినగరంబు కడతన హలాగ్రంబును జొనిపి యప్పుట భేదన విస్తారంబగు గడ్డ భుజాగర్వ దుర్వారుండై పెకలించి తిగిచిగంగాప్రవాహంబునం బడఁద్రోయ గమకించిన.

—శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము.

గొప్పవారి కెంత త్వరగాఁ గోపము వచ్చునో అంత త్వరగా శాంతించును. ఆతని యెదుటఁ బెడకట్టెగా నుండి, అహంకారమును జూపునెడల వారియెడల నాతఁడు వ్రజమువలె నగును. ఆతని యెదుట దీనుఁడై, గిలగిల కొట్టుకొనినచో నట్టివారి యెదుట నాతఁడు మైనమువలెఁ గఱగిపోవును. కోమలమై పోవును. ఇదియే మహాపురుషుల యొక్క మహత్వము. అభిమాన వశమున నజ్ఞాని ఆతనిఁ గలువచనము

లను బలికినచో నాతఁడు మనస్సులో నుగచుకొనఁడు. అతఁడు
అజ్ఞానమును స్మరించి ఊమించును.

సూతుఁడిట్లనెను:-“మునులారా ! క్రోధోద్రేకముగ
శేషావతారుడగు సంకర్షణుఁడు హస్తినాపురమును దళ
హలాగ్రముచే బెల్లగించెను. నగరమునంతను బెల్లగించి
దానిని గంగవైపునకు లాగెను. అందఱకును భూకంపము
వచ్చినట్లుండెను. ప్రవాహజలమున నొక యూగినట్లుండెను.
నగరమును నూగిపోవుచుండెను. బలరాముఁడు నగరమును
గంగలోనికి లాగుటను గాంచి కౌరవులందఱును జాల భయ
పడిరి. ఇప్పుడు వారి సైన్యమును బనిచేయఁజాలదు. వారి
పరాక్రమమును బనికి రాకుండెను. ఇది సంకర్షణునకుఁ జేసిన
అవజ్ఞయొక్క ప్రతిఫలమని భీష్ముఁడు గ్రహించి, దుర్యోధ
నునిఁ బిలిచి యిట్లనెను:-“నీవు వెంటనే లక్ష్మణా సహితుఁ
డగు సాంబుని దీసికొని బలరాముని కడకుపోమ్ము. అతనికి
క్షమాపణమును గోరుకొనుము. అట్లు చేయకుండినచో మన
నగరము మిగులనే మిగులదు.”

ఇది విని దుర్యోధనుఁడు తన సంబంధులను బంధువు
లను వెంటఁబెట్టుకొని, లక్ష్మణా సహితముగ సాంబునిఁ దీసి
కొని సపరివారముగ బలరాముని కడకుఁ వచ్చెను. అంద
ఱును భయపడిరి. అందఱకును బ్రాణముమీఁదకు వచ్చెను.
ఈ సంకటమును బయటపడుటకు బలరాముని శరణుఁ వేడుట

తప్ప వేటొక యుషాయము లేకుండెను. అందువలన నందఱును గలిసిపోయి అమిత బలశాలియగు బలరాముని పాద పద్మముల మీఁదఁబడి ప్రణామమును గావించి యిట్లనెను :-
 “రామా ! రామా ! మహాబాహూ ! నీ వమిత తేజస్వివి. నీ బలపౌరుషము లెవరెఱుంగ గలరు ? నీవు సమస్త సంసారమున కాధారుఁడవు. మేము నీ ప్రభావము నెఱుంగఁ జాలకయే యిట్టి కువాచ్యములను బలికితిమి. జగదీశ్వరుఁడ వగు నిన్నవ మానించితిమి. అశరణ శరణా ! ఇప్పుడు మాకు నీ మహిమ తెలిసినది. మేము జడమతులము, మాధులము. కుబుద్ధి చేతను, అజ్ఞాన వశముచేతను నీకపరాధమును గావించితిమి. నీవు నీయుదారతచే ఊమింపవలయును. నీ వీ దృశ్యప్రపంచమునకును, విశ్వబ్రహ్మాండమునకును నాధారుఁడవు. బ్రహ్మవై సృష్టినిఁ జేయచుందువు. విష్ణువై నీవే దానిని రక్షించు చుందువు. రుద్రుఁడవై చివరకు నీవే నీవేర్పఱచిన సృష్టిని సంహరించుచుందువు. నీవే అన్నిటికి నాధారమవు. నీకాధార మెవరును లేరు. శేషావతారా ! సాలె పురుగెట్లు తన నోటినుండి తీసిన తంతువులతో వలనల్లి, దానిలోనే క్రీడించుచుందువు. వాస్తవమునకు నీకాసక్తి యేమియును లేదు. నీ వీ సమస్త జగత్తును నాటవస్తువుగఁ జేసికొని లోకవల్లీల యొనర్చు చుందువు. నీవాట నుపసంహరింప దలచి నప్పుడు, సమస్తమును నీయుదరముననుంఁచుకొందువు. అప్పుడు

క్షీరసాగరమునకు బోయి పరుండెదవు. అప్పుడు నిన్ను క్షీరసాగరశాయి యగు నారాయణుడని చెప్పుచుందురు. నీవు వాస్తవమున సత్వ, రజ, స్తమములను ద్రిగుణములకును బరుండవు. నీవు విశుద్ధ సత్వమయుండవు.

సర్వభూతాత్మా! చాల మంది నీవుక్రోధివని పలుకుచుందురు. కాని నీక్రోధము వివేకశూన్యులగు సర్వసాధారణుల క్రోధము వంటిది కాదు. నీవు కోప బడినను లోక కల్యాణము కొఱకే కోపపడుచుందువు. నీక్రోధము సమస్త ప్రాణులకును శిక్షణ నొసంగుటకై యుండును. ద్వేషాసూయలతోఁ గూడి యుండదు. సర్వశక్తిధరా! నీవు హలము ద్వారా జ్ఞానమును గలిగించి, మాకన్నులను దెఱపించితివి. విభూ! మేము నీ పాదపద్మములకు పునః పునః ప్రణామము లొనర్చుచున్నాము. శరణాగత వత్సలా! మేము నీశరణు జొచ్చితిమి. విశ్వకర్మా! శరణాగతుల మగు మమ్ము రక్షింపుము.”

సూతుఁ డిట్లనెను:-“మునులారా! కౌరవులు గర్వపోతులు. వారు వారి కులమును, సేనను, శక్తిని, ఐశ్వర్యమును జూచుకుని మిక్కిలి గర్వపడు చుందురు. అందులకే వారు బలరాము నన్ని మాటలనినారు. వారి భవనములూగ సాగఁగానే వారు కన్నులను దెఱచిరి. అప్పుడు పరుగిడి బలరాముని కడకువచ్చిరి, వచ్చి అత్యంత దీనతతో వినయ

వినమ్రమై ప్రార్థించిరి. ఆతడు హలమును దీసి యీవలఁ బెట్టెను. హస్తినాపురమును లాగుటను మానివైచెను. వారందఱు కభయదాన మొసంగుచు నిట్లనెను :- “నేను మీరు చేసిన ప్రార్థనకు సంతోషించితిని. ఇంక భయపడ వలసినపని లేదు. మీరు నిర్భయులు కండు. ఈవిధముగఁ బలికి అందఱును నోదార్పును గలిగించెను.

సంకర్షణుఁడు సంతృప్తుఁడైనాడను సంగతినిఁ దెలిసికొని, దుర్యోధనుఁడు ముందునకువచ్చి యిట్లనెను:- ‘ప్రభూ! ఇదుగో మీ పుత్రుడగు సాంబుఁడు నవవధువుతోఁ గూడి మీ చరణములకు ప్రణామ మొనర్చు చున్నాఁడు. వీరిని మీ రాశీర్వాదింపుడు.’”

ఇది విని కాశ్యపినిఁ బడిన సాంబుని బలభద్రుఁడు ప్రేమ పూర్వకముగ లేవఁదీసి కౌగలించుకొనెను. ఆతనిఁ శిరస్సును మూర్చి నెను. లక్ష్మణునకును నాశీర్వాదముల నొసంగెను.”

బలరాముడుఁ దుర్యోధనునితో నిట్లనెను :- “మంచిది. మేమే కార్యము కొఱకు వచ్చితిమో అది అయినది. ఇంక మేము పోయివచ్చెదము.”

దుర్యోధనుఁడు విసేత భావముతో నిట్లనెను :- “అట్లుకాదు స్వామీ! అట్లుపోవుట యెట్లు సంభవింపఁ గలదు. మీరు మా నగరములోనికి వచ్చి మా ఆతిథ్యమును గ్రహించి, కోడలితో మీ పుత్రునిఁ దీసికొనిపొండు.”

అందఱును బలవంతి మొనర్పఁగా బలభద్రుఁడు హస్తినాపురమునకు వచ్చెను. దుర్యోధనుఁడు లక్ష్మణ వివాహమును వేద విధి ననుసరించి సాంబుని కిచ్చి చేసెను. ఆతఁడా పిల్ల నెక్కువ ప్రేమించుటచే నామెవెంట అటువది సంవత్సరముల యీడుగల పండ్లెండువందల గజములను, పదివేల గుఱ్ఱములను, సుందర సువర్ణ మండితములై మెఱయుచుండిన నాటువేల రథములను, వేయిమంది దాస దాసీ జనములను నరణముగ నొసంగెను. దాసీలందఱును మిక్కిలి సుందరలు, యువతులు, సువర్ణ భూషణములను గంఠమందును, సర్వాంగములందును ధరించి యుండిరి.

ఈ విధముగ బలరాముఁడు హస్తినాపురమునఁ గౌరవుల ఆతిథ్యమును గ్రహించి కొడుకును కోడలిని వెంటఁ బెట్టుకొని అరణములతోఁ గూడుకొని ఆనందమునఁ దన పురికి విజయమొనర్చెను. అందఱును బలరాముని ఆగమనమును వినఁగానే అందఱును మేళతాళములతో నగరము వెలుపలకు వచ్చి ఎదుర్కొని తీసికొనిపోయిరి. అచ్చటికి చేరిన తరువాత హలధరునకు అందఱును స్వాగతసత్కారములను గావించిరి. అందఱును బలరాముని కొఱకు ప్రతీక్షించుచుండిరి. అందఱయొక్క చింత ఆతనిమీఁదనే యుండెను. ఇంతటి అభిమానులగు గౌరవుల నింత త్వరగా వశములోని కెట్లు తీసికొని వచ్చినాఁడా యని అందఱు నాశ్చర్యమును జెందుచుండిరి.

అందఱును నుత్సాహముగ నడుగుచుండుటనుగాంచి బలభద్రుఁడు మొదటినుండి చివరవఱకు సమాచారము నంతను జెప్పుచు నిట్లనెను :- “మొట్టమొదట వారు కొన్ని అనరాని మాటలను వాగిరి. కోపమువచ్చి లేచి వెడలి పోయిరి. అప్పుడు నేను నాహలాగ్రముచే నగరమును బెల్ల గింపఁ బ్రారంభింపఁగా నందఱును నదరిపోయిరి. తడిసిన పిల్లికి వలె భయపడి నన్ను శరణువేడ వచ్చిరి. నే నిట్లను కొంటిని :- “చచ్చినవారినిఁ చంపుటెందులకు ? భయపడిన పిటికివానిపై నస్త్రములను వేయుట మంచిదికాదు.” అని యాలోచించి నేను వారిని ఊమించితిని. నాయుద్దేశ్యము కేవలము వారిని భయపెట్టుటయే. వారెప్పుడు సాంబుని లక్షణాసహితముగ నావద్దకు దీసికొనివచ్చిరో, అప్పుడు నేను వారిని ఊమించితిని.” ఇది విని అందఱు నానందించిరి. అందఱును బలరాముని బల, బుద్ధులను గూర్చి భూరిగఁ బ్రశంసించిరి.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా ! బలరాముని హలాగ్రముచే లాగబడుటచే హస్తినాపుర మిప్పటికిని గంగానది వైపునఁ బల్లముగ నున్నది. దక్షిణ వైపు మెఱకగ నున్నది. ఇప్పుడా నగరమంతయును లేదు. హస్తినాపురమను నొక దిబ్బకలదు. ఇప్పుడు గంగ అచ్చటినుండి ఛాల దూతమునకుఁ భోయినది. కాని అది గంగవైపునకు

వాలి యుండుటచే నిప్పటికిని ఒలరాముని బలపౌరుషము
లను నది సూచించుచున్నది ఈవిధముగ నేను మీకుహస్తినా
పుర కర్షణమును బ్రసంగమున జెప్పితిని. ఇప్పుడింక మీ
రేమి వినదలంచు చున్నారు.”

శౌనకుఁ డిట్లనెను :- “సూతా! మాకు భగవానుఁ
డగు కృష్ణుని గూర్చిన అన్య చరిత్రములను జెప్పుము.
ఈతఁడు తన పత్నులతో నెట్లు వ్యవహరించు చుండెడి
వాఁడు. ఎట్లు భార్యల నందఱును సంతోష పెట్టువాఁడు?”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ! ఈ శంకదేవర్షి
నారదునకు గూడ కలిగినది. భగవానుఁ డొక్కఁడుఁ కదా!
ఆతనికి పదునాఱువేల నూటయెనిమిది మంది భార్యలు
కలరే. ఒంటరిగా నందఱు నెట్లు సంతోష పెట్టు చున్నాడు?
ఈ విషయమునఁ బరీక్షిన్మహారాజు అడుగకుండినను మా గురుఁ
డేవుఁడగు శుకుఁ డేమి సమాధానమును జెప్పెనో దానిని
మీ కిప్పుడు వర్ణించి చెప్పెదను. మీ రందఱును సావధాన్లు
లరై వినుడు.

నారదుఁడు-కృష్ణుని గృహచర్య

శ్లో. నరకం నిహతం శ్రుత్వా తథోద్వాహంచ యోషితామ్

కృష్ణే నైకేన బహ్వానాం దద్ధి దృశ్ను స్మ నారదః॥

—శ్రీ భాగ. ౧౦ స్కం. ౬౯ అ. ౧ శ్లో.

చ॥ నరవర యొక్కనాఁడు విను నారద సంయమి మాధ
వుండు దా, నరకునిఁ ద్రుంచి వాని భవనంబున నున్న
పదాఱువేల సుం, దరులను నొక్కమాటు ప్రమదంబున
నందఱ కన్ని రూపులై, పరిణయ మయ్యె నా విని శుభ
స్థితిఁ దద్విభవంబుఁ జూడఁగన్.

—శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము.

స్త్రీలనందఱఁబ్రసన్నులుగ నుంచఁగల వాఁడీశ్వరుఁడు
తప్ప యింకెవరుకును సాధ్యముకాదు. సర్పములతోఁ జాల
దినములాడి, అవి కృద్ధములు కాకుండునట్లు చేయుటకు వీలు
న్నది. కాని స్త్రీలు సదా ప్రసన్నులుగ నుంచుట మాత్రము
సాధ్యముకాదు. భగవానుఁడు లక్ష్మీదేవినిఁ బ్రసన్న నొనర్చు
చుండును. ఆమెనేకాక భూదేవిని లీలాదేవినిగూడ వారు సవ
తులై పోరాడుకొనకుండునట్లు ప్రసన్నులుగ నుంచఁగలుగు
చున్నాడు. భగవంతుఁడు తప్ప యింకెవఁడైనను స్త్రీచే
నేవో చీవాట్లు, తిట్లు ఇంకేవేవో పడితీరవలసినదే. స్త్రీలను
వశములో నుంచుకొనుటయును నొక కళయే. ఈ కళలో
మన శ్యామసుందరుఁ డందెవైనచేయి. అందుకనియే

ఆతఁడు పదునాఱువేల నూట యెనిమిది మంది స్త్రీలను బెండ్లి చేసికొని, వారి నందఱను సదా సంతోష పెట్టుచుండును.

సూతుఁడిట్ల నెను :- “మునులారా! ఎవరికెవరిమీఁదఁ బ్రేమయుండునో, ఆతఁడు వానినిఁ గలిసికొనకుండఁజాలఁడు, అట్లు కలిసికొనకుండిన మనస్సున కేమియును దోచదు. మన నారద మహామునికి శ్యామసుందర భగవానుని చరణము లందు దృఢమగు ననురాగము కలదు, అందువలన నాతఁడు ద్వారకకు బోకుండ నుండఁ జాలఁడు, భ్రమరము కమలము చుట్టును దిరుగుచుండునట్లు, నారదుఁడును సదా ద్వారకకు నలువైపులను దిరుగుచుండును. అటు నిటుఁబోయి మరల ద్వారకకు వచ్చుచుండును. పండ్లలో నేదైన నిరుక్తకొనిన నాలుక దానికదియే ఆచ్ఛటికిఁబోయినట్లు, ప్రేమ యెవరి మీఁద నుండునో అచ్ఛటికి మనస్సు వలదన్నను బోవుచుండును. వారి విషయమునే తలఁచుచుండును. ఆతఁడెట్లు తినుచుండునో, ఎట్లు లేచుచుండునో, వారితో నెట్లువ్యవహరించుచుండునో. ఆతఁడెట్టి కష్టము వచ్చియుండును. అప్పుడాతఁడేమి చేసినాఁడో. ఈ సమయమున నాతఁడేమి చేయుచుండునో.” అని యీ విధముగ ననేక విచారము లాతని విషయమున నుత్పన్నమగుచుండును. అందువలన నారదుఁడెల్లప్పుడును భగవానుని విషయమును గూర్చి చింతింపు

చుండును. ప్రేమలో సదా నూతనత్వముండును. ప్రేమ యొక్క చేష్టలన్నియును మిక్కిలి ప్రियములుగ నుండును. ఎట్లనఁగా రసగుల్లాను, బంగారు, వెండి, కంచు. తాయి, మట్టి, కొయ్య, ఆకు మొదలగు పాత్రములలో నెచ్చట బెట్టి తిన్నను దీపిగానేయుండును. అందువలన నారదుఁడు మాటి మాటికిని ద్వారకకు వెడలుచుండును. భగవానుఁడు స్నాన మాడుచుండిన నెట్లుండునో, భోజనము చేయుచుండిన నెట్లుండునో, పోవుచున్నను వచ్చుచున్నను నెట్లుండునో, నిద్రించుచుండిన నెట్లుండునో చూడవలయునని యుండును. ఎన్ని సారులు చూచినను నింకను జూడవలయుననియే యుండును. ఎంతగాఁ జూచినను దృష్టియు డదు. తిరిగి తిరిగి మరల నచ్చటికే వచ్చును.

ఒకదినమున నారదుఁడిట్లనుకొనెను :- “భగవంతుని దగ్గఱకు నేనెప్పుడు పోయిచూచినను నాతని భార్యలందఱును సంతుష్టులయియే యుండిరి. సవతులలో మత్సరముగల సత్యభామవంటి మానినులును భార్యలలో లేకపోలేదు. కాని కృష్ణుని వలననందఱును సమానముగ సంతుష్టులైయున్నారు. అందఱకంటె పెద్దరాణి యగుటచే నేను రుక్మిణీదేవి యింటికి పోవుచుండును. పోఁగానే భగవానుఁడు నాతో నిట్లనును :- “నారదా ! వీణను వాయించుము.” నేను వీణను మీటఁగానే గుంపులు గుంపులుగ నందఱును నచ్చటికి వచ్చిచేరు

చుండెదరు. భగవానుఁడెచ్చట నుండిన నచ్చటికి బోవుద
నని వారందఱును వీణాశబ్దము రాఁగానే బయలుదేరి వచ్చు
చుందురు. అన్నిటికంటె నాశ్చర్యకరమగు విషయ మే
నఁగా నందఱకును శ్యామసుందరుని యెడల నత్యధికమగు
ననురాగము కలదు. ఆ స్త్రీలు వేలకొలఁదిగ గలరు. భగ
వానుఁడొక్కఁడే. వారినందఱును నెట్లు సంతోష పెట్ట
చున్నాఁడో. నేను బూర్వ కర్మవశమున నొక్కస్త్రీతో
సంబంధమును బెట్టుకొంటిని. చివరకు దానిని వదలవల
వచ్చినది.

ఇదివిని శౌనకుఁడిట్లనెను :- “సూతా! నీవు ఒక్కొక్కప్పుడాశ్చర్యకరములును, విచిత్రములు నగువిషయములను జెప్పుచుందువు. వానిమీఁద విశ్వాసమును జనింపదు. మహాభాగా! నారదుఁడు పుట్టుక తోడనే గృహత్యాగియగు బ్రహ్మచారియే. ఆతఁడెన్నడును దార పరిగ్రహమొనర్పలేదు. భగవానుని యొక్క యీ మోహమయమాయను దప్పించుకొనియే యున్నాఁడు. ఆతఁడును నొక్క భార్యను వివాహ మాడెనని చెప్పుచున్నావు. మహాభాగా! నారదుడెవరిని వివాహమాడెను. ఆమె నేలపదలెను, నానారదుఁడీ మాయలో నేలపడినాడు? విరాగియైనవాఁడు రాగియై టెనాఁడో? ముందు మా కీవిషయమును జెప్పవలయును.”

సూతుఁడిట్లనెను :- “స్వామీ ! మాయలో నుండ వానికి మాయ సంస్కర్మముండక పోవుట అసంభవము, ఈ సనక సనందనాదులు మాయక సృష్టిలోనివారుకారు. వీరు మోహమయమగు మాయకు ముందే పుట్టిరి. పంచపర్వయగు నీ యవిద్య కలుగఁగానే బ్రహ్మ ఒక్కడుగ నున్నవాఁ డిద్దరయ్యెను. అప్పటినుండి అందఱకును నిద్దరు కావలయు నను కోరిక కలిగెను. చాలామంది ఋషులును, మునులును జీవితాంతము వఱకు ఊర్ధ్వరేతస్కులుగ నుండి బ్రహ్మచర్య వ్రతమును బాలించుచుండిరి. కాని ఒక్కొక్కప్పుడు మోహమయమగు నీమాయ వారిని గూడ మోహములోఁ బడవేయుచుండును. ఋషులలో నొక్కబదరీనాథుఁ డగు నారాయణ ఋషియే యీ మాయలోఁ బడకుండెను. కాని ఏదోవిధమగు గడబిడ అందఱకును గలిగియే తీరును. సాంసారికులను నిత్యమును గృహస్థధర్మములో నిరతులై యుండుటచే నేకొలఁదిగనో గొప్పగనో సంస్కారము పడితీరును. కావుననే మానవుఁడెన్నడును ననాశ్రమిగా నుండరాదని ఋషులు మాటిమాటికినిఁ జెప్పుచునే యున్నారు. ఒక్క ఋణమైనను మానవుఁడనాశ్రమిగా నుండినచోఁ బతితుఁడై పోవును. ఆధారము లేక జీవనమునుబండి యెట్లునడవగలదు? సరే, మీరు నన్నునారదుని వివాహ ప్రశ్నమును గూర్చి అడిగితిరి. దానినే నేను జెప్పెదను.

ఒకనాఁడు విష్ణువును శ్రీకృష్ణలీలలను గూర్చి నారదుఁడు చాల ప్రశ్న లడుగఁగా విష్ణువు సమాధానమును జెప్పెను. నారదుఁడు భగవానుని సమాధానములకు మిక్కిలి సంతోష్టుడై యిట్లనెను :- “స్వామీ! మీరు నాయెడలఁగృప జూపితిరి. భగవానునియొక్క రహస్యమయ లీలలను జెప్పితిరి. ఇప్పుడు నాకేమి ఆజ్ఞ? ఇప్పుడు నేనేమిచేయుదును? మీ యాజ్ఞయైనచో నేను హిమాలయమునకుఁబోయి తపస్సు చేసికొనెదను.”

ఇది విని నవ్వుచు భగవానుఁడిట్లనెను :- “నారదా! ఇప్పుడు తపస్సును గిపస్సును వదలిపెట్టుము. తపస్సు ఇంటిలోని వస్తువు-ఎప్పుడు తలఁచుకొనిన నప్పుడు చేయవచ్చును. ఒక్కపనినిఁ జేయుము. పోయి వివాహమును జేసికొనుము.”

నారదుఁడులికిపడి యిట్లనెను :- “స్వామీ! మీరేమి మాటలు మాటలాడుచున్నారు? నేను వివాహమును జేసికొననని ప్రతిజ్ఞచేసి యున్నాను. నేను దేనికొఱకై భయపడి ప్రతిజ్ఞచేసితిని? మీరు దానినే నాకంట గట్టఁజూచుచున్నారు. స్వామీ! నాకు వివాహమును జేసికొనవలయునని లేదు.

నవ్వుచు భగవానుఁ డిట్లనెను :- “ఓయీ! ఒంటరిగా వీవనుకొనిన పనులు నెఱవేరఁజాలవు. జన్మాంతరీయ సంస్కా

రములు ప్రబలములుగ నుడును. ఇతరులయొక్క ఆకర్షణము మనల నావైపునకు లాగుకొనును. అందువలన నిచ్చలేకున్నను లాగితీరును.”

నారదుఁ డుత్సాహముతో నిట్లనెను :- “నన్నుఁ దనవైపునకు లాగఁగల వారెవరున్నారు ?”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “నీకు స్మరణ లేదా? నీవు పూర్వము ఉపబర్హుఁడను గంధర్వుఁడవు. ఆ తరువాత నీవు దాసీ పుత్రుఁడవైతివి అప్పుడు నీకు సాధుసాంగత్యము లభించినది. ఆ మూలమున నీకు మరల నారద శరీరము లభించినది. బ్రహ్మకు మానసపుత్రుఁడవైతివి. నీవు గంధర్వుఁడవుగ నున్నప్పుడు నీవు గొప్ప స్త్రీలంపటుఁడవు. నీవతి సుందరుఁడవుగ నుండెడు వాఁడవు. నీరూపమునుగాంచి చాలమంది గాంధర్వస్త్రీ లాసక్తినిఁ జెంది యుండిరి. ఆ గంధర్వస్త్రీలలో నొక్కతె నీయందు మిక్కిలిగ నాసక్తినిఁ జెందియుండెడిది. నిన్నుఁ బతిగాఁ బొందుటకై ఆమె శంకరుని గూర్చి ఘోరముగ తప మొనరించెను. ఆమె తపస్సుచే శంకరుఁడు మిక్కిలి ప్రసన్నుఁడై వరము నడుగుమనెను. ఆమె యిట్లు వరమును గోరెను :- “సదాశివా ! నీ వీ దాసీ యెడలఁ బ్రసన్నుఁడవగుచో నాకు జన్మాంతరమున నారదుఁడే పతికావలయును,”

శివుఁడు బోళాశంకరుఁడు కదా ! ఆతఁడప్పు డిట్ల నెను :- “ఏవమస్తు మంచిది, అట్లే యగుగాక !” ఈ వరమునుబొంది ఆ గంధర్వ కన్య మిక్కిలి సంతోషించినది. ఈ సమయమున నామె సృంజయ మహారాజునకుఁ గూతురై పుట్టినది. నీవు పోయి ఆమెను వివాహమాడుము. శంకరుని యొక్క వరమింకొక విధముగఁ గాజాలదు. నీ వామెను బెండ్లిచేసికొని తీరవలయును.”

నారదుఁడిట్లనెను :- “స్వామీ ! మీరు నన్ను ధర్మ సంకటమునఁ బడవైచినారు. ఇప్పుడు మీ యాజ్ఞ నెట్లు దాటఁగలను ?”

నవ్వుచు శ్రీమన్నారాయణుఁ డిట్లనెను :- “ఓయీ ! ఇందులో ధర్మ సంకట మేమున్నది ? నొసటను వ్రాసిన వ్రాలు నెవరు చెరువఁగలరు ?” ఫరవాలేదు. నిన్నే రాజ కుమారితోఁ బెండ్లిలి చేసికొనుమని చెప్పుచుంటినో ఆమె సాధారణపు పిల్ల కాదు. చాల చక్కనిది. కమల లోచన, అత్యంత కోమలాంగి. మధురభాషిణి. ఆమె కలహము నెఱుంగదు. మాటమాటకును ముఖమును ముడుచుకొనదు. మంచి స్వభావము కలది. సుశీల, సద్గుణవతి, రూపవతి. ఒక్క నీయందే ఆమె మనస్సు లగ్నమైనది. ఈ ప్రారబ్ధము నెవ్వరును నెఱుఁగఁజాలరు. కావున నీవు ధర్మముగ నామెను వివాహమాడుము. అధర్మముగ రహస్యముగ వివాహ

మాడుట పాపము. ధర్మవిరుద్ధమగు కామమును నేనే. కావున నీవాలోచింపకుము. నీవొక్కసారి ఆమెను జూచిరమ్ము.”

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా ! నారాయణుని వాక్యములను విని నారదుఁడు దుఃఖిత మనస్సుతో నాతనికిఁ బ్రణామమును గావించి . స్పృంజయపురమునకుఁ బోయెను. అచ్చటికి బోయి చూడఁగా నామె అత్యంత సుందరియై యుండెను. నిరంతరము జప, తప, పూజా, పారాయణము లందును, వ్రతమందును నుండెడిది. ఆమె చిత్తము నారదునిపై లగ్నమై యుండెను. మునులారా ! మనస్సుతో నిరంతరము ధ్యానమొనరించినచో నావలి వారిమీఁద దాని ప్రభావము పడకుండుట అసంభవము. ఆమె సాధారణపు స్త్రీ అయి యుండినచోఁ దపస్వికి స్త్రీని జూడఁగనే ఏవగింపు కలిగెడిదే. కాని నిరంతరము దాన, వ్రత, జప, తప, దేవారాధనలో మునిగియుండి, తపస్వినివలె జీవితమును గడుపుచుండిన నామె ప్రభావము నారదునిపై నేల పడదు ? నారదుఁడు జితేంద్రియుడై నను మాయామోహరహితుఁడు. అయినను నాతఁడా కన్యకను జూడఁగనే ఆసక్తినిఁ జెందెను. ఇప్పుడు నారదుఁడిట్లనుకొనెను :- “భగవానుని ఆజ్ఞయు నైనది. భవిష్యత్తుకూడ అట్లున్నది. ఈమెను వివాహమాడ వలసినదే.” మరల నిట్లనుకొనెను :- “నాకు తండ్రియున్నాఁడు తండ్రి యుండఁగా వివాహమాడుటకు స్వతంత్రత లేదు.

కావున దండ్రుకి పోయి చెప్పెదనుగాక ! ఆతఁడిష్టపడినచో నాకు వివాహమును జేయును. ఒకవేళ వివాహము వలదనిన నేనంతగాఁ గావలయునని పట్టుపట్టను” అని అనుకొని ఆతఁడు వెంటనే బ్రహ్మలోకమునకుఁ బోయెను. పోయి బ్రహ్మచరణములకు సాష్టాంగనమస్కార మొనర్చెను. చాల కాలమునకుఁ దన కుమారునిఁగాంచుటచే బ్రహ్మ చాల ప్రేమించెను. ఆతని శిరస్సును మార్కొనెను. బ్రహ్మ యిట్ల నెను:- “నారదా ! నీవు చాలదినములకు గాని రావేమి ? ఏమి విశేషములు ?”

నారదుఁడు వినీత భావముతో నిట్లనెను :-“స్వామీ! అంతయును మీకృపయే. ఇప్పుడు నేను శ్రీమహావిష్ణువు వలన శ్రీకృష్ణ చరిత్రమును వింటిని. చాలకాల మచ్చటనే యుంటిని. కథాంతమున నాతఁడొక విచిత్రమగు సమాచారమును జెప్పెను. ఆతఁడిట్లనెను:-“నీవు సృంజయరాజకుమార్తెను వివాహమాడుము.”

ఇది వినఁగానే బ్రహ్మయొక్క ముఖమండలము వికసించెను. ఆతఁడిట్లనెను :-“నేనెప్పటినుండియో నీకు చెప్పుట లేదా ? నీవు నామాటను వినకపోయితివి. నేను మోహవశమునఁ జెప్పుచుంటినని నీవనుకొంటివి. అట్లుకాదు నాయనా! మాకును బ్రపంచ జ్ఞానము కలదుకదా ! నాయీ గడ్డమొదలకు బక్కమైనది కాదు. నేనేది చెప్పినను ఆలోచించి

చెప్పచుందును. స్త్రీలేకున్నఁ బురుషుఁడు సగమే. అందు వలననే ఋషులందఱును బెండ్లి చేసికొనిరి. విష్ణువు తన పత్నియగులక్ష్మిని సదా తన హృదయమున ధరించును. శివుఁడు స్త్రీతో నర్థనారీశ్వరుఁడైనాఁడు కాదా ? శక్తి హీనుఁడైన దేవత నొక్కనిఁజెప్పుము. కావున నీవు నా మాటను వినకపోయినఁ బోనిమ్ము. భగవానుని ఆజ్ఞను దిరస్కరింపరాదు. ఆతని యాజ్ఞలను బాలించి తీరవలయును.”

నారదుఁడు దానికిష్టపడుచునే యుండెను. అందు వలన నాతఁడిట్లనెను :- “సరే స్వామీ! మీ అందఱుఆజ్ఞ అట్లుండఁగాఁ బెద్దల సమ్ముఖమున నేనేమి చెప్పఁగలను ? మీకందఱకేది యుచితమైన దానినిఁజేయుఁడు.”

ఇది వినఁగానే బ్రహ్మకు శరీరము పులకరించెను. అజ్ఞానమున నున్నవాఁడు త్రోవకు వచ్చినాఁడు. వెంటనే దేవతలకాజ్ఞ యొసంగఁగాఁబెండ్లి ప్రయత్నము లొనర్చుచుండిరి. ఒక రత్నమండిత విమానముపై నారదుని గూర్చుండఁబెట్టకొని బ్రహ్మ తన కుమారునకు వివాహ మొనర్ప స్పృహయరాజు కడకు బోయెను.

బ్రహ్మ తన పుత్రునకుఁ దన కుమార్తెను వివాహము చేయుటకు వచ్చినాఁడను సంగతినిఁ దెలిసికొని రాజు యొక్క ఆనందమునకు మేఱలేకుండెను. ఆతఁడు బ్రహ్మ

కును, వెంటవచ్చిన దేవతలకును యథోచితముగ నాదర సత్కారములను గావించెను. అనంతరము శుభముహూర్తమున సుందర దివ్యవస్త్రములతోడను, రత్నాభరణములతోడను నలంకృతయగు దన కుమారితను నారదునకిచ్చి రాజు వివాహమును గావించెను. వివాహము కాఁగానే నారదుఁడా పిల్లను వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చుచుండఁగా సృంజయ మహారాజు కన్యకను గాంచి ఉచ్చ స్వరమున నేడ్వనారంభించెను. ఆతఁడిట్లనెను :- “అమ్మా నీవు నా గృహమును శూన్యమొనర్చి పోవుచున్నావు. నీవు లేకున్న నాయీ గృహము బాగుండదు. నేను వనమునకుఁబోయి తపస్సుద్వారా శరీరముచు శుష్కింపజేసి త్యజించెదను.” తండ్రియొక్క యీ ప్రేమభరితవాక్యములను విని కన్యక పెద్దగా నేడ్చెను. మాటిమాటికిని ఆమె తండ్రినిఁ గౌఁగి లించుకొనెను. ఏదోవిధముగ రాజవంపతులు పిల్లను బంపి వైచిరి. ఆతఁడు పుత్రునకు రాజ్యము నొసంగి తపంబునకు వనమునకుఁబోయెను.

ఇచ్చట నారదుఁడు బ్రహ్మలోకమునకు వచ్చి తన నూతన పత్నితో నానంద విహార మొనర్చుచుండెను. కొంత కాలమాతనికి మిక్కిలి ఆనందముగనుండెను. ఎప్పుడు ప్రొద్దుపొడుచుచున్నదో, ఎప్పుడు తెల్లవారుచున్నదో తెలియ కండెను. కాని కొన్నిదినముల కతని మనస్సు ద్వివిధముగ

నయ్యెను. తీపి తినుట కలవాటుపడినవాని కెంతటి తీపిని బెట్టినను దృష్టియుండదు. సదా మధురమునే అనుభవింపఁ గోరును. కాని తీపి తిను నలవాటు లేనివానికి వాని చిత్తము కొంచెము తీపి తినఁగానే విసుగు జనించును. దాని మీఁదనుండి మనస్సు పోవును. కావున నారదునకుఁ గొన్ని దినములకు రాజకుమారియందు విరక్తి కలిగెను. ఒకనాఁ డాతఁడు బ్రహ్మలోకమునఁ గల నొక వటవృక్షము క్రిందకుఁ బోయి అచ్చట తప మొనరింప నారంభించెను. ఇంతలోనే అచ్చటికి దిగంబరులగు సనక, సనందన, సనత్కుమార, సనాతనులను మహర్షులు వచ్చుచుండుటను గాంచెను. వారు పంచ శరద్వయస్కులైయుండిరి. ముఖమండలము తేజస్సుచే వెలుఁగుచుండెను. నల్లరును దిగంబరులే. బంగారువన్నెగల జడలు ముఖమండలమున వితీయఁబడి యుండెను. తన నల్లరు సోదరులను గాంచఁగానే నారదుఁడు లేచి నిలుచుండెను. వారికి సాష్టాంగప్రణామమును గావించెను.

అ. 8-100

295-592
PRA

నారదుఁ డేకాంత వనమునకు వచ్చినను ఆతఁడా రాజకుమారి నే చింతించుచునే యుండెను. ఆతని మనోగత భావమును గ్రహించి, వారిలో సనత్కుమారుఁ డిట్లనెను :-
“నారదా! ఇదేమిటయ్యా! కృష్ణచింతనమును వీడి కామినీచింతన మొనర్చుచున్నావా? ఛీ! ఛీ! ఇది చాల

లజ్జాకరమగు విషయము. ఈ స్త్రీప్రేమ ఒక అగ్నివంటిది, దీని నార్చుటకెన్ని ప్రయత్నము లొనర్చినను ఆరనిది. దూరముగఁ బోదలంచినచో నామె యేడ్చి, చింతతోనుండును. అప్పుడా విరహాగ్ని, కామాగ్ని ప్రజ్వలించుచునే యుండును. ఈ స్త్రీ జ్ఞానమార్గమును నాశన మొనర్చుట కొక సాధనము. త్యాగమార్గపథికుఁడు బుద్ధిపూర్వకముగ నీబంధనమునఁ బడఁగూడదు. స్త్రీ సంగమొనర్చు వాడవశ్యము స్త్రీగర్భమునఁ బడితీరవలసినదే. కృష్ణచింతనమును వదిలి స్త్రీవలతో నెవఁడు పడునో, ఆతఁడు మాయలోఁబడినాఁడనుకొనవలయును. అల్పమగు పొరపాటుచే నీవు గంధర్వుఁడవయును దాసీపుత్రుఁడైతివి. ఇప్పుడు మరల నామాయలోనే పడిపోయితివి.

ఏడ్చుచు నారదుఁ డిట్లనెను :- “నేనేమి చేయవలయునో మీరేదైన నుపాయమును జెప్పుఁడు.”

సనత్కుమారుఁడు కసరి యిట్లనెను:- “నీకు ఉపాయమంతయును దెలియును. నీవు తపస్సును జేయుటకు భారతవర్షమునకుఁ బొమ్ము. ఈ మాయావతి ప్రియను వదిలిపెట్టుము. గంధమాదన పర్వతముమీఁదనుండిన బదరీవనమున నరనారాయణులు తపస్సుచేయుచుందురు. అచ్చటకి పోయి యుండుము. నేను నీకు పరమ రహస్యమయమగు ద్వ్యక్షరీకృష్ణమంత్రము నొసంగెదను. ఇది సమస్త

శాస్త్రముల సారము, పరమగోపనీయమును, నతి రహస్య
మయమగు మంత్రమిది. నిరంతరము దీనిని జపించు
చుండుము. ఏకాగ్రచిత్తుడవై స్వరసహితముగ జపించుము.

కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ
కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ
కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ
కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ

ఈ రెండక్షరముల మంత్రమును జపించుము. మన
స్సుతోనైనను జపించుము. లేక తాళస్వర సహితముగఁ
గీర్తింపుము. ఎట్లు చేసినను దీనివలన నీకు కల్యాణము
కలదు.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా ! ఇది వినఁగానే
నారదుఁడు నల్గురు మునులకును సాష్టాంగనమస్కార మొన
రించెను. వారాతని నాశీర్వాదించి గోలోకమునకు భగ
వానుని దర్శనమొనర్చుటకు వెడలిరి. ఇచ్చట నారదుఁడు
పరమ రహస్యమయమగు నీద్యక్షరీ కృష్ణమంత్రమునుబొంది
యీ భారతవర్షమునకు వచ్చెను. ఇచ్చటికి వచ్చి, ఆతఁడు
కృతమాల నదీతటమున నొక మందిరములోనికిఁ బోయెను.
అచ్చట నాతనికి శంకరుఁడు దర్శనమొసంగెను.

నారదునిఁగాంచి బోళాశంకరుఁడు పకపక నవ్వెను. ఆతని గాఁగిలింఁచుకొని యిట్లనెను :- “ఆహాహా! నారదా! నీదర్శనమైనది. ధన్యమైనది. ప్రపంచమున వైష్ణవ దర్శన మగుట పరమ పుణ్యఫలము. వైష్ణవ దర్శనమైనచో సర్వమును లభించినట్లే, నీకు సనత్కుమారుఁడు పరమ రహస్యమయమగు మంత్రము నొసంగినట్లు నాకు దెలిసినది. ఈమంత్రమును నాకు గోలోకమున రాస సమయమున సాక్షాచ్ఛ్రీ కృష్ణుఁడే యిచ్చియున్నాఁడు. నేను దీనిని నా పుత్రుఁడగు గణేశునకును, గార్తికేయునకును నొసంగితిని. బ్రహ్మకును భగవానుఁ డీ మంత్రమునే యొసంగెను. బ్రహ్మ దాసిని ధర్మన కొసంగెను. ధర్ముఁడు తనపుత్రుఁడగు నారాయణున కొసంగెను. బ్రహ్మ సనత్కుమారునకును నొసంగెను. ఆతఁడు నీ కొసంగినాఁడు. ఇప్పుడు నీవు మిక్కిలి ఆనందముతో బదరీవనమునకుఁబోయి, యీమంత్రమును జపింపుము. శ్రీకృష్ణుని మనోహరమూర్తిని ధ్యానమొనరింపుము.”

మహాదేవుఁ డిట్లనెను :- “ఓయీ! అన్యదేవతల ధ్యానము చాలకఠినము కాని కృష్ణధ్యానము చాల సరళముగ నుండును. ఒకచోట ననేకులు కూర్చుండిన సందులో నందఱకంటె సుందరుఁడును, నవ్వుముఖము కలవాఁడును, అందఱకంటెఁ జంచలుఁడును, బాగుగా నలంకరించుకొనిన

వాఁడును, అందఱకంటె నధిక సంగీతప్రియుఁడునైన వారి
యెడల నందఱకును సహజమగు నాకర్షణము కలుగును.
వారు నరుఁడు కానిండు నారీ కానిండు అట్టి వారాకర్షించె
వరు. అందువలనఁ గృష్ణోపాసనను అందఱును సమానముగఁ
జేయు చుందురు. ఆతనిలో సౌందర్యము, హాస్యము, చంచల
త్వము, మండన ప్రియత, సంగీత ప్రియత, మనోమోహ
కత అనునీగుణములన్నిటికంటె నధికోత్కృష్టములు. నీవు
శ్రీకృష్ణ నిట్లు ధ్యానమొనరింపవలయును — ఆతఁడు
మాతన జలధర మేఘమువలె శ్యామముగ నుండును. నిత్య
శోరావస్థలో నుండును. ఆతఁడతి సుందరమును, నులిపిరి
ను, బంగారుసరిగెతోడనుండు పచ్చని పట్టుపీతాంబరమును
ధరించుచుండును. ఆతని ముఖకాంతి ముందు శరచ్చంద్రుని
కాంతియును దిగదుడుపగును. ఆతని అంగప్రత్యంగములు
కూషణములచే విభూషితమైయుండును. ఆతని సర్వాంగము
లందును శ్రీచందన మలఁదఁబడియుండును. వక్షః స్థలమునఁ
కొస్తుభమణి క్రీడించుచుండును. శిరస్సున నెమిలి పింఛముం
కును. కంఠమందు దివ్యమణిహారములును, అహ్లాన సుగం
ధిత పుష్పమాలలను ధరించుచుండును. అతని ముఖమండల
మున మందహాస మొలుకు చుండును. నేనును బ్రహ్మాది దేవ
తలును నాతని నుపాసించుచుండుము. ఆతఁడు మిక్కిలి
ప్రయుతో ధ్యానములోనికి వచ్చును. ఆతఁడు నిర్గుణుఁడు.

ప్రకృతికిఁబరుఁడు. పరమాత్మ. ఆతఁడు నిరంతరమును భక్త
లపై ననుగ్రహ వర్షమును గుటిపించుచుండును. నీవాతః
ధ్యానింపుము.”

ఇది విని నారదుఁడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడయ్యెను.
బదరీవనమునకుఁబోయి తపస్సును జేయుచుండెను. “కృష్ణ”
మహామంత్రమును నిరంతరము జపించుచుఁ గీర్తించుచు
డును. భగవానుఁడవతరించి నాఁడను సంగతినిఁ దెలిసికొనిన
తరువాత నాతఁడు వ్రజము చుట్టును దిరుగుచుండెను.
ద్వారకలో నున్నాఁడని తెలిసికొని యిప్పుడు ద్వారక
చుట్టును దిరుగుచుండెను. ద్వారకకుఁబోయి మరల దిరిగిపోవు
చుండును. మరల వియోగమును భరించలేక మరల మరల
నేదియో నిమిత్తమును బెట్టుకొని వచ్చుచుండును. ఈసారి
భగవానుఁడు తనభార్యల నెట్లు సంతోషపెట్టుచున్నాఁడో
చూడవలయునని వచ్చెను. ఎనిమిది మంది పట్టపురాణులే
కలరు. పైగా నర కాసురునిఁజంపి పదునాఱు వేలమందినిఁ
దెచ్చియుండెను. ఇప్పుడిందఱతో నెట్లున్నాఁడో చూడవల
యును. ఆతని గృహచర్యయెట్లుండునో? ఆతఁడు పదునాఱు
వేల మందితో వారివారి గృహములందొక్కసారిగా వివాహ
మాడెనని వినియున్నాము. ఇప్పుడు వారందఱతో నెట్లు
వర్తించుచున్నాఁడో.” అని యాలోచించు కొనుచు ద్వార
కకు వచ్చెను. ఇప్పుడాతఁడు వీణను ఖిటలేదు. రుక్మిణీ

గృహమునకుఁబోలేదు. ద్వారకానగరమును బ్రవేశింపఁ గనో ఆతని ఘ్రాణేంద్రియమునకు దివ్యసుగంధము తగిలెను. ఇట్టి దివ్యసుగంధము స్వర్గమందును మర్లభమే. అచ్చట నారదుఁడు దివ్యసుగంధమును వెదజల్లు సుందర పుష్ప వృక్షము లసంఖ్యాకములుగ నుండెను. చాలచెట్లు ఫలభార భరితములైన నమ్రములై యుండెను. కొన్ని వృక్షములకు మొగ్గలు వైచియుండెను. కొన్ని మొగ్గలు వికసించెను. వానిపై వివిధ వర్ణములు, వివిధ కూజితములు చేయు విహంగములు కలకలారవము లొనర్చుచుండెను. అవి దశదిశలను బ్రతిధ్వనింపఁ జేయుచుండెను. మధులోభ ముచే మధుకరములు పుష్పముల మీద గుంజారవ మొన ర్చుచుఁ దిరుగుచుండెను. అచ్చటచ్చట చిన్న చిన్న కమలా కరములు కలవు. వానిలో వివిధ వర్ణములుకల కమలములు వికసించియుండెను. ఇందీవర, అంభోజ, కల్హార, కుముద, ఉత్పలాద్యనేక పుష్పములు ప్రపుల్లితములై యుండెను. హంస, సారస, జలకుక్కుటాది జలవిహంగములు విహరించుచుండెను. వానిలో రంగుల రంగుల ముత్యములు తిరుగుచుండెను. ద్వారకాపురియందు దగ్గట దగ్గటగాఁ దొమ్మిది లక్షల అంతఃపురము లుండెను. అవన్నియును సువర్ణముతోఁ గట్టఁబడి యుండెను. వానిగోడలకు రత్న ములు కూర్చఁబడి యుండెను. ఉజ్జ్వల మణులచే నవి ప్రకా

శించు చుండెను. కొన్ని భవనములు వెండితోఁ గట్టఁబడి యుండెను. అవన్నియును గ్రమబద్ధముగ నొకేరకముగ నుండెను. అన్నిటి యందును నుద్యానవనము లుండెను. మధ్య మధ్య పెద్ద పెద్ద వీధులుండెను. దూరదూరమునఁ జౌకులుండెను. అచ్చటి సందులు గొందులును నిరుకుగ లేవు. అవియును స్వచ్ఛముగ నుండెను. సుగంధ జలములచే నవి చల్లఁబడియుండెను. దూరదూరమున విశ్రామ గృహము లును, సార్వజనిక ఉద్యానవనములును, సభాభవనములును, విహారస్థానములును నుండెను. దేవాలయము లందలి యెగురు చుండినఁ బెద్ద పెద్ద ధ్వజములు శ్రీకృష్ణుని యశమును వాయుమండలమునఁ బ్రసార మొనరించుచుండెను. ఆ విశాల నగరమునందు సర్వప్రథమముగఁ బదునాఱువేల నూఱు భవనము లొకేవిధముగఁ గట్టఁబడి యుండెను. అన్నిటి యందును భగవానునిపత్నులు నివసించుచుండిరి. ఆగృహము లన్నియును సమస్తసుఖ సమృద్ధితో నుండును. వానిని నిర్మించు టకై విశ్వకర్మ తన నైపుణ్యమునంతను జూపించెను. అంత కంటె సుందర భవనముల నాతఁడెచ్చటను నిర్మించియుండ లేదు. ఇవన్నియును భగవానుని పత్నుల భవనములని నారదునకుఁ దెలియును. వాని అన్నిటిమీఁదను గ్రమసంఖ్య వేయఁబడి యుండెను. నారదుఁడు మెదలక మొదటిసంఖ్య గల గృహములోనికిఁ బోయెను. నారదుఁడు సూటిగాలోపల

బ్రవేశించెను. ఇదివఱలో వీణవాయించు కొనుచువచ్చి, భోజనముచేసి వెడలిపోయెడువాఁడు. నేడాతఁడు పరీక్ష కొఱకై వచ్చియుండెను. అందువలన నాతఁడు సమస్త విషయములను బరీక్షించుచుఁ బోవుచుండెను. ఆతఁడు నలు వైపులను దృష్టిని సారింపగా భవనమందలి స్తంభములన్నియును మెఱయుచుఁ జంద్రశీలలచే నిర్మింపఁబడెను. అన్నియును వైడూర్యములచేఁ గట్టఁబడియుండెను. గోడలలో నింద్ర నీలమణులు పొదుగఁబడెను. వాని కాంతి యెన్నటికినిఁ జెడదు. క్రింద భూమియును నింద్ర నీలమణులతో నేర్పఱుపఁ బడెను అచ్చటి మంచములును, ఆసనములును, పీఠములును నేనుఁగు దంతములతో, నగిషీపని చేయఁబడి నవై యుండెను. అంతయును గళామయములై యుండెను. అచ్చటచ్చట ముత్యాలసరములు వ్రేలాడుచుండెను. చాందినీ సుందరముగను, స్వచ్ఛముగను, విమలముగనుండెను. ఎంతటి నునుపుగా నున్నదనఁగా వానిపై ఈగ వ్రాలినచో జారిపోవును. ఎంత వెదికినను గసపుగాని, ధూళిగాని అచ్చట కనఁబడదు. అచ్చటి దాసదాసీజనము సుందరులు, సుశీలురు. స్వచ్ఛమును నిర్మలములునగు వస్త్రములను ధరించిరి. అందఱ కర్ణములందును మణిమయ కనకకుండలములు శోభించుచుండెను. వారు రంగుల రంగుల చీరెలను గట్టుకొని అటు నిటుఁ దిరుగుచుండ ననేక రూపములను ధరించి సౌందర్య

భవనమునందు దిగుగాడు చున్నట్లుండెను. ఆ భవనమున ఘృతదీపములుగాని, తైలదీపములుగాని వెలుగుటలేదు. రత్న, మణిదీపములు వెలుగుచు నాభవనములను బట్టపగలు వలె బ్రకాశింపఁ జేయుచుండెను. ఆ ప్రకాశమునఁ జిన్న చిన్న సూదులైనను గసఁబడును. అచ్చటచ్చట కర్పూరా గురు ధూపములు వేయఁబడి యుండెను. ఆ ధూపము గుండ్రముగ నుంగరములు తిరుగుచుఁ బై కెగురుచుండఁ గపోతము లాకాశమున కెగురుచున్నట్లుండెను. ఆధూపములు గవాక్షముల గుండా బయటకు వచ్చి పైకి బోవుచుండ మయూరములు దానిని మేఘముగ భావించి నృత్యము చేయుచుండెను. అవి యెంతో ఆనందముగఁ గూయుచుండెను. నెమిళ్ళు పురులను విప్పి నృత్యము చేయుటెంతో ఆనందమును గొలుపుచుండెను. ఇట్టి సుందర సుసజ్జిత భవన శోభను గాంచుచు నారదుడు దానిలోనికిఁ బ్రవేశించెను. ఆతని ఆశ్చర్యమునకు మేఘలేకుండెను. ఇది రుక్మిణీ భవనము. తానిచ్చటి కెన్నో నార్లు వచ్చి భగవానుని దర్శించి, భోజన మొనర్చి, వీణతోఁ బాడియుండెను. కాని నేఁడాతని కా గృహము నూతనముగ నుండెను.

నారదుఁడిట్లాలోచించుకొనుచు వచ్చుచుండునంతలో మణిప్రకాశమున శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు నారదునిఁ గాంచెను. ఆసమయమున సాయంకాలపు టలంకారముల నొనర్చు

కొని మంచముపై గూరుచుండెను. దగ్గరనే ఆతని ప్రాణ ప్రాయయగు రుక్మిణి తనకనుకూపమగు గుణ, రూప, వయో వేషములుగల పదివేలమంది దాసీలతో నుండెను. స్వయముగ రుక్మిణి బంగారుతోఁ జేయఁబడిన పిడిగల చామర ముతో వీచుచుండెను. కొందఱు విడియము లందించు చుండెను. కొందఱు పాదము లొత్తుచుండిరి. కొందఱు తమ్మ నుమియు పాత్రను సవరించుచుండిరి. కొందఱు మాలలను వేయుచుండిరి. ఈ విధముగ నందఱును సేవా సంలగ్నులై యుండిరి.

నారదుని గాంచఁగ నే బ్రహ్మణ్య దేవుఁడగు వాసు దేవుడు వెంటనే తన మంచమునుండి దిగి లేచి నిలుచుండెను. ఎదురుగాఁ బరుగిడిపోయి మకుటమండిత మస్తకమును మునిచరణ కమలములందుంచెను. వినయావనతుఁడై శ్రద్ధతోఁ బ్రణామమొనరించి, ఆతని బ్రేమపూర్వకముగఁ బట్టుకొని వచ్చి తన శయ్యపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొనెను. అంతఁ జేతులను జోడించుకొని కుశల ప్రశ్నలనడిగెను. భగవానుడు సర నాట్య మొనర్చుచుండెను గదా! అందఱచేఁ బూజింపఁబడు వాఁడును, అందఱచే నాదరింపఁబడు వాఁడును, నేడు నారదునిఁ బూజించుచుండెను ఎవని చరణకమలములనుండి బయలుదేరిన జలము సమస్త భువనములను బావనమొనఁగించు గంగగా నయ్యెనో, అట్టిభగవానుఁడు నేడు తన

చేతులతో నారదుని పాదపద్మములను బ్రత్యక్షముగావించి, తన శిరస్సుపైఁ జల్లుకొనెను. అతఁడు బ్రహ్మణ్య దేవుఁడను దన జగద్విఖ్యాత నామమును సార్థక మొనర్చుకొనెను.

చరణములను గడిగి శ్రీహరి నారదుని విధ్యుక్తముగఁ బూజించెను. అంత రెండు చేతులను జోడించుకొని అమృత సదృశములగు మృదుమధుర వాక్కులచే నాతని కర్ణకుహరములను బరిష్టావిత మొనర్చుచు నిట్లనెను :-
 “ప్రభూ! మీరీ సేవకునిపైఁ గృపఁ జూపితిరి. నేను మీకే సేవను జేయుదును ? నేను జేయవలసిన పనియేమో శలవొసంగుఁడు”.

కృష్ణుఁడిట్టి నమ్రతను జూపించునని నారదుఁడు కలలోనైనా ననుకొనలేదు. ఇంతటి ఆదరము నొనర్చుననుకొనలేదు. అందువలన నాతఁడు లజ్జితుఁడై యిట్లనెను :-
 “స్వామీ ! నీవేల యిట్లనవు ? నీవనన్యాశ్రిత భక్తుల యెడలఁ బ్రేమను ప్రదర్శించుటయును, వారిని సంగఱింపుటయును, దుష్టుల నణచుటయును ఇవి నీకు సహజ స్వభావములు. నీకు బ్రాహ్మణ్యదేవుఁడను బేరుకలదు. అందువలన మావంటి నామధారక విప్రులను గూడ యెంతో ఆదరించుచుండెదవు. నీవీచరాచర ప్రపంచమున కేకై కాధిపతివి. నీవు విశ్వంభరుఁడవు. అజుఁడవు. అవ్యక్తుఁడవు. నిర్గుణుఁడవు.

నిరాకారుడవు. కేవలము భక్తులను రక్షించుట కొఱకును వారిమీదఁగల అనుకంపచేతను, జగత్తుయొక్క స్థితి, రక్షణ, కల్యాణార్థము నిరాకారుడవయ్యు సాకారుడవైతివి. అజుడవయ్యు జన్మించితివి. నీవే కర్మబంధమునను నవనిపై నవతరింపలేదు. నీవు స్వేచ్ఛచే నీశరీరమును ధరించితివి. నీ జ్ఞానమగాధమైనది. బ్రహ్మాది దేవతలును వారి హృదయములలో నిరంతరము నిన్నుఁ జింతించుచుందురు. భవకూపమునఁబడిన ప్రాణుల కేకైక అవలంబనము నీవే. సంసార సాగరమును దాటుటకై మీయీ పునీత పాదపద్మములే నౌక. నేడు నాకా అమలచరణకమలముల సాక్షాద్దర్శనమైనది. కావున నాకంటె భాగ్యశాలి యింకెవఁ డుండగలడు? మీరు నన్ననుగ్రహింపవలయును. ఈ చరణకమలములు సదా నామన మందిరమందు వసించు నట్లును, నెన్నడును నేను మఱవకుండునట్లును ననుగ్రహింప వలయును. మీచరణములను హృదయమునధరించి, చతర్దశ భువనములందును నిర్భయుడనై తిరుగుదును.”

భగవానుఁడిట్లనెను :- “నారదా! నీవు చాల దినములకు వచ్చినావు. నీవు మమ్ముమఱచియే పోయినట్లున్నది. నీ పాటలే వినిపింపలేదు”.

నారదుఁడు వ్యగ్రతతో నిట్లనెను :- “స్వామీ! నేడు నా వీణాతంత్రులు కొంచెముగ వద్దులైనవి. నాకీదినము

చాలముఖ్యమగు పనియున్నది. తీమించుడు. నాకాజ్ఞ
యిండు. మరలవచ్చి పాడెదను.”

భగవానుడు బలవంత మొనర్చుచు నిట్లనెను :-
“అదేమి నారదా! పాట పాడకుండినను, గొంచెము భోజ
నముచేసి పొమ్ము.”

నారదుఁ డిట్లనెను :-“ప్రభూ! నాకాకలి లేదు.
వరుణునికడ భోజనము చేసి యిప్పుడే వచ్చుచున్నాను.”

భగవానుడు బలవంత మొనర్చుచు నిట్లనెను :-
అట్లుకాదు. మీరువచ్చి యెంగిలి చేయకుండ పోయిన నది
చాల దోషము. అంత రుక్మిణితో నిట్లనెను :-చూచెదవేమి?
శ్రీఘ్రముగ నన్నమును దీసికొనిరమ్ము.”

ఇది విని రుక్మిణి త్వరగాఁ బోయెను. ఘోరము
నైనఁ జేయుఁడని లోపలినుండి లడ్డు, వేడి వేడి జిలేబి,
మీగడ, చక్కెర కలిపిన పాలను దీసికొనివచ్చెను. ఇప్పుడు
నారదుఁడేమి చేయఁగలఁడు? మధుర పదార్థమును జూడఁ
గనే యిష్టము లేకున్నను బ్రహ్మకై నను కోరిక జనించును.
తినకుండ నుండఁజాలడు.” రుక్మిణి నెట్లు కాదనఁగలఁడు.
అన్నిటి నెగురవైచెను. అంత చేతులను గడిగికొని పుక్కి
లించి వీణను దీసికొని “స్వామీ! ఆజ్ఞయేనా?” అని పలికి
వెంటనే వెడలి పోయెను. భగవానుఁడాతని మనోగత
భావములను గనిపెట్టెను. అందువలన నాతఁడేమియు నన

రీదు. నారదుఁడు వెంటనే యింకొక యింటికిఁ బోయెను.

సూతుఁడిట్లనెను :-“మునులారా! ఇప్పుడు రెండవ యింటిలో నారదుఁడేమి చూచినదియు వర్ణించెదను.”

నారదుఁడు తృప్తుని గృహచర్యను దర్శించుట.

శ్లో. తృప్తం తవాంఘ్రి యుగళం జనతాపవర్ధమ్

బ్రహ్మాది భిర్భూది విచింత్య మగాధబోధైః

సంసారకూపపతితోత్తరణావలంబమ్

ధ్యాయంశ్చరామ్యనుగ్రహేణ యథాస్మృతిఃస్యాత్.

శ్రీభాగ. సంస్కం ౬౯౮. గొల్లొ.

తే. అబసంభవ హర దేవతార్చనీయ

భూరి సంసార సాగరోత్తారణంబు

నవ్యయానంద మోక్షదాయకము నైన

నీ పదధ్యాన మాత్మలో నిలువ నీవే.

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము.

భగవానుఁడు భక్తుల కోరికలను నెఱవేర్చుటకై సమస్తమును జేయుట కుద్యుక్తుఁడగును. ఏ యాటను జూపింపఁదలఁచిన నట్టి రూపమును ధరించును. తండ్రి పిల్లల నాడించుటకు వివిధములగు నాటవస్తువులను దెచ్చును. వారి నానందింపఁజేయుటకై స్వయముగ నా యాటవస్తువులతోఁ దానును నాడును. తండ్రిని పార్థివ పదార్థములతోఁ జేయఁబడిన నిర్జీవ వస్తువులేమి సంతోషపెట్టఁగలవు? కాని తండ్రి యానందము ఆటవస్తువులలోలేదు, ఆతఁడు పుత్రుఁడు

ప్రసన్నుడగుటనుగాంచి ప్రసన్నుడగును. పుత్రుని యానందము కొఱకే ఆతఁడాటవస్తువులతో నాడునది. అదేవిధముగ భగవానుఁడును నరనాట్య మొనర్చును. ఆతఁడు తన భక్తుల నానంద పరుచుటకై అట్లు చేయును. ఆతనికి భోగేచ్ఛ యేమియును లేదు. ఆతఁడాత్మా రాముఁడు, ఆత్మకీడ, ఆత్మ రతియొనర్చును.

సూతుఁడిట్ల నెను :- “మునులారా ! నారదుఁడు రుక్మిణీ యింటినుండి భగవానుని యోగమాయను గాంచుటకై మెదలకుండ రెండవయింటికిఁ బోయెను. అచ్చటను భగవానుఁడుండెను. తన భార్యతోఁ బాచికలాడుచుండెను. చాలతెలివిగఁ బాచికలను విసురుచుండెను. తానుపందెమును గెలిచి నపుడు భగవానుఁడు పకపక నవ్వుచుండెను. తన ప్రియురాలి వీపు దట్టుచు నేను గెలిచితిని లేదా యనుచుండెను. ఆమె యిట్ల నెను :- “ఇప్పుడే టిబ్బిపోకుఁడు. ముందున్నదిగదా ?” కొన్ని పందెములలో జగడము చెలరేగుచుండెను. ఇది నా పందెమనిన నాపందెమను కొనుచుండిరి. అప్పుడుద్ధవుఁడు తీర్పరిగా వచ్చుచుండును. ఉద్ధవుడూరక కూర్చుండి చూచుండును. ఇట్లాడుచుండగాఁ గాలిచప్పుడయ్యెను. ఇప్పుడు పావులను, వస్త్రము నావల బాటవైచి కృష్ణుఁడు లేచి నిలుచుండెను. భార్య సిగ్గుచే మేలిముసుగు వైచుకొని లోపలికిఁ బోయెను. భగవానుఁడు

నారదునకు స్వాగత సత్కారమొనర్చి, తెలియని వానివలె నిట్లనెను :- “పూరెప్పుడు వచ్చితిరి ? చాల దినములకు వచ్చి నారే. ఎక్కడకీ దీర్ఘప్రయాణము.”

ఇని విని నారదుడు గొప్ప మాయలోఁబడిపోయెను, ఆతఁడిట్లనుకొనెను :- “ఇప్పుడే వేడి జిలేబి పెట్టినాఁడే ! మరల నడుగుచున్నాఁడే యెప్పుడు వచ్చితివని ?”

నారదుడు మాటలాడకుండుటను గాంచి యిట్లనెను :-
మేము గృహస్థ బంధనములోఁ బడిపోయితిమి. దీనివలన మహాత్ముల దర్శనమును దుర్లభమైనది. మాబోటి సకామ గృహస్థులకు తమబోటి అప్తకామ మహాత్ముల దర్శనమెట్లు లభింపఁగలదు. మా కేదైన సేవయుండిన శలవొసంగుడు, మీ సేవవలననే మా జీవితము సఫలము కాఁగలదు.”

నారదుఁడిట్లనెను :- “స్వామీ ! నేను మీదర్శనము నకు వచ్చితిని. మీరిట్టిమాటలు మాటలాడుచున్నారేల ?”

భగవానుడు తొందఱగ నిట్లనెను :- “ఈ మాటల నన్నిటిని తరువాత మాటలాడుకొందము. మీరు భోజనము విషయమును జెప్పుడు.”

నారదుఁడిట్లనెను :- “స్వామీ ! నే నిప్పుడే భోజనమును జేసివచ్చితిని.”

భగవానుడు దీనతాస్వరమున నిట్లనెను :- “నారదా ! అట్లుకాదు. గృహస్థుల యింటికివచ్చి మీరు భోజనము

చేయకపోయినచో మాకు చాల అన్యాయమే. మధురనుండి మంచి పాలకోవా వచ్చినది. నీ శిష్యురాలు సత్యభామ రస గుల్లాలు బాగుగాఁ జేసినది. కొంచెముగఁ దినుఁడు.”

నారదుఁడు వలదనుచునే యుండెను. ఇంతలో సత్య భామ పశ్చేరములోఁ బెట్టుకొని వానినిఁ దెచ్చెను. నార దుఁడు వలదనుచున్నను, నది భగవానుని దగ్గఱ నేమి సాగును? ఒక్కొక్కటిగ నన్నిటినిఁ దినిపించెను. నారదుఁ డిట్లనుకొనెను :- “ఇది చాల చిక్కే. ఇట్లు పదునాఱువేల యిండ్లలో జరిగినచో జయజయ నీతారామ కావలసినదే. రహస్యముగ భగవానుని లీలలను జూడవలయునని ఆతఁడు నిశ్చయించుకొనెను. ఆతనికిఁ గనఁబడినచోఁ దిననిది వదలి పెట్టఁడు.” అని నిశ్చయించుకొని సూక్ష్మరూపమున భగ వానుని ప్రతి యింటికిని బోయి భగవల్లీలను గాంచుచుండెను.

ఒకచోట భగవానుఁడు చిన్న చిన్న పిల్లలను వడి లోనికిఁ దీసికొని అన్నమును పెట్టుచుండెను. ఇంకొకనిచేతిలో నప్పచ్చిపెట్టి, గారెలు పెట్టు అని చక్కిలగింతలు పెట్టుచుం డెను. కొందఱను ప్రేమతోఁ జఱచుచుండెను. కొందఱను ముద్దు పెట్టుకొనుచుండెను. కొందఱ ముక్కుబట్టుకొని యూపు చుండెను. ఒక్కొక్కనికి శిరస్సునఁ జిటికెలు వేయుచుండెను. ఒక్కొక్కని ప్రేలినిఁబట్టుకొని తప్పటడుగులను వేయించు చుండెను. ఒక్కనిచే బొంగరమును ద్రిప్పించుచుండెను.

ఒక్కనినిఁజిచ్చితోనిద్రపుచ్చుచుండెను. నారదుని ఆశ్చర్యము నకు మేఱలేకుండెను. అతని కౌతూహలము పెరుగుచుండెను.

అంత నాతఁడు తర్వాత యింటికిఁ బోయెను. అచ్చట భగవానుఁడు నీటితో స్నానమాడుటకు నిలుచుండెను. ధోవతిని, ఉత్తరీయమును బట్టుకొని అతని భార్యనిలుచుండి యుండెను. నారదుని పాదాకల చప్పుడును విని కృష్ణుఁడలికి పడెను. భగవానుఁడు తన్నుఁజూచెనేమో యనుకొనెను. అందువలన వెంటనే అతఁడు నెమ్మదిగ బయటకుఁపోయి, యింకొక యింటికిఁ బోయెను.

ఆ యింటిలో నొక పెద్ద యజ్ఞము జరుగుచుండెను. చాలమంది బ్రాహ్మణులు వేదమంత్రములను జదువుచుండిరి. తన భార్య కొంగునకు నుత్తరీయపుకొంగును ముడివైచుకొని చేతులు జోడించుకొని నిలుచుండెను. యింకొక యింటికి పోగా దేవపూజకై వస్తువులను బ్రోవుచేయుచుండిరి. రంగు రంగుల పూల రాసు లచ్చట నుండెను. నానావిధములగు నైవేద్యములు, ఫలపుష్పాదులచ్చట నుంచఁబడెను. ఆసన, గంధాక్షత, ధూప, దీపాది వస్తువులు యథాస్థానమున నుంచఁబడెను.

ఆ తరువాత గృహమునకుఁబోగా భగవానుఁడచ్చట బ్రాహ్మణులకు స్వయముగ భోజనమును వడ్డించుచుండెను.

వారిని బలవంతముపెట్టి తినిపించుచుండెను. స్వామీ! ఈ పూరీ మృదువుగనున్నది, వేడిగనున్నది. ఇంకొక్కటి తినుఁడు కొంచెముగ హల్వాతినుఁడు; క్షీరాన్నమును మీరు త్రాగనే లేదు. అట్లు బాగుండదు క్షీరాన్నమును బూర్తిగఁ ద్రాగ వలసినదే. కొంచెముగఁ బచ్చడినిఁ జప్పరింపుఁడు. లడ్డలను దిని తీరవలసినదే. చివరకు గొంచెముగఁ జారుఁత్రాగిన నాహారము జీర్ణము కాఁగలను. శొంతివేసిన మజ్జిగను ద్రాగుఁడు. చాల బాగుండును. ఒక ముసలి బ్రాహ్మణునితో “స్వామీ! మీరు పండ్లు లేవు కావున హలువా తినుఁడు అను చుండెను. ఒక యువక బ్రాహ్మణునితో మీరును ముసలి వారివలెఁ దినుట బాగుండలేదు. మోదుకములను వేయిం తునా?” అనుచుండెను. నారదుఁడు దీనినిఁ గాంచి వెను దిరిగి పోబోవ నంతలో భగవానుఁడువచ్చి ప్రణామమును గావించి యిట్లనెను :- “రండు, రండు, నారదా! మీరు సమయమునకు వచ్చినారు. స్వర్గముననుండగనే మీరు బ్రాహ్మణభోజన సుగంధము వచ్చినదా యేమి?

గాబరాపడి నారదుఁ డిట్లనెను :- “లేదు స్వామీ! నేను భోజనము చేయుదునుగాని యిప్పటికే కఠము వఱకు నిండిపోయినది.”

నవ్వి భగవానుఁ డిట్లనెను :- “మీరట్లే యనుచుండుకు. బ్రాహ్మణుఁడు భోజనము విషయమునను, మగపిల్ల

వాఁడును, ఆడపిల్ల యును బెండ్లి సంగతి యెత్తిన బైకి వలదు వలదనుచుందురు. కాని శైలిసికొనఁగలవారు ఆ వలదువలదను దాని అర్థమును గ్రహింపఁగలరు.”

నారదుఁడిట్లనెను:- “కాదు స్వామీ! నేను నిజమునే చెప్పుచున్నాను. ఏమాత్రము కోరిక లేదు.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “మొదట అంతగాఁ కోరిక ఉండదు వస్తువు ఎదుటకు రాఁగానే కోరిక జనించును. విస్తరి ముందు కూర్చిండి వడ్డించిన పదార్థములను జూడఁగ నే యిచ్చ జనించును” నారదుఁడు వలదనుచుండెను. కాని మదనగోపాలుఁడు మాననిచ్చునా? చేయి పట్టుకొని తీసికొనిపోయి బ్రాహ్మణులమధ్య కూర్చుండఁబెట్టెను. అతనికి మెంటనే వడ్డింపఁబడెను. నారదుఁడు వివశత స్వరమున నిట్లనెను:- “స్వామీ! పొట్టపగిలిపోఁగలదు.”

నవ్వుచు భగవానుఁ డిట్లనెను:- “మీకు ఆ తాపి వాతీపి శ్లోకము జ్ఞాపకము లేదా యేమి?

నారదుఁడు విసుగుతో నిట్లనెను:- “నాకుస్మరణశక్తి అంతయును గుఁరితమైనది.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “మంత్రమును నేను జదివెదను. మీరు పొట్టమీఁదఁ జేతితో నిమురుఁడు.”

శ్లో॥ ఆతాపీ భక్షితో యేన వాతాపీ చ నిపాతి తః ।

సముద్రః శోషితో యేన సమేఽగస్త్యః ప్రసీదతు॥

మంత్రములను దలవంచుకొని శ్రద్ధాభక్తులతో వినుచుండెను.

సరసతాసరిత ప్రవహించు చున్నదా యను నట్టి కొకచోట తన భార్యతోఁ బరిహాసములు పలుకుచుండెను వేతొకచోట అంతఃపుర సహోవరమున స్త్రీలతో జలక్రీడాలాడుచుండెను. అచ్చట నాస్త్రీలపైఁ దాను నీరు చిలుకచుండెను. వారు తనపైఁ జిలుకుచుండిరి. ఇంకొకచోట నాశ్రీతులకుఁ బారితోషికములను బంచుచుండెను. మఱియొకచోట సైనికులకు బదకములను బంచుచుండెను. ఇంకొకచోట అన్యదేశముల దూతలతో సంధి విగ్రహములకు సంబంధించినవి మాటలాడుచుండెను. ఇంకొకచోట నితరులను గసరుచుండెను.

మఱియొకచోట గృహములలో నేర్పాటులను గావించుచుండెను. కొన్నిచోట్ల గృహమునకు సంబంధించిన వస్తువులను దెచ్చుటకు సేవకుల కాదేశించుచుండెను. ఒక యింటిలో గర్భాదాన సంస్కార మొనరించుచుండెను. పండిత పూజ నొనర్చుట కేర్పాట్లు చేయుచుండెను. ఇంకొకచోట నేడవ నెల గర్భిణికీఁ బునసవన మేర్పాటు చేయుచుండెను. అత్తవారింటి నుండి వచ్చిన వస్తువులను జూచుచుండెను. స్త్రీల గీతములను బాడుచుండిరి. మంచి ఉత్సవము జరుగుచుండెను. ఇంకొక యింటిలో నీమంతోన్నయన సంస్కారము

జరుగుచుండెను. అచ్చట దానము లొనర్చుచుండెను. ఇంకొక యింటిలోఁ బసిపిల్లవాఁడు పుట్టఁగా నాందిముఖాది శ్రాద్ధములొనర్చి జాతకర్మ సంస్కారమునకుఁ బ్రయత్నము లొనర్చుచుండెను. ఇంకొక యింటిలో నప్పుడే పిల్లవాఁడు పుట్టఁగా బొడ్డును గోయించు చుండెను. ఇంకొక చోట జననమై పదునొకండవ దినమగుటచే నామకరణ మహోత్సవము జరుగుచుండెను. వేరొక చోట బుత్రునకు బుట్టుఁ వెంట్రుకలు దీయించు చుండెను. మఱియొక చోట నన్నప్రాశన జేయించు చుండెను.

నారదుఁడింకొక యింటికి బోఁగా నచ్చట ఉపనయన మండపమున నుపనయన సంస్కారమును గావించు చుండెను. ఆ బ్రహ్మచారి భిక్షునడుగు కొనునపుడు భగవానుఁడు నవ్వుఁ చుండెను. ఇంకొక చోట నాచార్యునిచే వేదాధ్యయన మారంభింపఁ జేయుచుండెను. అగ్నిలో నాహుతులను వేయు టను నేర్పుచుండెను. ఇంకొక చోట కుమారుఁడు స్నాతకుడై రాఁగా వానికి సదృశయగు భార్యను వెదుకుచుండెను. ఇంకొక చోటఁ బుత్రుని వివాహ ప్రయత్నము జరుగుచుండెను. పుత్రుని వివాహమునఁ క్రొత్త పెండ్లికూతురినిఁ జూచుఁ నుత్సవము జరుగుచుండెను. అచ్చట కృష్ణుఁడు అందఱును బరామర్శించు చుండెను. ఇంకొక చోట గూతురి వివాహ ప్రయత్న మొనర్చుచుండెను. పెండ్లి ప్రయత్నములు చేయు

చుండెను. ఇంకొకచోట కన్యాదాన మొనర్చుచుండెను. మఱియొకచోట నాడుపిల్ల నత్తవారింటికి బంపు చుండెను. ఆ పిల్లతండ్రి యగు భగవానునిఁ గౌగలించుకొని యేడ్చుచుండెను. ఆమె నోదార్చుచుఁ దన ప్రేమాశ్రులచే నామె శిరస్సును దడుపుచు నిట్లను చుండెను :- “అమ్మా! ఏడువకమ్మా! నిన్ను ద్వారలోనే తీసికొని వచ్చెదనులే” పిల్లకు సారెలను బంపు చుండెను.

ఒకచోట కృష్ణుని జన్మోత్సవము జరుగు చుండెను. జన్మ నక్షత్రమునకు దాన పుణ్యాదు లొనర్చుచుండెను. ఇంకొకచోట నేదియో పండుగను జేసికొనుచుండిరి. ఇంకొకచోట మహామహోత్సవములు జరుగు చుండెను వేటొకచోట్లలో ధర్మశాలలను, విద్యాశాలలను, ఔషధశాలలను గట్టించు చుండెను. వేటొకచోట విద్యార్థులకు వృత్తి నేర్పఁ జూచు చుండెను. ఇంకొకచోట నధ్యాపకుల కిష్టవృత్తి నేర్పఁ జూచు చుండెను. కొందఱు లేఖనములు వ్రాసిన పుస్తకములను విని వానికి ఉపోద్ఘాతములను, అభిప్రాయమును వ్రాయుచుండెను. ఇంకొకచోట గవితను బ్రశంసించుచుండెను. వేటొకచోట నూతన సంస్థలను గృహములను నావిష్కరించు చుండెను. మఱియొకచోట ఋషులను మునులను ధర్మమును గూర్చి ప్రశ్నించు చుండెను. మఱియొక్క చెట్లను నాటఁ డని ఆదేశించు చుండెను. మఠములకును, మందిరములకును

జ్వాలిక, మాసిక వృత్తుల నొసంగుచుండెను. మంత్రుల కట్లు చెల్లించుడని ఆదేశించు చుండెను.

సూతుడిట్లనెను:- “మునులారా! ఎన్నని చెప్పఁ గలను? నారదుఁడెచ్చటికి బోయిన నచ్చటచ్చట భగవానుఁడేదో నూతనకార్యము నొనర్చుటను గాంచు చుండెను. ఎచ్చట కనఁబడినను గృష్ణుఁడు నారదుని ఎప్పుడు వచ్చి’రని అడుగుచుండెను. భోజనము సేయుమని బలవంత మొనర్చుచుండెను. భగవల్లీల కెంతగాఁ జూచినను దృష్టి కలుగుట లేదు. ఈ విధముగ నాతఁడు పదునాఱువేల నూఱు యెనిమిది యిండ్లకు బోయెను. ఇప్పుడన్నిటిని వర్ణింప నారంభించినచోఁ గథ పెరిగిపోఁగలదు. నే నిప్పుడత్యంత సంక్షేపముగ నాతని గృహచర్యను గూర్చి వర్ణించితిని. ఇప్పుడు భగవానుఁ డాతనిపై నెట్లు కృపఁ జూపినదియును, నేమి డీపదేశించి నదియును వర్ణించెదను. సావధానులరై శ్రవణ మొనర్పుఁడు.”

భగవత్కృపచే నారదునిఉత్సుకతశాంతించినది

శ్లో॥ ఏవం మనుష్య పదవీమనువ ర్తమాశో

నాకాయనోఽభిల భవాయ గృహీతశక్తిః॥

రేమేఁగ షోడశ సహస్రవరాంగనానామ్

సప్రీడ సౌహృద నిరీక్షణహాస జాప్తః॥

శ్రీభాగ. గంస్కం. ౬౯౮. ౪౪ శ్లో

క॥ ఈపగిది లోకహితమతి

నా పరమేశ్వరుఁడు మానవాకృతిఁ దిజగ

ద్దీపిత చారిత్రుడు బహు

రూపములం బొందె సుందరుఁడ నరనాథా॥

చ॥ అని హరి యిట్లు షోడశ సహస్ర వధూమణులం బ్రియం
బునన్, మనసిజ కేళిఁ దేల్చిన యమానుషలీల సమగ్ర
భక్తితో, వినినఁ బఠించినం గలుగు విష్ణుపదాంబుజ భక్తి
యున్ మహా, ధన పశుపుత్ర మిత్ర వనితాముఖ సౌఖ్య
ములన్ నరేశ్వరా॥

—శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము.

విజ్ఞులు తమమీఁద సం దేహ మున్నవారి కవకాశ
మొసంగెదరు. వారివద్ద తెలియని వారివలె నటించెదరు.
సమయము వచ్చినపుడు దాసిని బయటపెట్టి వస్తుస్థితిని
వారికిఁ దెలిపెదరు. దానివలన వారి సం దేహములు దూర
ములు కాఁగలవు. అంత నిద్దరును నవ్వుకొనుచు మాటలాడు
కొందురు. దీనివలన బ్రేమ వృద్ధియగును. శ్రద్ధా విశ్వా
సము లింకను బెరుగఁగలవు.

సూతుఁడిట్ల నెను:- “మునులారా ! నారదుఁడుత్సాహ
ముతో భగవల్లీలలను గాంచుచుండెను. అంతఃపురములో

ననేక రూపములను ధరించి కేశవుఁడు క్రీడించి నాఁడనుటయే కాదు. ఆతఁడు నగరమందును, నగరమునకు వెలుపలను అనేక రూపములతో వ్యవహరించు చుండెను. ఒక్కొక్క చోట గుఱ్ఱము నెక్కి వేటకు బోవుచుండెను ఇంకొకచోట రథమునెక్కి రాజసభకు బోవుచుండెను. నారదుఁడి విధముగఁ దిరిగి తిరిగి అటునిటుఁ జూచునంతలో ముక్కునకు బేసరులు, చెవులకు దిద్దులును, ననేక హారములును, ఆభరణములును ధరించి, ఒక సుందరి మేలి ముసుగుతో వచ్చుచుండెను. ఆమె మేలి ముసుగునుండి ప్రేమభరిత దృష్టులతో నారదునిఁ గాంచుచుండెను. నారదుఁడు మొదట చూడఁగనే యీచీకఁటిలో నింతటి సుందరి ఒంటరిగా నేల పోవుచున్నదా యని అనుకొనుచుండెను. కాని చూడఁగా నామె దృష్టిలో మోహకత కలదు, ఆతఁడాగలేకపోయెను. ఆతఁడామె దగ్గటకు బోయెను వీనినిఁగాంచి ఆ స్త్రీనవ్వెను.

నారదుని ఆశ్చర్యమునకు మేఱలేకుండెను. ఆస్త్రీ వేషమును వేసికొనిన పురుషుఁడేకాని స్త్రీకాదు. ఆమె బులాకినిబెట్టు కొనెను. శ్యామసుందరుఁడే స్త్రీ యయ్యెను. నారదుఁడులికిపడి తెలిసికొని యిట్లనెను :-“స్వామీ! మీరు పురుషులు స్త్రీ వేషమును వేసికొనినారేల? పురుషులు స్త్రీవేషమును ధరించుట నిషిద్ధము కదా!”

నవ్వి భగవానుఁ డిట్లనెను:-“నాకు విధి నిషేధములు లేవు.”

నారదుఁ డిట్లనెను:-“విధి నిషేధములు లేవు సరియే. ఇప్పు డీ వేషమెందులకు వేసినారు.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :-“శాసకుఁడందఱను రక్షించు చుండవలయును. వేషమును మార్చి అందఱ మనోగత భావములను గ్రహింపవలయును. ప్రజల భావము లేవో తెలిసికొనుట అవసరము. మా అంతఃపురమందలి స్త్రీ పురుష భావములేమిటో కనుగొనవలసి యున్నది. దీని నంతను గ్రహించుటకై నే ననేక రూపములను ధరించుచు దిరుగుచుందును.”

నారదుఁడిట్లనెను :-“స్వామీ! ధన్యుఁడ నైతిని. పదునాఱువేల నూటయెనిమిదిమంది భార్యల నెట్లు సంతోష పెట్టుచున్నావో యని నే ననుకొనుచుండెడు వాఁడును. మీ కృపచే నా కది శాంతించినది. యోగేశ్వరా! మీ మాయ నెఱుఁగుట సామాన్యముకాదు. నీవు మాయా వతివి. నీమాయను బ్రహ్మాది దేవతలును నెఱుఁగఁజాలరు. అట్టియెడ నాబోటి అల్పజ్ఞుఁడెట్లు తెలిసికొనఁగలఁడు? కాని యీ మాయను నేను మీ అనుకంపచే దర్శించితిని. నేఁడు నేను గృతార్థుఁడనైతిని. నాభ్రమ యంతయును బారిపోయి నది. ఇప్పుడు నేను మీ వలన నొక ఆశీర్వాదమును గోరు చున్నాను.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “అదేమి ? నీవుసంకోచమును వదలి నన్నడుగుము.”

నారదు ఁ డిట్లనెను : “దేవా ! నేను మీ భువన మోహనమగు మాయను దర్శించితిని. నా యత్సాహము నశించినది. నీసుందర లీలలయందును నా కనురాగముకలుగు నటుల నాశీర్వాదింపుఁడు. ఆ లీలను నిరంతరమును నేను గాన మొనర్చుచు సమస్తలోకములను దిరుగుచుండవలయును.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “మంచిది. అట్లే అగుగాక ! నీవు వీణను మీటుచు నా లీలలను, గుణములను గాన మొనర్చుచుండుము. ఇంకేమైన నడుగఁదలఁచితివా ?”

నారదుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ ! నాకొంక శంక యున్నది. నీవఖిల బ్రహ్మాండ నాయకుఁడవయ్యు నిట్టి యద్భుతాద్భుత లీలల నేల చేయుచున్నారు ? సాధారణ గృహస్థుల వలె వ్యవహారమేల చేయుచున్నారు ?”

భగవానుఁడు నవ్వి యిట్లనెను :- “చూడుఁడు. ధర్మ ప్రవర్తకుఁడను నేనే. దానినిఁ జెప్పవాఁడను నేనే. దాని ననుమోదించువాఁడను నేనే. శ్రేష్ఠుఁడెట్లాచరించునో అందఱును నట్లే ఆచరించుదురు. నేను ధర్మము ననుసరించి నడువకపోయినచో లోకులు ధర్మహీనులై నశించెదరు. కావున నేను ధర్మమార్గమును శిక్షణ నిచ్చుటకై వ్యవహారిక కర్మల నొనర్చుచున్నాను.”

నారదుఁడిట్లనెను :- “మీరు ఒక్కశరీరముతో నిన్ని
కార్యము లొనర్చుటను గాంచి మోహమును జెందినాను.”

సర్వ భగవానుఁ డిట్లనెను :- “వత్సా! దీనికిఁజింతిం
వలసినపనిలేదు. నేను సర్వాత్ముఁడను. అందఱు అంతఃక
ణములందు సాక్షిరూపమున నుండి నేనే అన్నిటినిఁ జేయ
చున్నాను. నన్ను సర్వగత సర్వాంతర్యామిగ గ్రహిం
నీవు నా యోగ మాయాప్రభావమునకు మోహితుఁడవు
కాకుండుము.”

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా! ఈవిధము
నమ స్త భవనము లందును భగవానుఁడు వివిధ లీలల నొ
ర్చుటను గాంచి మొదట నాతఁడు మిక్కిలి విస్మితుఁడయ్యెను.
అనంత వీర్యుఁడగు భగవానుని యోగమాయా వైభవమున
మాటి మాటికిని గాంచి, కౌతుక వశమున నటునిటు ది
గెను. భగవానుని ఉపదేశమును బొందగానే ఆతని విస్మ
యమును, కౌతుకమును దూరమయ్యెను. చతుర్వర్గ ఫల
దాతయును, భగవానుఁడయ్యును గృహస్థ ధర్మమును
బాలించుచుండెను. దానికి నారదుఁడు పరమానందమును
జెందెను. నారదుఁడు ప్రణామ మొనరింపఁగా భగవానుఁ
డాతని సమ్మానించెను. ఈవిధముగ భగవానునిచే సమ్మా
నితుఁడై, ప్రసన్నచిత్తముతో నాతనినే స్మరించుచుఁ దన
యిచ్ఛానుసారముగ నితరలోకములకుఁ బోయెను.

ఈ విధముగ మహర్షులారా ! భగవానుఁడు మనుష్య లీలల నొనర్చుచుఁ బదునాటువేల నూట యెనిమిది మంది భార్యలతో నొంటరిగా రమించుచుండెను.”

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా ! నే నత్యంత సంక్షేపముగ అజితఁడగు భగవానుని కథను జెప్పుచుంటిని. ఆతఁడు విశ్వోత్పత్తి, స్థితి, ప్రళయములకుఁ గారణుఁడు. అచింత్య కర్ముఁడు. ఆతని యీపరమ పావనమగు నుపాఖ్యానము నెవరు వినెదరో, వినిపించెదరో, చదివెదరో, చదివించెదరో, గానము చేయుదురో, గానమును జేయించెదరో, అనుమోదనమొనరించెదరో వారందఱకును విశ్వం భరుఁడు భక్తినిఁ బ్రసాదించుగాక ! మునులారా ! ఇప్పుడు మీరేమి వినఁదలఁచు చున్నారు ?”

శౌనకుఁడిట్లనెను :- “సూతా ! మాకు భగవానుని నిత్యచర్యను గూర్చి చెప్పవలయును.”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మంచిది స్వామీ ! వినుఁడు.”

— ౨ —

తృష్ఠుని దినచర్య

శ్లో॥ బ్రాహ్మణమూర్త ఉత్థాయ వార్యపస్పృశ్య మాధవః॥

దధ్యౌ ప్రన్నకరణ ఆత్మనం తమసః పరమ్॥

శ్రీ భాగ. సంస్కం ౭౦ అ. ౪శ్లో:

వ॥ ...మేలు కని తనచిత్తంబునఁ జదచిదా నందమయుం
 బరమాత్ము నవ్యయు|నవికారు నద్వితీయు నజితు ననంతు
 నచ్యుతు నమేయు నాధ్యు నాద్యంత విహీనుఁబరమ
 బ్రహ్మంబు నైన తన్నుం దా నొక్కింత చింతించి॥

—శ్రీమదాంధ్రభాగవతము.

ఎవని విషయమునైన బాగుగాఁ దెలిసికొనఁ దలఁచి
 నచో వానిదినచర్యను జూచినఁ దెలియఁగలదు వాని
 కాలము నేయే కార్యములలో గడుపుచుండునో చూడ
 వలెను. విద్వాంసులు కావ్యశాస్త్ర విన్తోదములందు కాల
 మును గడుపుదురు. సాంసారికులు తమకాలమును విషయ
 వ్యసనములందును, పరస్పర కలహములందును గడుపుదురు.
 ధర్మాత్ములగు గృహస్థులు తమ కాలమును ధర్మార్థకామము
 లందు నియమముగ గడుపుదురు. పగలు ధర్మార్థములను
 గూర్చి చింతించెదరు. రాత్రియందు కామోపభోగము లనుభ
 విం చెదరు. వారు పనుల నన్నిటి నెప్పుడెట్లు నిర్వహింపవల
 యునో నిర్ణయించుకొందురు. ఆ సమయమున నేపనినిఁ
 జేయరు.

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా! భగవానుని
 గృహచర్యను గూర్చి వినిన తరువాత మీరు నన్ను భగ
 వానుని దినచర్యనుగూర్చి అడిగితిరి దానినివర్ణించెదను. ముని
 వరులారా! సూర్యుఁడువయంచినప్పుడు సూర్యోదయమగుదురు,

సూర్యోదయమునకు బూర్వము మూడు నాలుగు గడియలకు
ముందు తూర్పున నాకాశ మెట్టగానుండును. దానినరుణోదయ
మందురు. సూర్యుని సారథియగు అశుణుడు ముందుగా
నుదయించును. తదనంతరము సూర్యుని దర్శనమగును.
అరుణోదయ కాలమునే బ్రాహ్మముహూర్త మందురు.
దాని నుషఃకాలమనియు నందురు. ఆసమయమునఁ గమ్మని
నిద్రవచ్చును. ఆసమయమున సూర్యమండలము నుండి
అమృతము స్రవించును. కావున నాసమయమున వాయువు
స్వాస్థ్యమునకుఁ బరమహితకరముగనుండును. విషయలంపటు
లీకాలమున నిద్రించి గడిపెదరు. యోగులీకాలమునందు
బ్రహ్మధ్యాన మొనరించెదరు. కర్మిష్టుల సమయమున
స్నాన మొనర్చి సంధ్యావందన, దేవతా, ఋషి, పితృ
తర్పణము లొనరించెదరు. సూర్యోపస్థాన మొనర్చెదరు.
అగ్నియందు హోమమొనర్చి దేవతలను సంతృప్తి పరచె
దరు. ఆసమయమున నిద్రించువారు తమ బహుమూల్య
మగు ధనమును గృత్రిమముగ మెఱయుచుండు గాఢముక్క
లకై వెచ్చించిన వారగుచున్నారు. ఆసమయమునఁ గమ్మని
నిద్ర ప్రజలను లోభపెట్టుటకు వచ్చును. కావున బుద్ధిమంతు
లగు వాడు ఆసమయమును బొరపాటున నైన నిద్రలో గడుప
రాదు. ఆసమయమునఁ గోడి లేచికూయును. ఇది నిద్రకు
సమయము కాదని అవి తెప్పుచున్నది. కోడికూత విని

యును నెవరు నిద్రించెదరో వారి కాంతి, తేజస్సు నశించి, కళావిహీనులగుదురు.

కోడికూయఁగానే భగవానుఁడు నిద్రలేచెడువాఁడు. ఇది ఆతని భార్యలగు కుక్కిణి మొదలైనవారికి అంతగా నిష్టము లేదు. వారు ప్రియతముని వియోగమునకుఁ జాల కలవర పడుచు నా కుక్కుటములను దూషించుచుండును :- “ఈ పనికిమాలిన దప్పుడే కూయుట ప్రారంభించినది. దీనికి రాత్రులందు నిద్రకూడ ఉండదు. మాస్వాధీనమున నున్నచో ద్వారకలో నొక్క- కుక్కుటమునైన లేకుండఁ జేసెదము. సరిగా నిద్రపోవువేళకిది ‘కోక్కుకో కోకో’ అని కూయుటకుఁ బ్రారంభించును. కోడి కూయఁగానే పారిజాతాది వృక్షము లపై నుండిన పక్షులన్నియును గలకలారావము లొనర్చుటకుఁ బ్రారంభించును. శుక, పిక, శారికా, మయూరాది పక్షులు తమ సుమధుర వాక్కులతో భగవంతుని గుణములను గానమొనరించును. ఇవి పలుకుట వందీగణము భగవంతుని బిరుదావళులను బలికినట్లుండును. ఆ సమయమున నమృతమయ పవనము కల్పవృక్ష సుమన ములనుండి సుగంధమును దెచ్చుచుఁ బ్రవహించును. భ్రమర, బృందము గుంజారవ మొనర్చుచుఁ బుష్పముల చుట్టును దిరుగుచుండును. పక్షిశాబకములు శాంతవాతావరణమును దమ కూజతములచే శబ్దమయమొనర్చుచుండును. ఈ సుఖద

సమయమును గాంచి అందఱును నానందమగ్నులగుచుందురు.
భగవానుఁడు లేవఁగూడదని వారందఱునుకొనుచుందురు.
కాని భగవానుఁడు తన నియమములను జక్కఁగఁ బాటించును. ఆతని నెంతగా బలవంతమొనర్చినను బ్రాహ్మముహూర్తమున శయనింపఁడు. వెంటనే లేచి ముందుగాఁ దన అఱచేతిని దర్శించి, తరువాత చేతులను గాళ్ళను గడగి కొని శీతల జలములచేఁ జతువులను గడిగికొనును. అంగ వస్త్రముచేఁ జేతులను, కాళ్ళను, ముఖమును దుడుచుకొనును. అంతఁగూర్చుండి ప్రాతఃస్మరణమొనర్చును. పృథివినిగూర్చి యిట్లు ప్రార్థించును—

శ్లో॥ సముద్ర వసనే దేవి! పర్వతస్తన మండలే !

విష్ణు పత్ని నమస్తుభ్యం పాదస్పర్శం క్షమస్వ మే॥

ఓ విష్ణుపత్ని ! ఈ సముద్రమే నీయొక్క నీలవస్త్రము, పర్వతములే నీ స్తనమండలము. నేను నీకు నమస్కారమొనర్చుచున్నాను. నీమీఁద నేను గాళ్ళను బెట్టుచున్నాను. దానిని క్షమింపుము.”

ఈవిధముగఁ బ్రాతఃస్మరణమొనర్చి, సావధానుడై స్వస్థచిత్తముతోఁ దన మాయాతీతమును, నఖండమును, స్వయంప్రకాశమును, నద్వితీయమును, అవినాశియు, నిత్య, నిర్మల, జగత్కాగణభూతమును, సర్వశక్తియుక్తమును, సదానందస్వరూపమునగు బ్రహ్మస్వరూపమును జింఱించును.

అంత శౌచాదికర్మలను గావించి సుందర, స్వచ్ఛ, సుగంధ, శీతల సలిలముచే సుఖముగ స్నానమొర్చును. బహువూల్యమగు బట్టుబట్టను గట్టుకొని సంధ్యావందనాదులొనరించును. తదనంతర మగ్నిహోత్రమొనర్చి, మానియై వేదమాతయగు గాయత్రిని జపించును. ఇంతలో సూర్యోదయమగును. అప్పుడాతని కర్ణమొసంగును.”

శౌనకుఁ డిట్లడిగెను :- “సూతా ! సూర్యార్ఘ్యము సంధ్యావందనమున నీయఁబడును గదా! అగ్నిహోత్రమును, గాయత్రీజపమును జేసి సూర్యార్ఘ్య మొసంగుటేమిటి?!”

సూతుఁ డిట్లనెను :- ‘అవును, విధానమింతే. సంధ్యా సమయముననే ఉపస్థానార్ఘ్య, గాయత్రీ ఆవాహన జపాదులొనరించెదరు. తదనంతర మగ్నిహోత్రమొనర్చుచుందురు. కాని భగవానుఁడు కణ్వశాఖీయుఁడు. ఈ శాఖీయుఁడు సూర్యోదయకాలమందే అర్ఘ్యమొసంగుట ఉత్తమమని భావించెదరు. అందువలన నగ్నిహోత్రమొనర్చి భగవానుఁడు సూర్యోదయము వఱకును గాయత్రీజప మొనర్చును. సూర్యోదయము కాఁగానే అర్ఘ్యము నొసంగి ప్రాతఃకృత్యములను సమాప్తికావించెదరు. అంతఁ దన కంశభూతులగు దేవ, పితృ, ఋషులకు విధిపూర్వకముగఁ దర్పణ మొనర్చును. తరువాతఁ దన తల్లిదండ్రులకును, ఇతరు గురుజనములకును, బ్రాహ్మణులకును సవిధిగఁ బూజాదులొనర్చి వారికి

బ్రాహ్మమొసరించును. వృత్తి నేర్పఱుపఁబడిన బ్రాహ్మణులు రాఁగా వారికి వస్త్రాభూషణాదులచే నలంకరించి పట్టు బట్టలను, మృగ చర్మములను, తిలమోదకములను, గోవులను దానమొసంగును. ఆ గోవులు ముసలివి, గొడ్డుబోతువి, రోగయుక్తయులైనవి, బలహీనయులైనవియు, బొడుచునవియు గాక, సాధువుగను నందముగను, రోగములేనివియు, పాడివియు, వత్సలములతోఁగూడినవియు, స్వర్ణశృంగములును, రావ్యఖురములును గలవియు, ముత్యాలహారములతో నలంకరింపఁబడినవియునై యుండెను. వాని వీపులమీఁదఁ జక్కని పట్టువస్త్రములచే నలంకరింపఁబడియుండెను. ఇట్టి కపిల గోవులను వద్యసంఖ్యగాఁ బ్రతిదినమును దానమొసంగును.

శానకుఁ డిట్లడిగెను :- “వద్యసంఖ్య అనఁగా నెంత?”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ! పదునాలుగు లక్షలలో నూటయేడవ వంతునకొక వద్యమని పేరు. అనఁగా 13084 నకు వద్యమని పేరు. భగవానుఁ డిన్నిగోవులను బ్రతిదినమును దానమొసంగును.”

శానకుఁ డిట్లడిగెను :- “సూతా! ఇన్నిగోవులు నిత్యమెచ్చటనుండి రాఁగలవు? ఎచ్చట నుండఁగలవు. భగవాను డెన్నో గోజులు చేసియుండవచ్చునుగదా! ఇది ఆశ్చర్యముగ నున్నది.”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ! ఇప్పుడు కలియుగము వచ్చినది కావున మనకాశ్చర్యమగుచున్నది. లేకున్న

నాశ్చర్యము పడవలసిన పని లేదు. ఒక్కక్షణములో బ్రహ్మా
డములను సృజించి నాశనమొనర్చువాని కీపని లెక్క
యేమి ? ఒక్కసారిగనే భిన్నభిన్న గోత్రములు కల బ్రాహ్మ
ణులచే సంకల్పములొనర్పఁజేసి దాన మొసంగెడువాఁడు
గోబ్రాహ్మణ హితము కొఱకేగదా ఆతని యవతారము.

శౌనకుఁ డిట్లుడిగెను :- “సూతా ! సత్యము. సత
తరువాత చెప్పము. తరువాత భగవానుఁ డేమిచేయును ?

సూతుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ ! గోదానమొనర్చి
తరువాత భగవానుఁడు గో, బ్రాహ్మణ, దేవత, కులవృద్ధ
గురుజనులకును, సమస్త ప్రాణులకును, శ్రద్ధాభక్తులతో
బ్రణామమొనరించును. తదనంతరము కపిల గోవును, ఇత
శుభములగు వస్తువులను స్పర్శించును. పూజావస్త్రము
లను దీసివైచి, ధరింపఁదగిన రాజోచిత దివ్య నూతన వస్త్ర
ములను ధరించును. శరీరమంతటను సువర్ణ, మణిమయ
భరణములను ధరించును. అంత సుందర గోఘృతము
ముఖమును జూచుకొని, ఆ ఘృతమును దానమొసంగును
సేవకులెదుట సద్దమును బట్టఁగాఁ ద్రిభువన మోహనమగ
శ్రీముఖమును జూచుకొనును. ధర్మరూపమగు నాఁబోతును
గోవును, బ్రాహ్మణుని, దేవతలను మరల దర్శించి, తన
రాణుల అంతఃపురమనకుఁ బోవును. అచ్చటనుండు దాన
దానీజనములకును, అన్యాయ విద్యోపజీవులకు బారితోషిక

ముల నొసంగి సంతృప్తుల నొనర్చును. భోజనము చేసి, సుందర సుగంధ మాలలను ధరించును. భార్యలు సుందరములగు లవంగములు, ఏలికులు, జాజికాయ, జాపత్రి, కాచు, పచ్చ కర్పూరము, సున్నము పోక మొదలగువానితోఁ గూడిన తాంబూలము నేర్పఱచి చుట్టి సువర్ణపాత్రముతోఁ దేఁగా నాతాంబూలములను ముందుఁగా బ్రాహ్మణులకును మిత్రులకును, మంత్రులకును, ప్రియురాండ్రకును దన చేతులతో నొసంగి, తదనంతరము తాను స్వీకరించును. తాంబూల చర్వణమును గావించి కొంచెముసేపు ఎడమ ప్రక్కఁగాఁ జరుండును.

ఇంతలో దారకుడు సువర్ణ రథమును, గరుడధ్వజము పైన నెగురుచుండ శైబ్య, సుగ్రీవ, మేఘపుష్ప, వలాహకములను శ్వేతాశ్వములు పూన్పబడి తేగానే సారథినచ్చి భగవానుఁనకుఁ బ్రణామము కావించును. సారథినిఁ జూడగనే భగవానుఁడు నవ్వి ముంచుము మీఁదనుండి లేచును. అప్పుడు సాత్యకి, ఉద్ధవాది రక్షకులును, ఆత్మసచివులును వచ్చేదకు అంత నవ్వుచు సారథిచే తిని దానుఁ బట్టుకొని, అటునిటుఁ జూచుచు రథము దగ్గఱకుఁ బోవును. దాసీలతో రాణు లాతని ద్వారము వఱకు బంపెదరు. స్త్రీ లాతనికి లజ్జా సహిత ప్రణయకటాక్షముల ద్వారా సత్ప్రణామముతో జూచెదరు. రథము కనబడునంత వఱకు వారచ్చటనే

నిలుచుండి, రథము కనుమరుగునఁ బడఁగానే తిరిగి వచ్చెదరు. భగవానుఁడు వెడలి పోవునపుడు నవ్విసనవ్వు ప్రియురాండ్ర హృదయముల లోనికి జొచ్చుకొని పోయి మరల గృష్ణుఁడు తిరిగి వచ్చునంత వఱకును శ్యామసుందరుని స్మరణమున నుంచును. యాదవు లండఱును సుధర్మ సభాద్వారమున నిలువఁబడి భగవానుని బ్రతీక్షించు చుందురు. భగవానునిరథధ్వజమునుజూడగ నే అందఱునుజయజయధ్వానములొనర్చెదరు. అందఱ వైపునను గృపాభరిత దృష్టులతోఁ జూచుచు బంధు, బాంధవులతోడను యాదవులతోడను గూడుకొని సుధర్మసభలోనికిఁ ప్రవేశించును. అప్పు డాతని గాంచఁనే అందఱకును ఝఱ, పిపాస, శోక, మోహ, జరా, మృత్యువులను నీష డూర్ములును బాధింపకుండును.

ఆ సభలో నందఱకును వేఱు వేతాసనములు కలవు ఒక సుందర సుసజ్జిత మణిమయ రాజ సింహాసనమున నుగ్ర సేనుడును, క్రింద భగవానుడును కూర్చుండెదరు. వారి చుట్టును జిన్నవారును బెద్దవారును గ్రతుబద్ధముగ యాదవులు కూర్చుండి యుండెదరు. వీరందఱమధ్య చుక్కలలో జంద్రునివలె భగవానుడు శోభాయమానముగ ప్రకాశించుచుండెను. మొదట రాజకార్యములు జరుగును. తరువాత మనోరంజన కార్యములు జరుగును. సచివులును ఉపమంత్రి గణమును గొని వినోదవాక్యములను బలికెదరు. వారు హాస్య

రసపూర్ణములగు మాటలతోఁ గుళలతా పూర్వకముగా శ్యామసుందరు నుపాశించెదరు. సూత, మాగధ, వందీ జనములు వచ్చి స్తుతిపాఠము లొనరించెదరు. నట, నర్తకీ గణమువచ్చి మృదంగ, వీణ, మురజ, వేణు మొదలగు వాద్యములతో నాడి, పాడి, తమ కళలను బ్రదర్శించెదరు. అంత వేదజ్ఞులగు బ్రాహ్మణులుఁ బుక్కులకును, సూత్రములకును ప్యాఖ్య నొనర్చి, ఇతిహాస పురాణ కథలను పూర్వ కాలమున పవిత్రకీర్తి కలవారును, పుణ్యశ్లోకులు నగు రాజుల చరిత్రములను వినును. ఈ విధముగ మధ్యాహ్నోత్తరము వఱకును సభా కార్యక్రమములు నడుచును.

సభ పూర్తి కాఁగానే భగవానుఁడు రథముపైఁ గూర్చుండి మరలఁ దన అంతఃపురము వైపునకు బోవును. మేడలపైకెక్కి రాణులు భగవానుని రాక కొఱకు ఎదురుచూచు చుందురు. గరుడ ధ్వజము కనఁబడగానే ముడుచుకొని పోయిన వారి హృదయ కమలములు శ్వతః వికసించును. వారుత్సాహముతోఁ గ్రిందకు దిగి భగవానునకుఁ స్వాగత మొసంగుటకై ముందునకుఁ బోయెదరు. రథముపై నుండగా నాతఁ డొక్కడుగనే యుండును. దిగఁగానే ఆతఁడందఱ యిండ్లకు నొక్కసారిగా నన్ని రూపులతోఁ బోవును. ఎవరికివారు భగవానుడు తన యింటికి వచ్చెనని అనుకొనుచుండురు, అచ్చట వారు మధురవాక్కులతోడను బ్రణయ

కటాక్షముల తోడను నాతనికి స్వాగతము నొసంగెదరు. భగవానుఁ డింటిలోనికి బ్రవేశింపగనే ఆతనిరాణులాతని పాదములను గడియెదరు. భగవానుఁడు వస్త్రములను మార్చుకొని, కొంచెముగ నల్పాహారము గావించును. అందులో గొంత పిల్లల కొసంగును. అంత సాయంకాల కృత్యములను నెఱవేర్చుకొని స్నాన సంధ్యావంద నాదులను, సాయంకాలాగ్నిహోత్రము నొనర్చి, పూజాదులను గావించి భోజన మొనర్చును. 'భుక్త్వా శతపదం గచ్ఛేత్' అను శాస్త్రముండుటచే నటునిటు నూఱడుగులు నడుచును. కొంచెము సేపు ఇతిహాస పురాణములను వినును. భార్యలతో సరసము లాడును. అంతఁ దూర్పు తలాపిఠో సుందర సుఖద శియ్యపై శయనించును. నిద్రించునపుడు అగస్త్య, విష్ణు, ముచుకుంద, కపిల, ఆస్తీకముని ఈ యైదుగురను స్మరించును. ఏలననగా నీ యైదుగురును సుఖముగ నిద్రించువాడు నిద్రించునపుడు చోరులు రాకుండుటకై యీ మంత్రమును బఠించి నిద్రించును.

శ్లో॥ త్రిసో భార్యాః కఫల్లస్య దాహినీ మోహినీ సతీ !

తాసాం స్మరణమాత్రేణ చౌఠో గచ్ఛతి నిష్ఫలః ॥

కఫల్లమ్ । కఫల్లమ్ ! కఫల్లమ్ ॥

అనఁగా చౌర్య విద్యకాచార్యుఁ డగు కఫల్లమునికి దాహినీ, మోహినీ, సతీ అను ముగ్గురు భార్యలు కలరు.

కఫలముని చౌర్యవిద్యాప్రచార మొనర్చెడువాఁడు. దొంగ తనమును జేయమని శిక్షణ నిచ్చెడువాఁడు. ఆతని భార్యల కీ పని యిష్టములేదు. వారు తమ భర్తతో మునివయ్యు నిట్టి చోర విద్యను బ్రచారమొనర్చెదవేల యని ఆతనితో మాటిమాటికినిఁ జెప్పుచుండెడువారు.”

ముని యిట్లనెను :—“ నే నీ విద్య కాచార్యుఁడను గదా!”

భార్య లిట్లనిరి :- “మీ రాచార్యులైన నగుగాక, దొంగతనమును నేర్పి, ప్రజలను భయభీతుల నొనర్చుట ఉచితముకాదు.”

అప్పుడు ముని యిట్లనెను :- “సరే, నేనొక నియమము నొనర్చుచున్నాను. నిద్రించునపుడెవఁడు మీ ముగ్గురిని స్మరించి, మూఁడుసార్లు కఫలమ్, కఫలమ్, కఫలమ్ అని యుచ్చరించునో, వాని కడకు చోరులు రానేరారు. ఒకవేళ వచ్చిరా, వారు నిష్ఫలులై తిరిగి పోయెదరు.”

భగవాఁడు కఫల మునికి శిష్యుఁడే. వ్రజమందు వెన్న, పాలు, పెరుగు, మీఁగడలను దొంగిలించెడు వాఁడు. ఇప్పుడు ద్వారకకు రాఁగానే తన కడకు దొంగలు రాఁగల రేమోనను భయముచే నాతని ముగ్గురి భార్యలను, కఫలమ్ కఫలమ్ కఫలమ్మని మూఁడు సార్లుచ్చరించి నిద్రించును.

సూతుఁడిట్లనెను:-“మునులారా! ఈ విధముగ మన శ్యామసుందరుఁడు పదునాఱువేలమంది భార్యలతో సుఖ పూర్వకముగ గాలమును గడుపుచుండెను. బయట నుండి యెవరైన వచ్చినచో రాజసభలోనే కలియును. అంతః పురములోనికి రాణులును, ఘనిష్ట సంబంధము కలవారు మాత్రమే ప్రవేశింప వీలగును. భగవానుఁడు బ్రహ్మణ్య దేవుఁడు. శరణాగత వత్సలుఁడు. ఈభ్యాతి సర్వత్ర వ్యాపించుటచే దీనులును, దుఃఖులును వచ్చి తమ దుఃఖమును జెప్పుకొనుచుందురు. సందేశములను బంపుచుందురు. నరకాసురుని కారగారమునుండి విడిపించిన రాజకుమార్తెలను విడిపించి భగవానుఁడు వారినందఱును దనకు భార్యలుగ నొనర్చుకొనెను. ఇప్పుడు జరాసంధుని కారాగృహమున బంధింపఁబడి తనకనన్యభక్తులగు రాజుల నెట్లు రక్షించినదియును జెప్పఁబోవుచున్నాను. మీరందఱును సమాహితచిత్తులరై శ్రవణమొనర్పుఁడు.”

జానంధునిచేబంధింపఁబడి నృపతులసందేశము

శ్లో॥ యోగై త్వయా ద్విసవ కృత్వ ఉదాత్తచక్ర
భగ్నో మృధే ఖలు భవంతమనంత వీర్యమ్ ।
జిత్వా నృలోక నిరతం సకృ దూఢ దరో
యుష్మత్ప్రజా రుజతి నోఽజిత తద్విధేహి॥

శ్రీభాగ. ౧౦. స్కం. ౨౦౨. ౩౦ శ్లో॥

॥ కదనంబున నీభుజావలి

కెదిరింపఁగ లేక పాఱఁడే విక్రమసం

పద చెడఁగ జగ్గాసంధుఁడు

పదునెనిమిది మార్లు ధరణి పాలురు నవ్వన్ ॥

5. ఇట్లు తలపడిన బన్నములం దలంపక సింహంబు సమద
దంతా వళంబుల నరికట్టి కారించు చందంబున మిమ్ముం
జెఱపట్టి బాధించుచున్న యప్పాపాత్ముని మర్దించి కారా
గృహ, బద్ధులమగు మా నిర్బంధంబులు వాపుము.

—శ్రీమదాంధ్రభాగవతము॥

పండిన చెట్టు కడకే పండ్లకొఱకై పోవుచుందురు.
1) చ్చట సహాయము కలుగునను నాశయుండునో అచ్చటికే
సహాయమడుగఁబోవుదురు. ఏ బావిలో నీరుండునో దప్పిక
ొన్నవాఁడచ్చటికే పోవును. ఎల్ల ప్పాడును బరదుఃఖమును
కొరించువాఁడును, పరోపకార మొనర్చువాఁడును నీశ్వరుఁడే.
2) ప్త కాముఁడగు భగవానుఁడు పరోపకార మొనర్చుటకును,
3) భయ ప్రదాన మొనర్చుటకు నా నా వ తార యు ల ను

ధరించును. భక్తుల కోరికలను నెఱవేర్చుటయును, ఆశీర్వాదములను దూరమొనర్చుటయును, బంధమునుండి శాశ్వతముగ విముక్తుల నొనర్చుటయును భగవంతుని ప్రత్యయమున్నది. అవతారమెత్తి ఆతఁడీ కార్యములనే చేయుచుండును.

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా ! నిత్యనియమాను సారముగ భగవానుఁడు సభలోనికి వచ్చి కూర్చుండెను బ్రాహ్మణులు వేదమంత్రముల కర్థమును జెప్పుచు, పురాణకాలమునఁ బవిత్రకీర్తిగల రాజుల చరిత్రలను, కీర్తిని వర్ణించుచుండు నంతలో దావారికుఁడు వచ్చి ప్రణామము కావించి యిట్లనెను :- “ప్రభూ ! ఒక అపరిచితవ్యక్తి వచ్చినాఁడు. వానివృత్తాంతము నడుగఁగా నాతఁడిట్లనెను :- “నేను భగవానుని తోడనే చెప్పెదను. మీరు నేను వచ్చినట్లశ్యామసుందరునకుఁ దెల్పుఁడు. ఆతని యాజ్ఞయేమగునో కనుఁగొనుఁడు.”

సర్వజ్ఞుఁడగు భగవానున కంతయును దెలియును. ఆతఁడిట్లనెను :- “మంచిది. ఆతని నిచ్చటికిఁ దీసికొనిరమ్ము.” ఇది విని ద్వారపాలకుఁడు ప్రణామమొనరించి వెడలిపోయి, యింకొక వ్యక్తిని వెంటబెట్టుకొని వచ్చెను.

ఆ వ్యక్తి వచ్చి భగవానునకుఁ బ్రణామమొనరించి రాజునెడల సమ్మానమును బ్రదర్శించుచు నిట్లనెను :-

“స్వామీ! నేను మగధ దేశమునుండి వచ్చుచున్నాను. నే నొక గుప్తసందేశమును దీనికొనివచ్చితిని.

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “మంచిది, నీవు నీ సందేశమును జెప్పుము. ఇచ్చట నెవరు నితరులు లేరు.”

దూత యిట్లనెను :- “ప్రభూ! మగధదేశపురాజగు జరాసంధుఁడు ఇరువదివేల యెనిమిదివందలమంది రాజులను బట్టుకొని బంధించినాఁడు. ఆ రాజులే నన్ను గుప్తదూతగ మోకడకు బంపిరి.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “వాగు నాకు బంపిన సందేశమును నిర్భయుఁడవై చెప్పుము.”

దూత యిట్లనెను :- “స్వామీ! బంధితులగు సృపతులిట్లు నివేదించిరి :- “జరాసంధుఁడు దిగ్విజయమునకు బయలుదేరినపుడు చాలమంది రాజులొకరి కధీనులై ఆతనికిఁ బాదాశ్రయములైరి. రమారమి ఇరువదివేలమంది రాజులు మాతనికిఁ దలలువంచలేదు. అందువలన నాతఁడు బలవంతుఁడై బట్టుకొని గిరివ్రజమును గోటలో బంధించినాఁడు. ఈగోట నల్లువైపులను గొండలచేఁ జుట్టుకొనఁబడియున్నది. దీనిలోని కే శత్రువులు బ్రవేశింపఁజాలఁడు. పర్వతముల మీఁద శతఘ్నులమర్పఁబడినవి. దీనికి చుట్టును పెద్ద అగడ్త కలదు. ఈ విధముగ మేము బంధితులమైనాము. మీరే యీ దుష్టునకు గర్వమును గలిగించితిరి.”

“భగవానుఁ డిట్లనెను :- “ఏమయ్యా! వానిగర్వము నే నెట్లు కలిగించితిని?”

దూత యిట్లనెను :- “స్వామీ! రాజులు దీనతతో నిట్లు నివేదించుకొనిరి :- “శరణాగత భయ భంజనా! ఈ జరాసంధుఁడు మీపైఁ బదు నెనిమిది సారులు దండెత్తినాఁడు. మీరు పదునేడు సారులీతని నోడించితిరి. పదు నెనిమిదవ సారి నరనాట్య మొనర్చుటకై మీరు మధురనుండి పాటి పోయి ద్వారకలో నివసించు చుండిరి. దీనివలన నాతని గర్వము వృద్ధిపొందినది. నేనును కృష్ణునే ఓడింపఁగా లింక నన్నెవఁడేమి చేయఁగలఁడని యీ తుట్టెపురుగు తలఁచు చున్నాఁడు.”

భగవానుఁ డిట్లడిగెను :- “వీరందఱును క్షత్రియులు కదా! వానిమీఁద నేల దండెత్తగూడదు?”

దూత యిట్లనెను :- “దండెత్తుటెట్లు? ఆతఁడు మహా బలవంతుఁడు. వానికి పదివేల యేనుఁగుల బలము కలదు. మీరు తప్ప వాని నింకెవరును వశపఱచుకొనఁజాలరు. తనకు గృష్ణుఁడు భయపడి మధురను వీడి, ద్వారకకుఁ బాటిపోయినాఁడను గర్వముతోఁ దానే విశ్వవిజయుఁడనను గర్వముతో నున్నాఁడు. ఆతని నెదిరింపఁగల రాజెవఁడును. లేఁడు అమేయాత్మా! రాజులుపరమబలవంతుఁ డవును, గాల స్వరూపుఁడవును, సర్వాంతర్యామియును నగు నీ పాదపద్మము

లకు పునఃపునః ప్రణామము లాచరించి యిట్లు నివేదించిరి:-
 “మీ అవతారము సత్పుగుషుల రక్షకొఱకును, దుష్టుల
 శిక్షకొఱకును నై యున్నది. శరణు వేడుటకు నీకంటె బల
 వంతుఁ డీ ప్రపంచమున నింకొకఁడులేడు. మీరుండఁగా
 నిట్టి కష్టములు మాకు కలుగుటకు గారణము దురూ
 హ్యముగా నున్నది. మే మెట్టి వారమైనను మీ సేవకులము.
 మేము మిమ్మే మా సర్వస్వమని తలఁచినాము. ఇట్లైనను
 నాతఁడు మాకు దుఃఖములను గలిగించుట మాదౌర్భాగ్య
 మని చెప్పవలయును. అతఁడు మీ యిచ్చకు వ్యతిరేకముగ
 నడుచుచున్నాఁడు. సర్వసమర్థా! ఇది మాదౌర్భాగ్య
 మగుచో, దీనిని దుడిచివేయుము. జరాసంధుఁడే మీయాజ్ఞ
 నుల్లంఘించుచుండినచో వానిని దండించి, శరణాగతులమగు
 మమ్ము రక్షింపుము.

జగత్తును మిథ్య అనుకొని, అచ్చటనే నన్నుఁజింతించు
 చుండుడని మీరనవచ్చును. అది సత్యమేకాని ప్రభూ!
 మేము మీమాయలోఁబడి మోహమునఁ బడితిమి. ప్రారబ్ధ
 కర్మ మమ్ము వివశుల నొనర్చినది. స్వప్న సదృశములగు
 రాజసుఖముల ననుభవింపవలయునను కోరిక మాకింకను
 గలదు. ఇప్పుడు మాకింకను బంధువులను బాంధవులను,
 వారా పుత్రాదులను గలిసికొనవలయునను కోరికకలదు.
 కాని జరాసంధునకు బంధితులమగుటచే మాకది నెఱవేర

లేదు. మీరు శరణాగతుల దుఃఖములను దూరమొనర్చు వారు. కావున మీరీ జరాసంధునిఁ జంపి మమ్ము బంధము నుండి విడిపింపుఁడు.”

సూతుఁడిట్లనెను :- మునులారా! ఇట్లు చెప్పి దూత చివరకు తానిట్లు ప్రార్థించును:- “ప్రభూ! నేను జరాసంధు నిచే బంధింపఁబడిన రాజుల సందేశమును మీకు నివేదించితిని. వారు మీరాకకొఱకై యెదురు చూచుచుందురు. మీదర్శనమునకై సేరిక్షించుచున్నాను. మీ కెట్లు ఉచితమని తోచిన నట్లుచేయుఁడు. దీని దుఃఖతులగు వారి దుఃఖములను బోఁగొట్టుమని మీ శ్రీచరణములను ప్రార్థించుచున్నాను. వారిని దీనులనిభావించి, రక్షించి, దేవదుర్లభమగు దర్శనము నొసంగి కృతార్థులనొనర్పుఁడు. ”

ఈవిధముగఁ బ్రార్థించి దూత కూర్చుండు సంతలో 'రామ కృష్ణ హరి' యని గాన మొనర్చుచు, వీణానినాద మొనర్చుచు నారదుఁ డచ్చటికి వచ్చెను. ఆతఁడు రామ ముద్రాంకితవస్త్రమును ధరించి యుండెను. పింగళ వర్ణముగల ఆతనిజడ లటునిటు విఱియఁబడెను ముఖమండలమునఁ బరమ తేజ ముండెను. ఆతఁడు సూర్యవిపలఁ బ్రకాశించుచుండెను. ఆకస్మికముగ నారదుని రాకను గాంచి అందఱు కును బరమవిస్మయము కలిగెను. నానాలోకము లందలి విచిత్రవిషయములను వినవచ్చునని అందఱును గుతూహల పడుచుండిరి.

దేవర్షియగు నారదునిఁ గాంచఁగనే కృష్ణుఁడును, యాదవులందఱును లేచి నిలుచుండిరి. సభాసదు లందఱును, రాజ్యకర్మచారులును, అనుచరులును శిరములనువంచి దేవర్షి చరణములకు నమస్కరించిరి. కూర్చుండుటకై భగవానుఁ డొక సుందరసువర్ణాసనము నొసంగెను. అర్ఘ్య, ఆచమనాదులచే విధ్యుక్తముగఁ బూజించిన తరువాత భగవానుఁ డిట్లనెను :- “నారదా! ఎచ్చటినుండి వచ్చుచున్నారు? మీరు వచ్చి చాలదినములైనది. మే మందఱమును నీ రాకకై కనిపెట్టుకొనియున్నాము.”

నారదుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ! నాకును నెల్లప్పుడును మిమ్ములను దర్శింపవలయు ననియే యుండును. కాని అదృష్టము కలిగినపుడే దర్శనమగును.”

నవ్వుచు భగవానుఁ డిట్లనెను :- “మాకు దర్శన లాభముండనే యున్నది మీరు వచ్చుటచే మాకు త్రిభువన సమాచారము సరళముగ సత్యముగ లభింపఁగలదు. మీరు సర్వత్ర అవ్యాహతగతి కలదు. మీరు త్రిలోకము లందును ఇచ్చాను సారముగఁ బర్యటించు చుందురు. త్రిలోకము లందును మీరు దెలియని విషయమేమియును లేదు. ఇప్పుడు మీరెచ్చటనుండి వచ్చుచున్నారో చెప్పుడు.”

నారదుఁడు సరళముగ నిట్లనెను :- “స్వామీ! ఈసమయమున నేనింద్రప్రస్థమునుండి వచ్చుచున్నాను.”

భగవానుఁ డానందమును బ్రకటించుచు నిట్లనెను :-
 “చాల సంతోషము. ఇంద్రపస్థ మందలి సమాచారమును
 వినుటకై మేముత్సహించుచున్నాము. మా వారగు పాండ
 వులు ఊమముగనున్నారా? ధర్మరాజు రాజ్యవ్యవస్థ ఉత్త
 మముగ నున్నదా? ఈ సచయమున వారేమి చేయఁదలఁచు
 చున్నారో చెప్పుము?”

ఇదివిని నవ్వుచు నారదుఁడిట్లనెను :- “ప్రభూ! ఇట్టి
 అమాయకమగు ప్రశ్నను మిమ్ముల నెఱుఁగని అజ్ఞానికి వేయ
 వలయును. నాకు మీకర్మములన్నియును దెలియును. అది
 మీకృపవలననే నాకు లభించినది. మీరు మహామాయావి
 వైతరి. ఎప్పుడే రూపము కావలసి యుండిన నారూపమును
 ధరించెదవు. ఒక్కసారి కాదు. నే ననేకసార్లు మీమాయను
 గాంచితిని. వీరు సర్వగతులరు. కాష్ఠమున నన్ని యెట్లు
 వ్యాపించి యున్నదో అట్లంతటను వ్యాపించి యున్నావు.
 వాయువు ఆకాశము అన్నిట నెట్లు వ్యాపించినదో, అట్లు
 సర్వాంతర్యాములై యుండియును ఫలానిచోట నేమి జరుగు
 చున్నది, ఫలానివ్యక్తి యేమి చేయఁదలఁచినాఁడని ప్రశ్నిం
 చుట కేవలము నరనాట్యమును జూపించుటకే కాఁగలదు.
 ఇది మీకు గ్రొత్తయేమియును కాదు. మీరు నిత్యవిట్టి
 యాటనే యూడుచుందురు.”

భగవానుఁడిట్ల నెను :- ‘‘మ రేది మాటలాడినను బెద్ద భూమిక నేర్పాటు చేయుదువు. పాండవుల సమాచారము నెఱుఁగవలయునని నాకోరిక.’’

నవ్వి నారదుఁడిట్ల నెను:- ‘‘స్వామి! మీరేమి చేయఁ దలఁచితివో యెవ్వరెఱుఁగఁ గలరు. మీరీ మిథ్యాప్రపంచ మును సత్యముగ భాసింపఁజేయుదువు. కావలయు ననిన నిమిషమునో సృజించెదవు క్షణముతోఁ బ్రళయము కావించెదవు. నీ కన్నియును దెలియును. కాని మిమ్ము యథార్థ రూపమున నెవ్వరు నెఱుఁగరు. ఆట్టి అంచిత్య మూర్తియును సర్వేశ్వరుఁడవునగు నీకు నమస్కారము. జీవులను ముక్తిఁబొందించుటకై నీవనేకావతారముల నెత్తితివి. ఆట్టి నీమహిమము నెవరు తెలిసికొనఁగలరు? జీవులకు దేహ గేహములం దాత్మబుద్ధికలదు. జీవుఁడనర్థ ప్రవర్తక మగు నీశరీరమునుండి ముక్తి నొందు నుపాయయమునుగానక జనన మరణరూపమగు నీ సంసారమున భ్రమించు చున్నాఁడు. ఈతనికి ముక్తిమార్గము తెలియుటలేదు. నీవు అవతార మెత్తి విచిత్రములగు వివిధలీలల నొనర్చుచున్నావు. వాని సుయశమా దిద్దిగంతముల వ్యాప్తమై యున్నది. ఆ సుయశ రూపమగు దీపము నెవఁడు తీసికొనివినుచు నెవఁడు పోవునో వాఁడు మీదగ్గఱకు జేరుకొనును. నీ పాదపద్మములకు పునః పునః ప్రణామములు.’’

మీ కేదో క్రొత్తలీలలను జేయఁదలఁచి దానిని నా నోటినుండి చెప్పించుటకు జూచుచున్నారు. ప్రపంచములో మీకు దెలియని దేదియును లేదు. కాని యిప్పుడు మీరు నరనాట్య మొనర్చుచున్నారు. మానవలీల ననుకరించుచు, నన్నుడుగుచున్నారు కావున నేను జెప్పెదను. ఇంద్రప్రస్థమున మీ మేనత్త కొడుకులు డేమముగనే యున్నారు. ధర్మరాజిప్పుడు మిక్కిలి చింతలోఁ బడినాఁడు.”

ఉత్సాహమును బ్రకటించుచు భగవానుఁ డిట్లనెను: “ధర్మరాజున కిప్పుడేమి చింత కలిగినది? మునివరా! నీవు కుంతీనందనుఁ డగు ధర్మరాజు చింతనుగూర్చి చెప్పుము.”

నారదుఁ డిట్లనెను: - “స్వామీ! ధర్మరాజునకు రాజసూయయాగ మొనర్చి వాసుదేవుని జయంపవలయునని కలదు. కాని దీనిలో నొక కష్టము కలదు.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “ఇందులోఁ గష్టమేమున్నది? రాజసూయ యాగమును జేయవచ్చును.”

నారదుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ! మీ కృపయుండిన వారు చేయఁగలరు. కాని రాజసూయయాగమును సమస్త రాజులను జయించినవారే చేయవలసి యుండును. అతఁడు సామ్రాట్టై యుండవలయును. ధర్మరాజు నందఱను సామ్రాట్టుగా నంగీకరింపరు. జరాసంధాదులు తామే విశ్వవిజయుఁ మనియు, జక్రవర్తుఁ మనియు భావించుచున్నారు. ఇట్టి

స్థిలో మీ కృప లేనంతవఱకును, మీరు వారి సంకల్పము ననుమోదింపనంతవఱకును రాజసూయయాగము జరుగదు. ముందుగా మీ రింద్రప్రస్థమునకు దయచేయవలయును.”

భగవానుఁ డిట్లనెను:-“మునివరా! నేను వచ్చుటచే నచ్చట యేమికాఁగలదు?”

నారదుఁడు ప్రేమాశ్రు విమోచనమొనర్చుచు గద్గద వాక్కులతో నిట్లనెను :-“ప్రభూ! మీ రాకవలననే అంత యును నెఱవేరఁగలదు. మీరు లేకున్న నచ్చట జరుగన దేమియును లేదు: మీ రచ్చటికి వచ్చినచో మీ దర్శనము నొకకు స్వర్గాదిలోకముల నుండి గొప్ప గొప్ప దేవతలును పృథివియందు మూల మూలలనుండి యశస్వులగు రాజన్యులును ఇతర ప్రజలును, దేవర్షి, రాజర్షి, బ్రహ్మర్షులును రాఁగలరు కేవలము మీ నామసంకీర్తనము చేతనే, గుణాది శ్రవణము చేతనే చాండాళ పర్యంతము పతితు లందఱును గ్రావనము కాఁగలరు. సాక్షాత్తుగ మీ దర్శన, స్పర్శనములు భించిన నింకఁ జెప్పవలసినదేమి యుండఁగలదు? విభూ! కా నిర్మలయశము త్రిభువనము లందును వ్యాపించినది. శిదీశలును మీ యశముచేఁ బరిపూర్ణమైనది. మీ అమలముల చరణకమల ప్రత్యక్షనజలము త్రిలోకములను బవిత్ర మొనర్చుచున్నది. అది స్వర్గమున మగదాకినీ పేరుతోడను, పృథివియందు గంగయను నామముతోడను, పాతాళమున

భోగవతీ యను పేరుతోడను బ్రవహించుచుఁ బ్రాణులను బావనమొనరించు చున్నది. మీరాక చేతనే ధర్మరాజు యజ్ఞము పరిపూర్ణము కాఁగలదు. ఇందు సందేహ మేమియును లేదు. కావున మీ రాలస్యముచేయక ఇంద్రప్రస్థమునకు బ్రస్థాన మొనర్పుఁడు.”

ఇది విని భగవానుఁ డిట్లనెను :- “ఈ సమయమున మిక్కిలి ధర్మసంకటము వచ్చిపడినదే. ఒకప్రక్క జరాసంధుఁడు బంధించిన రాజుల ప్రార్థనము కలదు. శరణాగతులను రక్షించుట ధర్మము. ఇంకొకప్రక్క పాండవులు నాకు సుహృదులు. సంబంధులు. మానసియులు. వారికి సహాయ మొనర్చుట యును, వారి కోరికను నేరవేర్ప వలసిన ప్రశ్న యున్నది. ఈ రెండుపనులలో నేను ముందేమి పని చేయవలెను? నారదుఁడు ముందుగా నింద్రప్రస్థమునకు రమ్మని నారదుఁ డనుచున్నాఁడు. బంధితులగు రాజులు ముందుగా జరాసంధుని హతమార్చి వారిని బంధవిముక్తులు జేయవలయునని కోరుచుండిరి. ఇందులో ముందుగా నేకార్థమును నెఱవేర్పవలయును?”

భగవానుని వాక్యములను విని ఆవేశమున యువకులగు యాదవులిట్లనిరి :- “స్వామీ! మునుముందుగా జరాసంధునిపై దండెత్తవలయును. యుద్ధము అవసరమైనపుడ దానిని భారవిడుచుట తొత్త ధర్మము కాదు. యుద్ధకఁడు

తిచే మాచేతులు బాధపడుచున్నవి. శరణాగతులను రక్షించుట ప్రథమ ధర్మము. ఈ యజ్ఞయాగాదులు జరుగుచునే యుండును. మా అందఱు అభిప్రాయము ముందుగా మగధపై దండెత్తుటయే. జరాసంధుని ముందు జయింప వలెను.”

ఇది విని భగవానుఁడు గంభీరుఁడై నారదునితో నిట్లనెను :- ‘ నారదా ! నీవేమి చెప్పెదవు ?’

నారదుఁడిట్లనెను: “స్వామీ ! నేనేమి చెప్పఁగలను? మీరేమి చేయఁదలచితిరో దానినే చేయుదురు. మీరిట్లుడిగి అందఱకును గౌరవమును గలిగించుచున్నారు. నేనిదివఱకే నివేదించితిని. భక్తుల కోరికను మొదట నెఱవేర్చవలయును. పాండవులు మీ కనన్య భక్తులు. వారికేకై కాశ్రయము మీరే వారి కోరికను నెఱవేర్చుట మీకు పరమ ధర్మము, ప్రథమ కర్తవ్యము. తరువాత మీ యిష్టము ”

ఇది విని భగవానుఁడు తనలోఁ దానిట్లనుకొనెను :- “యూదవ యువకులందఱును యుద్ధమున కుత్సహించుచున్నారు. వారి పట్టుదల ముందుగా జరాసంధునిపై దండెత్త వలయునని. ముందుగా ధర్మరాజుని యజ్ఞమునకు వచ్చి, వారికి సహాయమొసర్చుమని నారదుఁడనుచున్నాఁడు. నా బుద్ధి పనిచేయుట లేదు. నేను చిక్కులోఁ బడితిని. నాకు ఊర్ధ్వఁడు ముక్తి. ఆతఁడే నిర్ణయమొనర్చిన దానిని శ్లసమందఱియును వాద వివాదము లేకయే అంగీక

రింపవలయును.” అని పలికి భగవానుఁడుద్ధవునితో నిట్ల నెను :- “ఉద్ధవా! నీవు మాకు సుహృదుఁడవు, మంత్రివి, సర్వస్వమును నీవే. మేమిట్టి చిక్కులలోఁబడి మార్గము తప్పి నప్పుడు నీవు జ్ఞానాలోకమును జూపించి మమ్ము సన్మార్గము నకు దీసికొని వచ్చుచుందువు. నీకు పదార్థములు యథార్థ ముగఁగనఁ బడుచుండుటచే నీవు మాకు యథార్థమగు చిత్తువవు. నీవు శుభసమ్మతి నొసంగుటలోఁ గుశలుఁడవు. ఇప్పుడు మేమేమి చేయవలయునో నీవే నిర్ణయింపుము. ముందుగా నింద్రప్రస్థమునకుఁ బోవలయునా లేక మగధ మీఁదకు దండెత్తి జరాసంధునిచే బంధింపఁబడిన రాజులను విడిపింపవలయునా? నీవే యభిప్రాయమును వెలువరించిన మేము నను నచయనిపలుకక దాని నంగీకరించెదము. నీవు నీనిర్ణయమును జెప్పుము. ఈసమయమున నీ సలహా తప్ప మాకు వేరుగతిలేదు. నీమీఁద నందఱును విశ్వాసము కలదు. మా యాదవులందఱలో నధికబుద్ధి మంతుఁడవు నీవే. కులము వారందఱును నిన్నాదరించుచుండెదరు. నార దుఁడును నీమాట కంగీకరించును. నీ నిర్ణయము సర్వ సమ్మతము కాఁగలదు.”

సూతుఁడిట్ల నెను :- “మునులారా! భగవానుని నోట నిట్టి ప్రశంసను విని ఉద్ధవుఁడత్యంత లజ్జితుఁడయ్యెను. సర్వ జ్ఞుఁడగు భగవానుఁడు తెలియని బాలునివలెను, అజ్ఞుని

యనా ? లేక జరాసంధునిచే బంధింపఁబడిన రాజులను విడిపించుటకుఁ బోవలయునా అని అడుగగా నిరుపక్షములవారి వేటువేటు భావములను దెలిసికొని ఉద్ధవుఁడు కొంచెము సేపాలోచించెను ఆతఁడిట్లనుకొనెను:- “ఈ యాదవులుజరాసంధునితో యుద్ధమును జేయవలయు ననుచున్నారు. ఇది వీరికి పై ఆవేశ మే తప్ప వేటుకాదు. భావుక రావశయున వీరు పోరాడఁ గోరుచున్నారు. జరాసంధునితోఁ బోరాడిన, నప్పుడు వారి బలము బయట పడఁగలదు. నారదుఁడు చెప్పనది దూరమాలోచించి చెప్పుచున్నాఁడు. ఆతఁడు దూరమాలోచించును. వ్యర్థముగ నావేశమును జెందఁడు.”

ఈవిధముగ నిరువైపులను బలాబలములను గాంచి యుద్ధవుఁడు చేతులను జోడించుకొని గంభీరముగ నిట్లనెను:- “స్వామీ ! మీరునన్నడిగినారు కావునఁ జెప్పుచున్నాను. మీరు నారదుఁడు చెప్పినట్లు రాజసూయ యాగమునకు మీమేనత్త కొడుకులగు శాండవులకు సహాయమొనర్పఁబొమ్ము.

భగవానుఁడిట్ల నెను:- “ఉద్ధవా ! నీవెట్లు నిర్ణయించిన నట్లే చేసెదను. కాని శాస్త్రకారులు శరణాగత రక్షణము పరమ ధర్మమని చెప్పిరి. శక్తి యుండినను శరణాగతులను రక్షింపక, వారినిఁ బరిత్యజించినచో, నాతఁడు ఘోర శౌరవాధి పరకములఁ బడునని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుదురు. అట్టి

యెడ నీవు యజ్ఞమునకు బొమ్మని యేల చెప్పుచున్నావు ?
 యజ్ఞమింకను నారంభము కాలేదు. ఇది కేవలము ధర్మ
 రాజు ఆలోచనలోనే యున్నది. అది పదిరోజులైన తరువా
 తను జరుగవచ్చును. నీవు రాజులను విడిపించుటకు ప్రాధా
 న్యత యేల యీయలేదు ?”

అంత నుద్ధవుఁడిట్లనెను:-“స్వామీ ! మీరు మనుష్య
 దృష్టిచే నన్నుఁ బ్రశ్నించితిరి. ఆదృష్టితోడనే నేను విచారణ
 చేయుచున్నాను. మీరు సర్వ సమర్థులరు. మీసంకల్ప
 మాత్రముచేతనే సమస్తమును జేయఁగలరు. శరణాగత
 రక్షణము పరమధర్మమని నేనంగీకరించెదను. కాని స్వామీ!
 జరాసంధుని దుర్గమునుండి రాజులను విడిపించుట గుటుక్కున
 మ్రింగుటకు బెల్లపులడ్డుకాదు. ఆతని జయించుట సింహము
 నోటిలోని దంతముల మధ్యనున్న నాలుకను లాగినట్లే చాల
 కష్టమైన కార్యము. ఈయాదవ యువకు లనుభవశూన్యులు.
 వీరావేశమునఁ బలుకుచున్నారు. యుద్ధము చేయవలయునని,
 ఆతనితో యుద్ధమొనర్చుట సామాన్యపు విషయముకాదు.
 ఒక్క జరాసంధునిలోనే పదివేల యేనుఁగుల బలముకలదు.
 వీని వద్ద నఖండ సైన్యము కలదు. వేలకొలది రాజులు కలిసి
 వచ్చినను వీనిని జయించుట చాలకష్టము. కావున నాతనితో
 యుద్ధమొనర్ప నుంకించుట తెలివి తక్కువ తనమే.”

భగవానుఁ డిట్ల నెను :- “అట్లైన శరణాగతరక్షణము జరుగదుగదా!”

ఉద్ధవుఁ డిట్ల నెను :- “ఎందులకు జరుగదు స్వామీ! ఇంద్రప్రస్థమునకు బోయినచో రెండు పనులును గాఁగలవు. బంధితులగు రాజులును విడువఁబడెదను, యజ్ఞ కార్యమును నెఱవేరఁగలదు.”

భగవానుఁ డిట్ల నెను :- “అదెట్లు?”

ఉద్ధవుఁ డిట్ల నెను :- “అదెట్లునఁగా రాజసూయముగ మును సామాన్యపు రాజు చేయఁజూలఁడు. చంద్రుఁడను, వరుణుఁడును, హరిశ్చంద్రుఁడును మాత్రమే యీ సూక్ష్మముగ జేసినారట. దిగ్విజయ మొనర్చి, రాజులనందఱును దవవశ మొనర్చుకొని, దక్షవర్తియై రాజసూయమును జేయవలయును. యజ్ఞమునకు ముందు నల్లిగ్గు లను బ్రయోగప వలయును. అప్పుడు జరాసంధుని గూడఁ బ్రయోగపఱవలసియుండును. జరాసంధుని జయించిన బంధితులగు రాజులును సగళ మగ విడిపింపవచ్చును. ఈ విధముగ యజ్ఞమునకుఁ బోవుటచే రెండు కార్యములును నొక్క సాధిగా నెఱవేరఁగలవు. ఒక్కదానితో రెండుపనులును నెఱవేగవలయును. సర్పము చావవలయును, కఱ్ఱవిలుఁగరాదు తర్పణమును జరుగవలయును, వృక్షమునకు నీగును పండవలయును.”

అంత శౌనకుఁ డిట్లనెను :- “సూతా! తర్పణమును జరుగవలెను. వృక్షమునకును నీరందవలెననిన నేమి? దీని అర్థమును జెప్పవలయును.”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ! గయ సమీపమున నొకముని యుండెడువాఁడు. అతని ఆశ్రమము పెద్దది. మునికి వృక్షములను నాటు వ్యసనము కలదు. అతఁడు క్రొత్త క్రొత్త మామిడిచెట్లను వేసెను. వృక్షములకు నీరవసరము. సంధ్యాతర్పణములను జేయుటయును నవసరమే. మూఁడు వేళలందును నాతఁడు సంధ్యావందన మొనర్చును. అందు వలన నాతఁడు కుండనిండ నీటినిఁ దెచ్చి చెట్లబోదెలలోఁ గుళలచే జలమును జిలుకును, తర్పణమును జేయును. ఒక్కదానితో రెండు పను లగును. ఇదేవిధముగ నింద్రప్రస్థము నకుఁ బోవుటచే యజ్ఞ కర్మయును జరుగును, శరణాగతరక్షణమును జరుగునని ఉద్ధవుఁడు వచించెను.”

శౌనకుఁ డిట్లడిగెను :- “సూతా! తరువాత నేమైనది?”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “స్వామీ! ఉద్ధవుని వాక్యములను విని భగవానుఁ డిట్లనెను :- “ఉద్ధవా! నీవు యుక్తి యుక్తముగఁ బలికితివి. కాని జరాసంధుని వద్ద గొప్ప సేన కలదనియు, యుద్ధములో నాతని నెవరును జయింపఁజాలరనియు నీ వంటివి. అతఁడు జయింపఁబడకుండిన యజ్ఞమును జరుగదు, శరణాగత రక్షణయును జరుగదుకదా! అట్టియెడ నింద్రప్రస్థమునకుఁ బోవుట వ్యర్థము కదా!”

ఉద్ధవుఁ డిట్ల నెను:-“స్వామీ! దాని నిస్సృజును నేను జెప్పుచున్నాను. మీరు తలఁచుకొనిన సంతయును జేయఁ గలరు కానిమనుష్యదృష్టిచే వాని నెవరును బోరి జయింపఁ జాలరు. అతఁడు మోసముచే జయింపఁ బడును. అతని జయించుట కొక్కటే యుక్తికలదు.”

భగవానుఁ డిట్లడిగెను :-“అదేమి యుక్తి”

ఉద్ధవుఁ డిట్ల నెను :-“నేను పెద్దలవలన జరాసంధుఁడు భీమసేనునిచే జావఁగలఁడని నేను వినియుంటిని. భీమసేను నకును బదివేల యేనుఁగుల బలము కలదు; కాని కళాకౌశల మందును, బుద్ధిమతత్వమునందును జరాసంధుఁడే భీమసేనుని కంటె గొప్పవాఁడు కావున భీమసేనుఁ డొంటరిగా జరాసంధుని జయింపఁజాలడు. మీ బుద్ధియును, భీమసేనుని బలమును గలిపినచో, వాఁడు నిమిషములో జయింపఁబడఁ గలఁడు. మీరు సేనను దీసికొని పోరాదు. మీ రొంటరిగాఁ బోయి కపటముగ నాతని ద్వంద్వ యుద్ధమున కాహ్వానింపుఁడు.”

భగవానుఁ డిట్ల నెను :-“అతఁడు మాతో ద్వంద్వ యుద్ధ మొనర్ప నెట్లంగీకరింపఁగలఁడు?”

ఉద్ధవుఁ డిట్ల నెను:-“వాఁ డంగీకరించును. మీరు కపటముగ నడుగవలెను. మీరును, నర్జునుఁడును. భీమసేనుఁ డును గపట బ్రాహ్మణవేషములను ధరించి అతని కడకు

బోవలయును. అతఁడు గొప్ప బ్రాహ్మణ భక్తుడు, బ్రాహ్మణుఁడేది అడిగిన దాని నొసంగును. భీమసేనుఁడు బ్రాహ్మణుఁడై యుద్ధ భిక్షునడుగవలయును. బ్రాహ్మణుఁడగిన దాని నాతఁడు కాగనఁడు. ఆతఁడంగీకరించినచో, మీ సహాయముతో ద్వంద్వయుద్ధమందు వాని నవశ్యము చంపఁగలఁడు. ఇందు సందేహ మణుమాత్రమైనలేదు. మీరే యీ జగత్తునకు బ్రభువులరు. మీచేతినే యీ జగత్తు పుట్టినది. బ్రహ్మయును, శివుఁడను, కేవలము నిమిత్త మాత్రులే. వానినిఁజంపిన మీరే చంపవలెను. ఇందులో భీమసేనుఁడు నిమిత్తమాత్రమే.

జరాసంధుఁడు చావఁగానే రాజులందఱును బంధ విముక్తులు కాఁగలను. నీ యశము దిగ్విగంతముల వ్యాపింప గలదు. రాజులు విడుదలై తమ తమ నగరములకు బోఁగానే వారిస్త్రీలు తమ పిల్లలతో నిట్లనఁగలరు :- “మీ తండ్రిని భగవానుఁడు రక్షించినాఁడు. ఆతఁడే వీరిని బంధనమునుండి విడిపించినాఁడు. కాకున్న మనమందఱము ననాథలమయ్యెడు వారమే. దుష్టుఁడగు జరాసంధుఁడు మీతండ్రినిఁ బట్టుకొని పోయినాఁడు. భక్త భయహారియగు భగవానుఁడా దుష్టునిఁ జంపి, ఆతని కారాగృహమునుండి అందఱును విడిపించినాఁడు.”

ఈ విధముగ వ్రజమండల మందువలె సర్వత్ర నీగుణ గానము జరుగఁగలదు. వ్రజమందు నీ వనేక సమయము

లుదు రక్షించితివి. శంఖచూడుడను దైత్యుడు గోపికలను
 దీసికొని పోయినాడు. ఆ దుష్టదైత్యుని నీవు చంపి వారని
 రక్షించితివి. గజరాజును మకరి పట్టినప్పుడని ప్రార్థింపగా
 హరిహరమున నీవువచ్చి, ఆ మొసలి తలనుద్రుంచి రక్షించి
 తివి. సీతను రావణాసురుడు హరింపగా రామావతార
 మందు లంకకుఁబోయి, రాక్షసులను జంపి, నీ వా. జానకిని
 రక్షించితివి. యాదవులమందఱమును గంసుని అత్యాచారము
 లచే, నత్యంత దుఃఖమును జెందగా దేవకీ వసు దేవు.
 లత్యంత వ్యాకులమును జెందిరి. అప్పుడు మీరు వ్రజమునకు
 వచ్చి, కంసునిఁ జంపి మమ్ముల నందఱును రక్షించితివి.
 ఈ విషయముల నన్నిటిని ఋషులును, మునులును, విజ్ఞ
 జనులునుగానముచేయునట్లును కథావాచక గణమీ ప్రసంగ
 కథలను జెప్పనట్లును జరాసంధుఁడు చంపఁబడఁగా రాజు
 లకు జరిగిన ముక్తి కథ ఇంటింటను వ్యాపింపఁగలదు.
 పర్వత యశోగానము జరుగును. ఒక్క జరాసంధుఁడు
 వచ్చినచో, మీ శరణాగత రక్షణయును జరుగఁగలదు.
 ముద్ధిష్ఠిరుని అభిలాషయును దీరును. రాజసూయ యజ్ఞ
 సహోత్సవమును జరుగఁగలదు. మీ యశో విస్తారమును
 గాఁగలదు. లోకులు మీ గుణగానమొనర్చి వాక్కును
 విత్ర మొనర్చుకొందురు. వినువారి శ్రోత్రములు పవి
 తములు కాఁగలవు దేవతలకు హవిస్సులభింపఁగలదు.

ఈ విధముగ ననేక లాభములు కలుగును. ముందుగా విరింద్రప్రస్థమునకుఁ బోవలయునని నాముఖ్యమగు నభిలాష. ధర్మరాజును సంతోషపెట్టుము. శరణాగత రక్షణము యజ్ఞమునకు ముందే జరుగఁగలదు ?

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా ! తర్కపూర్ణములును, యుక్తియుక్తములు నగు నుద్ధవుని మాటలను దేవర్షియగు నారదుఁడను, ఉగ్రసేనుఁడును, వసుదేవుఁడును, అక్రూరుఁడును, వయోవృద్ధులగు నితర యాదవులును హృదయపూర్వకముగ సమర్థించిరి. అందఱు కిష్టమగుటచే భగవానుఁడు పెద్దలకడను, వృద్ధులకడను, గురుజనులకడను ననుమతినిఁ దీసికొని, ఇంద్రప్రస్థమునకుఁ బోవుటకై సిద్ధపడవలసినదని సేవకుల నాజ్ఞాపించెను. ఆతఁడెట్లు ఇంద్రప్రస్థమునకుఁబోయినది చెప్పెద నాలకింపుఁడు.”

ఇంద్రప్రస్థమునకు గృష్టుని ప్రస్థానము.

శ్లో॥ అథో మనిర్యదు పతినా సభాజితః

క్షణమ్య తం హృది విదధద్వి హాయసా ।

నిశమ్య తద్వ్యవసీత మాహృతా రణో

ముకుంద సందర్శన నిర్వృతేంద్రియః॥

శ్రీభాగ. ౧౦ స్కం ౭౧౨. ౧౦ శ్లో.

క॥ నారదుఁని మాధవుఁడు స

త్కారంబున వీడుకొలుప నతఁడును హృదయాం
భోరుహమునఁ గృష్ణునకును
వారక మ్రొక్కుచును వెన దివంబున కరిగెన్ ॥

క॥ నరవరుల దూతయును ముర

హరుచే నభయ ప్రదాన మంది ధరిత్రీ
వరుల కడ కేగి పద్మో
దరు వచనము నెప్పి సమ్మదంబునఁ దేల్చెన్ ॥

—శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము.

ధ్యాన చింతనము లేకాంతమున నేకాకిగా నుండి
వేయుట చేతనే సుఖములభించును. ప్రేమాలాపము ఇద్ద
వతో జరుగును. అప్పుడు హృదయమును దెలిచియే ప్రేమా
గాపము నొనర్చెదరు. యాత్ర మిక్కిలి అనుకూలురగు
నుచరులతో సుఖప్రదముగ నుండును. వెంట ననుకూలు
గు ననుచరులుండి, యాత్రకు సంబంధించిన వస్తువులన్నియు
ండి, సవ్వలూటకు సంబంధించిన నేర్పాటు లన్నియునుండి
చో, యాత్రమిక్కిలి సుఖప్రదముగ నుండును. అట్టి
యాత్రయొక్క మధురస్మృతి శాశ్వతముగ హృదయమున
ంకితమగును అట్టియాత్రలో నసౌకర్యములుండినను సుఖ
ములుగనే యుండును. తన యింటి యందలి పిల్లలును,
బ్రతులును, ఇతర దాసదాసీజనములును వేంటనుండినచో

నప్పుడా యాత్ర మిక్కిలి సరసముగ నైపోవును. ఇట్టియాత్ర భాగ్యశాలురకే ప్రాప్తించును.

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా ! దేవర్షియగు నారదుఁడు భగవానుఁ డింద్రప్రస్థమునకుఁ బోవుచున్నాఁడను సంకల్పమును దెలిసికొని సంతోషముతో వెడలిపోఁగా, బంధితులగు రాజుల దూతయును భగవదాజ్ఞచే మగధ దేశమునకుఁబోయెను. అప్పుడు భగవానుఁడు రాజసభనుండి అంతఃపురమునకు వచ్చెను. భగవానుఁ డింద్రప్రస్థమునకుఁ బోవుచున్నాఁడని రుక్మిణీదేవి విని యిట్లడిగెను :- “స్వామీ! ఇంద్రప్రస్థమున కెప్పుడు వెడలెదరు ? సత్యభామ వెంట వచ్చునా ?”

భగవానుఁడిట్లనెను :- “సత్యభామ వచ్చుచున్నదా? అనుచున్నావు. నీవు రావా యేమి?”

కపట శిష్టాచారముతో రుక్మిణి యిట్లనెను :- “నాథా ! నన్నెవరు రమ్మందురు ? మీరు యుద్ధమునకుఁ బోవునపుడును నెవతెను దీసికొని పోవుటను మఱవలేదో, స్వర్గమునకును నెవతెను దీసికొని పోయితిగో, ఎవతె యింటిలోఁ గల్పవృక్షమును నాటితిగో, ఆమెయే యింద్రప్రస్థమునకు రాఁగలదు. నాకొఱకామె దగ్గఱ ననుమతినిఁ బడసితిరా? ”

ఇది విని భగవానుఁడు పకపక నవ్వి యిట్లనెను :- “తగాదాలతోనీకేమిపని. నీవందఱకంటె పెద్దరాణివి. పట్టపు

రాణివికదా! ప్రధానమైన కార్యములకు నిన్నే తీసికొనిపోవు చుందును. ఏదైనా యజ్ఞయాగాదు లొనర్చినఁ గేవలము మనమిద్దరమే కొంగులను ముడివైచుకొని కూర్చుండ వలయును. ఇతర రాణులకీయధికార మెక్కడిది? ఇంద్రప్రస్థమున నీవు లేకపని జరుగనే జరుగదు. అచ్చటఁ జూడవలసిన దంతయును నీవే. తాళపుచేతులగుత్తిని బొడ్డులో దోపుకొని అటు నిటు దిరుగుటయును, అచ్చట ఆజ్ఞల నొసంగుటయును నీవే. అందఱును నిన్నడిగియే పనులను జేసెదరు ?

తన ఆనందమును లోలోన నింపుకొనుచు రుక్మిణి యిట్లనెను :- “కానిండు. బులి బుచ్చికములు ముఖప్రీతి మాటలు పలుకుట మీకు బాగుగాఁ దెలియును.”

భగవానుఁడు గంభీరముగ నిట్లనెను :- “నవ్వు మాటలు కాదు. ఇంద్రప్రస్థమునకు నీవు వచ్చి తీరవలసినదే”.

ఇంకేమున్నది. గ్రుడ్డికి గావలసినది రెండు కన్నులే కదా! రుక్మిణీదేవి దీనినే కోరుకొనుచుండెను. ఆమె వెంటనే లోపలికిపోయినది. దాసీలను గసరచుఁ దొందఱచేయుచుఁ గ్రొత్తగ్రొత్త వస్త్రములను బెట్టెలనిండి నింపుచుండెను. ఆభరణములను జిన్నపెట్టెలలోఁ బెట్టుచుండెను. సింధూరపు డబ్బీ, కాటుకి బరిణ, బొట్టుబరిణ, వాసన తలనూనె, పెదవుల గోళ్యరంగు, దువ్వెన, అగరు మొదలగునవి, చందన

ద్రవ్యములు, నలుగు దినుసులు, సవరము, అంగరాగము, వేయేల సౌభాగ్యకరములగు వస్తువులెన్నికలవో, వాని నన్నిటినిఁ బెట్టెలలోఁ బెట్టుకొనెను. ఈ సమాచార మంతయును సర్వత్ర వ్యాపించెను. సత్యభామ, జాంబవతి, కాళిందీ, నాగ్నజితి మొదలగు వారుడుగ నారంభించిరి :-
 “నాథా! పెద్దరాణులేనా యింద్రప్రస్థమునకుఁ బ్రయాణము? చిన్నరాణులకును కలదా?”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “చిన్నేమి పెద్దేమి. చేతిలోని వ్రేళ్ళన్నియును ముఖ్యములే. చూచుటకుఁ జిన్నయేమి పెద్దయేమి? అడుగుపెందులకు? బయలుదేరుఁడు.”

ఇది విని అందఱును సిద్ధపడుచుండిరి.

అష్టమహిషలు సిద్ధపడుటను గాంచి పదునాఱువేల నూఱుగురును నిట్లనిరి :- “స్వామీ! యజ్ఞమునకు రావలసి శది రాణులేనా లేక దాసీలుకూడానా?”

భగవానుఁ డిట్లనెను:- “మీకెందఱు దాసీలు కలరో వారినందఱును వెంటఁదీసికొనిరండు.”

వారందఱిట్లనిరి :- “స్వామీ! మేమందఱమును దాసీలమే మాకును యజ్ఞమును కాంచు భాగ్యము సంభవించినచో నది మా అదృష్టము.”

భగవానుఁ డిట్లనెను:- “మీరు సర్వశ్రేష్ఠులగు రాణులు. సపరివారముగను వైభవముగను బయలుదేరుఁడు.”

ఇంకేమున్నది? సర్వత్ర యాత్రావృత్తాంత మే. పల్లకీల తోడను, రథములతోడను ద్వార ప్రదేశమంతయును నిండి పోయెను. పెద్ద పెద్ద పిల్లలు రథములమీఁదఁ గూర్చుండిరి. వారివెంట వారి సంరక్షకులును, సేవకులు గూర్చుండిరి. పాలు త్రాగు చిన్న చిన్న పిల్లలు తమ తల్లులతో, బాలకీలలోఁ గూర్చుండిరి. రక్షకులచేఁ బరివేష్టించఁబడినఁ బాలకీలను, పిల్లలరథములను సేనాసహితముగ ముందు నడువవలసినదని కృష్ణుఁడాజ్ఞాపించెను. అందఱును బయలుదేరఁగా భగవానుఁడు తన ప్రయాణమునకు స్వస్వయనము గావింపఁ జేసెను. ఇంతలోనే గరుడధ్వజముగల రథము నలంకరించు కొని దారుకుఁడు తెచ్చెను. భగవానుఁడు వృద్ధబ్రాహ్మణులకుఁ బ్రణామమును కావించి తన తండ్రియగు వసుదేవుని కడను, బలరాముని దగ్గఱను, ఇతర వృద్ధయాదవులదగ్గఱను నాజ్ఞను దీసికొని భగవానుఁడు రథముపై గూర్చుండెను. నల్లవైపులను మృదంగ, భేరీ, ఆనక, పణవ, శంఖ, ఘంటా గోముఖాది మంగళ వాద్యముల ధ్వని యెల్లరేగెను. వాద్యముల యొక్క సుమధుర ధ్వనిచే దశదిశలు ప్రతిధ్వనించుచుండెను. రథ, గజ, తురగ, పదాతినైన్యముచే శ్యామ సుందరుఁడు పరివేష్టించఁబడెను. ముందునకుఁబోయి సేనాపతీ శేననాపి, పాలకీలను మార్గమున కొక ప్రక్కకు నుంపించెను.

ముందు శ్యామసుందరుఁడు పోవలయును, తరువాత పాల కీలును, సైనికులును బోవలయునని ఆజ్ఞాపించెను.

అందఱును పంక్తిబద్ధముగ నిలుచుండుటను గాంచి దారుకుఁడు రథము నన్నిటికంటె ముందునకుఁ బెట్టెను. భగవానుని రథము ముందుపోవుచుండెను. దానికి నలు వైపులను బెద్దగానుండి బలిసిన గుఱ్ఱములపై నెక్కి అశ్వ సైనికులు బల్లెములను, బిండివాలములను దీసికొని పోవు చుండిరి. భగవానుని వెనుక తమ బిడ్డలను వెంటఁబెట్టుకొని సువర్ణమండిత శిబికలయందు గూర్చుండి వస్త్రాభరణ, చందన, సుగంధమాలలచే నలంకృతలై పతివ్రతలగు భగవానుని పత్నులు వచ్చుచుండిరి. ఆ శిబికలకు నలువైపులను డాలును, ఖడ్గములను ధరించిన సైనికులు నడుచుచుండిరి.

వారి వెనుక సూత, మాగధ, వందీ, నట, నర్తకాదులు సపరివారముగ నడుచుచుండిరి. దాసదాసీజనములు తమ సామానులను బండ్లపై వేసికొని వెడలుచుండరి. సేవకుల యొక్క గొంగళ్యును, బొంతలును, బాత్రలను బండ్లలో వైచిరి. నట, నర్తకాదులయొక్క వాద్యాదులును వెంట వచ్చుచుండెను. వారి భార్యలు ముక్కులకు ముక్కెరలను ధరించి యెద్దు బండ్లలోఁ బాడుచుఁ బోవుచుండిరి. పెద్దవారును, వృద్ధులును గొందఱు ఒంటెలమీఁద నెక్కిరి. నౌబత్తు, నగారాది వాద్యములు ఒంటెలమీఁదను, గుఱ్ఱములమీఁదను

బోవుచుండెను. కొంత సామాను గాడిదెలమీఁదను, కంచర గాడిదలమీఁదను, ఒంటెలమీఁదను బోవుచుండెను. సైనికులు తాహముతోడ గుట్టములనాడించుచును, రథములను బరువై తినుచును బోవుచుండిరి. ధర్మజపతాకాదులను, అస్త్రశస్త్రములను, ఛత్రచామరములనుబట్టుకొని రాజకుమారుల సేనకు శోభను గలిగించుచుండిరి. తుపాను వచ్చినపుడు సముద్రము రంగుల రంగుల మత్స్య, మకరాది జలజంతువులచే శోభించునట్లు ఆభరణములు, కిరీట, ముకుట, కవచ, ఉత్తమాస్త్ర, శస్త్రములచే సుశోభితులై సేనాసమూహము శోభించుచుండెను.

భగవానుఁడొద్రప్రస్థమునకుఁ బోవుటనుగాంచి బంధితులగు రాజులదూత గబగబ పరువిడి భగవానుని కడకు వచ్చి, చేతులను జోడించుకొని యిట్లనెను :- “ప్రభూ! సేనాబంధితులగు రాజుల కేమని చెప్పుదును? మీరింద్రప్రస్థమునకుఁ బోవుచున్నారుకదా!”

ఇదివిని భగవానుఁ డిట్లనెను :- “ఓయీ! నీతోఁ జెప్పితిని కదా! ఇంద్రప్రస్థమునకుఁ బోవుటయును వారి కార్యము కొఱకే. వారిని భయపడవలదని చెప్పుము. నిర్భయులై యుండవచ్చును. ఇంతవఱకు దుఃఖముతో దినములు గడపిరి. ఇంకఁ గొన్నిదినములు గడుపుఁడని చెప్పుము. నేనవిలంబముగ జరాసంధుని హతమార్పించి, వారినిబంధము

నుండి విడిపించెదను. సమయము రాగానే నే నంతయును జేసెదను. కార్యములన్నియును గాలము వచ్చినగాని నెవేటవు. అసమయమునఁ బనులు నెటవేటవు.”

దూత యిట్లనెను :- “సరేస్వామీ! మీ ఆజ్ఞప్రకారమే చేయుదును. దానినే నేను బోయి వారందఱకుఁ జెప్పెదను.”

ఇట్లుపలికి ఆతఁడు మరల ప్రభు పాదపద్మములకుఁ బ్రణామమును గావించి మగధ దేశమునకుఁ బోయెను. అచ్చట కిఁబోయి అతఁడు రహస్యముగ నేకాంతమున రాజులందఱకును నిట్లుచెప్పెను :- “భగవానుఁడు మీ వృత్తాంతము నంతను దెలిసికొనినాఁడు. ఆతఁడిట్లుచెప్పెను:- “నేనుశీఘ్రముగనే వచ్చి జరాసంధునిఁ జంపి, మిమ్ములను బంధమునుండి విడిపించెదను. మీ దుఃఖమును బోఁగొట్టెదను. మీరందఱును నిశ్చింతులై యుండుఁడు.”

భగవానుని సందేశమును బొంది అందఱును బంధులగు నృపతి గణము పరమ ప్రముదితులైరి. వారత్యంతోత్కంఠతో బంధవిముక్తులు కావలయునను గోరికతోడనే తమ జీవితములను ధన్యములొనర్చుకొను గోరికతోడనే భగవదాగమనమునకుఁ బ్రతీక్షించుచుండిరి.

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా! ఇచ్చట భగవానుఁ డచ్చటచ్చట విశ్రాంతినిఁ దీసికొనుచు నింద్రప్రస్థ

నకుఁ బోవుచుండెను. ఎచ్చటనిలిచినను నచ్చటి రాజులు వచ్చి
భగవానునకు స్వాగత సత్కారముల నొనరించుచుండిరి.
భగవానునిఁ బూజించుచుండిరి. ఆతనిఁ దమరాజధానికి
రమ్మని ప్రార్థించుచుండిరి. రాజధాని దగ్గఱగనుండినచో
నచ్చటికిఁబోయి వారి నానందపఱచుచుండెను. దూరమైనచో
మరల వచ్చెదనని వారి నాశ్వాసించి పోవుచుండెను. ఈ
విధముగ నాతఁడానర్త సౌవీర, మరుప్రదేశ, మత్స్య,
పాంచాల, కురుక్షేత్రాది సమృద్ధిగల దేశములను నద,
సదీ, పర్వత, పుర, గ్రామ, వ్రజ, భేట, ఖర్వట, వనాదు
లను దాటుచు సరస్వతీ నదిని దాటి ఇంద్రప్రస్థ సమీపము
నకుఁ జేరుకొనెను. ఇప్పుడిక, బాండవులు పరమాత్మ కెట్లు
స్వాగతసత్కారము లొనర్చినదియు మీకుఁ జెప్పెదను.
సావధానులరై శ్రవణమొనర్పుడు.”

పాండవులు వాసుదేవుని సత్కరించుట

శ్లో॥ దోర్భ్యాం పరిషజ్య రమామలాలయమ్
మాకుంద. గాత్రం నృపతిర్హ తాశుభః
తేభే పరాం నిర్వృతి మశ్రుణోచనో
హృష్యతీనర్విస్మృత లోక విభ్రమః॥

శ్రీభాగ. ౧౧ స్కం. ౩౧ ఆ. ౨౬ శ్లో॥

వ॥ “రాజా! ధర్మరాజు లక్ష్మీదేవికి పరమాశ్రయమగు శ్రీకృష్ణుని జగన్మోహన మంగళమయ విగ్రహమును దన రెండు భుజములచే నాలింగన మొనర్చు కొనెను. భగవానుని ఆలింగనమున నాతని సమస్తాశుభములు నశించెను. పరమానంద ప్రాప్తియును గలిగెను. ఆతని కన్నుల యంద్రశువులు నిండెను. శరీరము పులకించెను. ఆతఁడానందముచే సమస్త ప్రపంచమును మఱచెను.”

—శ్రీమదాంధభాగవతము॥

మనకు బ్రీయమైన వాఁడు వచ్చినచో మనకు శరీరమంతయును బులకరించును. హృదయమునకు విచిత్ర స్థితి కలుగును. కన్నులాతని భావమొనర్తుమా యని కోరుకొనును. నాలుక ఆతనిఁ జప్పరింతమా యనుకొనును. హృదయమాతనిఁ దనలోఁ గలుపుకొందమనుకొనును. ఆతనిఁ గాంచఁగానే యింద్రియములు శిథిలములగును. మనస్సు స్థితి విచిత్రముగనుండును. ప్రేమియొక్క ఆగమన వార్తను వినఁగానే, ఆతనిఁ జూడఁగానే, ఆతనిఁగలిసి కొనఁగానే హృదయమున కేదశకలుగునో, అది చెప్పటకు వీలైన విషయము కాదు. హృదయహీనులగు వారు దానినిఁ దెలిసికొనఁజాలరు. కేవలము సహృదయులే దానిననుభవింపఁగలరు. వ్యక్తమొనర్చు సామర్థ్యము వారిలోను నుండదు.

సూతుఁడిట్ల నెను :- “మునులారా! భగవానుఁడనేక
దేశములను దాటుచు, నెన్నో నదులను దాటుచు నింద్ర
ప్రస్థము దగ్గఱకు జేరుకొనెను. ధర్మరాజిదివఱకే నగరము
నకు బయట సేవకుల నుంచెను. వారు వచ్చి శ్రీకృష్ణుఁడు
పరివార సహితముగఁ జతురంగ సేనలతో నగరము వెలు
పలకు వచ్చి విడిసి యున్నాఁడని చెప్పిరి.

జగన్నోహనుఁడగు భగవానుని దర్శనము దురాత్ము
లకు దుర్లభము. ఆనందకందుఁడగు శ్రీకృష్ణచంద్రుని
ఆగమన శుభసమాచారమును విని, అజాత శత్రువుగ
యధిష్ఠిరుఁడత్యంతానందమును జెందెను. వెంటనే ఆతఁడు
స్వాగత సత్కారములకు గావలసిన సుందర సామాగ్రులను,
బురోహిత పురస్కరముగ, బంధుబాంధవులతో భగవాను
నకు స్వాగత మొసంగుటకు బయలు దేరెను ముందు వీణా,
పణవ, భేర్యాది మంగళవాద్యములు మ్రోగుచుండెను.
వేదజ్ఞులగు బ్రాహ్మణులు వేద ఘోష నొనర్చుచుండిరి.
వారి హృదయము ప్రేమచే నుప్పొంగి పోవుచుండెను. వారికి
శ్యామసుందరునిఁ గలిసికొనుటకు తహతహ కలుగుచుండెను.
ముఖ్యులగు ప్రాణము రాఁగానే ఇంద్రియము లెట్లు చైతన్య
వంతములగునో, అట్లే అందఱును నానందమగ్నులై శ్యామ
సుందరునిఁ జూచుటకై ఆవైపునకుఁ బోవుచుండిరి.

దూరమున నుండఁగనే గరుడధ్వజముగల సువర్ణ
మండితరథము వచ్చుచుండుటను ధర్మరాజు కాంచెను. అందు

శ్యామసుందరుఁడు పీతాంబరమును ధరించి, చంద్రుని రథముపై మెఱుఁగు తీగెతోఁ గూడిన జలధరమువలెఁ బ్రకాశించుచుండెను. ఆతని దర్శన మాత్రముననే ధర్మరాజు అధీరుఁడయ్యెను. ఆతని చిత్తము గద్గదికమయ్యెను. ఆతఁడు శ్యామసుందరునిఁ గలిసికొనుటకు వ్యక్రగుఁడై రథమునుండి దుమికి ఉపాధ్యాయుని వెనుక పాదరక్షలు లేకయే బయలుదేరెను.

దూరమున నుండియే ధర్మరాజు కాలినడకను వచ్చుచున్నట్లు శ్యామసుందరుఁడు చూచెను. నెంటనే రథమునుండి దుమికి గట్టిగాఁ బరువిడెను. శ్యామసుందరుఁడు తనవైపునకుఁ బరువిడుచుఁడుటను గాంచఁగనే ధర్మరాజు నేత్రముల నుండి అవిరళముగ నశ్రుధారలు ప్రవహించుచుండెను. ఇంతలోనే ఘనశ్యామఁడు చేరుకొనెను. ఆతఁడు పరువిడివచ్చి ధర్మరాజు పాదములపైఁ బడునంతలో ధర్మరాజు భగవానునిఁ బట్టుకొని గట్టిగాఁ గౌఁగిలించుకొనెను.

ఏ హృదయమున లక్ష్మీదేవి యెల్లప్పుడును నివసించుచుండునో, ఏ హృదయమున గౌస్తుభమణి ప్రకాశించుచుండునో, శ్రీ వత్సచిహ్నమెచ్చట నున్నదో, అట్టిహృదయమును దనహృదయముతోఁ గౌఁగిలించుకొని, చేతులతో గట్టిగా బిగించి ధర్మరాజు విహ్వలుఁడయ్యెను. భగవానుని ఆలింగనమువలనఁ తన యశుభములన్నియును నాశనమైన

వని ఆతఁడు తలఁచెను. హృదయమున నిముడునంతగా నపూర్వానంద మాతనికిఁ గలిగెను. వాక్కు గద్గదికమై మాట రాకుండెను. కన్నులనుండి అశ్రుధారలు ప్రవహించుచుండెను. శరీరము రోమాంచ మయ్యెను. ఆతనికి భావ సమాధికలిగెను. ఆతఁడు బాహ్య జగత్తును బూర్తిగా మఱచిపోయెను. ఇంతేకాదు, ఆతఁడు తననే మఱచి పోయెను. ఏదోవిధముగ నాతఁడు తన బాహుపాశముల నుండి విడిపించుకొనెను. అంతఃప్రేమార్ద్రహృదయముతో వృకోదరుఁడగు భీమసేనుడు శ్యామసుందరునిఁ గౌగిలించుకొనెను. అరునుఁడొక వృక్షము క్రిందఁ గూర్చుండి ముఖముపైగుడ్డకప్పుకొని దుఃఖించుచుండెను. భగవానుఁడచ్చటికి బోయి, ఆతనిఁ గౌగిలించుకొని, ప్రేమాశ్రువులచే నాతని కరీటము క్రిందనుండిన వెండ్రుకలను దడిపివైచెను. అంత నకుల సహదేవులు రోదనము చేయుచు వచ్చి భగవానుని పాదముల మీఁదఁబడిరి. భగవానుఁడు వారిని లేవఁదీసి గట్టిగాఁ గౌగిలించుకొని, వారిపైనున్న దుమ్మును దులిపి, ప్రేమించెను.

భగవానుఁ డింద్ర ప్రస్థమునుండి వచ్చిన వేదజ్ఞులగు బ్రాహ్మణులకును, కులవృద్ధులకును బ్రణామమునుగావించెను. అనంతరము కురుస్సృజయ కేకయాది, దేశాధిపతులును, శాజవంశీయులును భగవానునియెడల సమ్మానమును బ్రక

టించిరి. భగవానుఁడు వారినందఱు నాదరించెను. వారి కుశల మడిగెను. ఈ విధముగ నందఱును గుశల ప్రశ్నలడిగిన తరువాత భగవానుని వాహనము నగరమువైపు నకుఁబోయెను. సూత, మాగధ, గాంధర్వ, వందీజనములును, ఉపాసకులును భగవానుని యశమును గానమొనర్చుచు ముందు నడుచుచుండిరి. విప్రగణము వేదఘోష నొనర్చుచుచు భగవానునకు స్వాగత మొసఁగుచుండిరి. శంఖ, పణవ, వీణా, వేణు, మృదంగ, గోముఖాది వాద్యము లొక్క తాళస్వరమున మ్రోగించి, ఒక విచిత్ర స్వర తరంగములను సృజించుచుండెను. అందఱును గానమొనర్చుచు, నాట్యముజేయుచు వివిధవాద్యములను వాయించుచు, వాసుదేవుని బిరుదావళులను బలుకుచుండిరి.

మెల్లమెల్లగా వాహనము ఇంద్ర ప్రస్థమువైపునకుఁబోయెను. నగరమందలి సమస్త వీధులును బాగుగాఁ జిమ్మబడి స్వచ్ఛమొనర్పఁబడెను. ఆవీధులలో సుగంధజలములను జల్లిరి. కాని మదపు టేనుఁగులు మదజలములచే నావీధులన్నియును బురదగ నయ్యెను. మార్గమున కటు నిటు రంగులరంగుల పతాకములమర్పఁబడెను. ధ్వజ పతాకాదులచేఁ బెద్దపెద్ద భవనములు సుశోభితములై యుండెను. స్నానమొనర్చి సుగంధ చందన మలఁదుకొని, మాలలను, స్వచ్ఛ వస్త్రములను, ఉత్తమాభరణములను ధరించి అత్యంతోత్సా

హమతో నగర నివాసులటునిటుఁ దిరుగుచుండిరి. స్త్రీలు
మేడల మీఁద నెక్కి శ్యామసుందరుని దర్శనము కొఱకు
వ్యాకులపడుచు విశాల నేత్రములతోఁ గాంచుచుండిరి.
ఆ పుణ్య పథమునుండియే ప్రభువు నగరములోనికిఁ బ్రవే
శించెను.

ప్రభువు వచ్చుటచే నగర నివాసులు దీపావళి పండు
గను జేసికొనిరి. అన్ని భవనములందును దీపములు మిక్కిలి
కాంతితో వెలుఁగుచుండెను. ఇండ్లకిటికీలనుండియును గవాక్ష
ముల నుండియును కర్పూరాగరు ధూపములు బయలు వెడలి
వాయుమండలమునంతను సువాసిత మొనర్చుచుండెను. భవన
ములమీదనుండి మెఱయుచుండిన సువర్ణకలశములుతమదగ్గ
జనేయుండిన నుచ్చతా న్యూనతా పతాకములవైపుచూచు
చుండెను. శ్యామసుందరుని రాకచే నేడు నగరమున నిం
టింట కోలహాలముగ నుండెను. పిల్లలిల్లు పట్టుటయేలేదు.
వారభిభావుకులతో బయటకుఁ బోవనుంకించుచుండిరి. స్త్రీలు
నేడు తమ గృహకార్యములను మఱచియే పోయిరి. వంట
చేయుచుండి దానినట్లే వదలి మిద్దెపైకెక్కిన వారు కొందఱు
భర్తకు విడియము నిచ్చుచు, ఆతని నట్లే వదలి మిద్దెపై
కెక్కినవారుకొందఱు అందఱ చిత్తములను జంచలము
లయ్యెను. అందఱును వాసుదేవుని దర్శనమునకు వ్యగ్రులై
యుండిరి. తొందఱలో వారి కేశపాశము లూడిపోయెను.

వేణులలోఁ దుఱిమిన పూలు రాలిపోవుచుండెను. వస్త్రబంధనము వదులయ్యెను. వారి నూపుర, కంకణాది ఆభరణములు కదలుచుండెను. దూరమున నొక ఏనుగుపై జండా ఎగురుచుండెను. ఆందఱు కన్నులచ్చట లగ్నమయ్యెను. ఇంతలోనే రథము మీఁద గూర్చుండిన శ్యామసుందరుఁడు కనఁబడెను. ఆతనికి నలువైపులను అశ్వదళము పంక్తి బద్ధులై నడుచుచుండిరి. వెనుక ఆతని పదునాఱువేల నూటయెనిమిదిమంది రాణుల శిబికలు వచ్చుచుండెను. శిబికల ద్వారము కన్నత్యంత క్షీణ వస్త్రము వేయఁబడియుండెను. ఆ యులికి వస్త్రముకుండా నగరమందలి వింతల నన్నిటినిఁజూడవచ్చున శిబికలకు వెనుక పెద్ద యేనుఁగులు నడుచుచుండెను. దానికిని రథములకును గొలుసులతోఁ గట్టబడి యుండెను.

శ్యామసుందరుని మనోహర మూర్తినిఁగాంచి మేడల నెక్కి నగరమందలి స్త్రీలత్యంత ప్రసన్నలైరి. వారు భగవానుని మీదఁ బుష్పవర్షమును గుఱిపించు చుండిరి. వారు చల్లిన పుష్పములచేఁ గృష్ణుఁడు మునిఁగిపోయి నట్లయ్యెను. భగవానుని మనోమయ మూర్తిని మానసికముగ నాలింగన మొనర్చుకొని వారు పరమానంద సుఖము ననుభవించిరి. వారు మాటి మాటికినిఁ దమ ఉత్కృష్ట మనోహర మంద హాసములచే మాధవునకు స్వాగత మొసఁగుచుండిరి.

కృష్ణుని పత్నులు తమ విశాలనేత్రములతో శిబికా రంధ్రముల ద్వారా మేడలమీఁద నుండిన నగర నారీమణులను జూచుచుండిరి. ఆమేడలపై నుండిన స్త్రీలకన్నులు వెలుగులో మెరియుచుఁ జుక్కలవలె నుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు వారి మనోహర ముఖములును గనఁబడు చుండెను. చంద్రుఁడు ముందు బోవుచుండినఁ దారలు వెన్నాడినట్టు శ్యామసుందరుని వెనుక ఆతని భార్యలు వచ్చుచుండిరి.

శ్రీకృష్ణుని షోడశ సహస్రపత్నుల సౌభాగ్యమును గాంచి నగరనారీమణులు పరస్పర మిట్లను కొనుచుండిరి:-
“సఖులారా! స్త్రీ జన్మ యెత్తినందులకు శ్రీకృష్ణ పత్నులగుటయే వారిభాగ్యము. ఈస్త్రీలందఱును నెట్టి మహాధర్మ పుణ్యకార్యముల నొనర్చిరో కదా! ఆ ఫలస్వరూపమున వీరికి పురుషోత్తముఁడు పతియైనాఁడు. వీరికాతఁడు నిత్యమును దన ఉదార హాస్యమన మోహన మధుర లీలామయ స్వరూప మాత్రముచే వారి ఉత్ఫుల్ల నలినీ సదృశములగు గన్నుల కనవరత మానందప్రదాన మొనర్చుచుండును.

నగర స్త్రీలిట్లు ప్రభుపత్నుల భాగ్యమును బ్రశంసించు చుండ శ్యామసుందరుఁడు విని నవ్వుకొను చుండును. చాలమంది ఆతనికి హాసము లొసంగుచుండిరి. కొందఱాతని రథమును నిలిపి, ఆతని కుపహాసముల నర్పించు చుందురు. చందన, పుష్ప, మాలాది సామగ్రులచే నాతనికి స్వాగత

సత్కారము లొనర్చుచుండిరి. ఈ విధముగ మెల్లమెల్లగా రథము రాజభవనము దగ్గఱకు జేరుకొనెను. అచ్చట నచ్యుతుఁడు రథము మీఁద నుండి దిగెను. అతఁడు పాండవ సమేతుడై ముందుగా గుంతిని దర్శించుటకు బయలుదేరెను. వాద్యముల ధ్వనిని విని కుంతి ద్రౌపదితోఁ గూడుకొని ద్వారమున నిలిచియుండెను. భగవానుఁడు ముందునకుఁబోయి తన అత్త పాదముల నంటెను. తన యన్నయగు వసుదేవుని పుత్రుఁడగు వాసుదేవుఁడు తన పాదము లంటుటను గాంచఁగనే కుంతికి ఆనంద ముప్పొంగెను. ఆమె ప్రేమభరిత హృదయముతోఁ గృష్ణుని లేవదీసి, కౌగిలించుకొని, ప్రేమ పూర్వకముగ శిరస్సును మూర్కొనెను. ద్రౌపదీ సుభద్ర లిద్దరును వచ్చి భగవానునకుఁ బ్రణామమును గావించిరి. ఇద్దరి శిరస్సులమీఁద భగవానుఁడు తన వరద హస్తము నుంచి యిట్లనెను:-“బాగున్నారా? ఇది వినఁగానే యిద్దరి నేత్రములనుండి ప్రేమాశ్రువులు ప్రవహించెను.

లోపలికిఁ బోఁగానే ధర్మరాజు దామోదరునిఁ బూజించెను. అతఁడు ప్రేమోద్రేకమున విహ్వలుడైఁ పూజా క్రమమును గూడ మఱచిపోయెను. భగవానుఁ డంతఃపుర మందలి పెద్దవారగు విప్రపత్నులకు నమస్కరించెను. రాణుల శిబికలు బయటనుండెను. కుంతికి ఇంతలోనే పాలకీలు కనఁబడెను. ఆమె ద్రౌపదీ సుభద్రలతో నిట్లనెను:-“అమ్మలారా!

మీరిచ్చట నిలుచుండి యేమిచేయుచున్నారు ? మీ వదినె లను దింపి లోనికిఁ దీసికొనిరండు.” నవ్వి సుభద్రయిట్లనెను:-
 “అత్తా ! మావదినెలు ఒక్కరు ఇద్దరుకాదు, మనయిండ్లలో బట్టనంతమంది యున్నారు. మొత్తము పదునాఱువేల నూట యెనిమిది మంది.”

ప్రేమతోఁ గుంతి యిట్లనెను :- “ఏమైతేనేమి ? ఇది మన అవృష్టము. అచ్చట నంతఃపురములలో నుండియు దురు. ఇచ్చట బయట నుండఁగలరు. అచ్చట ఛప్పన్నాఱు పిండివంటలు తినియుందురు. ఇచ్చట పచ్చడిమెతుకులు తినఁ గలరు. మీరుపోయి వారి కర్ఘ్యముల నిండు. శిబికలనుండి దింపుఁడు.”

ఇది విని చ్రౌపదీ సుభద్రలు పోయి పాలకీల దగ్గఱకుఁ బోయి యిట్లనిరి:- ‘వదినెలారా ! ఇఁకదిగుఁడు. ఇచ్చట యెవరును బురుషులులేరు. ముసుఁగులు తీయుఁడు.’

ఇది విని రుక్మిణీ మొదలగు రాణులంగఱును దిగిరి. వారు తమ మఱదండ్రను గలిసికొనిరి.

రుక్మిణీదేవి సుభద్రతో నిట్లనెను :- ‘వదినా ! నీవు చాల చిక్కిపోతివమ్మా. ఇచ్చట కష్టమేమియును లేదు గదా !’

సుభద్ర అశ్రువులను దుడిచికొనుచు నిట్లనెను :-
 ఇచ్చట నాకు వదినెలు లేరు. ఇదియే యిచ్చట కష్టము.

ఇప్పటి కింతగాఁ బ్రేమించు వదినెలు వచ్చినారు. ఇప్పుడిక ద్వారగా బలిసిపోఁగలను.' ఈ విధముగఁ బరస్పరము స్నేహ ప్రేమ సంభాషణము జరుగుచుండెను. అంత ద్రౌపది'' రుక్మిణీ సత్యభామ, భద్రదా, జాంబవతీ, కాళిందీ, మిత్రవిందా, లక్ష్మణ, సత్య మొదలగు కృష్ణపత్నుల నందఱను దీసికొని తన అత్తదగ్గఱకుఁ బోయెను. అందఱును బోయి కుంతి పాదముల నంటిరి. కుంతి యిట్లనెను :- 'బిడ్డలారా! మీరు మీ పతికిఁ బ్రിയురాండ్రు. మీరెట్లు వేలకొలఁదిగ నున్నారో, మీ కట్లే వేలకొలఁదిగఁ బుత్రులు కలుఁగుగాక !'

ఇది వినఁగానే పాండవులును ఇతరులును నవ్వనారంభించిరి. అప్పుడుఁ జిట్లనెను :- 'అమ్మా! ఒక్కొక్క స్త్రీకి ఒక్కొక్క గ్రామము నీయవలయును. లేకున్న నింతమంది యెచ్చట నివసింపఁగలరు?'

కుంతి యిట్లనెను:- 'నాయనా! ఎవరి అదృష్టము వారి దగ్గఱనే ఉండును.' అని పలికి కుంతి ద్రౌపదికిఁ పైగఁ జేసెను. ద్రౌపది, సుభద్రాదుల సహాయమున భగవానుని పత్నులందఱకును వస్త్ర, మాలాభరణాదుల నొసంగి పూజించిరి. అందఱకును యథాయోగ్యముగ న్వాగత సత్కారము లొసర్చి వారుండుటకు వసతిసేఁ జూపించిరి.

ధర్మరాజు భగవానునియొక్క పైనిక, సేవక, సచి వాదులకును అనుచరులకును విడిమలను జూపించెను. వారిం

దఱు నింద్రప్రస్థమున సుఖముగ స్వర్గమున దేవతలవలె నుండిరి. కృష్ణుడును నింద్రప్రస్థమునకు వచ్చి మిక్కిలి సంతోషమును జెందెను. ఇచ్చట సంతోషమునకు ముఖ్యకారణము అరునుని సహవాసము. కృష్ణుడు డర్జునునిఁ బ్రాణముల కంటె నెక్కుడుగఁ బ్రేమించును. ఆతఁ డీతని వెంటబెట్టుకొని చాల దూఱమువఱకు వేటకుఁబోవును. నానాప్రకార క్రీడల నొనర్చును.

భగవానుని యొక్క ఆ పదునాఱువేల భార్యలు నిత్యమును నూతన వస్త్రాభరణాదులను ధరించుచు నటునిటు దిరుగుచుందురు. ధర్మరాజు, భీమసేనులు వచ్చినపుడు వారు ముసుఁగులను సవరించుకొందురు. అర్జునునిఁ గాంచియును వారు ముసుఁగులను సవరించుకొనుచుండ నొక దినమున నాతఁ డిట్లనెను :- ‘ముసుఁగు పెద్దలకడ వేసికొందురు. నేను శ్రీకృష్ణునికంటెఁ జిన్నవాఁడను. నేనువచ్చిన ముసుఁగు సవరించుకొను టెందులకు ?’

అంత ధర్మరాజు నవ్వి యిట్లనెను :- ‘సోదరా! మేము సింహవ్యాఘ్రములమా? వలదనిన మేము లోపలికి రానే రాము. వాస్తవమున గృష్ణుడు జగత్పతి, సౌభాగ్యశాలినులగు నీ దేవులెవరు వచ్చినను ముసుఁగు వేయఁగూడదు. అందఱును వీరికి సంతానమే.’

సూతుఁ డిట్లనెను :- ‘‘మునులారా! ఈ విధముగఁ దన పత్నులతోఁ గూడ భగవానుఁ డింద్రప్రస్థమున నుండి

నిత్యనూతన సత్కారములను బొందుచు, సుఖముగ నివ
సించుచుండెను. చాల నెలలవఱకు ధర్మరాజు రాజసూయ
యాగ చర్చను జేయలేదు. కొన్నిదినము లైన తరువాత
ఆతఁడొక దినమున సమయమును గనిపెట్టి మిక్కిలి సంకో
చముతో రాజసూయ యాగమును గూర్చి భగవానునితోఁ
బ్రస్తావించెను. దీనినిఁగూర్చి నేను వర్ణింపఁబోవుచున్నాను.
వినుడు.

రాజసూయ యజ్ఞప్రస్తావము

శ్లో॥ క్రతు రాజేన గోవింద రాజసూయేన పావసేః ।

యత్యే విభూతిర్భవత స్తత్సంపాదయ నః ప్రభో॥

—శ్రీ భాగ. ౧౦ స్కం. ౩౨ అ. ౩ శ్లో॥

తే॥ అనఘ చార్త్ర రాజసూయాధ్వరంబు

నెమ్మి గావించు వేడుక నెమ్మనమున

నెనయుచున్నది యది నిర్వహింప నీవ

కాక నాకాత్మ బంధువుల్ గలరె యొరులు.

—శ్రీ మహాంధ్ర భాగవతము.

తన స్వామి అనుకూలుఁడగుటను గాంచగ నే తన
హృదయమందలి కోరికను వ్యక్త మొనర్చు కోరిక జనించును.
వినయముతో నాతని చరణములకు నివేదించును. మనకోరిక

నాతఁడును మన్నించినచో మనకత్యంతానందము కలుగును. అప్పుడు మనకోరిక పూర్ణమైనట్లే యుండును. మన సంకల్పము మూర్తిమంతమై మన యెదుట నుండును. స్వామి అనుకూలమైనపుడు నెరవేరని కోరిక యేమియుండును ?

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! ఇంద్రప్రస్థములో నుండి భగవానుఁ డందఱకానందమును గలుగఁజేయుచుండెను. ఒకగోజున సభ జరిగెను. సభలో గొప్పగొప్ప ఋషులును, మునులును, విద్వాంసులగు బ్రాహ్మణులును, క్షత్రియులును, వైశ్యులును, బుగోహితులును, కులవృద్ధులును బంచపాండవులును గూర్చుండి యుండిరి. రాజ్యసింహాసనమున ధర్మరాజు కూర్చుండి యుండెను. ఆతని సమీపముననే సుందర సువర్ణ సింహాసనమున శ్యామసుందరుఁడు సుఖముగఁ గూర్చుండెను. భగవానుఁడు నేడత్యంత ప్రసన్నుడై యుండెను. ఆతఁడత్యంత ప్రేమతో నవ్వుచు మాటలాడుచుండెను. భగవానుఁ డనుకూలుఁడుగ నున్నాడని తెలిసికొని ధర్మరాజు నేడేమో చెప్పకొనఁదలఁచెను. ఆతఁడందఱముందర అందఱును వినునట్లుగ భగవానునితో నిట్లనెను :- “ప్రభూ! నేనొక్క నివేదన మొనర్పఁదలఁచినాను. ఆజ్ఞయైనచోఁ జెప్పెదను.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “మహారాజా! నీవేమి మాటలాడుచున్నావు ? నేను మీ సేవకుఁడను. ఆజ్ఞాపింపుఁడు.”

కన్నుల నీరునింపుచు ధర్మరాజిట్లనెను :- “ఏలకావు ప్రభూ ! నీవు నీ ఆశ్రితుల కధీనుడవు. వారికోరిక లన్నిటిని నెఱవేర్చుచుందువు. నాకొక కోరిక కలదు. నీ కంశభూతు లగు ఇంద్ర, వరుణ, కుబేరాది దేవతలను యజ్ఞములన్నిటిలో శ్రేష్ఠమైనదగు రాజసూయ యజ్ఞముద్వారా యజన మొనర్పఁదలఁచు చున్నాను. నా యీ చిరకాలాభిలాషను బూర్ణమొనరించు భారము నీపైనున్నది.”

అత్యంతానందమును బ్రకటించుచుఁ గృష్ణుఁడిట్లనెను:- “శత్రుకర్షణ ! పాండునందనా ! నీవు రాజసూయ యాగము చేయుట ఏమంత గొప్పపని ? నీయాలోచనము చాల ఉత్తమ మైనది. నీవు రాజసూయ యాగమును దప్పక చేయవలెను. దీనివలన నీమంగళమయమగు కీర్తి సమస్తలోకములందును వ్యాపింపఁగలదు.”

గద్గద కంఠముతో ధర్మరాజిట్లనెను :- “ప్రభూ ! నేను యంత్రమును, నీవు యంత్రివి. కొయ్య బొమ్మల నాడించు వానిది కీర్తి. బొమ్మలకు రాదుకీర్తి. మేము నీభక్తులము, అనురక్తులము. నీ పరమపావన చరణపాదుక లను సేవించువారము. పాపనాశినియు, బుణ్యప్రదమునగు నీకథలను నిరంతరము వినువారము. నీయొక్క మనోహర మధురమూర్తిని నిరంతరమును ధ్యానించువారము. దానిలో నేశ్రేయమున్నను అది నీకే ప్రాప్తించును. నేనే చేయించు

వాడనగుచో మీచేతఁ జేయించుటందులకని నీవడుగ వచ్చును. యదునందనా ! ఈ యజ్ఞమును మాచేతఁ జేయించుటచే లోకమున కొక ఆదర్శము నేర్పఱచుచున్నావు. నీవు నీ యాశ్రితుల కోరికలనన్నిటిని నెఱవేర్చెదవనియు, నిన్నాశ్రయించినవారు భోగములను గోరినచో వారికుత్త మోత్తమ భోగములను బ్రసాదించుటయేకాదు, వారికి మోక్షమునైనఁ బ్రసాదించెదవని కుశ, సంజయాది రాజ వంశీయులందఱును దెలిసికొనఁగలరు. నీవు మాచే రాజ సూయ యాగమును జేయించుటచే, నీచరణకమలముల సేవాప్రభావమువలన నేమగునో గానినిఁ జూపెదవనియు, నీసేవ చేయనివారికేమి జరుగునో దానిని లోకమునకు జూపెదవు.

నవ్వి కృష్ణుడిట్ల నెను :- “మహారాజా ! నాకెవ్వరును శత్రువులులేరు, మిత్రులునులేరు. కౌరవులడిగిన నేను వారి కిది సహాయమొనర్చెదను. మీ రడిగిన మీకు సేవచేసెదను. నాకందఱును సుహృదులే. అందఱును సమానముగ సంబంధులై.”

శ్రీఘముగ ధర్మరాజిట్ల నెను:- “కాదుకాదు స్వామీ! మీరు మాకు బ్రయులనియు, ఇంకొకరు మీకు శత్రువు లనియు మాకు బ్రయమొనర్చి, ఇతరుల కసిద్ధమును గలుగఁ జేతువని నా అభిప్రాయముకాదు. నీవు సమదర్శివి, సర్వా

తుండవు, సర్వేశ్వరుండవు, ఆత్మానుభవ స్వరూపుండవగు
 పరబ్రహ్మవు. ఇది నాది, ఇది నాదికాదను భేదభావము
 నీకులేదు. నీవు లేక యుండిన నేదైన నున్నచో నీకు పరాయి
 వస్తువుండను. అన్నిటిలోను నీ మాయావైభవము కలదు.
 అట్టియెడ స్వపర భేద మెచ్చుకొనుండి కాగలదు!
 అయినను ప్రభూ! గంగ అందఱును సులభమైనదే. నాని
 కడ కెవరైనను వచ్చి స్నానమొనర్చినను, త్రాగినను గాన
 నదు. అయినను అందఱును దాని దగ్గఱకు రాజాలరు,
 రారు ఎవరువచ్చిన వారు యథేష్టముగ జలపాన, స్నానము
 లను జేయుదురు, పాపములను బోగొట్టుకొందురు. అగ్ని
 దగ్గఱకెవరు వచ్చిన వారికి చలిపోయి తీరును. అది అందఱ
 కును సులభమైనదే! కల్పవృక్షము కడకెవరు వచ్చినను
 వారికోరికలన్నియును నెఱవేరును. అట్లే నీ కందఱును సమా
 నులైనను, సర్వభూతములకును నీవు సఖుండవును, సుహృ
 దుండవు నైనను గల్పవృక్షమును సేవించిన వారికిని, సేవి
 పని వారికిని న్యూనాధిక ఫలములు లభించినటుల భక్తు
 లకును, అభక్తులకును, వారి భావనాను సారముగ న్యూనా
 ధిక ఫలములు లభించును. దీనివలన మీ సమదర్శిత్వములో
 భేదమేమియు నుండదు. దీనిలో మీ భేదభావమేమియు
 నుండదు.”

ఇది విని భగవాన్ డిట్ల నెను :- “రాజా! నీ ఆలోచన అత్యుత్తమమైనది. రాజసూయ యాగమున నంతయును మేలే. ఈ యజ్ఞ మన్ని యజ్ఞములలో శ్రేష్ఠమైనది. ఈ యజ్ఞమందు దేవతాపూజ యుండును, పితరులకు శ్రాద్ధ తర్పణములుండును. ఋషులకును మునులకును స్వాగత సత్కారములుండును. బ్రాహ్మణులకు విపులదక్షిణ లభించును. రాజసమాగమము జరుగును మాబోటి పరివారము నకు కమ్మని తిండ్లు లభించును. ఇందులో నందఱకును గళ్యాణమేకలదు.”

ధర్మరాజిట్ల నెచు :- “అయితే యదునందనా? ఈ యజ్ఞము జరుగుటెట్లు?”

భగవానుడు దానిని బలపఱచుచు నిట్లనెను :- “ఇందులోఁ గాకుండుట కేమున్నది? నీ నల్లరు తమ్ములును బలవంతులు, శూరవీరులు, గుణజ్ఞులు, ఆజ్ఞాకారులు. నీ యందు భక్తి కలవారు. వీరిని దిగ్విజయము కొఱకు నల్లిక్కులకును బంపుము. భూమండలమందలి రాజుల నందఱను జయించి సముద్రాంతము వఱకు పృథివిని వశమొనర్చుకొనుము. అనంతరము యజ్ఞ సామగ్రుల నన్నిటినిఁ బ్రోవు చేయుము. తర్వాత స్వాహాకారములతో హోమాదులు జరుగును. ఇదెంతటి కార్యము?”

ధర్మరాజిట్ల నెను :- “కేశవా! భూమండలమందు గల రాజుల నందఱను జయించుట చాల కష్టము.”

నవ్వి భగవాన్ డిట్ల నెను :- “కఠినమేమున్నది రాజా! నీవు నన్ను జయించిన నీతుచ్ఛరాజులను జయించుటేమి

లెక్క? నీ యీ నల్లురు తమ్ములెను లోకపాలుర అంశములఁ బుట్టినవారు. నీవు ధర్మస్వరూపుఁడవే, మీరందఱును దేజస్సులు, మనస్సులు, కావున మీరు నన్ను జయించితిరి. ఇంద్రియములను మనస్సును జయించినవారికి నేనువశమయ్యెదను. అజితేంద్రియులును, ఇంద్రియాధీనులును నన్ను జయింపఁజాలరు. నా భక్తులకు బ్రపంచమున దుర్లభమేమియునులేదు. గొప్పగొప్ప సర్వసమర్థులగు చక్రవర్తులును, దేవతలును నాభక్తులను తేజ, యశ, లక్ష్మీ, విభూతుల ద్వారా తిరస్కారమొనరింపఁ దలఁచినచో నట్లు చేయఁజాలరు. ఇంక నీరాజులమాటయేల? కావున నీవు నిర్భయుఁడవై రాజసూయ యాగమునకు సిద్ధపడుము. నీ సోదరులను దిగ్విజయమునకై పంపుము.”

సూతుఁ డిట్లనెను :-“మునులారా! భగవానుని యీ మాటలను వినఁగానే ధర్మరాజునకు మిక్కిలి సంతోషము కలిగెను. సంతోషముచే నాతని ముఖారవిందము వికసించెను ఆతఁడు తన సోదరులతో నిట్లనెను :-“సోదరులారా! మీ అభిప్రాయమేమి?”

అన్నదమ్ములు నల్వురు నిట్లనిరి:-‘మహారాజా! మేము మీకధీనులము. మాకు మీరేమి ఆజ్ఞనొసంగిన నట్లు చేయుదుము. మీరు సామ్రాట్టుగా నుండ సర్వధా యోగ్యులు మేము నలుగురమును మీకు సేవకులము. మనకందఱకును రక్షకుఁడును, పాలకుఁడును, సర్వస్వమును సర్వేశ్వరుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడే. ఇంకమనకేమి భయముకలదు? మీరు మాకు

దిగ్విజయ మొనర్ప నాజ్ఞ నొసంగుఁడు. మేమందఱమును శ్రీకృష్ణుని తేజః ప్రభావము చేత సమస్తమును జేయ సమర్థులము.”

తనసోదరులు మాటలాడిన నిట్టి యుత్సాహవర్ధక వాక్యములను వినఁగానే ధర్మరాజు హఠమునకు మేఱ లేకుండెను. అతఁడు భగవానుని తేజముతోనిండిన దన సోదరులను నల్వరను నాలు దిక్కులకు దిగ్విజయార్థము పంపెను. భీమసేనుని భద్రదేశీయ వీరులతోఁ గూడ పూర్వ దిక్కును జయింపఁబంపెను. పశ్చిమ దిక్కునకు మత్స్య దేశీయరాజులతో నకులునిఁ బంపెను. ఉత్తరమునకుఁ గేకయ దేశీయ రాజులతో నర్చునుని, దక్షిణమునకు సృంజయ దేశవీరులతో సహదేవునిఁ బంపెను. వీరందఱును సైన్యమును గూర్చుకొని రాజులనందఱను వశమొనర్చు కొనుటకై బయలుదేరిరి. అందఱును శూరవీరులే. బలవంతులే. ఉత్సాహవంతులే. వారు సమస్త దేశాధీశులను దమ బాహు బలముచే జయించిరి. వారినుండి యజ్ఞము కొఱకై చాల ధనమును దెచ్చిరి. వారందఱును దెచ్చిన ధనమును ధర్మరాజున కొసంగిరి.

అందఱును వచ్చి తమతమ దిక్కులందు జయింపఁబడిన రాజులను బేర్కొని, ఆ రాజులను గెలిచి వశపఱచు కొంటిమనియు వారినుండి ధనమును దెచ్చితిమనియుఁజెప్పిరి. అట్టి సమయమున భీమసేనుఁడు వచ్చి యిట్లనెను :- “మహారాజా! నేనందఱ రాజులను జయించితిని గాని యింకను

జరాసంధుని జయింపలేదు. ఆతని బలమమేయము. శిశు పాలుఁడాతనికి సేనాపతి, ఇంక నెందఱో రాజులాతని సేవలో నిరంతరము సంలగ్నులై యుందురు. కావున నాతని జయించుట చాల కష్టము.”

ఇది విని ధర్మరాజు జిజ్ఞాస భరిత దృష్టితో శ్యామ సుందరుని జూచెను. ధర్మరాజుని అభిప్రాయములను గ్రహించి వాసుదేవుఁడిట్ల నెను :- “నే నిదివఱకే మన రాజు సూయ యాగమునకుఁ గంటకుఁడొక్క జరాసంధుఁడేనని చెప్పియుంటని. శిశుపాలుఁడువానికి సేనాపతి యైనాడు. దంత వక్త్ర, మేఘవాహన, కరభాదులును నాతని కనుయాయులు. పౌండ్రక వాసుదేవుని నేను జంపియుంటిని. కంసుఁడును మామ యగుటచేత నాతని నభిమానించెడు వాఁడు. వానిని గూడ నేను జంపివైచితిని. వానికి హంస డింభకులను నిద్దరు రాజులు వానికి బ్రధాన సహాయకులును, సేనాపతులునై యున్నారు. వీరిద్దరకును బ్రహ్మ వరము కలదు. వారిద్దరిని నేను మోసమున యమునలో ముంచి పరలోకమునకుఁ బంపితిని. ఇప్పుడు వీఁడొక్కఁడే మిగిలినాఁడు. వీఁడు సేన ద్వారా జయింపఁబడఁడనియు, వానినిఁజంపుటకొక ఉపాయ మున్నదనియు నుద్ధవుఁడు చెప్పినాఁడు”.

ఉత్సాహముతో ధర్మరాజిట్ల నెను :- “ఆ యుపాయ మేది ? కృష్ణా !”

కృష్ణుఁడొట్ల నెను :- “నీవు భీమార్జునునను నాకొసం
గుము. పని అంతయును నెఱవేరఁగలదు. మేము ముగ్గుర
మును బోయి వానిని జయించి వచ్చెదము.”

కన్నుల నీరు నింపుచు ధర్మరాజొట్ల నెను :- “వాసు
దేవా ! నీవేమి మాటలు పలుకుచున్నావు. నారాజ్యము,
పరవారము, సోదరులందఱును నాశరీరమును నీజే. మాజీవి
తములన్నియును నీ యధీనమున నున్నవి. నీవేది చేయఁదలఁ
చిన దాని నొనర్పము. ఇచ్చుటేమిటి ? మేమందఱము
నీయంత్రములము. ఎట్లుప మోగించుకొనఁ దలఁచిన నట్లుప
మోగించుకొనుము. కాని మీరు ముగ్గురును బోయి ఆతని
నెట్లు జయింపఁగలరో యెఱుఁగఁ గోరుచున్నాను. మీరు
మీవెంట సేననేల దీసికొని పోరు ?”

భగవానుఁడొట్ల నెను :- “వందల సంవత్సరముల
వఱకు యుద్ధము చేసినను తరుగనంత సేన వానికడనున్నది.
మేమును వాని భయముననే మధురాపురమును వదలిద్వార
కకు పాటిపోయివచ్చితిమి. కావున సేనను దీసికొని పోవుట
వ్యర్థము. వానిని మేము ఛలమునజయించెదము. ఇవన్నియు
మీకు జెప్పఁబెందులకు ? ఏవిధముగ వీలైన నట్లు చంప
గలము.”

అశ్రువులను దుడిచికొనుచు ధర్మరాజొట్ల నెను :-
“శ్యామసుందరా ? భీమార్జునులు నాకు రెండు కనులు

వంటివారు. నీవంతఃకరుణమవు. నీకేదైన ననిష్టము జరిగినదా నేను జీవింపఁజాలను. వాని భయమున మధురను వదలి పాటిపోయితి నని మీరనుచున్నారు. అట్లైన వానిని జయించుట సందహమే కాఁగలదు. సందేహ కరమగు పనినిఁ జేయనేల ? నిన్ను సందేహమునఁ బడవైచి నేను సామ్రాట్టునుగా నిష్టములేదు. రాజసూయ యాగమును మానివైచి నే నింకొక క్షత్రియోచిత యజ్ఞమును జేయుదును.”

భగవానుఁడు తన మాటను సమర్థించుకొనుచు నిట్లనెను :- “రాజా ! నీవు నన్ను విశ్వసింపుము. సందేహింపవలసిన పనిలేదు. నీవు భ్రమార్జునులను నావెంటఁ బంపుము. ఎట్లైనను వానిని దప్పక చంపి బంధితులగు రాజులను బంధమునుండి విడిపించెదము. వారందఱును నీ యజ్ఞమునకు వివిధములగు గానుకలను దేఁగలరు?”

ఇది విని గద్గద వాక్కులతో ధర్మరాజిట్లనెను :- “ప్రభూ ! నీ విట్లాజ్ఞాపించుచుండిన నాకు సందేహమెట్లు కలుగఁగలదు ? నీ వేది యుచితమనుకొనిన దానినిఁ జేయవచ్చును.”

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా ! ధర్మరాజు అను మతినిఁబొంది కృష్ణుఁడు పరమ ప్రసన్నుడయ్యెను. ఆతఁడు భీమార్జునులతో నిట్లనెను :- “ఇక మన మాలస్య మొనర్చ

రాదు. మీరు వెంటనే జరాసంధుని రాజధానియగు మగధ దేశమునకు బయలుదేరుడు. అచ్చట నుండి మనము పానినిఁ జంపినగాని రాఁగూడదు.” భగవానుని ఆజ్ఞను బొంది భీమార్జును లిద్దరును వెంటనే సిద్ధపడిరి. బ్రాహ్మణులు ముగ్గురకును స్వస్త్వయనమును గావించిరి. వారు ముగ్గురును మగధ దేశమునకుఁ బోయిరి. ఇప్పుడు వారచ్చటికిఁ బోయి యే విధముగఁ గపట వ్యవహార మొనర్చిరో ఆ వృత్తాంతమును జెప్పెనను వినుడు.”

—

భీమార్జునులతోఁ గృష్ణుఁడు మగధకుఁ బోవుట

శ్లో॥ భీమసేనోఽర్జునః కృష్ణో బ్రహ్మలింగ ధరాస్త్రయః।

జగ్ముర్గిరి వ్రజం తాత బృహద్రథ సుతో యతః॥

—శ్రీ భాగ. సంస్కం. ౩౧౨. ౧౬శ్లో.

చ॥ విను మగధేశ్వరుండెపుడు విప్రజనావలియందు భక్తి యున్, వినయముఁగల్గి యెద్దియును వేడినచో వృథ సేయ కిచ్చుఁగా, పునఁదగ నర్జునుండు పవనోద్భవుఁ డేనును బ్రాహ్మణా కృతి, జని రణభిక్ష వేడిన వంశ వసుఁడై యతఁడిచ్చుఁ గోరికల్॥

—శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము.

ప్రపంచములోని కార్యములన్నియును గేవలము బలము చేతనే జరుగవు. బలమునుండి, బుద్ధి నీతి లేకున్నచో నాబలమువలన విశేషలాభముండదు. నీతిజ్ఞులగువారు బలశాలిని బుద్ధిబలముచే వశమొనర్చుకొనఁగలరు. మానవులు తమ నీతిచేతనే గొప్పగొప్ప సింహములను, బాగుగా మందిచిన నేనుఁగులను దమవశములోఁబెట్టుకొనుచున్నారు. నీతిజ్ఞులగువారు బలముచే నన్నియును జేయఁగలరు. కాని కేవలము నీతి బలములచేతనే ముఖమున 'జయ' మును వ్రాయునంతవఱకు పని నెఱవేరదు. దుర్యోధనుఁడు బలవంతుఁడు, నీతిజ్ఞుడు. కాని ఆతని నొసట జయము వ్రాయఁబడలేదు. ఎచ్చటికిఁ బోయినను బరాజయమే, గంధర్వులారతనిఁ బట్టుకొని పోఁగా ధర్మరాజతని విడిపించెను. విరాట్ నగరమునకు గోగ్రహణమునకు భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణాదులను దీసికొని పోఁగా, బృహన్నలగా నుండిన నర్జునునిచేఁ బరాజితుఁడై తిరిగివచ్చెను. మహాభారత యుద్ధమున దుర్యోధనుని దగ్గఱ పదునొకండు అక్షౌహిణీల సైన్యము కలదు. విశ్వవిజయులగు భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ, శల్యాది విఖ్యాతవీరులు సేనాపతులుగ నుండిరి. కాని వాని నొసట జయము వ్రాయబడియుండక పోవుటచే వానికిఁ బరాజయము కలిగెను. దీనికి విపరీతముగ నర్జునుని అదృష్టమున జయమున్నది. ఆతఁడెచ్చటికిఁ బోయినను విజయమును బొందివచ్చును. నివాత

కవచులను నిద్రుఁడును జయింపఁజాలక పోయెను. అట్టివారి
 నైనను నర్దునుఁడొక్కఁడే జయించెను. ఇదంతయును భగ
 వత్కృప. భీమసేనునితో నఖిండ బలమున్నది కాని బుద్ధి
 నీతి లోటుగానుండెను. తిండిపోతునకు సాధారణముగ బుద్ధి
 బలముండదు మన కృష్ణునకెంతో బలమున్నది. కాని నీతి,
 నిపుణతలలోను నాతని మించినవాఁడు లేడు. ఆతఁడెట్టి
 వానినైనను జెవులు కోయును, ఛలకపటము లొనర్చుటలో
 నీప్రపంచమున నీతని మించిన సిద్ధహస్తుఁడెంతగా వెదకినను
 వొఱకఁడు. అదఱకును మించిన మాయావి. వేలకొలఁది
 బలవంతులు చేయఁజాలని పనిని యుక్తిచేఁ బామును
 జావ కుండ, బడితయును విఱుగకుండ చేయును. పనిచేయును
 కాని ఆతని మీఁదకొక మాటైన రానీయఁడు. జలంధరుని
 కపటముగ జూపించెను. కాలయవనుని యుక్తిచే భస్మమగు
 నట్లు చేసెను. భస్మాసుగుని మాయచే దనచేతనే తాను
 భస్మమగునట్లొనర్చెను. మహాభారత యుద్ధ మందీతఁడడు
 గడుగునకును ఛలకపటము లొనర్చెను ఏ విధముగను
 యుద్ధములోఁ జావని భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణాదుల నేదో మాయచేఁ
 జంపించెను. కావునఁ బ్రపంచమున నీతని మించిన గపటి,
 కూట నీతిజ్ఞుఁడు లేనేలేడు. జరాసంధుఁడు కేవలము బలము
 చేతను జావఁడు. కేవలము మోసము చేతను జావఁడు.
 ఆతని కొఱకు ఛల, బల, విజయము కావలయును. పాండవు

లలో బలవంతుఁడును గలఁడు, విజయుఁడును గలఁడు కాని నీతి లోపము కలదు. దీనికొఱకు మాయాబంధారమును, జారచోర శిఖామణియునగు శ్రీకృష్ణుఁడు వచ్చెను. ఈ ముగ్గురు నొక్క స్థానమునఁ జేరిన బనినెర వేరుటలో సందేహ మేముండును.”

సూతుఁడిట్ల నెను :- “మునులారా! ధర్మరాజాను మతినిఁ బొంది వాసు దేవుఁడు భీమార్జునులను వెంటఁ బెట్టుకొని మగధ దేశమునకుఁ బోయెను. వారు తమవద్ద అస్త్రశస్త్రముల నుంచుకొని పోలేదు. ముగ్గురును బ్రాహ్మణ వేషములను ధరించిరి. ముగ్గురును జక్కఁగాఁ దిలకములను దిద్దుకొని, రామనామ వస్త్రములను ధరించి భిక్షుక బ్రాహ్మణవలెఁ బోయిరి. మునులారా! ఈ బ్రాహ్మణ వేషమున నన్నిటి సమావేశముండును. అస్త్రశస్త్రములు కుంతితమైనపు డీవేషమునఁ బనిని సాధింపవచ్చును. అసురరాజగు బలి యెవ్వరి చేతను జయింపఁబడక పోఁగా, భగవానుఁడు మఱుగుజ్ఞు వేషమును ధరించిపోయెను. భగవానుఁడెప్పుడు కావలసినను నప్పుడు వృద్ధ బ్రాహ్మణ రూపమును ధరించి బయలుదేరును. ఇదివఱకాతఁడే అయ్యెడువాఁడు. ఇప్పుడు భీమార్జునులను గూడా బ్రాహ్మణుల నొనర్చును. ముగ్గురును కురుజాంగల దేశముల కుండాపోయి గంగా, యమునా, సరయూ శోణ మొదలగు పవిత్ర నదులను దాటి పాంచాల, కాన్య

కుబ్జ, మత్స్య, కోసల, కరుష, కాశీ, మిథిలాది రాజ్యముల కుండా మగధరాజ్య నీమకు జేరుకొనిరి. అచ్చటవారు గౌరఖ మును నొక చిన్న పర్వతమును గాంచిరి. అది మగధ దేశము లోనికిని జొచ్చుకొని యుండెను. అచ్చటికెక్కిన తరువాతఁ గృష్ణుఁడు భీమార్జునులకు నానావృక్షములచే సుశో భితమై, ఫలవృక్షములతోఁగూడిన మగధ రాజధానినిఁ గాంచిరి.

మగధ దేశము బహు జలపూర్ణమును, సమృద్ధ శాలియునగు దేశము. దానిలో ధాన్యము బాగుగా పండును. ఎత్తుననుండి చూచినచో భూమికి ఆకుపచ్చ రంగు వేసినట్లు పొలములుండును. గిరివ్రజము నైదుకొండలచేఁ జుట్టుకొని యుండెను. వానిమీఁద నాటవిక పొదలును, లతలును వ్యాపించియుండెను. ఈ దేశము శత్రువులనుండి సదా సురక్షితము. ఈ సమృద్ధశాలియగు దేశమం దేజరాసంధుఁడు రాజ్య మొనర్చుచుండెను. అట్లు పర్వతపరివృతమైన దుర్గము నందే ఆతఁడు రాజులను బంధించియుండెను.

భీమార్జున వాసుదేవులు ముగ్గురును బర్వతముపై నెక్కి మగధ దేశము రాజధానియొక్క శోభను నయనాభి రామముగఁ గాంచుచుండిరి. దానిలో శీతల జలస్రోతలును, ఉష్ణజల స్రోతలు నుండెను. కృష్ణుఁడు భీమార్జునులతో నిట్లు నెను :- “మన జరాసంధునికడకు శత్రుభావముతోఁ బోవు

చున్నాము. మిత్రభావముతోఁ బోయినచోఁ బ్రధాన ద్వారమునఁ బోవలసియుండును. శత్రువు ముఖ ద్వారమునఁ బోరాదు. దుర్గమును బడగొట్టి విపరీత మార్గమునఁబోవలయును.”

భీమార్జును నిట్లనిరి :- ‘నీ యాజ్ఞప్రకారమే. మేము మీ కధీనులము. ఇది విని కృష్ణుఁ డా సోదరులతో వెనుక కుండ చైత్యక పర్వతము మీఁద కెక్కిరి. దానిమీఁద మూఁడు పెద్దపెద్ద నగారీ లుఁచఁబడెను. జరాసంధుని తండ్రి బృహద్రథుఁడు వృషాసురుఁడను నసురునిఁ జంపి, వాని చర్మముతో దానిని నిర్మించెను. ఆ నగారాలు శుభములుగ నెఁచఁబడును. వానిని జరాసంధుఁడు పూజించును. వీరు ముగ్గురును నా నగారాలను బగులఁగొట్టిరి. అంతవారు పర్వతముపైన నున్న పరకోటను బగులఁగొట్టి, ఆ మార్గమున నగరమునఁ బ్రవేశించిరి. దౌర్భాగ్యము చేతనో, సౌభాగ్యము చేతనో వారి కొక మాలలమ్మువాఁడు కనఁబడెను. ఏవైనను లాగుకొనుట శ్యామసుందరున కలవాటే. వాని వద్దనుండి బలవంతముగ వానిని లాగుకొని ముగ్గురును ధరించిరి. ఈ విధముగ సుందర మాలలను ధరించి, అస్త్రశస్త్రములు లేకయే బ్రాహ్మణవేషములను ధరించి వారు ముగ్గురును జరాసంధుని సమీపమునకుఁ బోయిరి. ద్వారపాలురు బ్రాహ్మణులనుకొని వీరి నడ్డగింపలేదు. వీరు సరిగా భోజన సమయమునకు జరాసంధుని సమీపమునకు జేరుకొనిరి.

జరాసంధుఁడు గొప్ప బ్రాహ్మణభక్తుఁడు. తేజస్సు లగు నీ ముగ్గురు బ్రాహ్మణులు వచ్చుటను గాంచి ఆతఁడు శీఘ్ర నిలుచుండెను. ఆతఁడు విధ్యుక్తముగ ముగ్గురకును శ్లఘ మొసంగి, అతిథిసత్కార మొనర్చెను. కాని వీ రాతిథ్య సత్కారము కొఱకై వచ్చినవారు కారు. వీరు పోరాడ వచ్చిరి. మోసమొనర్ప వచ్చిరి. వీరికి నాయకుఁడు మహా హయావి శ్రీకృష్ణుఁడు, కృష్ణుఁ డిదివఱకే మీ రొక్క మాటైన మాటలాడరాదని వారిని శాసించెను. అన్నిటిని వానే మాటలాడెద ననెను. వీరిద్దరును భగవానుఁడు చెప్పి యున్న వినువారు. అందువలన మెదలక కూర్చుండిరి. జరాసం ధుని పూజకు వారేమియును మాటలాడలేదు. జరాసం ధుఁడు వీరిని కుశలప్రశ్నలు చేయఁగా నప్పుడును నీ కృష్ణుఁడే యుట్లనెను :—“ఈ యిద్దరును స్నాతన బ్రహ్మచారులు. హనులు. అర్థరాత్రికి వీరి మానము పూర్తి కాఁగలదు. అప్పుడు వీరు మీతో మాట్లాడగలరు.”

జరాసంధుఁ డిట్లనెను :—‘మంచిది. మీరు మా అగ్ని హోత్రశాలలో సుఖముగ నివసింపుడు. ఈ సమయమున మీరేమి భోజన మొనరించెదరు ?’

కృష్ణుఁ డిట్లనెను :— ‘ఈ సమయమున మేము భోజన మొనర్పము, రాత్రియందే అన్నియును జరుగఁగలవు.’

ఇదివిని ఆతఁడా ముగ్గురకును ఉండుటకై యజ్ఞశాల సమీపమున నతిథిశాలయం దేర్పాటు కావించెను. ఏర్పా

ట్లన్నియును గావించి ఆతఁడు అంతఃపురములోనికిఁ బోయెను. ఆతని కీ ముగ్గురు బ్రాహ్మణుల వ్యవహారమున నాశ్చర్యము కలుగుచుండెను. సందేహమును గలుగుచుండెను. ఆతఁడు బ్రాహ్మణభక్తుఁడు కదా! అర్థరాత్రివేళ కాతఁడు వీళ్లి గలిసికొనుటకు వచ్చెను.

రాజు వచ్చుచుండుటను గాంచి ఛద్మవేషధాను లగ నీ ముగ్గురును లేచి నిలుచుండిరి. రాజు వీరికిఁ బ్రణామము కావింపఁగా, వీరును నాతని నాశీర్వాదించిరి. సుఖముగఁ గూర్చుండిన తరువాత జరాసంధుఁడిట్లడిగెను:-‘మీ రెవరు! ఎచ్చటినుండి వచ్చినారు. మీ కేమి కావలయును?’

ఇది విని కృష్ణుఁ డిట్లనెను :- ‘రాజా! నీకు మంగళ మగుగాక! కల్యాణ మగుగాక! మేము మీ కతిథులము. మేము చాలదూరమునుండి మీ దానప్రశంసను విని మాకు కావలసిన వస్తువు నిచ్చెదరను నాశతో వచ్చితిమి.’

జరాసంధుఁ డిట్లనెను :-‘ముందుగా మీ కేమి కావల యునో చెప్పినచో, నా వస్తు వీయదగునో, కాదో విచా రించెదను.’

ఇది విని కృష్ణుఁడు పకపక నవ్వుచు నిట్లనెను :- ‘రాజా! మేము మీ దానమును గూర్చియు, మీ సాహస మును గూర్చియు నెంతో వినియున్నాము. దాత దాన మిచ్చునపుడు వెనుకముందులను జూడఁడు. ఆతఁడు సమ్మ

భిమునకు వచ్చిన యాచకులకు సమస్త కోర్కెలను నెఱవేర్చును. ఆతని దానమానములచే బూర్ణముగ సంకోష పడుచును. తితిక్షు వెట్లు సమస్త దుఃఖములను సదా సహించుటకు తత్పరుడగునో, ఏ విధముగఁ బాపియు, దుష్టుఁడు నగువాఁడు సమస్త పాపములను వెనుకముందు లాడక యొనర్చునో, అదేవిధముగ నుదారపురుషుఁడు తన సర్వస్వమును సమర్పించుటలో నెన్నటికిని వెనుకాడఁడు ముందుగా విని, ఆలోచించి, తరువాత చెప్పటయును, హాని లాభములను జూచుకొని ప్రత్యుత్తర మొసంగుటయును వ్యాపారి యొక్క లక్షణము. శత్రువులుందురు, మిత్రులుందురు. అన్నిటిని బాగుగాఁ దెలిసికొని వ్యవహార మొనర్పవలయు ననుట వ్యాపార లక్షణమే కాఁగలదు.'

జరాసంధుఁ డిట్లనెను :- "నీవు చెప్పినది నిజమే. అయినను నేను రాజును. నాకు పుత్రులును పౌత్రులును, మంత్రులును, బురోహితులును, గలరు. శత్రువులు మిత్రులుందురు. అన్నిటినిఁ దెలిసికొని వర్తింపవలసియుండును."

భగవానుఁడు వ్యంగ్యముగ నవ్వచు నిట్లనెను :- "రాజా! మీరేమి మాటలు మాటలాడుచున్నారు. నరేంద్రా! సమదర్శియును, దాతయును ఉదారుఁడును, స్వపర భేదముల నెంచఁడు. అట్టివానికి వసుధ అంతయును దన కుటుంబమే. రాజా! ఈ శరీరము నశ్వరమైచది. సుయ

శము అవినాశియైనది. నశ్వరమగు నీశరీరముచే, సత్పురుషులచే గాన మొనర్పఁబడు విశుద్ధకీర్తిని సంపాదించుకొనకుండినచో నట్టివాని మానవజన్మము వ్యర్థము. రాజ్య, ధనవైభవముల నెవఁడైన వెంటఁగొనిపోవునా? అవన్నియు నిచ్చటనే యుండపోవును. కీర్త్యప కీర్తులు మాత్రముండును. రాత్రింబవళ్ళు ఇతరుల రక్తమాంశములను బీల్చి పీల్చి, తన మాంసమును బెంచుకొనినవాఁడు బలిశివ తన శరీరమును దనవెంటఁ గొనిపోవునా? వాని అపయశస్సు మాత్రము మిగులును. పరోపకార మొనర్చుచు శరీరముచు శుష్కింపఁజేసినచో, నాతని శరీరమును నిచ్చటనే నిలిచిపోవును, కాని వానికీర్తి శాశ్వతముగ నుండును. చూడుఁడు, హరిశ్చంద్ర చక్రవర్తి దానమొసంగి అజరామరుఁడైనాఁడు.”

అంత జరాసంధుఁ డిట్లడిగెను :- “బ్రాహ్మణదేవా! హరిశ్చంద్రునియొక్క కీర్తి యిప్పటివఱకే పుణ్యప్రభావమున నున్నది?”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “రాజా! విశ్వామిత్రుఁడడు గఁగా సూర్యవంశ దీపకుఁడగు హరిశ్చంద్రుఁడు తన సర్వస్వమును దానమొనర్చెను. ఆతఁడొంటి వస్త్రముతోఁ దన భార్యతోడను, బుత్రునితోడను నిలువెడలెను. విశ్వామిత్రుఁ డాతని దానములు సాంగముగ నొసఁగుమనికోరెను. అందువలన నాతఁడు తన భార్యను పిల్లవానిని అమ్మెను.

తాను చండాలున కమ్ముడు పోయెను. ఆతని యీదాన నిష్కచే బ్రహ్మాండ ధర్మాది దేవతలు ప్రసన్నులైరి. ఆతఁడు తన ప్రజల నందఱను స్వర్గమునకుఁ గొనిపోయెను. దాన ప్రభావముచేతనే ఆతని కీర్తి నేటికిని జగమున నిలిచి యున్నది. ఇదే విధముగ రంతిదేవుఁడును అతిథి సత్కార మొనర్చి సమస్త పుణ్యలోకములను జయించెను. ప్రపంచ మంతయును నాతనికిర్తి నిప్పటికిని గానమొనర్చెదరు.”

జరాసంధుఁ డిట్లనెను :- “రంతిదేవుఁ డెవరి కాతిథ్య మొసఁగినాఁడు, ఆతనికిర్తి యిప్పటికి నేల కలదు?”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “రాజా! చంద్రవంశజుఁడగు రంతిదేవుని అన్నగుచువు రాజైయుండెను. ఆతఁడాతనికి నియమిత వృత్తినొసంగెడువాఁడు. ఇంకెవరి నడుగకయే దానితోడనే గడుపుకొను చుండెడువాఁడు. ఒకసారి నలు వది యెనిమిది దినముల వఱకును రాజున కేమియును లభింప లేదు. నలుబది తొమ్మిదవ దినమున ఘృతయుక్తమగు పాయసమును, హల్వామొదలగునవి లభింపఁగా వానినిఁ బరివారముతోఁ దినఁబోఁగాఁ త్రిమూర్తులు వారి భార్య లతో బ్రాహ్మణ, శూద్ర, చండాల రూపములను ధరించి వచ్చిరి. ఆతఁడు మూఁడు సారులు తనవద్దనుండిన వస్తువుల నన్నిటినిఁ దాను తినక సంతోషముతో వారికొసంగెను. ఆతని కొక్క జలబిందువైనను దొఱకలేదు. ఆతఁడు తన

యీ అమోఘ దాన ప్రభావముచే నజరామరుడయ్యెను. ఆతని విమలకీర్తి ప్రపంచమున వ్యాపించెను. ఇదేవిధముగ నొక శిలోంఛవృత్తికల ముద్గల మహామునియును అన్న దానముయొక్క ప్రభావముచే స్వర్గమందలి దేవతలకును బూజనీయుడయ్యెను.”

జరాసంధుఁ డిట్లడిగెను :-“విప్రవరా! ముద్గలముని యెవరికెంత అన్నము నొసంగినాఁడు? ప్రపంచమున నింతటి భ్యాతి ఆతని కెట్లు కలిగినది?”

భగవానుఁ డిట్లనెను :-“రాజా! కురుక్షేత్రమందు ముద్గలుడను నొకముని యుండెడివాఁడు. ఆతఁడు పక్షుల వలెఁ బొలములందు రాలిన గింజలనేరుకొని వచ్చెడువాఁడు. ఆతఁడు రోజును బ్రోవుచేసి పదునైదు దినములు ధాన్యమును బ్రోవుచేసెడువాఁడు. ఈ పదునైదు దినములును బ్రోవుచేసిన దానిని మిగిలిన పదునైదుదినములలో కతిధి పూజయును, శ్రాద్ధాదులకును, బరివారము నకును వినియోగించెడువాఁడు. ఆపక్షములో తగ్గినచో నుపవాసముండెడువాఁడు.

ఒకసారి ఆతఁడు పదునైదు దినముల అన్నమును బ్రోవుచేయఁగా, నాదినముననే ఉన్న త్రవేషమున దుర్వాస మహాముని ఆతని కతిధిగా వచ్చెను. ముద్గల మహాముని ప్రేమ పూర్వకముగ నాతనికి స్వాగతమొసంగెను. భోజనమును జేయించెను. ఆతనికడ నెంతటి అన్నము కలదో దానినంతను

దుర్వాసుఁడు తినివైచెను. ఆతఁడొక పక్షముపవాసముండెను. మరల రెండవ పక్షమునఁ దినఁబోవుచుండఁగా మరల దుర్వాసుఁడు వచ్చి అంతయును మ్రింగివైచెను. ఈవిధముగ నాఱుసార్లు వచ్చి దుర్వాసుఁడు తినిపోవుచుండెడువాఁడు. అయినను నాతని మనస్సులో నేవిధమగు నుద్వేగమును గలుగలేదు. ఆతఁడు పూర్వరీతిని స్వాగత మొసంగుచునే యుండెను. ఈ దానము వలన నాతని కీర్తి గౌరవములు ప్రపంచమున వ్యాపించుటయే కాక మృత్యువునుగూడ జయించెను. శిబిచక్రవర్తి కపోతమైన ధర్మముకొఱకు తన శరీరమాంసమును గోసియిచ్చెను. విరోచన పుత్రుఁడగు బలిచక్రవర్తి తెలిసి తెలిసి వామనుడైన భగవంతునకు దన సర్వస్వము నొసంగెను. దాని నింద్రునకొసంగెను. వీరందఱును మానవులు, రాజులు. పక్షియయ్యును గపోత మొకటి అతిథియైన వ్యాధునకు శరీరమునొసంగి అమరమై, వ్యాధునిగూడ అమరు నొనర్చెను.

జరాసంధుఁ డిట్లడిగెను :- “విప్రవరా ! కపోతము తన శరీరము నేలయిచ్చెను. వ్యాధుఁడేల అమరుడైనాఁడు?”

ఇది విని భగవానుఁడిట్లనెను :- “రాజా ! ఆతిథ్యము యొక్క సర్వోత్కృష్టమగు నుదాహరణము నొసంగెదను వినుము. ఒక వేటగాడు చలికాలమునఁ బక్షులను బట్టు కొనుటకు అడవికిఁబోయెను. ఆ దినమునఁ జాల చల్లవైచెను.

ఆతఁడు చలికి వణకుచు నొక చెట్టుక్రిందకుఁ బోయెను. అచ్చట చలిచే వణకు కపోతమొకటి యుండెను. దాని నాతఁడు పట్టుకొని పంజరమునఁ బడవైచెను. సాయంకాల మయ్యెను. ఆతఁడదే వృక్షముక్రిందఁ బరుండెను. ఆ చెట్టు మీఁదనే యీ కపోతముయొక్క భర్త అనఁగా మగడి యుండెను. అది పంజరమున నుండినఁ బ్రీయురాలిని గుర్తించెను. ఇద్దరు నేడ్చుచుండిరి. వ్యాధుఁడు లేచి చలికి వణకుచుండెను. కపోత మిట్లనుకొనెను :- “ఈతఁడు నా అతిథి. ఈతని సేవనం నర్పవలయును. అదెగిరిపోయి కమ్మరివాని కొలిమిలోనుండి వెలుఁగుచుండిన నొక కొరివిని దెచ్చెను. ఎండు పుల్లలు లేవు. అది తన ముక్కుతో నెండుపుల్లలను విఱచి క్రిందఁబడవైచెను. వ్యాధుఁడు పుల్లలనువైచి అగ్నిని బ్రజ్వలింపఁజేసెను. ఆతఁడు శరీరమును గాచుకొనుటచేఁ జలి పాటిపోయెను. ఆతనికి బాగుఁగా నాఁకలివైచెను. ఆతఁడు కపోతముతో నిట్లనెను :- “నాకు బాగుగా నాఁకలి వైచుచున్నది. తినుట కేమైన నిచ్చెదవా?”

కపోతఁ మిట్లనెను :- “మేము వనవాసులము. అన్న సంగ్రహమొనర్పము. గింజలనేరుకొని తినెదము. అపరి గ్రహాలమై వృక్షమున నివసించెదము. నావద్ద నీకొసంగుట కేమియును లేదు.” ఇది వినఁగానే వ్యాధుఁడు నిరాశుఁడయ్యెను.

ఇప్పుడు కపోతమునకు తానొసంగిన మాటమీఁద డుఃఖముకలిగెను :- “అయ్యో! నేనీ యతిథికేల మాట యిచ్చితిని. మాట తప్పితినికదా! నాశరీరమున్నదికదా! ఈక్షణభంగుర శరీరమువలన నెవరికైన నుపకారము కలిగి నచో నింతకుమించిన సదుపయోగమేమియుండును?” అని యాలోచించుకొని మండుచుండిన నాయగ్నియందు పడి యిట్లనెను :- “నాశరీర మిదిగో. దీనినిఁ దిని నీ యాకలిని దీర్చుకొనుము.”

కపోత మగ్నిలోఁబడి చచ్చిపోయెను. దాని యీ యనుపమ త్యాగముచే వ్యాధునకు మిక్కిలి వైరాగ్యము కలిగెను. ఆతఁడిట్లనుకొనెను :- “అయ్యో! నేనెంతటి పాపిని. పక్షి యయ్యు నిది పరోపకారముకొఱకు తన శరీరము నగ్ని కర్పించినది. ఈ పాపపు పొట్టకై నిరంతరము పాపమునే చేయుచుంటిని. ఇప్పుడు నేనును మంటలోఁబడి యిట్టి గతినే పొందెదనుగాక!” అని యాలోచించి ఆతఁడు వలను, పంజర మును, కత్తిని, సమస్తవస్తువులను దానిలోఁ బారవైచెను. కపోతమును దినలేదు. ఆడపావురమును వదిలివైచి, వనము నకుఁబోయి ఘోరతపస్సును జేసి స్వర్గమునకుఁబోయెను. ఇచ్చట నాడుపావురమును మగపావురముతోబాటు అగ్నిలో బడి మరణించెను. కావున రాజా! పక్షియైన పావురమే శరీరము నతిథికొఱకు కాల్చివేసికొనఁగా నీవు రాజువయ్యును,

పైగాఁ జక్రవర్తివై అతిథితిసత్కారము నకు వెనకాడెదవేల!
 “మీరేది అడిగిన దాని నొసంగెదనని హృదయమును విప్పి
 చెప్పివేయుము.”

ఇది వినగాఁ నే జరాసంధున కుత్సాహము పెరిగెను,
 ఆతఁ డిట్లనెను:-“అయ్యా ! నీవు విద్వాంసుఁడవును, నీతిజ్ఞు
 ఁడవునై యున్నావు. కాని నీబ్రాహ్మణత్వమునుగూర్చి నాకు
 సందేహముకలుగుచున్నది. పైగాఁమీముగ్ధురి ఆకృతులును
 నాకు బరిచితములుగఁ గోచరించుచున్నవి. మీ చేతులలో
 ధనుర్బాణములను బట్టినట్లు గుర్తులును గనబడుచున్నవి. మీ
 శరీరములును బ్రాహ్మణుల శరీరములవలె లేవు. మీ శరీర
 ములు క్షత్రియుల శరీరములవలె గండరములతో మెలి తిరిగి
 యున్నవి. ఈ కారణములను బట్టి మీరు క్షత్రియులను
 అనుమానము కలుగుచున్నది. మీరు భయముచేతనో,
 లోభవశముననో బ్రాహ్మణులవలె వేషములను వేసికొనినా
 రని తోచుచున్నది. మీరు మీయథార్థ వృత్తాంతములను
 జెప్పుఁడు.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :-“మే మెవరమును గాము,
 మీ యెదుటకు యాచకులమై వచ్చితిమి కదా ! మీరీయఁ
 దలచిన నీయుఁడు లేకున్న లేదనుఁడు. మేము నిరాశులమై
 తిరిగి పోయెదము, మేము నిన్నుఁ బలవంత మొనర్పము
 ‘అవును’ లేక ‘కాదు’ ఈ రెంటిలో నేదియో చేప్పుము.”

ఇది విని జరాసంధుఁ డిట్లనుకొనెను :- “నేను వీరితో
 నాదనినచో నాకీర్తి అంతయును నశింపఁ గలదు. ప్రపంచ
 మున నాకపయశము వ్యాపింపఁ గలదు. వారెవరైనఁ
 గానిండు. నావద్దకు బ్రాహ్మణ రూపమున యాచనకు వచ్చి
 నారు. వీరి కోరికను నేను నెఱవేర్చి తీరవలయును. అసుర
 రాజగు బలిచక్రవర్తి కడకాతని రాజ్యమును హరించుటకై
 విష్ణువు బ్రాహ్మణవేషముతో బోయినాడు. తన కులగురు
 వగు శుక్రాచార్యు లాతఁడు మారువేషమున నుండిన విష్ణు
 వని చెప్పియుండెను. అయినను నాతని గురువుమాట వినఁ
 లేదు. వామనుఁడు మాయచే నాతని వైభవము నంతను
 లాగుకొనినాడు. ఆతని రాజ్యము పోయినది కాని, ఆతని
 య్మలకీర్తి నేటికిని దశదిశల యఁడు వ్యాపించి యున్నది.
 ఈ ఆకాశమండల మంతయును యశస్సుచే వ్యాపించి
 యున్నది. ధనవైభవములు వెంటరానేరావు. కీర్త్యపకీర్తులే
 నిలుచును. క్షత్రియులకు ముఖ్యమగు ధర్మము బ్రాహ్మణు
 లను సంతోష పెట్టుట. బ్రాహ్మణుని సంతోష పెట్టని క్షత్రి
 యుని జన్మ కల్పనా ? క్షణ భంగుర మగు నీ శరీరముం
 డియు యశమును సంపాదించుకొనక యుండినచో నట్టివాడు
 శరీరమును ధరించుట వ్యర్థము. వీరు బ్రాహ్మణు లగుగాక,
 క్షత్రియులగు గాక, వైశ్యులగు గాక, శూద్రులగుగాక
 ఎవరైన గానిండువీరు నాకడకు భిక్షులై వచ్చినారు కావున

వీరు వృథాగాఁ బోరాదు. వీరేమి యడిగిన దాని నీయవలయును.” ఇట్లాలోచించుకొని జరాసంధుడు ముగ్గురు కపట బ్రాహ్మణులతో నిట్లనెను :- “విప్రులారా! మంచిది. మీ కేమి కావలయునో సంకోచము లేక అడుగుఁడు. మీ కోరికను నెఱవేర్చ గలనను పూర్తి చేసెదను.”

భగవానుఁడు వాని మాటను గట్టి చేయుటకై యిట్లనెను :- “రాజా! భాగుగా నాలోచించు కొనుము. తరువాత బశ్చత్తాపడిన బాగుండను.”

దృఢతా స్వరమున జరాసంధుఁ డిట్లనెను :- “ద్విజవరా! మీరేమి మాటలు మాటలాడు చున్నారు? కన్యాదానము నొకసారియే యెట్లు చెయబడునో అట్లే సజ్జనులొక్కసారియే మాట నిచ్చెదరు. మీరు నా రాజ్యమును, సర్వస్వమును, అంతేకాదు నాశిరము నడిగినను మీకొసంగెదను.”

ఇది విని భగవానుఁ డిట్లనెను :- “రాజా! మేము నిన్ను ద్వంద్వయుద్ధమును యాచింపుఁ చున్నాము.”

ఆశ్చర్యముతో జరాసంధుఁ డిట్లనెను :- “బ్రాహ్మణులతోఁ దెలిసి తెలిసి యెవరు యుద్ధమును జేయఁ గలరు? బ్రాహ్మణుల పని యుద్ధమును జేయుట కాదు. వారికి క్షమయే అస్త్రము. యుద్ధమును సమ్మానమును, ఐశ్వర్యమును, రాజ్యమునుగోరు క్షత్రియు లొనర్తురు.”

భగవానుఁ డిట్ల నెను :- “రాజా ! నీవు మమ్ములను క్షత్రియులుగా దెలిసికొనుము. మేము నిజమునకు భిక్షు నడుగుటకు వచ్చిన బ్రాహ్మణులము కాము.”

ఉలికిపడి జరాసంధుఁ డిట్ల నెను :- “మీరే క్షత్రియులు ? ఈ భూమండలమున నాచే జయింపఁబడిన క్షత్రియులెవరును లేరు. యెదుట యుద్ధమున నిలువఁగల వారెవరు ? మీరు యథార్థ విషయమును జెప్పఁడు”

ఇది విని భగవానుఁ డిట్ల నెను :- “రాజా ! ఈతఁడు పాండురాజు పుత్రుఁడగు భీమసేనుఁడు. ఈతఁడీతని తమ్ముఁడును గా డీత ధనుర్ధారియగు నర్జునుఁడు”.

జరాసంధుఁ డిట్ల నెను :- “ఇంత సేపటి నుండియును బిఱికివాని వలెనుండి యుక్తిగ మాటలాడు నీవెవరు ?”

భగవానుఁ డిట్ల నెను :- “రాజా ! నీవు నన్ను మఱచి నావాయేమి ? నీవు నన్ను మఱచినను నేనుమాత్రము నిన్ను మఱవఁజాలను. నీవు మామామ మామవుకావా ? నీకును నాకును బదునేడు సారులు యుద్ధము జరిగినది. నేను వీరి మామకుమాఁరుడనగు వాసుదేవుఁడను. నన్నుఁగృష్ణుఁడందురు నీకు పాత విరోధిని”.

ఇది వినఁగానే బిగ్గఱగ నేల చఱచి నవ్వారంభించెను. నవ్వుచు నవ్వుచు నిట్ల నెను :- “ఓరీ పోరుబోతా ! ఎట్టివేషమును వేసికొనివచ్చినావురా ? నోటిలోనేను పెట్టుకొని

వచ్చినావు? వాళ్ళకూడ మారిపోయిన దే. నీవెంత దాగినను
నీ యాకృతి దాగదు. నేనెచ్చటనో వీనిని చూచితినే
యెవఁడా యీతఁడను కొనుచున్నాను. మోసగాఁడా ?
మాయలమాఁకి మాధవా ! నీకు నాతోఁ బోరాడ సాహస
మున్నదా ?”

నవ్వి కృష్ణుఁడిట్లనెను :- “సాహస మే లేకుండిన—
శత్రువుయొక్క గృహమునకు— కోటను బగులఁగొట్టి
యెట్లు రాఁగలము ? మా ముగ్గురిలో నీవెవరితోనైనను
యుద్ధమునర్హులవచ్చును. ఇప్పుడే నీవు మాకు మాట నిచ్చి
తివి. దానిని నీవు తప్పకూడదు”.

జరాసంధుఁడు నవ్వి యిట్లనెను :- “మాట తప్ప
వలసిన పనియేమున్నదయ్యా ? నేను యుద్ధమునకు సిద్ధ
ముగఁ గూర్చుండి యుందును. అయితే నాకు నాతోయుద్ధ
మును జేయఁగలవాఁడు దొఱకవలెను”.

భగవానుఁడిట్లనెను :- “మేము ముగ్గురమును నిన్ను
సవాలుచేయుచున్నాము.”

జరాసంధుఁడు నవ్వి యిట్లనెను :- “నిర్లబలుఁడ
వగు నీతోఁబోరి నే నపయశము పాలు కాఁదలఁచలేదు.
బుద్ధిమంతుఁడగు వాఁడు తనకంటెఁ జిన్నవానితో యుద్ధము
నొనర్చరాదు. చిన్నవాని మీఁద గెలిచిన నది ప్రశంసనీయ
మగు విషయముకాదు. ఓడిపోయినచో మిక్కిలి అపయ

శస్సు రాగలదు. ఇప్పుడు నీవు నపుంసకుడవు. నీతో నేమి పోకుదును. నీవు పారుబోతువు, పిటికివాడవు. నీవు నా భయముచే నీజన్మభూమిని వదలిపెట్టి సముద్రమధ్యమున గాగియున్నావు. మీ పైతృక రాజధానిలో నుండు సాహసమును నీకు లేకపోయినది. నీవు భీరువు. అస్థిరచిత్తము కలవాడవు. నిన్ను నేనోడించితిని, ఇప్పుడు నేను నీతో మాత్రము యుద్ధము చేయను”

నవ్వి భగవానుఁ డిట్ల నెను :- “పోనిమ్ము నాతో బోరాడవలదు, అర్జునితోఁ బోరాడుము. ఈతని నీవెన్నడును నోడింప లేదుకాదా ?”

అవహేళనా స్వరమున జరాసంధుఁ డిట్ల నెను :- “ఈ కుష్టవానితో నేనేమని ద్వంద్వయుద్ధమొనర్తును? ఈతని ప్రశంసను వినియుంటిని. ఈతఁడు మూఁడు విండ్లతో బాణములను సంధింపఁగలఁడట. లక్ష్యవేధలో నీతఁడు గొప్పనిపుణుఁడేకాని యీతనిలో నా సరిసమానమగు బలమెక్కడిది? వయస్సుదిలెక్క లేదు. పది, పండ్రెండు సంవత్సరముల తేడా సమానవయస్సుగానే యెన్నఁబడును. కాని బలముసమానముగ నుండిననే జోడు ప్రశంసనీయముగ నుండును. కావున నీతఁడును నాకు జోడుకాడు.”

భగవానుఁ డిట్ల నెను :-అట్లైన భీమసేనునితో బోరాడుము.”

కొంచెమాగి యాగి జరాసంధుఁ డిట్లనెను:-“అవును, నే నీతని ప్రశంసను విని యుంటిని. ఈతనికి పదివేల యేనుగుల బలమున్నదని విని యుంటిని, నాకువలె నీతని శరీరమును బలముగను, హృష్ట పుష్టముగను నున్నది. వీనితో నేనుబోరాడెదను. నాకును నీతనికిని జోడు ఉచితముగ నుండును.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :-“మంచిది. ఈతని తోడనే పోరాడుము. నీవెవరితోనైనను సరియే యుద్ధమునకు సిద్ధుఁ పడుము. ఎవరితోఁ బోరాడినను నిన్నుఁ జూపికాని యిచ్చట నుండి పోము. నీవు చాలమంది రాజులను బందీలుగా నొనర్చితివి. రాజుల నవనూనించుటచే నీవు వధ్యుఁడ వైతివి.”

జరాసంధుఁ డిట్లనెను :- “నన్నుఁ జూపెదనో మీరే చచ్చెదనో కాలము తెలుపగలదు. ఊరక వాగిన నేమి లాభము? ఇంక నెక్కువగ మాటలాడిన నేమిలాభము? ఇంక నెక్కువగ మాటలాడవలసిన పనిలేదు. రేపు నాకును భీమునకును ద్వంద్వయుద్ధము జరుగఁగలదు.”

భగవానుఁ డిట్లనెను:- “నీవు ధర్మాత్ముఁడవు. మేము పనినెరవేర్చుకొన వచ్చినవారము. నీవు నీబంధువులను బాంధవులను గలిసికొని చెప్పుకొని రమ్ము.”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! ఇది విని జరాసంధుఁడు లేచి వెడలిపోయెను. కృష్ణుఁడు భీమార్జునులతో

నవ్వుచు మాటలాడుచుండెను. ఇప్పుడు జరాసంధ భీమ
సేనుల కెట్లు యుద్ధము జరిగినదియు వర్ణించెదను వినుడు.”

జరాసంధ భీముల ద్వంద్వ యుద్ధము

శ్లో॥ తతః సమే ఖలేపీరా సంయుక్తవితరేతరా ।

జఘ్నతు ర్వజ్ర కల్పభ్యాం గదాభ్యాం రణదుర్మహౌ॥

—శ్రీ. భాగ. ౧౦ స్కం. ౩౨ అ. ౩౪ శ్లో॥

క॥ కరువలి సుతునకు నొక భీ

కర గద నిప్పించి యొక్క గదఁ దన కేలన్

ధరియించి నలువురును గ్రచ్చఱఁ

బురి వెలికేగి యచట సమతల భూమిన్ ॥

—శ్రీమదాంధ్రభాగవతము.

ద్వంద్వయుద్ధమున నత్యంత సుందరమగు కళ కలదు. దీనిలో యుద్ధమొనర్చువారికిని ఆనందము కలుగును. దర్శకులకును మనోరంజనము కలుగును. ఇద్దరును బలవంతులగుచోఁ జేతులు కాళ్ళతోనైనను యుద్ధమొనర్చెదరు. కఱ్ఱ, కత్తి, గదాదులచేనైన యుద్ధమొనర్చెదరు. ఇందులో మూడవ వాఁడు మధ్యలో రాఁడు. మల్లు లిద్దరును బోరాడుకొందురు. ప్రాచీనకాలమున మల్లయుద్ధ మెక్కువగఁ బ్రచారములో

నుండెడిది. బలము తగ్గిపోవుటచే నీవిద్య ఇప్పుడు నష్టప్రాయమైనది. ప్రజలకు శుద్ధమగు నాహారము దొరుకుటలేదు. శరీరమును వెనకటి వలె బలోత్సాహములు లేవు. అట్టి యెడఁ బోరాడుటెట్లు ?

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! భీమ జరాసంధులకు ద్వంద్వయుద్ధము జరుగునట్లు నిశ్చయమయ్యెను. జరాసంధుఁడీ ముగ్గురితో అత్యంత మిత్రతాపూర్ణ వ్యవహారమొనర్చెను. ఆతఁడాతని మంత్రులతో నిట్లనెను :- “నేడు నగరమునకు బయట సుందర యుద్ధభూమిని నిర్మింపుడు. నాకును భీమసేనునకును జరుగు ద్వంద్వయుద్ధమును నాల్గు వర్ణములవారును జూడఁగలుగునట్లేర్పాటు చేయుడు.”

మంత్రులు రాజాజ్ఞను వెంటనే పాలించిరి. ఒక సమభూభాగమున యుద్ధస్థలి యేర్పఱుపఁబడెను. దానికి చుట్టును సోపానపద్ధతిలో జనులందఱును జూడఁగలుగునట్లు స్థలము నేర్పరచిరి. నియత సమయమునకు శ్రీకృష్ణచంద్రుఁడును, భీమార్జునులును, రథముపై నెక్కి జరాసంధుఁడును యుద్ధభూమికిఁ జేరుకొనిరి. వారు ముందుగాఁ యుద్ధస్థలిని నిశీక్షించిరి. జరాసంధుఁడు ముందుగాఁ దన పురోహితుని సమీపమునకుఁబోయెను. పురోహితుఁడాతనికి స్వస్థ్యము నము గావించి, మూర్ఛరాకుండజేయు నోషధులను వాసన చూపించి, యింకను మంగళక్రియలొనర్చెను. ఇచ్చట

కృష్ణుడును భీమునకు స్వస్త్వయనమును గావించెను. అంత నప్పుచు జరాసంధుడు రెండు గొప్ప గదలను దెచ్చియుంచి యిట్లనెను :- “భీమా ! నీవీ గదలలో నొకదాని నెన్నుకొనుము. తరువాత బక్షపాతమొనర్చితినని అనగూడదు.”

నవ్వి భీముఁ డిట్లనెను :- ‘రాజా ! మాకు నీయందు విశ్వాసమున్నది. నీవే ఏదో ఒక గద నొసంగుము.’

ఇది విని జరాసంధుఁ డిట్లనెను :- ‘ఈ రెండు గదలొకే మాదిరిగ నున్నవి. ఇదిగో దీనిని నీవు తీసికొనుము. ఇదిగో దీనిని నేను తీసికొందును. మన కిద్దరకును యుద్ధము సంభవించుట ఇది అదృష్టవిషయము. నీతో యుద్ధమొనర్పవలయునని నా కెన్నాళ్ళచుండియో కలదు.’ అని పలికి ఆతఁడొక గదను భీమసేనుని కొసంగి, తానొకటి దీసికొనెను. ఆతఁడు బహుమూల్యములగు దన వస్త్రములను దీసివైసి, శిరమున నుండిన గిరీటమును దీసి, లంగోటినిగట్టి, దానిమీఁద చెడ్డీని ధరించి సింహమువలె యుద్ధస్థలమునకు వచ్చెను. ఇచ్చట భీమసేనుఁడును లంగోటిని ధరించి కృష్ణార్జునులకు గలిసికొని ఆతని ముందునకు వచ్చెను. ప్రథమమున వారిద్దరును నొకరి నొకరు పాదములను బట్టుకొని చేతులను గలుపుకొనిరి. గోదాములోని మృత్తికను శిరస్సుని ధరించి, యిద్దరును బోరనారంభించిరి. ఇద్దర హృదయములును నుత్సాహభరితములై యుండెను. ఇద్దరును బరమ బలవంతులు. ఇద్దరును

వజ్రకఠోరములగు తమ గదలచేఁ బరస్పరము బాదుకొను
 చుండిరి. ఇద్దరును గుడి యెడమలకు దిరుగుచు ననేకములగు
 మల్లయుద్ధ కౌశలములను బ్రదర్శించుచుండిరి. ఇద్దరు లంగో
 టాలను, వానిపైన నెఱ్ఱని చెడ్డలను ధరించి నటులవలె పేచీ
 లను బ్రదర్శించుచుండిరి. ఇద్దరి గదలును సుదృఢములుగ
 నుండెను ఒకనొకరు దెబ్బకొట్టుటకు గదలను విసరుచుం
 డిరి. ఇద్దరును దమ ప్రతిద్యుంది ప్రహారములను దప్పించుకొను
 చుండిరి. ఇద్దరును దమ తమ శత్రువుల నోడించుటకు పేచీ
 లను బ్రదర్శించుచుండిరి. ఇద్దరి గదలును బరస్పరము తగులు
 నపుడు విపరీతముగా శబ్దమొనర్చు చుండెను. వా రిద్దరును
 మదగజముల వలెను, సింహములవలెను, ఆఁబోతుల వలెను
 బోరుచుండిరి. ఇద్దరును గ్రోధమునఁ బండ్లు పటపట కొఱుకు
 చుండ ఉరుము లురుముచున్న ట్లుండెను. వారు నిర్దయులై
 ఒకరిపై నొకరు గదలతోఁ గొట్టుకొనుచుండిరి. ఇద్దరి శరీర
 ములును వజ్రములవలె నుండెను. వారు పరస్పరము భుజ
 ములు, నడుము, చరణములు, హస్తములు, పిక్కలు,
 మొదలగు వానియందుఁ గొట్టుకొనుచుండిరి. పరస్పరము
 లోహములతోఁ గొట్టిన నెట్లు రవ్వలు రేగునో, అదేవిధ
 ముగ వారు పరస్పరమును గొట్టుకొను గదాప్రహారములచే
 రవ్వలు రేగుచుండెను. ఆఁబోతులు పోరాడుకొనిన దారిలో
 నుండిన చెల్లెట్లు ముక్కలు ముక్కలగునో అట్లే ఆ గద
 లును ముక్కలు ముక్కలయ్యెను.

గదలు చూర్ణముకాగా వా రిద్దరు నిప్పుడు బాహు
 యుద్ధమునకు దిగిరి. మల్లయుద్ధమున జరాసంధుఁడు మిక్కిలి
 నిపుఁడు. భీమసేనుఁడును దక్కువవాఁడు కాదు. వారు
 బరస్పరము కవ్వించుకొనుచుండిరి. తాళములు చరుచుచుం
 డిరి. ఆతాళశబ్దము లాకాశమండలమంతయును నిండిపోయెను.
 వాఱకరిపై నొక రెగిరి ప్రహారము లొనర్చుకొనుచుండ
 భూమి కంపించుచుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు కొట్టుకొనుచుం
 చుందురు. ఒక్కొక్కప్పుడు గట్టిగాఁ బట్టుకొని వత్తుకొను
 చుందురు. పిడికళ్ళను బట్టుకొనుటయు, సడుమును భుజము
 లతోఁబట్టి బిగించుటయును, బరస్పరము బాహుపాశమును
 మెలివేయుటయును, క్రిందకుఁ బడివైచుటయును, మీఁదఁ
 గూర్చుండి నలుపుటయును, ఇట్లెన్నోరీతులఁ జోరాడుచుం
 డిరి. ఇద్దరును సమరవిజయులే, శిక్షితులే, మల్లవిద్యానిష్ణా
 తులే. కొంచెము సేపటిలో వారు షర్వతాకారు లగుదురు.
 అవసరము వచ్చినపుడు వారు వారి శరీరములను ముడుచు
 కొందురు. వారి యుద్ధపేచీలను, చాతురిని గాంచి దర్శకులు
 మిక్కిలి యానందమును జెందుచుండిరి. సాధు సాధు అని
 చప్పట్లు చఱుచుచుండిరి. ఒకరినొకరు నుత్సాహపరచుచుం
 డిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు మాటిమాటి కిట్లనుచుండెను :- ‘భీమా !
 ఈ రాజును బ్రదుకనీయవలదు. ధన్యుడవు. అద్భుతమైన
 పేచీని ప్రదర్శించితివి.’ ఈ మాటలవలన భీమసేనుని యుత్సా

హము పెరుగుచుండెను. ఆశండింక నెక్కుడుత్సాహముతో, బోరుచుండెను.

ఇద్దరును యుద్ధమున నుత్సాహముగ నుండిరి. పరస్పరము బరాజితు నొనర్పఁ దలఁచుచుండిరి. శిక్షణ, బలోత్సాహములయందు ఇద్దరును సమానులే. తమ ప్రతిద్వందిని బరాజితు నొనర్చుటకు నడుము కట్టుకొని యుండిరి. కాని యిరువురును బరాజితులగుట లేదు. భువన భాస్కరుఁ డస్తాచలమునకుఁ బ్రస్థానము కావించెను. భగవానుఁ డిట్లనెను:-
“ఇప్పుడు సూర్యాస్తమానమైనది. యుద్ధమునాపుఁడు. ఇది వినఁగానే యిద్దరును యుద్ధమునాపి పరస్పరము కౌఁగలించుకొనిరి. ఆదినము యుద్ధము పూర్తి యయ్యెను.

అందఱును నవ్వుచు మాటలాడుకొనుచు రాజభవనమునకు వచ్చిరి. అందఱును బరస్పరము మిత్రభావముతో నొకరి నొకరు కుశలము నడుగుకొనిరి. చుట్టాలవలె వెంబడి కూర్చుండి భోజనమొనర్చి హాయిగ నిద్రించిరి. ప్రాతఃకాలమున నిత్యకర్మలను బూర్తి కావించుకొని యుద్ధ స్థలమునకు వచ్చి యిద్దరును బోర నారంభించిరి. ఈవిధముగ పారిద్దరును నిరువదేడు రోజులు పోరిరి. ఎవ్వరు నింకొకరిని బరాజితు నొనర్పలేదు. పగలంతయును నేమియును దినకయే శత్రుభావమున యుద్ధ మొనర్తురు. రాత్రి సమయమున మిత్రభావముతో నుందురు. ఆడుచుఁబాడుచు, నవ్వుచుఁబ్రేలుచు నొకేసారి నిద్రించు చుందురు.

ఒక దినమున రాత్రియందు భీమసేనుఁడు నిరాశా స్వరమునఁ గృష్ణునితో నిట్లనెను:-“కృష్ణా ! నేను వీనిని రణమున జయించి లేనేమోనని తోచుచున్నది. రాజా మిక్కిలి బలవంతుఁడు. నా కుతస్సాహము తగ్గినది.”

ఇది విని భగవానుఁడు నవ్వి, భీమసేనున కుత్సాహమును గల్పించుచు నిట్లనెను:-“భీమా ! నీవు బలవంతుఁడవని నేను వినియుంటిని. తిండిపోతువుగాఁ దేలినావే, తిండి పోతులవలన నేపనియును గాదు తినుటలో నైదుగుర తిండిని దినెదవు. పోరవలసి వచ్చినఁ బిరికివిగఁ గనఁబడుచున్నావు.”

లజ్జితుఁడై భీముఁడిట్లనెను:-“ఏమి చెప్పుదును వాసుదేవా ! నాకీమగధేశ్వరుని బలమంతు చిక్కుటలేదు. వీఁడెట్లు చావఁగలఁడు ?”

నవ్వి భగవానుఁ డిట్లనెను:-“బలముతో వీని నెవరును జయింపఁజాలరు. ఈతడు యుక్తిచేతనే చావఁగలడు.”

భీమసేనుఁ డిట్లనెను:-“యదునందనా ! నీవు యుక్తి సాగరుడవు. వీనినిఁ జంపు యుక్తినిఁజెప్పుము. ఆయుక్తిచే వీనినిఁ జంపెదను.”

కృష్ణుఁడిట్లనెను:-“ముందుగా నీతని జన్మకథను గూర్చి వినుము. అనంతరము నేనాతనినిఁ జంపు నుపాయమును జెప్పెదను. ఈజరాసాధుని తండ్రి బృహద్రథుఁడు గొప్ప ధర్మాత్ముఁడును, సత్యవాదియునై యుండెను. ఆతఁడీ

మగధదేశమున కపర దేవేంద్రునివలె నుండెను. కాశీరాజున కిద్దరు కవలపిల్లలు కలరు. సౌందర్యమున నిద్దరు నొక్కటిగ నుండిరి. వీరిద్దరియెడల సమాన భావమున నుండెదను, భేద భావమెంచనని ఆతఁడా కాశీరాజునకు మాటనిచ్చుటచే నాతఁడు సంతసించిఁ సహర్షముగఁ దన కుమార్తెల నిద్దఱ నిచ్చి పెండ్లిచేసెను. మగధేశ్వరుఁడా ప్రతిజ్ఞను జీవితాంతము వఱకును నిర్వహించెను. ఆతఁడా యిద్దరియఁదు నేవిధమగు భేదభావము నెంచలేదు.

ఆయిద్దరు రాణులతో సుఖభోగము లనుభవించు చుండ రాజునకు యశావసము దాటిపోయెను. ఆతఁడు వృద్ధుఁ డయ్యెను. ఆయిద్దరకును సంతానము కలుగలేదు. అందు వలన రాజు, రాణులును దుఃఖితులైరి. వారికిఁ బ్రపంచ మంతయును శూన్యముగ నయ్యెను.

కక్షీవాన్ గౌతముని సుతుఁడును, బరమ తపస్వియు నగుఁ జండ కౌశికుఁడు తననగరము బయటకు వచ్చినట్లొక నాఁడు రాజువినెను. రాజు మంత్రి పురోహితులను, సచివులను దీసికొని పూజాసామగ్రితో ముని సమీపమునకుఁ బోయెను. ఆయన ఒక మామిడిచెట్టు క్రింద నానంద పూర్వ కముగఁ గూర్చుండెను. రాజుపోయి మునికి సాష్టాంగ ప్రణామమొనరించెను. విధ్యుక్తముగ నాతనిఁ బూజించి కుశలమడిగెను. మునియును రాజుచేసిన పూజలను స్వీకరించి, కుశలము నడిగి వరమును గోరుకొనుమనెను.

రాజు ఖన్నమనస్కుడై యిట్లనెను :- “మునివరా ! ఇప్పుడు నేను వరమడిగి యేమి చేయుదును. ఇప్పుడు నేను పృథ్విఁడనైతిని. నాకు సంతానము లేదు. అందు వలన రాజ్యమును వీడి వనమునకుఁ బోవలయు ననుకొనుచున్నాను.”

ఇది వినఁగానే రాజుయొక్క దయనీయ స్థితినిగూర్చి వినఁగానే మునికి జాలి కలిగెను. రాజునకుఁ బుత్రునీయవలయు ననుకొనెను. ఆతఁడిట్లను కొనుచుండఁగ నే మామిడిచెట్టు క్రిందఁ గూర్చుండెను గావున నాచెట్టుమీఁదనుండి ఒక ఫల మాతని వడిలోఁబడెను. ముని అది శుభ శక్తిననుకొనెను. ఆ ఫలము నాతఁడు మంత్రములద్వారా అభిమంత్రించి రాజున కొసంగి యిట్లనెను :- “రాజా ! దీనిని మీరాణికిఁగొసంగ వలయును. దీనినిఁ దినుటచే నీకు పుత్రుఁడు పుట్టుగఁగలఁడు.” మునికిఁ బ్రణామమొనరించి రాజు అంతఃపురమునకువచ్చెను. ఆతఁ డా ఫలమును సరిగా సగముగఁగోసి యిద్దఱకు చెరి సగ మొసంగెను. ఫలమును దినఁగానే యిద్దఱును గర్భవతులైరి. పదవమాసమున నిద్దఱును రెండు సగము శరీరములను బ్రసవించిరి. రెండును బ్రదికియుండెను రాణులీ రెండు సగము శరీరములు దేనికిఁ బనికివచ్చునని వానినిఁ బాఱ వైచి రమ్మని దాసీలకుఁజెప్పిరి. దాసి ఆరెంటి నొకపాత్రలో జెట్టుకొని, వస్త్రముచేఁ గప్పిబయటకుఁ దీసికొని పోయెను.

అచ్చట జరయను నొక రాక్షసి మానవస్త్రీ రూపమును ధరించి తిరుగుచుండెను. ఆమె ఆరెండు భాగముల నొక్కటిగ నతికించెను. కలిసికొనఁగానే ఆ పిల్లవాఁడేడ్వ నారంభించెను. ఆ రెండుభాగములు వానికవియే కలిసికొనెను. బాలకుని కోడనమును విఁచఁగానే దాసదాసీ జనములును, రాజు, రాణులును బరువిడి అచ్చటికి వచ్చిరి. జీవితఁడగు బాలకుని గాంచఁగానే రాజునకు విస్మయమును హర్షమును గలిగెను. ఆతఁడా జరా రాక్షసి పేరుతోడనే ఆతనికి జరా సంధుఁడనుపేరు పెట్టెను. ఆతఁడు పెద్దవాఁడు కాఁగానే బృహద్రథ మహారాజు రాజ్యమును బుత్రున కొసంగి తపస్సు చేసికొనుట కరణ్యమునకుఁ బోయెను.”

కృష్ణుఁడు భీమసేనునితో నిట్లనెను :- “వృకోదరా! ఈతఁడే ఆ జరయను రాక్షసినలనఁ గలుపఁబడిన జరాసంధుఁడు. విజృంభన వస్తువు నెంతగా నతికించినను, అతికించిన స్థానము నిర్బలముగనే యుండును. ఈరాజుయొక్క అంగములన్నియు సువృథములు. అవి విరిగిపోజాలవు. కాని లోపల నివి అతుకఁబడినవి. నీవు వీని కాళ్ళను బట్టుకొని చీల్చి వైచిత్ర్యచో వీఁడు రెండుచీలికలు కాఁగలఁడు. ఈమార్గమున తప్ప యితఁడు చావఁడు.”

భీమసేనుఁడిది విని అత్యంతానందమును జెందెను. ఆతఁ డిట్లనెను :- “యమనందనా! ఇక నీ వేచింతయును

జెందవలను. జరాసంధుఁడొక జచ్చినాఁడని భావింపవలయును. రేపు నేనీ యుపాయముచే వానిని జంపెదను. వానిని మధ్యగాఁ చీల్చివైచెదను.”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా ! ఈవిధముగ నిశ్చయ మొనర్చి అందఱును సుఖముగ నిద్రించిరి. పాతః కాలమునఁ గాలత్యములను దీర్చుకొని నియమానుసారముగఁ బోరాడఁబోయిరి. ఇప్పుడొక భీమసేనుఁ డే విధముగ జరాసంధునిఁ జంపినదియు జెప్పెదను వినుఁడు.”

జ రా స ం ధ వ థ

శ్లో. ఏకం పాదం పరాక్రమ్య దోర్భ్యామవ్యం ప్రగృహ్యతః॥

గుదతః పాటయామాస కాఖామివ మహాగజః॥

శ్రీభాగ. ౧౦. స్కంధ ౩ అ. ౪౪ శ్లో.

వ. ....అవక్ర పరాక్రముండైన మాగధుం బడ్రోచి వాని సదంబు పదంబునఁ ద్రొక్కి బాహుయుగళంబున రెండవపదంబుఁ గదలకుండం బట్టి మస్తక పర్యంతంబుఁ పెళ పెళ యను చప్పు భృష్పత్తిల మత్త దంతావళంబు తాళ వృక్షంబు చీరు చందంబు సబాదజానుజంఘోరు కటిమధ్యోదరాంసకర్ణనయనంబులు వేటువేటు భాగంబులుగా వ్రయ్యలు పాలె.

—శ్రీమదాంధ్రభాగవతము,

ప్రతి ప్రాణికిని కొంచెముగనో గొప్పగనో దుర్బలత యుండును. ఇతరుల దుర్బలతలను నన్యులెఱుగ కుండిన నెఱుగఁ కుండును గాక. భగవానుఁన కన్నియును దెలియును. ఆతనికి దెలియని దేమియు నుండదు. భగవానుఁ డెవని దుర్బలతను దన సమ్ముఖమునకు దీసికొని వచ్చునో, అట్టి వాఁడీ సంసార బంధమునుండి శాశ్వతముగ ముక్తుడు కాఁ గలడు. జన్మ, మరణ, జరా, వ్యాధులు మొదలైన వన్ని యును దుర్బల సంస్కారముల పరిణామమే. ఎవని సంస్కారములు ప్రబలములుగ నుండునో, వారు సమస్త బంధముల నుండి విడివడి పోయెదరు. భగవానుఁ డెవరి భవబంధన మును విడిపింపఁ దలఁచినాఁడో, ఆతని యింటికి స్వయముగ బోయి బంధనమును విడిపించెదరు.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! భగవానుని వలన జరాసంధుని జన్మ కథను విని భీమసేనుఁడు నిద్రించెను. ప్రాతఃకాలమున లేచి నిత్య నియమానుసారముగఁ మరల నిద్దరకును యుద్ధము ప్రారంభఁ మయ్యెను. ఈ దినమున జరాసంధుఁడు తన యుద్ధకౌశలము నంతను జూపించుచు నెఱైన భీమసేనునిఁ బరాజితు నొనర్చుటకు జాలగఁ బ్రయత్నించు చుండెను. కాని ఆతఁడాతని యుద్ధకౌశలము నంతన వమ్ము చేయుచుండెను. ఆ సందడిలో భగవానుడు చెప్పిన ఉపాయమును భీమసేనుఁడు మఱచి పోయెను. సాయం

కాలము కావచ్చెను. అప్పుడు భగవాను డాతఁడు మఱచి పోయిన సంగతిని దెలిసికొనెను. అందు వలన నచ్చటనుండియే ఆతఁడు ప్రోత్సహించుచు నిట్లనెను :—“భీమా ! నీలో బదివేల యేనుగుల బలమున్నది. వాయువేగ మున్నది. ఇవి దేనికి పనికి వచ్చును. నీమిత బలహీనుఁడ వేల కావలసి వచ్చినది. వీరత్వముతోఁ బోరాడుము.” భగవానుడు భీమ సేనుని ధ్యానము నాకర్షించుటకై యీ మాటలను జెప్పెను. నోటితో నిట్టి వీరతాపూర్ణములగు మాటలను జెప్పు చుండును. చేతితో నొక వృక్షశాఖను దీసికొని చీల్చుచుండును.

శాఖను జీల్చుటను జూడగనే వృకోదరునకు రాత్రి చెప్పిన మాట జ్ఞాపకమునకు వచ్చెను. వెంటనే ఆతఁడు మిక్కిలి బలముతో జరాసంధుని పైకెత్తి, నలువైపులను ద్రిప్పి, నేలమీదకు బడగొట్టెను. ఆతఁడు పడిపోఁగానే నేల కంపించెను. సంభాళించుకొని ఆతఁడు లేవఁబోవు, నంతలో, దుమికి, ప్రహార మొనర్చుటలో శ్రేష్ఠుడగు పాండునందనుఁడగు భీముఁడు వానియొక్క పాదమును దనరెండు కాళ్ళతో గట్టిగాఁ దొక్కిపట్టి, రెండవ కాలినిం బట్టుకొని ఆతఁడు వస్త్రవిక్రేత వస్త్రమును జించునట్లు చించెను. ఉర్వారుకము (దోసకాయ)ను మధ్యకు జీల్చునట్లు చించెను. ఆ సమయమున నాతఁడు దశదిశలును దద్దరిల్లునట్లు పెద్దగ గేకలు

వైచెను. సగము సగముగ నెల్లు పుట్టినవో అట్లే వానినిఁ జీల్చి వీసరి పారవైచెను. అందఱును జూచుచుండ మగధేశ్వరుని సుందర సువృథశరీరము ఒక్కొక్క చరణము, జంఘ, కోశము, పొట్ట, స్తనము, స్కంధము, భుజము, నేత్రము, కర్ణము, ముక్కు, దంతములు, ఓష్టము, భ్రుకుటి, మస్తకము ఇవన్నియును సగముగా జీలెను.

జరాసంధుఁడు చావఁగనే అచ్చట హాహాకారములు చెలరేగెను. కొందఱు 'చెడిన' దనియు, కొందఱు 'మంచిది' జరిగినదనియు ననుచుండిరి. మగధేశ్వరుని శరీర మటు నిటుఁ బడెను. పరువిడిపోయి కృష్ణార్జును లిద్దరును భీమసేనునిఁ గాఁగిలించుకొనిరి. అట్లే కౌఁగిలించుకొని ఆతని బలమును గూర్చి భూరి భూరి ప్రశంసలొనర్చిరి. జరాసంధుఁడు చావఁగనే, ఆతని పుత్రుఁడు వచ్చి యేడ్చుచు వాసుదేవుని పాదారవిందములపైఁ బడెను. కృష్ణుఁడాతని లేవఁదీసి కౌఁగిలించుకొని యిట్లనెను :- “వత్సా! శోకింపవలసిన పనిలేదు. నీ తండ్రి వేలకొలఁది రాజులను బంధించినాఁడు. వారందఱు హితముకొఱకు భీమసేనుఁడీతనిఁ జంపెను. ఇప్పుడు నీతో మా కేవలమును లేదు. మేము సర్వవిధముల నిన్ను రక్షించెదము. ఇప్పుడు విద్యుక్తముగ మగధరాజ సింహాసనమున నిన్నభిషిక్తు నొనర్చెదము. చచ్చిన నీతండ్రికి అంత్యేష్టి కియ లొనర్చుము.”

సహదేవుఁ డిట్లనెను :- “ప్రభూ ! మీరు సర్వ సమర్థులరు. మీరెవరినైన సింహాసనమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టుము. నాతండ్రి లేకపోయిన తరువాత నేను రాజ్యమును దీసికొని యేమిచేయుదును ?”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “ఓయీ ! అందఱకును దండ్రులు బ్రదికియుండరు. జీవన మరణము లుండితీరును. ఎవఁ డెవరినిఁ జంపఁగలరు ? అందఱకును మృత్యువు ఉండి తీరును. ఎవరి కెవరిచేత మృత్యువు లిఖింపఁబడినదో, ఆవిధము గనే వారిచేత మృత్యువు లభించితీగును. నీవు శోకము వీడుము. చేయవలసిన కార్యములను నెఱవేర్చుము.”

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా ! ఈ విధముగ నమేయాత్ముఁడును, భూతభావనుఁడగు శ్రీకృష్ణచంద్రుఁడు జరాసంధుని పుత్రుఁడగు సహదేవునకు బాగుగా నచ్చఁజెప్పి, ఓడార్చి మగధరాజ్యమున కభిషేక మొనర్చెను. అనంతర మాతఁడు తన తండ్రికి అంత్యేష్టిక్రియ లొనర్చెను.

జరాసంధునిఁ జంపిన తరువాత భగవానునకు దాను వచ్చిన ముఖ్యకార్యము జ్ఞాపకమునకు వచ్చెను. జరాసంధు నిచేఁ గారాగృహమున బంధింపఁబడిన రాజులను ముక్తి కొఱకు వచ్చియుండెను. రాఁగానే భగవానుఁడు జరాసంధు నితో నిట్లనెను :- “నీవు బంధితులగు రాజులను విడిచిపెట్టుము. మేము నీతో యుద్ధమును జేయుము.” ఆతఁడు గర్వముతో

నిట్లనెను:-“నేను భయపడి యెవరో చెప్పటచే బంధితులగు రాజులను విడిచిపెట్టను, నేను యుద్ధమొనర్చుటకు సిద్ధముగ నున్నాను. మీముగ్గురితోఁ బోరాడఁగలను. లేదా సేనను దీసికొనిరండు, దానితోఁగూడ యుద్ధము చేయఁగలను.”

అని యిట్లు గర్వయుక్తమగు బ్రత్యుద్ధరమొసంగి, రాజులను విడిచిపెట్టుట కంగీకరింపక పోఁగా, నప్పుడు భగవానుఁ డాతని భీమసేనునిచేఁ జంపించెను. అతనిఁ జంపి ఇరువదివేల ఎనిమిదివందల రాజులను విడిపించుటకు జరాసంధుని సుందర పతాకయుక్తమగు రథముపై నెక్కి వెడలిరి. ఇప్పుడచ్చటికిఁ బోయి భగవానుఁడెట్లు వారిని విడిపించినదియు నేను మీకు జెప్పుదును. మీరందఱును సమాహిత చిత్తులరై శ్రవణ మొనర్పఁడు.

—

బంధితులగు రాజులకు కృష్ణదర్శనము

శ్లో॥ కృష్ణ సందర్శనాహ్లాద ధ్వస్త సంశోధన కమాః।

ప్రశశం సుహృషీ కేశం గీర్భిః ప్రాంజలయో నృపాః॥

—శ్రీభాగ. ౧౦ స్కం. ౭౩ అ. ౭ శ్లో॥

భ॥ భరితముదాత్ములై విగతబధంనులై నిజమస్తమల్మురా
సురరిపు పాదపద్మములు సోకఁగజాఁగిలి మ్రొక్కినములై
కరములు మోడ్చి యో పరమ కారుణికోత్తమ సజ్జనార్తి
సం, హరణ వివేకశీల మహితాశ్రిత పోషణ పాపశోషణ॥

వ. అని స్తుతించిరి.

—శ్రీమదాంధ్రభాగవతము.

భగవానుని కృపపై భారముంచి, ఆతని కొఱకై నిరంతరము ప్రతీక్ష చేసినచో, నాతనికి భగవానుడవశ్యము దర్శన మొసంగును. భగవంతుడు భక్తులను గుర్తుపెట్టు కొనడనుట తప్ప భగవానుడు వచ్చుటలో నాలస్యమైన కావచ్చునేమోగాని అంధకార ముండదు. ఆలస్యమగుటకు మన శిథిలతయే కారణము. ఏకాగ్రత, విశ్వాసములలో లోటే కారణము. ప్రతీక్ష చేయించి భగవానుడా లోటును బూర్తిచేయును. తదనంతరము దర్శన మొసంగును. భగవానుని దర్శనమైన తరువాత నిక బంధన ముండదు. ప్రారబ్ధకర్మ యున్నంత వఱకు ఆతడభిమాన శూన్యుడై భోగించును. భోగ శేషమైన తరువాత పరమ పదవినిఁ బ్రాప్తించును. భగవానుని హృదయ పూర్వకముగ నిరంతరము చింతింపవలెను. వాక్కుతో నాతని స్తుతింపవలయును. ఆతని కైంకర్యమున నుండినచో నంతకంటె సుఖమేమి యుండగలదు ? అట్టి సమయమున స్వర్గమున నుండినను, నరకమున నుండినను నంతయును సుఖమే.

సూతుఁడిట్ల నెను:- “మునులారా ! జరాసంధునిఁ జంపించి, ఆతని పుత్రునకు రాజ్యాభిషేక మొనర్చి, కృష్ణుడు జరాసంధునిచేఁ దన కారాగృహమువ బంధితులై, నిరంత

రము ప్రభు చింతనమొనర్చు రాజులను విడిపించుటకై వారి కడకు బోయెను. వారందఱును బర్హతములచే జుట్టుకొనఁ బడిన గిర్జివజ్రమును దుర్గమున బంధింపఁబడిరి. దుర్గద్వారమును దెఱపుమని కృష్ణుఁడు సహదేవునకుఁ జెప్పెను.

భగదాజ్ఞచే సహదేవుఁడు వెంటనే ద్వారమును దెఱచెను. భగవానుఁడు లోపలికిఁబోయి చూడఁగా రాజులందఱును మాసిన చినిగిన గుడ్డలను ధరించి యుండెను. వారింటివద్ద యేఁబదియాఱు పిండి వంటఁతోఁ బంచ భక్ష్య పరమాన్నములను దినెడువారు. ఇప్పుడువారు సగము కడుపుతో, ఒక్కొక్క దినమునఁ గేవలము పిండినిఁ దినుచున్నారు. ఈ కారణమున వారి పొట్ట డొక్కల కంటుకొని పోయెను. వారి ముఖములు మాలిన్యములయ్యెను. కారావాస కఠిన క్లేశములచేఁ గృశించి దుర్బలులైరి. ఇంతలోనే తమ సమ్మూఖమున నవజలధర శ్యాముఁడును, దన తేజముచే దశదిశలను బ్రకాశింపఁ జేయువాఁడునగు శ్యామసుందరునిఁ గాంచిరి. వారిది వఱకిట్టి సుందర పురుషుని దర్శించి యుండలేదు.

ఒక అద్భుత అతాకిక పురుషుఁడు మందహాస మొనర్చుచుఁ గృపాభరిత దృక్కులతోఁ గాంచుచు వారివైపునకే వచ్చు చుండుటను వారుకాంచిరి. ఆతని శరీరము నూతన జలధర మేఘము వలెనుండెను. మెఱయుచుండిన పట్టుపీఠాభరమును ధరించి యుండెను. వక్షఃస్థలమున సతి మనోహర

మగు శ్రీవత్స చిహ్నము శోభించుచుండెను. మృణాళముల
వలె మృదువై బలిష్ఠములైన నాలుగు భుజములుండెను.
ఒకచేతిలోఁ దెల్లని శంఖమును ధరించెను. ఇంకొకచేతిలో
గదను బట్టుకొని అటునిటు ద్రిప్పుచుండెను. మూఁడివచేతిలో
వేయంచులు వాలును దుర్ధర్షమునను సుదర్శన చక్రముం
డెను. నాల్గివచేతిలో అర్ధస్ఫుటిత క్రీడాకమల ముండెను.
దాని నాడించుచు నందఱును దనవైపున కాకర్షించుచున్నట్లుం
డెను. ఆతని గ్రీవము శంఖమువలె నుండెను. ఆతని ముఖార
విందము శారద చంద్రునివలె నాహ్లాద కరముగను, ఆకర్షము
గను నుండెను. ఆతని యుగళనేత్రములు కమలకోశము
వలె విశాలములుగను సుందరముగను నుండెను. కర్ణము
లందు మకరకుండలములు వ్రేలాడుచుఁ దళతళ మెఱయు
చుండెను. కటియందు మొలనూలు మెఱయుచు గలగల
శబ్దమొనర్చు చుండెను. కరము లందుండిన కనక కేయూ
రాదులు కాంతులను వెదజల్లుచుండెను. కంఠమందు కౌస్తుభ
మణి తన యనుపమ సౌందర్యమును వెదజల్లుచుండెను.
పంచరంగులు కల వనమాల ఇంద్రధనస్సువలె శోభించు
చుండెను. చూడగనే యీతఁడు సచ్చిదానంద కందుఁడగు
శ్రీకృష్ణచంద్రుఁడని అందఱును గ్రహించిరి. ఇప్పుడు వారి
హృదయములలోఁ బ్రేమ పెలుబుకుచుండెను.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! ఎవరిమీఁద నైన మనస్సునందు విశుద్ధప్రేమ యుండినచో, ఆతఁడెదుటకు వచ్చినచో నా సమయమున హృదయస్థితి యెట్లుండునో, దానిని వాక్కుద్వారా యెవరును వర్ణింపఁజాలరు. పరుగిడిపోయి ఆతనిఁ గాఁగిలించుకొనవలయుననిచి తత్తముకాంక్షించు, ఆతనిఁ ద్రాగవలయునని కన్నులు కోరుకొనును. ఆతనిఁ జప్పరింపవలయునని నాలుక కోరుకొనును. ఈతని దివ్య గంధమును నిరంతరమును వాసన జూడవలయుననియు, భుజములాతని నిరంతరమును బాహుపాశమున గట్టిగాఁగాఁగి లించుకొనవలయుననియు, నెన్నటికిని విడువఁగూడదనియు, వాక్కు నిరంతరమీతని గుణములను గాన మొనర్పవలయుననియు, మనస్సాతని మనోహరమూర్తిని ధ్యానమొనరింపవలయుననియు గోరును. ఈ స్థితియే యిప్పుడు రాజులకును గలిగెను. వారి హృదయమున నానందముప్పొంగెను. వారు భగవద్దర్శనముచే నాత్మవిస్మృతినిఁ జెందిరి. తాము బంధితులమను సంగతియే వారు మఱచిపోయిరి. వారి కవర్ణనీయమగు సుఖము కలిగెను. దానిని భగవద్విముఖులగు వాచూహింపనైన నూహింపఁజాలరు. తమ క్లేశములన్నియును నశించెనని వారనుభవపూర్వకముగఁ దెలిసికొనిరి. వారు పరుగిడిపోయి, విహ్వలులై ప్రభు పాదపద్మములందు బడిరి. కొంచెముసేపటికి వారికి శరీరము తెలిసి, లేచి గద్గద వాక్కులతో ప్రభువును స్తుతింప నారంభించిరి.

వారిలో నొక రాజిట్ల నెను:- “ప్రభూ ! మీరు శరణాగత భయభంజనులు, అజ, అవినాశులు. దేవదేవేశ్వరా! మీ పాదపద్మములకు ప్రణామములు. మేము మీకు శిరసా సాష్టాంగ ప్రణామ మొనర్చుచున్నాము.” ఆరాజుయొక్క స్తుతిని విని భగవానుఁడు ముందునకుఁ బోయెను. అచ్చటను నొక రాజు నిలుచుండియుండెను. ఇదంతయును నిమిషములోఁ గా రాగృహమంతటను వ్యాపించెను. వారును భగవానుని గాంచి స్తుతించిరి :- “దేవదేవేశా ! ఇప్పుడు మేమీ ప్రపంచమనిత్యమైనదని తెలిసికొని దీనియెడలనుదాసీనులమై మీ శరణమునకు వచ్చితిమి. మీరు శరణాగత ప్రతిపాలకులు. సమస్త ప్రపంచమునకును రక్షకులు. కావున మమ్మును రక్షింపుము.”

భగవానుఁ డిట్ల నెను :- “రాజులైనను మీకును జాల కష్టము కలిగినది. ఈ జరాసంధుఁడు మీకు దుఃఖమును గలుగఁజేసినాఁడు.”

అంతఁ గొందఱు రాజు లిట్లనిరి :- “లేదు స్వామీ ! మేము జరాసంధుని దోషియనము. మీరెవరి ననుగ్రహింపఁదలచితిరో వారి ధనైశ్వర్యములను హరించెదరు. ధనైశ్వర్యమదముచే మానవులు నానా అనర్థముల నొనరించును. ఏవిధమగు మదిఁబండినను మదమోహానుఁడవగు నీ ప్రాప్తి కలుగదు. మీ నామమే మదహరియైనది. మీరు జరాసంధుని

పరాజితునిఁ గావించి మా మదమణఁచితిరి. కావున నీ దుఃఖమును మేము మీఅనుకంపగ నే భావించుచున్నాము. రాజుల హృదయమందు దీనత, వినయము నుండదు. వారు మీ మాయచే మోహితులగుటచే నీయనిత్య షణభంగుర చంచల ద్రవ్యమునే సమస్తమని భావించుచుందురు. ఈ ధనము నిత్యమనియుఁ దమవెంట వచ్చుననియు మిథ్యాభినివేశమునఁ బడెదరు. ఎండమావులను గాంచి నీరని భావించి అజ్ఞానులగు వారి హనివైపున కెట్లు పరువిడెదనో అట్లే మాఢజను లీవికారమయమాయను సత్యమని భావించి దానివలలోఁ బడి పోవుదురు. మీదర్శనముచే మేము కృతార్థులమైతిమి. మేము మీ పాదపద్మములకుఁ బ్రణామ మొనరించుచున్నాము.”

భగవానుఁ డింకను ముందునకుఁబోయెను. చేతులను జోడించుకొని, మలిన వస్త్రములను ధరించి వృద్ధులగు రాజులునిలుచుండిరి. కృష్ణుడు వారిదయనీయ దశను గాంచి దుఃఖితుడై యిట్లనెను :- “కాలగతి యెంత కుటిలమైనదో చూడుఁడు. ఈ రాజు లిదివఱలో లక్షల కొలఁది మానవులను శాసించెడువారు. నేఁడు వీరాఁకలిచే బాధపడుచున్నారు. ఇతరులచేత బంధితులై కాలమును గడుపుచున్నారు.”

అంత నొక వృద్ధ సరపతిఁ యిట్లనెను :- “స్వామీ! మానవుఁ డేది చేయునో దాని సనుభవించును. మేమిది వఱకు రాజ్యలక్ష్మీ మదమున మదోన్మత్తులమై కన్నుగాన

సంటిమి. మే మెవరిని లక్ష్యపెట్టక పోయితిమి. మా కంటె గొప్పరాజు తెవరున్నా రనుకొంటిమి. ఒక రాజవైభవము పెరిగినదా దాని నోర్వజాలక యీర్ష్యా ద్వేషములకు వశు లమై ఒకరినొకరము జయింప వలయునని యుద్ధము లొనర్చి తిమి. మా సామ్రాజ్యమును వృద్ధిఁ బొందించుటకై కాల స్వరూపుడవగు నిన్ను మఱచితిమి. ప్రాణి యెప్పుడు పుట్టు చున్నాఁడో మృత్యువును నప్పుడే పుట్టును. అది వాని వెన్నంటియే యుండును. మేమా మృత్యుభయమును మఱచి పరస్పరము పోరాడి నిర్దయులమై ప్రజలను సంహరించితిమి. మీరు జరాసంధుని ద్వారా మిమ్ములను శ్రీహీనుల నొనర్చి మా గర్వమును నాశ మొనరించితిరి. ఇప్పుడు మేము దీను లమై మీచరణారవిందములను నిరంతరమును జింతించు చుం దుము. మీరు మాకు విపత్తుల నొసంగి కనుదెఱిపించితిరి. ఈ రాజ్య సుఖము లనిత్యములనియు, రాజ్యము సంగతి నటుంచి నిరంతరము క్షీణించునదియును, అనంతరోగములకు నిలయ మును, మలమూత్రముల కొంపయును, ఆధివ్యాధులకు గ్రీడా భూమియునగు నీ శరీరము నశ్వరమైనదనియు, ఇది యెప్పుడు నశించునో తెలియదనియు, దీనితో ననుభవించు నవన్నియును మిథ్యాభోగము లనియును దెలిసెను. ఇదే విధముగఁ జచ్చిన తరువాత స్వర్గమం దమృతము లభించు ననియును, అస్సరసలతో విమానములలోఁ డిరుగ వచ్చుఁ

ననియును, నందనవనమున విహరింప వచ్చునను శ్రుత మధుర వాక్యములును మమ్ముల నిష్పాదాకర్షించుట లేదు. ఇప్పుడు మాకెల్లప్పుడును నీ చరణములను నిరంతరము చింతింప వలయునని యున్నది.”

కృష్ణభగవానుఁ డిట్లనెను :- “ఇంక మీరు పోయి ధర్మముగఁ బ్రజాపాలన మొనర్పుడు. ఇప్పటినుండి న్యాయముగ వర్తింపఁ వలయును. కోశాధ్యక్షుని, సేనాధ్యక్షుని, మంత్రులను, సచివులను, సంతోష పెట్టవలయును.”

రాజు లిట్లనిరి:- “ప్రభూ ! ఇదంతయును మేము చేయుచునే యుంటిమి. ఇప్పుడు మాకు వ్యాహారిక నీతి అక్కఱ లేదు. మా కిప్పుడు కావలసినది - మేము ప్రారబ్ధవశముచే సూకర, శునకాది జన్మలెత్తినను, స్వర్గ నరకములలోని కెచ్చటికి బోయినను మీచరణారవింద స్మృతి కలుగు నుపాయమును, సుగమ సాధనను జెప్పుడు.”

ఇది విని అందఱును నైక్యకంఠముగ నిట్లనిరి :- “ఆనందకంద శ్రీకృష్ణచంద్రా ! నీకు ప్రణామము లొనర్చుచున్నాము. వాసుదేవ భగవానునకు నమస్కారములు. సమస్త పాపములను హరించు హరికి చరణాగతులమైతిమి. పరబ్రహ్మ పరమాత్మ స్వరూపమగు ప్రభువునకు మా అభివాదము. శరణాగత ప్రతిపాలకుఁ డవును, ప్రణత క్లేశనాశకుఁడవు నగు నీకు మేము ప్రసన్నులమైతిమి. గోలోక విహారి గోవిందునకు పునఃపునః ప్రణామములు.”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా ! ఈ విధముగ జరాసంధునిచే బంధింపఁబడి విముక్తులైన రాజు లతిదీనముగ బూర్ణభక్తి వాక్కులతోఁ బ్రార్థింపగా, భవభయ హారియగు భగవానుడు వారిని గృహ జూచెను. వారిని బంధము నుండి వదలించుచు నేమి యుపదేశించెనో దాని వర్ణనమును జేయబోవు చున్నాను. సమాహిత చిత్తులరై ఆప్రసంగమును శ్రవణ మొనర్పుఁడు.”

బంధితరాజుల విడుదల - ధర్మరాజుని హర్షము.

శ్లో॥ నిశమ్య ధర్మజస్తత త్కేశవే నాను కంపితమ్ |

ఆనందాశ్రు కలాంముంచ స్ప్రేష్టా నోవాచ కించన॥

—శ్రీభాగ. ౧౦ స్కం. ౩౩ అ. 3౫ శ్లో॥

వ. ధర్మజుండు విస్మయ వికచలోచనంబున నానందబాష్పంబులు గురియ నమ్మాధవు మాహాత్మ్యంబునకుం దమయందలి భక్తిస్నేహ దయాది గుణంబులకుం బరితోషంబు నొందుచుండె.

—శ్రీమదాంధ్రభాగవతము.

ప్రపంచమున రెండే సంబంధములు కలవు. దాసుఁడు స్వామి. ప్రతివాఁడును నెవరికైన దాసుఁడో లేక స్వామియో యెయుండును. చిన్నలలోఁ జిన్నపతి తన పత్నికిని,

దన పుత్రులకును, దన ఆశ్రితులకును స్వామి. గొప్పవారిలో
 గొప్పవ్యక్తి తనరాజునకును, గురువునకును, గురునాథా
 పితరులను నధీనుడై యున్నాడు. స్వామి సేవకభావములేక
 సాంసారిక కార్యములును నెఱవేరవు. పరమార్థ కార్య
 ములును నెఱవేరవు. కొందఱు పరమార్థ పథము
 నందు తలను గుండు చేయించుకొని, వస్త్రములకు
 రంగు వేయించుకొని స్వామియగు చుందురు. కొందఱు
 తాము దాసుల మనుకొను చుందురు. ఏవిధముగ నైనను
 సరియే స్వామియో, దాసుడో కావలసియుండును. భేదమే
 మనఁగా తుద్రునకు దాసుడగుట కంటె గొప్పవానికి
 దాసుడగుట శ్రేష్ఠము. జగద్దాసత్వమును వీడి పరమాత్మకు
 దాసుడగుట పరమ పురుషార్థము. భగవానుని కృపకు
 ఒక్కటే గుర్తు. ఆతఁడు జగద్దాస్యము నుండి భగవద్దాస్య
 మును బ్రసాదించుటయే. జగత్సంబంధమును వదలించి, తన
 సంబంధమును గలిగించుటయే. ఇదే ఆతని అసీమ అను
 గ్రహము.

సూతుఁ డిట్లనెను:- “మునులారా ! జరాసంధునిచే
 బంధితులైన రాజులు తమముక్తి సమయమున శ్రీకృష్ణుని
 అనేక విధములఁ బ్రార్థింపఁగా, నాతఁడు మందహాస మొన
 ర్చుచు మధురవాణితో రాజులతో నిట్లనెను:- “రాజులారా!
 మీరు నాకు జేసిన వినతి చాల యోగ్యమైనది. మీకు

సర్వేశ్వరుడగు నాయందు తప్పక సుదృఢమగు భక్తి కలుగఁగలదు. ఇప్పుడు మీరు ధనమద, విశ్వర్యమదములచేఁ గలుగు నుచ్చఖలత్వ దోషములను వర్ణించితిరి. అది యథా ర్థమే. ధనైశ్వర్య మదముచే మదోన్మత్తులగువారు, ఇంకెవ రిని లక్ష్యపెట్టరనుట యథార్థమే. ఇంతటి దుఃఖము సహించు టచే మీబుద్ధులు బాగుపడినవి. మీరు నాభజన మొనర్చు టకు నిశ్చయింతిరి. ఇది మిక్కిలి సౌభాగ్యకరమగు విషయము. కాకున్న ధనైశ్వర్య మదమున మానవులకు నేత్రము లుండినను నగధుడై పోవును. ఎంతటి జ్ఞానియైనను, ఎంత చదివినవాడైనను, కులీనులైనను, సుందరుడైనను, వానిని మదమణఁచినచో వాని గుణములన్నియును నవగుణము లగును. హైహయవంశ మందలి కార్తవీర్యార్జునుడు గొప్ప యోగి. ఆతఁడు దత్తాత్రేయుని సేవయొనర్చి సమస్త సిద్ధులను బొందెను. ఆతఁడు ప్రపంచమున గొప్ప బలవంతుడు. దిగ్విజయ మొనర్చినవాడు. ఆతని వేయిచేతులు. విశ్వవిజయుడగు రావణునిఁ బశువువలె బంధించి తన యంతఃపురమున నుంచెను. ఆతనిని దీపస్తంభముగ నొనర్చి, ఆతని శిరస్సు లపై దీపములను వెలిగించెను. ఇంతటి జ్ఞాని, ధ్యాని, యోగి, బలి, శూరవీరుడు, విశ్వవిజయ మొనర్చినరాజు విశ్వర్య మదమంధునిగ నొనర్చెను. జమదగ్ని మహర్షి యొక్క కామ ధేనువును బలవంతముగ హరించెను. అప్పుడు పశుశరాముఁ డాతని, నాతని కులమును నాశమొనరించెను.

ఇదే విధముగ నహంష మహారాజునకును నైశ్వర్య మదము కలిగెను. దేవేంద్రునకు బ్రహ్మహత్యరాఁగా దేవత లును, ఋషులును నాతని స్వర్గమున కింద్రునిఁగ నొనర్చితిరి. ఇంద్రుఁడు కాఁగానే ఆతనికి మిక్కిలి అహంకారము కలి గెను. ఆతఁడొద్రాణి యగు శచీదేవితో ననుచిత ప్రస్తావ మును గావించెను. ఋషులచేఁ బాలకీని మోయించుకొని, ఆమెయింటికి నడిపించు చుండెను. బ్రహ్మజ్ఞానులగు మహర్షు లను గర్వముచే నవమానించెను. అప్పుడు ఋషులు వానికి శాప మొసంగి సర్పముగ నొనర్చిరి. స్వర్గ భ్రష్టునిఁ గావించిరి. ఈతఁడంతటి ప్రతాపియై, మర్త్యలోకమునకు రాజయ్యును నాశరీరముతోడనే స్వర్గమునకు రాజయ్యెను. అట్టివాఁడును నహంకార కారణమునఁ బతనమయ్యెను. అట్టియెడ సాధారణుల విషయము చెప్పనేల ?

వేనరాజు ఐశ్వర్య మదమునఁ దా నెవరిని లక్ష్య పెట్టుటలేదు ఆతఁడు యజ్ఞ, యాగ, దాన, వ్రత, ఉపవాస మొదలగు సమస్త శుభకర్మలను ఆపివై చెను. ఆతఁడు తనరాజ్యమున దాన ధర్మాదులను, యజ్ఞ యాగాదులను జేయఁగూడదని శాసించెను. భగవత్పూజ నాపి తనపూజను జేయుమనెను. ఆతఁడు మదమున మహర్షుల నవమానించెను అందువలన మహర్షులు హుంకరించి వానిని భస్మమొనర్చిరి. తన అహంకారమునకుఁ దగిన ఫలము నాతఁడు వెంటనే పొందెను.

ఈ విధముగ రావణుఁడును దాను విశ్వవిజయుఁడ నని బ్రహ్మాది దేవతల నవమానింప నారంభించెను. ఆ మైశ్వర్య మదముననే ఆతఁడు జగజ్జనని యగు జానకిని హరించెను. అప్పుడు నేనే శ్రీరామ రూపమున వానిని కుల సహితముగ సంహరించితిని.

నర కాసురుఁడు నా పుత్రుఁడే, ఆతఁడు చాల బలవం తుఁడు, ఆతఁడును వేలకొలఁది రాజకన్యకలను బంధించెను. అప్పుడు నేను పోయి వధించి, రాజకన్యకలను విడిపించి, వారి కోరిక లనుసరించి నేనే పెండ్లాడితిని. ఎన్నని చెప్పఁ గలను. ఇట్టివారెందఱో రాజులు కలరు. దేవ, దైత్య, అసుర, గంధర్వ, గుహ్యక, నాగ, పన్నగ, యక్ష, రాక్ష సాదులలో నెవరు మదమత్తులై అస్థిము నొరిచ్చికో, వారు తమ స్థానమునుండి భ్రష్టులై పరలోక వాసులైరి. మీకును రాజైశ్వర్యమదము కొంచెముగఁ గలదు. అది యీ బందీ గృహమున నుండుటచే వదలిపోయినది. ఇప్పుడు మీరు మీ రాజధానులకు బోయి, రాజ్యము నొనర్చుకొనుఁడు. ఈ దేహము నశ్వరమైనదని తెలిసికొనుఁడు. యజ్ఞ యాగా దుల ద్వారా నన్ను యజించి, మీ మనస్సు నాయందు లగ్నమొనర్చుఁడు. సావధానులరై ధర్మానుష్ఠానమొనర్చుడు. కర్తవ్యమను భావముతో న్యాయముగఁ బ్రజాపాలన మొన ర్చుఁడు. అప్పుడు మీకు కర్మచేసిన దోషము లేవియు నంటవు.'

రాజు లిట్లనిగి : ‘స్వామీ ! మా కిప్పుడు సాంసారిక భోగముల ననుభవింపవలయు ననియు, రాజ్యమును జేయ వలయుననియు నభిలాష లేదు. మేమిప్పుడు మీ చరణార వింద భక్తి నొనర్పఁదలఁచు చున్నాము.’

భగవానుఁ డిట్లనెను :- ‘ఓయీ ! ప్రారబ్ధకర్మ లను భవింపక నశింపవు. మీరు ప్రారబ్ధభోగములని తెలిసికొని సంతానమును వృద్ధిచేయుఁడు. ప్రారబ్ధానుసారముగ లభించు సుఖదుఃఖములు, లాభహానులు, కీర్తిపకీర్తులు, జీవన మరణములలో నేవి ప్రాప్తించునో, వాని ననుభవింపుఁడు. చిత్తమును నిరంతరము నాయందు లగ్నమొనర్పుఁడు. ఎవరి చిత్త మెవరియందు లగ్నమగుచుండునో చినర కాతఁడు దానినే పొందును. మీరు నాయందు చిత్త ముంచుఁడు. అట్లుచేసిన బ్రహ్మచగు ననుఁ బొందఁగలుగుదురు.’

సూతుఁ డిట్లనెను :- ‘మునులారా ! భగవానుని యీ యాజ్ఞను విని వారందఱును దానిని సహర్షముగ శిరసా వహించిరి. అప్పుడు భగవానుఁడు సహదేవున కిట్లాజ్ఞాపించెను. “వీ రందఱును రాజోచిత సమ్మానము లొనర్చి వీడ్కొని పుము.”’

భగవానుని ఆజ్ఞ కాఁగానే సహదేవుఁడు వేలకొలఁది దాసదాసీజనములను వారి సేవకై నియోగించెను. వారందఱును రాజులకు నలుఁగుపెట్టి తలంట్లు దివ్యౌషధ, మహా

షధ సుందర సుగంధిత జలములచే బోసిరి. వారికి తౌరాది కర్మ లొనరింపఁ జేసెను. సుందర బహుమూల్యము లగు వస్త్రాభూషణాదుల నొసంగి, స్వాదిష్ట భక్ష్య భోజ్యాదులచే వడ్రపోపేత భోజనముల నిడిరి. చందన, మాలా, పుష్ప, తాంబూలాదుల నొసంగి వారికి సమ్మానమును గావించెను. వారు రాజోచిత వస్త్రాభూషణాదులను ధరించి సింహాసనముల మీఁదఁ గూర్చుండఁగా శరద్రదాత్రులందు చుక్కలవలెఁ గనకకుండలములచేఁ బ్రకాశించుచుండిరి. అంత భగవానుని ఆజ్ఞ చే సుందర సుందర రథముల నొసంగెను. దివ్య హయములచేఁ బూన్పఁబడిన నా రథములపైఁ గూర్చిండి వారందఱును దమ తమ నగరములకు బోవ నారంభించిరి. సహదేవుఁడు వారిని మిక్కిలి సమ్మానముతోడను, ఆదరముతోడను వీడ్కొలిపెను. ఈ విధముగ వారు ప్రభు కృపను బొంది, తమ తమ రాజధానులకు వెడలిపోయిరి. వారు సకుశలముగ వచ్చుటను గాంచి పురజనులును, బరిజనులును సమస్త ప్రజలును సంతోషించిరి. అందఱును గలిసి ఆనంద కందుఁడగు శ్రీకృష్ణచంద్రునకు జయకారము లొనర్చిరి.

తమతమ రాజధానులకుఁబోయి అందఱును తమ మంత్రులకును, బురోహితులకును, ప్రజలకును భగవానుని అనుగ్రహమునుగూర్చి వర్ణించిరి. భగవానుఁడు భీమసేనునిచే జరాసంధు నెట్లు చంపించెనో, ఆవృత్తాంతమునంత

యును జెప్పిరి. వారందఱును దమ తమ అంతఃపురము లందుండి భగవానుని పావన లీలలను జింతించుచు, నాతని పావన గుణములను గానమొనర్చుచుండిరి. ఆతని నామమునే తాళస్వరాదులతో సంకీర్తన మొనర్చుచుండిరి. వారు భగవదాజ్ఞ ననుసరించియే వర్తించుచుండిరి. వారందఱును ధర్మజ రాజసూయమునకు వివిధోపహారములను, వస్తువులను బ్రోవుచేయుచుండిరి.

ఇచ్చట జరాసంధునిఁ జంపించి, ఆతని కుమారుఁడగు సహదేవునకు రాజ్యాభిషేకమును జేయించి, తామింద్ర ప్రస్థమునకుఁబోవ సిద్ధపడిరి సహదేవుఁ డత్యంత శ్రద్ధా భక్తులతో భగవానునిఁ బూజించి, భీమార్జునలను గూడ సమ్మానించెను. అంత వారందఱు సత్యంతాదరముతో వీడ్కొలిపెను. ఈవిధముగ సహదేవునిచే బాగుగా సమ్మానితులై శ్రీకృష్ణ భీమార్జునులు రథముమీఁద గూర్చుండి, ఇంద్రప్రస్థమునకుఁ బోయిరి. వారు పరమ పరాక్రమవంతుడు విశ్వవిజయుఁడునగు శత్రువును జయించి, ఆ విజయోల్లాసమున నతి శీఘ్రముగ దేశ, నదీ, నద, పర్వతములను దాటుచు నింద్రప్రస్థ సమీపమునకు వచ్చిరి.

నగర సమీపమునకు జేరి ముగ్గురును సత్యంతోల్లాసమున నానందమగ్నులై తమతమ శంఖములనూదిరి. ఆ శంఖములయొక్క భీషణ ధ్వనిని విని సుహృదులందఱును

సంతోషించిరి. కాని ద్వేషుల కాధ్వని శూలములవలె గ్రుచ్చుకొనెను. శంఖములయొక్క ఆహ్లాదపూర్ణధ్వనిని విని సమస్త నగర నివాసులు రాజసూయమునకుఁ బ్రబల కంట కుడగు జరాసంధుఁడు చచ్చినట్లును, ధర్మరాజుయొక్క దిగ్విజయ సంకల్పము పూర్తియైనదనియుఁ దెలిసికొనిరి. ఇప్పుడు దిగ్విజయమునకు విఘ్నమును గలిగించు శత్రునెవఁ డును లేడు.”

ధర్మరాజును మూఁడు శంఖముల ధ్వనిని విని ఆనందాంబుధిలో మునిగిపోయెను. ఇంతలోనే ఆతఁడు భీమార్జునలతోఁగూడుకొని నవ్వుచు వచ్చుచున్న కృష్ణుఁడు కనఁబడెను. ముగ్గురును వచ్చి ధర్మరాజునకు నమస్కరించిరి. ధర్మరాజు ప్రేమ భరిత హృదయముతో శ్యామసుందరునిఁ కౌగిలించుకొనెను. భీమార్జునుల శిరస్సు మూర్ఛోనెను. భగవానుఁడు రాగానే యిట్లనెను :- “రాజా! పని పూర్తియైనది.”

అశ్రువిమోచన మొనర్చుచు ధర్మరాజిట్లనెను :-
“ప్రభూ! మీరున్నచోట గార్యము కాకపోవుటయుండునా? మీరు పరిపూర్ణతములు. మీ సంకల్ప మాత్రముచేతనే అన్నియును జరుగఁగలవు. మీకు జరాసంధుని జయించుట కష్టమేమున్నది?”

భగవానుఁ డిట్లనెను :-రాజా ! నేను జయింపలేదు. నీ తమ్ముఁడు భీముఁడు వానిని ద్వంద్వ యుద్ధమునఁ జంపినాఁడు.”

ధర్మరాజిట్లనెను :-“ప్రభూ ! ఎవఁడైన ఖడ్గముతో నెవరి శిరస్సునైనను ఖండించినచో ఖడ్గము శిరస్సును ఖండించినదని యెవ్వరు ననరు. అందఱును నట్లు చేసినవానినిఁ జెప్పెదరు. అట్లే భీముఁడు నీకు యంత్రము, నీవు యంత్రివి.”

ఈవిధముగ నిద్దరును బరస్పరము మధురముగమాటలాడుకొనిరి. ధర్మరాజు జరాసంధునియొక్క సమస్తవృత్తాంతమును విని ఆనంద మగ్నుఁడయ్యెను. భగవంతుఁడు తన పనినెట్లు నిర్వహించుచున్నదియు, దమపై నెంతటి యనుగ్రహమున్నదియు దనయందెంతటి వాత్సల్యమున్నదియుఁ దెలిసికొని, ధర్మరాజానంద మగ్నుఁడయ్యెను. అతనికి నోట మాట రాలేదు. గద్గదిక మయ్యెను. ఆనందాశ్రువులను వర్షించుచు, మాటి మాటికిని భగవంతుని వైపునకు జూచుచుండెను. ఆతఁడొక్క శబ్దమునైనఁ బలుకఁ జాలకుండెను.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా ! ఇక రాజసూయము జరుగుటకే సందేహమును లేకుండెను. కృష్ణుడు ధర్మరాజుతో నిట్లనెను :- “రాజా ! ఇక నాలస్యము చేయవలసిన పనిలేదు. యజ్ఞమునకుఁ గావలసిన సమస్త సామగ్రులను బ్రోవుచేయించుము. కర్మకాండను దెలిసిన వైదిక

బ్రాహ్మణులను బిలిపించుము. రాజసూయ యాగమును జాల వైభవముగఁ జేయవలయును. నీకు సేవకుఁడనై నే నున్నాను.”

తన హృదయానందమును బ్రకటించుచు ధర్మరా జిట్లనెను :- “నీవట్లేల పలుకవు, నీపద్ధతియే అంత. నీవు భక్తులకు గొప్పదనమిచ్చుచుందువు. కాకున్న దీనబంధూ ! నీవెక్కడ మేమెక్కడ ? నీవు త్రిలోకములకును గురువవు. సమస్త చరాచరలోకములకును నీశ్వరుఁడవు. ఈ భూమండల మందలి నరపతులేల బ్రహ్మాది దేవతలే నీమాటను శిరసా వహించెదరు. ఇంతటి యైశ్వర్యము గల మీరెక్కడ, దీన హీన మతిమలీనులమగు మేమెక్కడ ? అయినను నకించను లమును, అజ్ఞానులము నగు మా యాజ్ఞలను బాలించుట, ఇదంతయును మీలీలయే. మీయాట, మీలీల, మనోవినోదము. మీరేక రసస్వరూపుఁడవు చిన్నపని చేయుటచే మీరు చిన్నవారుకారు. గొప్ప పని నొనర్చుటచే గొప్ప వారు కారు. మీలో గొప్పతనము కొద్దితనమును లేదు ఏకరసమవు. సూర్యుఁడుదయించినను అస్తమించినను నాతని తేజము తగ్గదు. ఒకే విధముగ నుండును. ఇదేవిధముగఁ గర్మలొనర్చుటచేతను, చేయకుండుటచేతను మీ తేజము పెరుగదు, తరగదు. నీకు స్వపర భేదములులేవు మీసంగతి నట్లుఁచుఁడు. మీభక్తుల మనస్సులందును అహంకార

మమకారములు మొదలగు భావములుండవు. వారికి వికార యుక్తమగు భేదబుద్ధి నశించును. వారు సమస్త రూపము లందును నిన్నే చూచెదరు.”

భగవానుఁ డిట్లనెను :- “ఇవన్నియు జరుగుచునే యుండును. ఇప్పుడు మీరు యజ్ఞప్రయత్నము లొనర్పుడు ”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! ప్రభుని ఆజ్ఞను బొంది ధర్మరాజు సేవకులకు సామగ్రినిఁ బ్రోవుచేయవలసిన దనియు, వేదజ్ఞులగు బ్రాహ్మణులను బిలువవలసినదనియు సాజ్ఞాపించెను. ఇప్పుడేవిధముగ రాజసూయ యాగమెట్లు జరిగినదో దానిని వర్ణించెదను.”

ధర్మజ రాజసూయము

శ్లో॥ మేనిరే కృష్ణభక్తస్య నూపపన్న మవిస్మితాః

అయాజయన్మహారాజం యాజకా దేవవర్చసః।

రాజనూయేన విధివత్ప్రాచేత సమివా మరాః॥

— శ్రీభాగ. ౧౦ స్కం. ౭౪ అ. ౧౬ శ్లో.

“రాజా! రాజసూయ యాగమునకు నిమంత్రితులై వచ్చిన రాజు లే విధమగు విస్మయమును బ్రకటింపకయే శ్రీకృష్ణ భగవానున కనన్య భక్తుడగు ధర్మరాజుయొక్క యాజ్ఞవైభవశాలి యగుయజ్ఞమును ఉచితమనియే తలంచిరి.

దేవతలవలె, దేవస్సు లగు యాజకులు ' ధర్మరాజుచేఁ బ్రాచీన కాలమున వరుణదేవునిచే దేవతను చేయించినట్లు చేయించిరి.

ఎవని మీఁద భగవానుని కృపయుండునో వాని యజ్ఞయాగాదులే సఫలము లగును. భగవత్కృప లేక శుభ కర్మలు నెఱవేరవు. భగవద్భక్తుఁ డేమైనఁ జేయ వచ్చును. ఎవని శిరస్సున శ్యామ సుందరుఁడు కలఁడో, ఆతనికిఁ బ్రపంచమునఁ గఠిన మేమియు నుండదు. ఆతఁ డేమైన జేయఁ గలడు, కఠిన కార్యమైనను నాతనికి సరసము కాఁగలదు. అసంభవమును సంభవము కాఁగలదు. దుష్కరమును సుకరము కాఁగలదు. అపూర్ణమును పూర్ణము కాఁగలదు. కావునఁ బ్రతివారును భగవానుని పాదపద్మములందు ప్రేమ కలిగి యుండునట్లు ప్రయత్నము చేయవలయును. భగవద్భక్తి కలిగినచో జగత్తులో గొప్పగొప్ప కార్యములును సామాన్యముగ నెఱవేరును.

సూతుఁడిట్ల నెను:-“మునులారా! శ్రీకృష్ణ భగవానునిచేఁ అనుగ్రహముచే బృథివి యందుగల రాజులందఱును ధర్మరాజునకు వశులైరి. ఆతని కోశము, ధన, రత్న, మణి, మాణిక్యాదులచేఁ బరిపూర్ణ మయ్యెను. అప్పుఁ డాతఁడొక దినమున శ్రీకృష్ణునితో నమ్రతతో నిట్లు నివేదించుకొనెను. “యదునందనా! మీ యనుగ్రహముచే నిష్పాదు రాజ

సూయ యాగమును జేయవచ్చు ననుకొనుచున్నాను. ఇప్పుడప్పుడమిని నాకు లొంగని రాజు లేడు. ఇది జగద్విదితము. నీ యనుగ్రహమున నాకోశములోఁ జేరిన ధనము నెన్నిఁ సంవత్సరములు కొల్లగొట్టుకొని తిన్నను దరుగదు. ఇంద్రప్రస్థమున నిప్పుడు రాజసూయయాగమును జేయవలయునని యున్నది. దీనికి మీరే దీక్ష దీసుకొన వలయును. ఏలఁ ననఁగా సమస్త యజ్ఞములను జేయుచువారును, జేయు వారును, యజ్ఞభోక్తలును, హవిర్దాతలును మీరే. మీరే హవిస్సు, మీరే అర్పణము. మీరే అగ్ని. మీరే యజమానులు, ఋత్విజులు, సదస్సులు, సభాపతులు. కావున మీరు రుక్మిణితోఁ గూడి రాజసూయయాగ దీక్షితులు కండు.”

ఇది విని నవ్వుచుఁ గృష్ణుఁ డిట్లనెను :- “ధర్మరాజా! రాజసూయయాగ మొనర్చు యోగ్యత నీయందే కలదు. నీవు బ్రహ్మచరీదేవితోఁ గూడి యజ్ఞదీక్షను గొనవలయును. నీవద్ద ఏవస్తువును గొడువలేదు. యాజ్ఞను బరిపాలించుటకు మేమందరమును సేవకులవై సిద్ధముగ నున్నాము. నీ విప్పుడు విలంబన మొనర్పరాదు.”

ఇది వినగానే ధర్మరాజు ఆనందమునకు మేఱ లేకుండెను. ఆతఁడు తన నలుగురు తమ్ములను, మంత్రులను, బిలిచి వారితో నిట్లనెను :- “రాజసూయ యాగ మొనర్పవలయును. పెరుగు, పాలు, నేయి మొదలగు వాని నుండు

టకై పెద్దపెద్ద కుండముల నేర్పాటు చేయవలయును. వానిని జక్కగ ముఖము కనబడు నట్లుగ నునుపుగను, వెఱపుగను నొనర్పవలయును వానినిగప్పటకై మంచిగంధపు చెక్కలు కావలయును. తిల, యవఁ ప్రీహి పర్వతముల నేర్పఱుపవలయును. బెల్లము, చక్కెరలతో నిండిన సంచుల పర్వతముల నేర్పఱుపుఁడు. బ్రాహ్మణుల కొఱకు సుందర స్వాదిప్త పదార్థములకై యేర్పాటులు కావింపుఁడు. మంచి మంచి వంటలను, బిండివంటలను జేయగల వంటవాండ్రును దేశ విదేశముల నుండి పిలిపింపుఁడు. ఇంతకు సారాంశ మేమనఁగా ఏ వస్తువును లోటు రాఁగూడదు. ఏ వస్తువు నడిగినను నిది లేదని పలుకఁగూడదు. యజ్ఞమునకు వచ్చినవారు వచ్చి యే వస్తువు నడిగిన దాని నా సమయముననే లేదని కీయవలయును.”

అంద టేక కంఠమున నిట్లనిరి:- “ప్రభూ! అట్లే అగు గాక! మే మిప్పు డేర్పాటు లన్నియును జేయగలము.”

ఇట్లు పలికి అందఱును గలిసి యజ్ఞసంబంధమగు సామగ్రుల నన్నిటిని సమకూర్చిరి. వేదవ్యాసునీ యజ్ఞమునకు ముఖ్యులుగ నొనర్చిరి. ఆతఁడు యజ్ఞములను జేయింపఁగల గొప్ప గొప్ప ఋషులను, మునులను మనుష్యులను బంపి అత్యంత గౌరవముతోఁ బిలిపించెను. శ్రీకృష్ణుని దర్శనాపేక్ష చేతను, ధర్మరాజుయొక్క ప్రేమపూర్వకమగు

బిలుపుచేతను, గొప్ప గొప్ప బ్రహ్మలును, రాజర్షులును
రాజసూయ యాగమునకు విచ్చేసిరి. వారిలో ముఖ్యులు
వీరు, వేదవ్యాసుఁడా యజ్ఞమున కధ్యక్షుఁడు కదా ! ఆతడు
గాక భరద్వాజుఁడు, సుమంతుఁడు, గౌతముఁడు, అసితుఁడు,
వశిష్ఠుఁడు, చ్యవనుఁడు, కణ్వుఁడు, మైత్రేయుఁడు, కవ
షుఁడు, త్రితుఁడు, విశ్వమిత్రుఁడు, వామదేవుఁడు, సుమతి,
జైమిని, క్రతువు, పైలుఁడు, పరాశరుఁడు, గర్గుఁడు, వైశం
పాయనుఁడు, అథర్వుఁడు, కశ్యపుఁడు, ధౌమ్యుఁడు,
రాముఁడు, భార్గవుఁడు, ఆసురి, వీతిహోత్రుఁడు, మధుచ్ఛ
దుఁడు, వీరసేనుఁడు, అకృతవ్రణుఁడు మొదలగు వేదమర్క
జులగు ఋషులును, మునులును విజయమొనర్చిరి.

ధర్మరాజు, తన సోదరుఁడగు నకులుని హస్తిన
పురమునకుఁ బిలిచి, మన కులమందలి పిన్నులను బెద్దలనంట
ఱును యజ్ఞమునకు బిలచికొని రావలయునని చెప్పెను. ధర్మ
రాజు ఆజ్ఞానుసారముగ నకులుఁడు హస్తినాపురమునకు
బోయెను. అచ్చట నాతఁడందఱు నాదరపూర్వకముగా
నాహ్వానించెను. భిష్ము, ధృతరాష్ట్రు, విదురాదులిది వి
మన వంశములో రాజసూయయాగ మొనర్చువాఁడున
నొకఁడు కలఁడని చాల సంతసించిరి. ఈ యజ్ఞము ని
వఱలో వరుణుఁడును, చంద్రుఁడును జేసి యుండిరి. వారం
ఱును బరమానందమును జెంది యింద్రప్రస్థమునకు బయలు

దేరిరి. భీష్మ, ద్రోణ, ధృతరాష్ట్ర, విదుర, కర్ణ, శల్య, బాహ్లిక, సోమదత్త, భూరి, భూరిశ్రవ, అశ్వత్థామ, కృపాచార్య, జయద్రథ, యజ్ఞసేనాది, రాజులందఱును రాజసూయయాగమును జూచుటకై వచ్చిరి. దుర్యోధనునకు లోపలఁ బాండవులనిన మంట. వారి యైశ్వర్యమును గాంచి యిర్ష్య చెందు చుండును. ఆతనికి మనస్సులో యజ్ఞమునకుఁ బోవలయునని లేదు. కాని లోకము కొఱకు ఇష్టములేకున్నను బోవలసి వచ్చెను. ఆతఁడును జాలవైభవముగఁదమ్ములతోఁ గూడి రాజసూయయాగమునకు వచ్చెను. దేశ దేశాంతరములనుండి వచ్చిన రాజులు వేసినడేరాలు గంగాతీరమున యోజనము వఱకు కలవు. గజ, తురగ, రథాదులచే యజ్ఞస్థలమొక విశాల నగరమున్నట్లుండెను. అంగ, వంగ, కళింగ, సౌరాష్ట్ర, మగధ, ద్రవిడ, పాండ్య, చోళ, కుండల, మాళవ, కాశ్మీర, బాహ్లికాదులును, వేలకొలఁది పర్వతప్రాంతములందలి రాజులును ధర్మజ రాజసూయమునకు వచ్చిరి. ధర్మలాజందఱకును స్వాగత సత్కారముల నత్యద్భుతముగ నొనర్చెను. దానికొక స్వాగత సమితి నేర్పఱచెను. దానికి బ్రధానాధ్యక్షులు ద్రోణాచార్యుఁడును, భీష్మాచార్యుడునై యుండిరి. వీరిద్దరకును ధర్మరాజు సర్వాధికారముల నొసంగెను. వీరు వారిష్టము వచ్చినట్లు చేయవచ్చును. అన్ని కార్యములకును నుపసాఘము లేర్పఱుపఁబడినవి. వానికి

ఒక్కొక్కరిని, ఇద్దరిద్దరిని నధ్యక్షులుగ నేర్పఱచెను. భోజనములమీఁద పెత్తనము భీమునకొసంగఁబడెను. తినుట తెలియని వాఁడితరుల కేమి పెట్టఁగలఁడు? ఎప్పుడైనను భోజనముమీఁద పెత్తనము బాగుగాఁ దినువాని కీయవలెను. భీమసేనుఁడు మణుగున్నర హల్వాను అల్పహారముగఁ దిని వేయును. ఆతని కాఁకలైనప్పు డితరుల ఆకలిని గూడ గమనించును. అందువలన భోజనముల భారమీతనిపైఁ బెట్టఁబడినది. కాని యీతనిలో నొక లోపముకలదు. గృహస్థ, ధర్మరాజుని తమ్ముఁడు. ఆతఁడు వ్యయమొనర్చును. లోభమనునది ఆతనికి లేదు. అందఱకు నిష్ఠమువచ్చినట్లు పెట్టుచుండును. ఒకవేళ అన్నము వ్యర్థమగునేమోనని ఆతనికి దుశ్శాసనునిగూడ భోజన విభాగమున కధ్యక్షునిగ నియమించిరి. ద్రోణపుత్రుఁడగు నశ్వత్థామునకు బ్రాహ్మణసత్కారకార్యము నొసంగిరి. ఆతఁడు తనసహచరులతోఁ గలిసి యజ్ఞమునకు వచ్చుచుండిన బ్రాహ్మణుల నందఱను సత్కరించుచుండెను. వచ్చిన రాజులందఱకును స్వాగత సత్కారము లొనర్చుటకై సంజయుని నియోగించిరి. రాజులు తెచ్చిన నరణములను గ్రహించుటకై దుర్యోధనుని నియోగించిరి. దుర్యోధనుఁడు చక్రవర్తివలె రాజులనుండి వివిధ వస్తువులను, వారి ప్రణామములను స్వీకరించుచుండెను. బ్రాహ్మణులకు దక్షిణలొసంగు కార్యము కృపాచార్యున

కొసంగఁబడెను. ఆతఁడే బ్రాహ్మణునకై నను నెంతధనము
నైనను, రత్నములనైనను నొసంగవచ్చును. అచ్చటికి
వచ్చిన రాజులకు చందన తాంబూలములను, సత్కారముల
నొనర్చుకార్యము సహదేవున కొసంగఁబడెను. ఏవిభాగమున
కేవలస్తువు కావలసి వచ్చినను దానినిఁ జేకూర్చుటయును,
ఆ వస్తువు నొసంగు కార్యము నకులున కొసంగఁబడెను.
భీష్మ, ద్రోణ, ధృతరాష్ట్ర, దుర్యోధనాది మాన్యులకే
లోటును రాకుండ చూచుభారమును నర్జునుఁడు పెట్టుకొనెను.
దానాధ్యక్షునిఁగఁ గర్ణుఁడుండెను. ఏలననఁగా ధనముమీఁద
నాశకలవాఁడు ధారాశముగ ముక్తహస్తముతో దానము
లొనర్పఁజాలఁడు. ప్రపంచమునఁ గర్ణునకు మించిన దాత
లేనేలేడు. అందువలన దానమొసంగుట కాతఁడు నియో
గింపఁబడినాఁడు. అన్నములను వడ్డించు కార్యమును స్వయ
ముగ ప్రాప్తదియును, ధృష్టద్యుమ్నుఁడును, శిఖిండియును
స్వీకరించిరి. యజ్ఞమునకు వ్యయమొనర్చు కార్యము విదు
రున కొసంగఁబడెను. వీరు కాక సాత్యకి, వికర్ణుఁడు హర్షి
కుఁడు, భూరిశ్రవుఁడు, బాహ్లికపుత్రుఁడగు సంతర్ద నాదు
లితర విభాగములలో నధ్యక్షులై యజ్ఞ సేవా కార్యము
లను నిర్వహించుచుండిరి.

ధర్మరాజందలుకు నన్ని కార్యములను నియోగింపఁగా
వాసుదేవభగవానుఁ డిట్లనెను:-“రాజా! మాకును నేదైన
కార్యము నొసంగుము.”

ప్రేమ భరిత కంఠముతో గద్గద స్వరమున ధర్మరాజిట్లనెను :- “వాసుదేవా! అంతయును జేయునోయును జేయించునదియును మీరే. మీ రందఱకును స్వాములు. మీకు బనిచెప్పఁగలవారెవరు? మీకిష్టము వచ్చిన దానిని జేయుఁడు.”

నవ్వి నారాయణుఁడిట్లనెను :- “అట్లు కాదు రాజా అట్లు పలికినచోఁ బనులు జరుగవు. నాకును యజ్ఞమునఁ జిన్న కార్యమునో పెద్ద కార్యమునో వప్పఁజెప్పఁడు.”

ధర్మరాజిట్లనెను :- “మాధవా! నేను జెప్పుచునే యున్నాను గదా! మీకే కార్యము మంచిదని తోచిన నాకార్యభారమును వహింపవచ్చును.”

భగవానుఁడిట్లనెను :- “సమస్త అతిథులును, ఋషులును, మునులును కాలినడకను యజ్ఞమంటపము కడకు వచ్చుచుందురు. చరణముల కధిష్టాత్మదేవత విష్ణువు. పైఁగా విష్ణు ప్రీతికై మీరు యజ్ఞము నొనర్చుచున్నారు. వచ్చిన అతిథుల పాదములను గడిగినచో యజ్ఞ సేవయొక్క సమస్త ఫలమును లభింపఁగలదు. కావున నేను ఋషిమునుల చరణములను గడు కార్యమును స్వీకరించెదను.” ఇది వినఁగానే అందఱ కన్నులలోఁ బ్రేమాశ్రువులు నిండెను. ధర్మరాజిట్లనెను :- “ప్రభూ! ఈ కార్యము మీకనురూపమైనదే. అందు వలననే మీకు బ్రహ్మణ్యదేవుఁడను పేరువచ్చినది. అది

సార్థకమైనది. యజ్ఞమునకు వచ్చిన వారీ యద్భుత, అపూర్వ దృశ్యమును దమ కన్నులారఁ జూడఁగలరు.”

భగవానుఁడిట్లనెను:- “ఏమైనఁగానిండు. యజ్ఞములో నేనీసేవనే చేసెదను.”

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా! ఇట్లు పలికి కృష్ణుడు బ్రాహ్మణుల కాళ్లు కడుగు కార్యమును దసపైఁబెట్టుకొనెను. అచ్యుతుని కరకమల మతిమృదులము. ఆతని యరచేతులతి మృదువుగ నుండును. దానినుండి నిరంతరము దివ్య కమల గంధము వెలువడుచుండును. ఆతఁడు మూనుల పాదములను బాగుగా గీచిగీచి కడుగునప్పుడు, మునుల మనము కురములు వికసించుచుండెను. వారు బ్రహ్మానంద మగ్నులగు చుందురు. వారి కత్యంతానందము కలుగు చుండెడిది. ఆ సుఖము కొఱకై వారటు నిటు వెడలి వచ్చి మరలఁ బాదములను గడిగించుకొనెడువారు. కృష్ణుఁడు విసుగు కొనెనవాఁడు కాదు. ఎన్నిసారులు కడిగించుకొనుటకు వచ్చిన నన్ని సారులు భక్తితోఁ గడిగెడువాఁడు.”

ఆ సమయమున దుర్వాస మహాముని యెచ్చటినుం డియో తిరిగి తిరిగి వచ్చెను. ఆతనిఁ గాంచఁగ నే అందఱును భయపడిరి. ఆతనికడ నెల్లప్పుడును శాపముల పొట్లము సిద్ధముగ నుండును. ఏలోపమున నేమి శాపమును బెట్టునో యని యెవరును నాతని యెదుటకు రాలేదు. ఆతఁడు వచ్చి

ద్వారమున నిలుచుండెను. కృష్ణుడును భయపడెను. దుర్వాసుని పాదములకు బురదయై యుండెను. కృష్ణుడాతని పాదములను గడుగుచుండెను గాని ఆతని కరములు కంపించుచునేయుండెను. నేనందఱకును శాపమొసంగితిని. శ్రీకృష్ణునకు మాత్రము శాపమొసంగ కుండిన నా దుర్వాస నామ మెట్లు సార్థకము కాఁగల' దని వచ్చినాడేమో! భగవానుడంతర్యామి. సమస్త జీవరాసుల హృదయములలో నేముండునో తెలిసికొనఁగలఁడు. ముని తనకు శాపమొసంగఁదలఁచుచున్నాడని ముకుందుడు తెలిసికొనెను. సరే, నాకు పత్రము, పుష్పము, ఫలము, జలము ప్రేమతో విషమొసంగినను నేను సంతోషముతో స్వీకరించెదను. పూతన విష మొసంగుటకై వచ్చినది. నేను విషమును, దానితోఁ బాటుగ దాని ప్రాణములను గూడ త్రాగివేసితిని.' అని లోలోపల ననుకొనుచు దుర్వాసుని యెడమపాదమున కడుగు భాగమునఁ గొంచెముగ బురదను గడుగుచు వదలివై చెను. ఇంకేమున్నది? వెంటనే దుర్వాసుడు తనశాపరూపమగు నమో ఘాతమును విడిచెను. ఆతఁడిట్లడిగెను:- 'కృష్ణా! నీ కహంకారమున్నది. నీవు సేవాకార్యమును గ్రహించితివి. కాని దానిని బాగుగా నిర్వహించుటలేదు. చూడుము. నా కాలికి మధ్యమధ్య బురద అంటుకొనియే యున్నది. కావున నేను నీకు శాపమొసంగుచున్నాను. నీ కాలిలో బాణము తగిలి, దానితోడనే అంతమయ్యెదవు.'

భగవానుఁడు తలనూపి దుర్వాసుని శాపమును సహర్షముగ స్వీకరించెను. తర్వాత మునికిఁ బశ్చాత్తాపము కలిగెను. కాని భగవానుఁ డిట్లు పలికి ఆతని నాశ్వాసించెను:- ఇదంతయును నాయుచ్చచేతనే జరిగినది. ఈ విషయమునఁ జింతింపవలసిన పనిలేదు.”

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా ! ఈ విధముగ ధర్మరాజు యజ్ఞము మిక్కిలి వైభవముగ జరుగుచుండెను. ఎటుచూచినను వేదధ్వని వినిపించుచుండెను. అచ్చట భోజనమున కడ్డులేదు. ఎవరైనను వచ్చి తినినంత దిన వచ్చును, తీసికొనిపోయినంతఁ దీసికొనిపోవచ్చును, ఎవరే వస్తువును యాచించెదో వారికావస్తువు వెంటనే లభించును. ఆ యజ్ఞమున నన్నము పర్వత మంతయుండెను. పప్పు, పులుసు, క్షీరాన్నము, పిండివంటలు మొదలైనవి పెద్దపెద్ద కుండలములనిండ నుండెను. తినుబండారములలో సమృద్ధిగ లేని వస్తువేదియును లేదు. యాచకుల యాచకులగుటయే గాక దాతలగు నంతగ దానము లొసంగఁబడెను. బ్రాహ్మణులు తా మె త్త లే నం త గ దక్షిణలను బొందిరి. ఈ విధముగ ధర్మజ రాజసూయము చాల వైభవముగ సమాప్తమయ్యెను. అచ్చట కృష్ణున కగ్రపూజ యెట్లు జరిగినదియుఁ జెప్పెదను విచుఁడు.”

శ్రీకృష్ణున కగ్రపూజ

శ్లో॥ శ్రుత్వా ద్విజేరితం రాజా జ్ఞాత్వా హర్దం సభాసదామ్ :
సమర్థాయద్భుషీకేళం ప్రేతః ప్రణయ విహ్వలః॥

—శ్రీభాగ. ౧౦ స్కం. ౭౪ ఆ. ౨౬ శ్లో॥

కం॥ చంచత్కాంచన రుచిరో

దంచిత వస్త్రముల నూతనార్కప్రభలన్

మించిన రత్నములం బూ

జించెన్ ధర్మజుఁడు కృష్ణజిష్ణు సహిష్ణున్॥

—శ్రీమదాంధ భాగవతము.

ప్రపంచమునఁ బూజ భగమునకే కలుగును. సమగ్ర ఐశ్వర్యము, వీర్యము, యశస్సు, ధర్మము, జ్ఞానము, నైరాగ్యము ఈ ఆఱింటికి భగవని పేరు. ఈ యాఱు నెవరి యందు బూర్ణముగ నుండునో ఆతఁడు భగవానుఁడనఁ బడును. ఎచ్చటనైనఁ బూజజరిగిన చో నీయాఱు కారణముల వలన జరుగును. ఎచ్చటనైన నైశ్వర్యశాలి, వీర్యవంతుడు, యశస్వి, శ్రీమంతుఁడు, జ్ఞానవంతుఁడు, నైరాగ్యవంతుఁడుండునో, వారే పూజింపఁబడెదరు. ప్రపంచమున వారంశ రూపముననుండెదరు. లోకమున శ్రీమంతులనబడువారికడలక్షయో రెండులక్షలో, కోటియో, అర్బుదమో, ఖర్వమో ద్రవ్యముండవచ్చును గాని భగవానుని సేవలో సర్వదా లక్ష్మీదేవి మూర్తీభవించి సేవించుచుండును. కావున నాతనికి మించిన

శ్రీమంతుఁడెవఁడుండఁగలఁడు? స్వయముగ సాక్షాత్సాకార స్వరూపుఁడగు శ్యామసుందరుఁడుండిన సభలో నింకెవరి కగ్రపూజ జరుగఁగలదు? ఋషి, ముని, దేవ, ద్విజాదు లందఱును నాతని యంశములే. కాని పురుష రూపమునఁ నుండినఁ బురుషోత్తముఁ డాతఁడు. నరులలో నాతఁడే నగోత్తముఁడు. నరులలో నేదైనఁ బూజ జరుగవలసియుండిన నగోత్తమునకే పూజ జరుగవలెను.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! ధర్మజుని రాజ సూయ యాగము మిక్కిలి యుత్సాహముగ జరిగినది. యజ్ఞాంతమున నొక సౌత్యదివసముండును. ఆ దినమున సోమవల్లి లతను దంపి, రసమును దీసి, ఆ రసమును దేవతలచే బాసము చేయించెదరు. యజ్ఞములందా దినము సర్వశ్రేష్ఠ మైనది. ఆ దినముననే యజ్ఞాంత స్నానమును జరుగఁ గలదు. ఆదినమున ఋత్విజ, సదస్య, సభాపతులకును అచ్చ టికి వచ్చిన రాజులకును విశేషముగ సమ్మానము జ గును. పద ప్రతిష్ఠ, యోగ్యతలను బట్టి అందఱకును నర్హ్య మీయఁబడును.

ధర్మరాజు ముందుగా యజ్ఞమును జేయించు గొప్ప గొప్ప శ్రోత్రియ, వేదజ్ఞులగు యాజకులకును, సభాపతికిని సావధానముగఁ బూజ కావించెను. యజ్ఞముయొక్క సద సస్పృతి, యాజక, శ్రేష్ఠ, బ్రాహ్మణ పూజనమైన తరువాత

నిప్పుడచ్చటికి వచ్చిన రాజులనందఱను సమ్మానింపవలసి యుండెను. వారికిని నర్ఘ్యము నొసంగి సమ్మానింపవలయును. అచ్చటికి వచ్చినరాజు లెవరికి వారు తామే శ్రేష్ఠులమను కొనుచుండిరి. ఇప్పుడగ్రపూజ నెవరికిఁ జేయవలయునను బ్రశ్న వచ్చెను. ధర్మజ రాజసూయమున నే రాజు అగ్ర పూజను బొందునో ఆతఁడే శ్రేష్ఠుఁడుగ నెన్నఁబడును. ఈ విషయమునఁ జాల అభిప్రాయ భేదము లేర్పడెను. అచ్చటికి దేశ దేశాంతరములనుండి రాజులు వచ్చిరి. వారు తామే గొప్పవార మనుకొనుచుండిరి. తమకే అగ్రపూజ జరిగి, ఆ సామాగ్రి వారికే లభింపవలయునని వారికోరిక. తమంతట తాము చెప్పుకొనక, తమకనుకూలురగు రాజులచేఁ జెప్పించు చుండిరి. తమ్ము సమర్థించు వారెక్కువగఁ గలవారు వారినిఁ బ్రశంసించుచుఁ గోలాహల మొనర్చుచుండిరి. తమ పక్షము వారినిఁ బ్రశంసించుచుండిరి. అగ్రపూజ కర్షులు కారని యితర రాజులను దూషించుచుండిరి. ఇతర రాజులను దూషించిన గాని తమ శ్రేష్ఠత్వము స్థిరపడదనివారి యాహ్వానము ఇట్లు కోలాహలము జరుగుచుండెను. సర్వసమ్మతమగు నిర్ణయ మేదియును గాకుండెను. ధర్మరాజు మిక్కిలి ధర్మసంకట మునఁబడిపోయెను. ఆతఁడిట్లనుకొ నెను :- “ఇంతవఱకు యజ్ఞమంతయును జాల జయప్రదముగ జరిగినది. చివరకు వికటమగు నభిప్రాయభేదము కలిగినదే. ఆతఁడు శంకిత

చిత్తముతో నిలుచుండి, చేతులను జోడించుకొని యిట్ల నెను :- “రాజన్యలారా! మీరందఱును శ్రేష్ఠులే. అందఱును గులీనులే. అందఱును బూజనీయులగు నర పతులే. అయినను సగ్రపూజ ఒక్కనికే జరుగఁగలదు. పూజ అందఱును జరుగఁగలదు. కాని మునుముందుగాఁ బూజ యెవరికిఁ జేయవలయునో తెల్పుఁడు.”

ఇదివిని ధర్మరాజుతమ్ముఁడు సహదేవుఁడు లేచి, ఆవేశమున రాజుల నందఱును సంబోధించుచు నిట్లనెను :- “సభాసదులారా! నేనొకటి నివేదించెదను. ఈ సభలో నందఱును శ్రేష్ఠులే. కాని అగ్రపూజ కొక్క యదునందనుఁడగు వాసుదేవుఁడే అర్హుఁడు. యజ్ఞమునందలి ధనాద్యుపకరణములును, దేశ, కాల, పాత్రములును నాతని స్వరూపములే. ఈతనికి భిన్నమైన దేదియును లేదు. అగ్ని హోత్రము, దర్శ, పౌర్ణమాస్య, చాతుర్మాస్య, పశుయజ్ఞ, సోమ యజ్ఞాదులన్నియును నాతని స్వరూపములే. అగ్ని, ఆహుతి, మంత్ర, సాంఖ్య, యోగాదులన్నియు నొనర్చుట ఆయన కొఱకే. శాస్త్రములన్నిటినిఁ బ్రతిపాదించినదీతఁడే. ఈ దృశ్య ప్రపంచమంతయు నీతని స్వరూపమే. ఈతఁడే బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులై సృష్టి, స్థితి, లయము లొనర్చుచుండును. ఈతనివలననే యీ జగత్తంతయును గర్మలొనర్చుచున్నది. సమస్త కర్మలకు సిద్ధిసంగు సిద్ధితాతయగు

సర్వేశ్వరుఁడీతఁడే. నా యభిప్రాయము సర్వేశ్వరుఁడగు నచ్యుతునకే అగ్రపూజ జరుగవలెను. ఈతఁడు జీవులకు స్వామి. ఈతనికి బూజ జరిగిన నందఱకును బూజ జరిగినట్లే, చేసిన కర్మల ననంతమొనర్చుకొనుటకై అన్నిటిని నీ యఖిలేశ్వరుఁడగు నచ్యుతునకే సమర్పింప వలయును. ఈతఁడు భేదభావ రహితుఁడు. శాంతుడు. పరిపూర్ణుఁడు. సమస్త భూతముల కంతరాత్మ. ఏ దానమునైనను నీతని కొసంగి నచో నక్షయమును ననంతమునగును. కావున నాఅభిప్రాయమున నీతఁడే అగ్రపూజ కధికారి. మీరందఱును నాయభిప్రాయమును సమర్థించి శ్రీ కృష్ణునకే అగ్రపూజకావించుటకై మీ అందఱును మీమీ సమ్మతి నొసంగఁగలరని నేనాశించుటయే కాదు. విశ్వసించుచున్నాను ”

ఈ విధముగఁ బ్రబల యుక్తులతోఁ దన యభిప్రాయమును సమర్థించుకొనుచు, భగవానుని ప్రభావము నుద్ఘాటించుచు సహదేవుఁడు నిలుచుండెను. అతఁడు లేచుటను గాంచి ధర్మరాజు కనురుచు నిట్లనెను :- “సహదేవా నీవింకను గుఱ్ఱవాఁడవు. ఈ సభలో మన కులగురువులును, మనకందఱకును బితామహుఁడగు భీష్ముఁడు నుండఁగా నీవు మాటలాడు టెందులకు ?”

ధర్మరాజుకసరఁగా సహదేవుఁడు లజ్జితుఁడై తన స్థానమునకు బోయి కూర్చుండెను.

అప్పుడు భీష్మపితామహుఁడు ధర్మరాజును వాఁించుచు నిట్లనెను :- “యుధిష్ఠిరా ! నీ వ్యవహారము శాస్త్రసమ్మతమైనది కాదు. తల నెఱసినవాఁడు కాదు వృద్ధుఁడు. ఉచితమును, యుక్తియుక్తము నగు వాక్యములను బలుకువాఁడే వృద్ధుఁడు. బాలకుఁడైనను ధర్మయుక్తమును, శ్రేష్ఠమునగు వాక్కులు పలికినచో నవి గ్రాహ్యములే కాఁగలవు. దీనికి విపరీతముగ వృద్ధుఁడైనను ధర్మవిరుద్ధములగు వాక్యములను బలికినచో నవి గ్రాహ్యములు కాఁజాలవు. సహదేవుఁడు యుక్తియుక్తములగు వాక్యములను బలికినాఁడు. మన కర్ణ్య మొసంగుట సమ్మత సూచకము. ఆచార్య, ఋశ్విజ శ్వశురాదులును, శ్రేష్ఠసంబంధులును, స్నాతక బ్రహ్మచారియును, మిత్రుఁడును, రాజును వీరు వచ్చినచో వీరు శ్రేష్ఠులు కావున వీరి కర్ణ్య మొసంగి సమ్మానింపవలెను. చాలకాలము తనకడ నున్నవారును నర్ణ్యమున కర్హులే. ఈ సంబంధమున యజ్ఞమునకు వచ్చిన రాజులందఱును బూజనీయులే. నీవు వీరి కందఱకును నర్ణ్యము నొసంగి, సమ్మానింపవలయును. ఇంతకు వివాదము ముందెవరి కర్ణ్య మీయవలయుననియే. సదాచార మేమనఁగా నప్పటికుండిన రాజులందఱలో నందఱకంటె నధిక సామర్థ్యము కలవాఁడును, శ్రేష్ఠుడు నెవఁడుండునో ముందాతని కర్ణ్యము నొసంగి, తరువాత సామాన్యరూపమున నితరుల కీయవలయును. సహదేవుఁడు

చేసిన ప్రస్తావము సర్వథా ఉచితమైనది. శ్రీకృష్ణుడు సాక్షర్థ్యమందును, పరాక్రమ, నీతి, ధర్మ, కుశలతా, యుద్ధ చాతురీ, మాప, గుణ, సౌందర్య, ప్రభావ, ఓజ, తేజ, బల వీర్యాది సమస్తవిషయము లందును శ్రేష్ఠుడు. ఈ సభ యంతయును నింతగా శోభించుటకు కారణము శ్రీకృష్ణుడుండుటయే. కావున మునుముందుగా వాసుదేవునకే పూజ జరుగవలయును. అతడే దీనికి సర్వోత్తమ పాత్ర.”

ఇది విని బ్రాహ్మణు లై క్యకంఠమున నిట్లనిరి :—
 ‘సాధుసాధు. ఇది సర్వోత్తమమైనది. శ్రీకృష్ణునకే ప్రథమ పూజ జరుగవలయును.’ జరాసంధుని కారాగృహమున బంధింపఁబడిన నిరువదివేలమంది రాజులును నిట్లనిరి:—“భగవానునకే సర్వప్రథమ పూజ జరుగవలయును.” ఈ కోలాహలమున నెనరి మాటలను వినుటలేదు. ఈ విషయమునఁ బ్రతికూలముగ నున్నవారును నితమంది ఆ విషయమును సమర్థించుటచే మాటలాడఁజాలక నూరకుండిరి. వారూరక ఆసనముల మీఁదఁ గూర్చుండిరి. అందఱు యంగీకారము వచ్చినదని భావించి, ధర్మరాజు సహదేవునితోఁ బూజ సామాగ్రులను శ్యామసుందరుని సమ్ముఖమునఁ బెట్టుమని ఆదేశించెను. అన్నదమ్ము లైదుగురు నొక్కచోటునకుఁ జేరిరి. ద్రౌపదీదేవి ధర్మరాజు ప్రక్కనఁ గూర్చుండెను. నేడు తామందఱు ముందఱు తమకు హృదయధనమగు యదు

నందనునకుఁ బూజ నొనర్చుచుంటిమను విషయమును స్మరింప
గానే వారికి గోమాంచమయ్యెను. ధర్మరాజు ప్రేమ విహ్వ
లుండై శరీరమును మఱచెను. కురుకులమందలి సంబంధు
లందఱును భగవానునిఁ బూజించుట కొక్కచోటునకుఁ
జేరిరి. ధర్మరాజుని మంత్రులును, బురోహితులును, సుహృ
దలును, ఇతరపరివారమును నచ్చటనే కూర్చుండిరి. ఆ
సభలో శివ, బ్రహ్మేంద్రాదులును, లోకపాలురును నమ
తమ గణములతోఁగూడి విరాజల్లుచుండిరి. గంధర్వ, విద్యా
ధర, సర్ప, యక్ష, రాక్షస, ముని, కిన్నర, ఖగ, సిద్ధచార
ణులును నుండిరి. భగవానుని బూజనుగాంచి, అందఱును
బ్రముదితులైరి. సోదరుల సహాయముచే ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణుని
పాదపద్మమాలను బ్రత్యుశనము గావించి, యా భువనమో
హన పాదోదక జలమును భక్తిపూర్వకముగ శిరస్సున ధరిం
చిరి. అంత నర్ఘ్య, ఆచమనీయ, స్నానీయజలముల నొసంగి
యజ్ఞోపవీతములను, రెండు పట్టుపీతాంబరములను బహు
మూల్యములగు నాభరణములను నాతని కర్పించిరి. చంద
నాక్షత, పుష్ప, మాలా, ధూప, దీప నైవేద్యాదులచే నాతని
విధ్యుక్తముగఁ బూజించెను. ఆ సమయమున ధర్మరాజు
స్థితి విచిత్రముగనుండెను. ఆతఁడు భక్తిచే నధీరుడయ్యెను.
కరము గడగడ వణకుచుండెను. పురోహితుఁ డేదైన వస్తు
వును దీసికొనుమనిన దానినిఁ దీసికొనును. ఆతఁడు గంధము

నర్పించుమనిన నక్షతల నర్పించుచుండును. ఆతఁడు శ్యామ
సుందరుని త్రిభువన మోహన రూపమును గన్నులారా
గనఁదలఁచు చుండును. కాని నిరంతరము కన్నుల నీరు
క్రమ్ముటచే నాతఁడు బాగుగా భగవంతునిఁ జూడఁజాలక
పోవుచుండెను. ఆతనికి సభలో నే వస్తువును బాగుగాఁ గన
బడుటలేదు. సభలో నంతటను నానందోల్లాసము వ్యాపించి
యుండెను. అందఱును నాకాశము బ్రద్దలగునట్లు జయజయ
ధ్వానము లొనర్చుచుండిరి. ఆకాశమునుండి సురగణము
కల్పవృక్ష కుసుమములను ననవరతము వర్షింపఁజేయుచుండిరి.
ప్రజలందఱును జేతులను జోడించుకొని, కన్నుల నాన్ద
బాష్పములను గార్చుచు, బిగ్గరిగ 'జయజయధ్వనులును,
ధన్యవాదములును, సమోవాకములను జెప్పచు నటచు
చుండిరి. ఆకోలాహలమున నెవరి మాటయును వినఁబడుట
లేదు. ధర్మరాజు ఆత్మవిస్మృతినిజెంది యంత్రమువలె
బూజించుచుండెను. ఆతఁడు భగవంతుని కర్పించుటకే
వస్తువును గనఁబడుటలేదు. ఆతఁడు తన శరీరమునే భగ
వంతుని కర్పించివైచెను.

సూతుఁడిట్లనెను :- “మునులారా ! ఈసభయం
దందఱును బ్రసన్నులుగను, సంతృప్తులుగ నుండిరి. కాని
చేదిదేశపు రాజగు శిశుపాలుఁడీర్వావళమున మండిపడుచుం
డెను. కృష్ణున కిట్టి సన్మానము జరుగుట ఆతని కిష్టములేదు.

క్రోధముచే నాతని శరీరమునుండి మిణుగురులు రేగుచుం
డెను. ఆతని నేత్రము లెఱ్ఱనయ్యెను. గోషముతో నాతఁడు
పండ్లను బటపటకొఱకుచు, శ్రీకృష్ణునకుఁ బూజ జరుగు
చుండఁగ నే, ఓర్పులేక తన యాసనమునుండి లేచి, అంద
ఱను గసరుచు భగవానుని దూషించుచుఁ గఠినపు పలుకు
లను బలుక నారంభించెను. ఇప్పుడా వర్ణనమును గావించె
దను.”

కృష్ణుని శిశుపాలుఁడు దూషించుట

శ్లో॥ ఇత్థం నిశమ్య దమఘోషసుతః స్వపీతా

దుత్థాయ కృష్ణగుణవర్ణన జాతమన్యుః ।

ఉత్తిష్ఠ్య బాహు మిదమాహ సదస్యమరీ

సంశావయన్భగవతే పయషాణ్యభీతః॥

—శ్రీభాగ. ౧౦ స్కం. ౭౪ అ. ౩౦ శ్లో॥

క॥ దమఘోషసుతుఁడు దద్విభ

వము సూచి సహింప కలుక వట్రిలఁగాఁ బీ

ఠము డిగ్గి నిలిచి నిజ హ

స్తము లెత్తి మనోభయంబు దక్కినవాఁడై॥

వ. అప్పుండరీకాక్షుండు వినుచుండ సభాసదులఁజూచి
యిట్లనియె.

—శ్రీమదాంధ్రభాగవతము.

మానవుఁడు భావకోశము. ఈతని హృదయమున సద్భావములును దుర్భావములును నిండియుండును. సద్భావ దుర్భావములు లేని వ్యక్తి యెవ్వఁడు నుండఁడు. సజ్జనుల సద్భావముల ప్రకటమై దుర్భావములఁగియుండును. అట్లే దుర్జనుల సద్భావము లఁగి దుర్భావములు ప్రకటమగును. హృదయములోని భావములు ముఖముపై స్పష్టముగ గోచరించుచుండును. ఏవస్తువు సమ్ముఖమునకు వచ్చునో, మనస్సు తద్భావ భావితమై, అది ముఖమండలమున గోచరించును. తనకు ప్రియమగువానినిఁ గాంచఁగనే హృదయముప్పొంగి, రోమరోమమున నానందము పెల్లుబుకుచుండును. కన్నులు ప్రకాశించును. అనురాగము జాలువారుచుండును. దీనికి వ్యతిరేకముగఁ దన్ను ద్వేషించువాఁడును, గ్రూరుఁడును వచ్చినచో హృదయమున నేవగింపు కలుగును. ఈర్ష్యాభులన్యుల ఉన్నతినిఁగాంచి మండిపడుచుందురు. వారి శరీరము నుండి ఘృణా, ద్వేష, హింసా, క్రూరతలు వెలువడు చుండును. ఆ సమయమున వారికి లోపలనుండిన ద్వేషాసూయలను వాక్కుద్వారా వ్యక్తమొనర్చుచుందురు. ఈప్రాణి భావములతోడనే జీవించును. భావముల రాకపోకలు లేనప్పుడే మృతి చెందినాఁడందుము. సుందరుఁడును, నాకర్షకుఁడును, మనోహరుఁడుగను నుండినవాఁడైనను గోపమును జేందినచో, వాని యాకృతి భయంకరమైనదగును. హృద

యమునఁ గామభావము కలుగఁగానే స్త్రీపురుషుల చేష్టలను బట్టి అది స్పష్టముగ గోచరించును. దొంగయును, హంతకుఁడైనను దన ప్రియురాలికడకు బోఁగానే వాని హృదయమున ప్రేమ జాగృతినిఁ జెందును. వానివైఖరిలోను, మాటలలోను, జేతలలోను ప్రేమ స్పష్టముగఁగనఁబడుచుండును. ఎవని యెడలనైనను జన్మద్వేషముండినచో, ఆతని సన్మానమును, అభ్యుదయమును, ఉత్కర్షణను గాంచిన శరీరమగ్ని లేకయే భస్మమగుచుండును. సామర్థ్యము లేకున్నను వాని కనిష్ఠ మొనర్పఁ బ్రయత్నించుచుండును. ఆతని నుచితానుచిత రీతుల నిందించి, ఆతని యెడల ద్వేషము కలవారలఁ దన వైపునకుఁ ద్రిప్పుకొనుటకుఁ బ్రయత్నించును.

సూతుఁడిట్లనెను :-“మునులారా! ధర్మరాజుదామోదగునకగ్రపూజ నొనర్చుచుండఁగా నందఱును నానందమగ్నులైరి. అందఱ హృదయములును బ్రహ్మలతము లయ్యెను. కాని ఆ సభలో భగవంతునకు మూఁడు జన్మలనుండి శత్రువుగా నున్నవాఁడును గూర్చుండి యుండెను. ఆతడు చేది రాజగు దమఘోషుని పుత్రుడు శిశుపాలుడు. ఆతఁడు పుట్టి నప్పటి నుండియు బురుషోత్తముని ద్వేషించు చుండెను. అపరాజితుఁ డగు అచ్యుతునిఁ బరాజితు నొనర్చుటకై ఆతడు జరాసంధునకు సేనాని యయ్యెను. రుక్మిణినిఁ దన కిచ్చెదమని రుక్మి యనఁగా గృష్ణుఁడు తీసికొని వచ్చెను.

అప్పటి నుండి ఆతని ద్వేషము పరాకాష్ఠ నందుకొనెను. ఆతఁ డేవిధముగ నైనను భగవంతున కనిష్ఠ మొనర్చుటకుఁ జూచుచుండెను. కాని భగవానున కనిష్ఠమును గావింప గల వారెవరు? ఆతఁ డందఱకును బరమ యిష్టుడు. జరాసంధుడు చంపఁబడగానే ఆతని యుత్సాహము భంగ మయ్యెను. ఆతఁడు ధర్మజ రాజసూయమును నిష్ఠము లేకున్నను సమర్థించెను. యజ్ఞములో బాల్గొనెను. జరాసంధుడు చచ్చిన తరువాత బ్రహ్మచర్యమున సర్వశ్రేష్ఠుఁ డగు రాజు తానే యనుకొను చుండెను. రాజసూయమున నగ్ర పూజ తనకే జరుగుననుకొనెను. కాని ఆతని యభిప్రాయము నకు వ్యతిరేకముగఁ దనకు శత్రువగు గృష్ణునకుఁ బూజ జరిగెను. దీని వలన నాతని కోపమునకు మేఱ లేకపోయెను. ఆతని రోమరోమమునుండి ద్వేషాగ్ని పెల్లుబుకు చుండెను. ఆతని ప్రశంసను ప్రతిష్ఠను గాంచఁగనే ఆతని యంతఃకరణము మండిపోవు చుండెను. ఆతఁడు క్రోధముతో దనఁ సింహాసనము మీద నుండి లేచి నిలచుండి గద్దించుచు నిట్ల నెను :- “అందఱును నిశ్శబ్దముగా నుండుఁడు. మేళతాళముల నాపుఁడు. నేను నిండుసభలో రాజుల కిట్టి యవమానమును జరుగుటను సహింపఁ జాలను. అన్యాయము జరుగు సభలో నొక్కక్షణమైనను నిలువరాదు. సమర్థు డగువాడు దానిని జేతనైనంత వఱకు ప్రతిఘటింపఁ వలయును. నేను

సమర్థుడను, శక్తిశాలిని. నేనీ యన్యాయమును బ్రతిఘటించుచున్నాను. రాజు అందఱును నన్ను సమర్థించెరని ఆశించుచున్నాను.”

శిశుపాలుని భయంకర శబ్దమును విని అందఱును నిర్ఘాంతపోయిరి. మేళతాళము లాగెను. అందఱాతని ముఖమును జూచుచుండిరి. అందఱిట్లనుకొనిరి :- “ఈతడు దేనిని విరోధించు చున్నాడో” ఇంతలోనే శిశుపాలుడు శుష్కహాస మొనర్చుచు నిట్లనెను: “సభాపతీ! సదస్సులారా! రాజన్యులారా! మీరు నామాటను ధైర్యముతో విని, దానిమీద గంభీరతతో విచారణ మొనర్పుడు. భావుకతా వశమునను భయలోభములచేతను, సంకోచము వలనను దానిని ద్రోసి వేయకుడు.”

అంత నొక నృపతి యిట్లనెను:- “ఇంత భూమికయేల చెప్ప దలచినదేమో చెప్పుము.”

శుష్కహాస మొనర్చుచు, శిశుపాలుఁ డిట్లనెను:- “ఏమి చెప్పుదును? కాలము బలవత్తర మైనది. దీనిని దాటుటకష్టము. ఒకప్పుడు కాశ్యచెప్పల దుమ్ము నెత్తిపై కెక్కును. ఒక్కొక్కప్పుడు సుందరమగు పుష్పము కాశ్యక్రింద బడి నలిగిపోవు చుండును. ఎవరికి సన్మాన మొనర్పవలయునో వానికి లేనేలేదు. ఎవరు సన్మానమునకు దగరో వారికి బూజ జరుగుచుండును. కులీనులగు ఛత్రపతుల నృప

తులు దీనిని గాఢన లేక పోవుచున్నారు. మెదలక ఒకరిముఖముల నొకరు చూచుకొనుచుగూర్చున్నారు. ఈ సభయందు గొప్పగొప్ప వయోవృద్ధులును, జ్ఞానవృద్ధులును, విద్యావృద్ధులును, క్షత్రైశ్వర్య వర్ణ ప్రభావవృద్ధులు నగు వారున్నారు. అందఱును బుద్ధి యేల విపరీతమైనదో కాని ఒక్కరైనను మాటలాడరు. అన్యాయము నెదుర్కొనుట కెవరికిని సామర్థ్యము కనఁబడుట లేదు. నాకు తెలిసినంతవఱకిచ్చట నుండిన సభాసదులందఱును సత్పాత్రనుబరీక్షించుటలో సర్వశ్రేష్ఠులే. ఎవరు గరిష్ఠులో, ఎవరు క్షణికులో మీరందఱెఱుఁగుదురు. ఈ యజ్ఞమందగ్రపూజ నెవరికి జేయవలయునో మీరు మఱొక్కమారు ఆలోచింపుఁడు. కుఱ్ఱవాఁడగు సహదేవుని మాటలవలన భ్రమలోఁబడి పోవలదు. సహదేవుఁడు చెప్పిన దానిని నేను నాశక్తి కొలఁది విఠోధిఁచెదను. కుల కలంకుఁడగు నీగోపాలున కగ్రపూజ నొనర్చుటను నేను సహింపఁజాలను. ఏ సభలో సపూజ్యులు పూజింపఁబడెదరో, పూజ్యులు పూజింపఁబడక అన్యాయము జరుగుచున్నదో, ఆ సభకు నాశము తప్పదు. యుధిష్ఠిరుఁడు మన రాజుల నందఱను బిలిచి, అవమానించినాఁడు. మన మీ సభలో నొక్కక్షణమైనను నుండరాదు. రాజన్యులారా! మీరు ఛత్ర చామరములను ధరించిన వారిచ్చటనుండ నొక్క గొల్లవాని పూజను జూచుచున్నారు. దానినిఁ బ్రతిఘటించుటలేదు. ఛీ ఛీ ! మీ

రాచరికము కాల్పనా? ఇట్టిసభకుండి వెడలిపోదు. ఈయజ్ఞమును వినోధింపుడు పాడవ పక్షపాతులగు రాజులను హతమార్చుడు.”

సూతుఁడిట్లనెను:- “మునులారా! ఇట్లు పలికి, క్రోధముతో శిశుపాలుఁడు తన యాసనమునుండి లేచి వెడలి పోయెను. ఆతని అనుయాయులును లేచిరి. ఇది యజ్ఞమునకు గొప్పవిఘ్నమని ఆతఁడు తెలిసికొనెను. ఆతఁడు పెటనే పరుగిడిపోయి శిశుపాలునిఁ బట్టుకొని, విషయముతో నిట్లనెను :- “అట్లుచేయకుము. నేనందఱ సమ్మతితో శ్యామసుందరునిఁ బూజించితిని. నీవు పోయెద వెందులకు? కూర్చుండి, నీయభిప్రాయమేమో చెప్పుము”

క్రోధముతో నట్లే నిలుచుండి శిశుపాలుఁడిట్లనెను:- “యుధిష్ఠిరా! నిన్నందఱును ధర్మాత్ముఁడందురు. నేనును నిన్నుఁప్రేమించెదను. అట్లు ప్రేమ లేకుండిన నేను యజ్ఞమున కేల రాగలను? నేను నీకొసంగిన ధన రత్నాది వస్తువులను నీకు భయపడి యియలేదు నేను నీ శుభకార్యమునకు సహాయమొనర్చితిని. దీని పరిణామముగ మారాజుల నందఱ నవమానించుచున్నావు. అగ్రపూజ నొనర్చుటకు కృష్ణునిలో నేమి యోగ్యత కలదు?”

ఇది రాజసభ: ఈ యజ్ఞమునకు వచ్చినరాజులలో శ్రేష్ఠున కెవరికైనను బూజ చేయవలసినది నీవు ధర్మమును

విచారించి చెప్పుము. వృష్ణివంశమున నెవరైనఁ జామరమును ధరించిన రాజు కలఁడా? ఆ వంశము యయాతిచే శపింపఁబడినది. కావునఁ గృష్ణుఁడు రాజు కాఁడు. అట్టియెడ నీవు కృష్ణునేల పూజించితివి? మనము శ్రేష్ఠులగు ఊత్రీయులను బూజింపవలయును. యాదవ్రులు ఊత్రీయుల లోనివారు కారు. ఊత్రీయ బహిష్కృతులు. అట్టియెడ నీవు కృష్ణపూజనేలచేసితివి? శ్రేష్ఠులగు రాజులెందఱో కలరు. వయోవృద్ధుఁడగు ద్రుపదమహారాజు కలఁడు. ఆతనికిఁ బూజచేసియుండిన మాకేమియు నభ్యంతరముండెడిది కాదు. ఇట్టి శ్రేష్ఠులగు సంబంధులను వదలి రాజ్యహీనుఁడగు కృష్ణునేల పూజించితివి? ద్రుపదుఁడు భార్యా సంబంధమునఁ జుట్టము, మాతృ సంబంధమునఁ బూజింప వలయుననిన మీ మేనమామయగు వసుదేవునిఁ బూజింప లేకపోయితివా? ఆతఁడు కాకున్న నాతని మామ ఉగ్రసేనుఁడు కలఁడు కదా! ఆతని పూజను జేసియుండవచ్చునే. మద్రదేశాధిపుఁడు శల్యుని పూజను జేయవచ్చునే. కృష్ణుని అన్న బలరాముఁడున్నాఁడు కదా! ఆతని పూజచేయక, శ్రేష్ఠసంబంధులను వదలి యీ కృష్ణున కేల అగ్రపూజను గావించితివి?

పోనిఁడు, అస్త్ర శస్త్ర శాస్త్రవిశారదులఁ బూజింపఁదలఁచినచో నీ ధనుర్వేదాచార్యులగు ద్రోణ, కృపాచార్య, అశ్వత్థామలను, ఇతర ధనుర్వేదాచార్యులను బూజింపక,

వీరందఱను గావని, నీవు పిఱికిపందయును, బారుపోతునగు
గృష్ణునేల పూజించితివి. మేము కులవృద్ధులనే పూజింపఁదలఁ
చితి మనిన మీకు గులవృద్ధులు భీష్మపితామహుఁడు కలఁడు
కదా ! ఆతఁడు రణమునఁ బరశురాముని జయించినవాఁడు.
మృత్యువాతని వశమునఁగలదు. ఆతనిని వదలి గొప్పగొప్ప
తపస్సులును, విద్వాంసులును, వ్రతనిష్ఠులును, నిష్కల్మషు
లును, బ్రహ్మనిష్ఠులును, లోకపాలుచేతను బూజింపఁబడు
సదసత్పతులెందఱో ఉండఁగా గుణహీనుఁడగు గృష్ణునిఁ
బూజింప మీకు మనస్సెట్లొప్పినది ? యజ్ఞమందలి ఋత్విజు
లను, యజ్ఞసంపాదములను బ్రోవుచేసిన వారినిఁ బూజింప
వలెనందువా వ్యాసభగవానునిఁ బూజింపవచ్చునే. పోనిఁడు
బలవంతులను బూజించెదనందువా బలరాముఁడు, దుర్యో
ధనుఁడు, కర్ణుఁడు, అశ్వత్థామ మొదలగు జగద్విఖ్యాతులగు
బలవంతు లుండఁగా నిర్భలుఁడగు గృష్ణున కింతటి అధిక
సన్మానమేల చేసితివి ? మూర్ఖాభిషిక్తులగు రాజులుండ రాజ
చిహ్న విహీనుఁడగు గృష్ణునిఁ బూజించుట అందఱను దిర
స్కరించుట కాదా ?”

నీవు, సహదేవ, భీష్ముల మాటలను విని నీవు పొర
పడినను, అనుచితముగు నీ పూజ నంగీకరింపకుండ వలసినది.
తానధికారి కానని తాను నిరాకరింపవలసినది. ఈ పూజ
వలన నీతనికి గౌరవము కలుగలేదు, పైగా నవమానమే

జరిగినది. ముత్తైదువునకు ముక్కైర సిచ్చుటయును, కన్నులు లేనివాని కద్దమును జూపించుటయును, నపుంసకునకుఁ బెండ్లి యొనర్చుటయును, చేయి తెగినవానికిఁ గంగణము లొసంగి నట్లును, జెవిటికి శంకూదినట్లు గృష్ణున కగ్రపూజ చేయుట అసంగతమే కాఁగలదు. యజ్ఞమందలి హవిస్సును గాలికి వైచినట్లును, దేవతా నివేదనార్థమై వండిన పాయసమును గుక్కలకు బెట్టినట్లును, సంతర్పమందలి పదార్థములను గాడి దెకు బెట్టినట్లు మీరు కృష్ణున కగ్రపూజను గావించితిరి. మీ బుద్ధి భ్రష్టమైనది. భీష్మునకుఁ దలతిరిగినది. ఇంతటి యన్యాయము జరుగు నీ సభలో నొక్కక్షణమైనను నిలువ జాలను.”

ధర్మరా జత్యంత ప్రేమతో శిశుపాలునకు నచ్చఁ జెప్పుచు నిట్లనెను :- “నాయనా ! శిశుపాలా ! నీవు శ్రీకృష్ణునింతటి కఠోరవచనములను బలుకరాదు. భీష్మపితామహుని నీ విధముగ నవమానింపరాదు. నీవే ఆలోచింపుము. ఈ సభలో నీకంటె వయస్సులోను, విద్యాబుద్ధులందును బ్రతిష్ఠ యందును గొప్పవా రెందఱో కలరు. ఎవ్వరును దీని కభ్యంతరము పెట్టలేదు. కావున నీవును వ్యతిరేకించి మా యజ్ఞము నకు విఘ్నమాపాదింపఁ బూసరాదు. నీవేదైనను జెప్పఁదలఁచి నచోఁ కూర్చుండి చెప్పుడు. అందఱును జెప్పినదానినిబట్టి నీ వంగీకరించి అట్లుచేయుము.”

క్రోధోద్రేకుడై శిశుపాలుఁ డిట్లనెను :- “ఇతరులు భయముచేఁ బ్రతిఘటింపక పోవచ్చునుగాక కాని యీ విషయము అందఱకును జెడ్డదిగానే తోయుచున్నది. ఇది చెడ్డదియే. అయినను మీకు ధనమదము కలిగినది. భీష్ముఁడును మీరేమనిన దానికిఁ దలనూపుచున్నాఁడు. ఎచ్చట ఇట్టి అన్యాయము, అధర్మము, పాపము, పక్షపాతము, మహా పురుషుల కవమానమును జరుగుచున్నదో, అచ్చట నేనొక ఊణమైనను నుండఁజాలను. నేను నాకు చేతనైనంతవఱకు దీనినిఁ బ్రతిఘటిం చెదను. మీ యజ్ఞమును బూర్తి కాసీయను.”

ఇది వినఁగానే భీష్మపితామహులకు మిక్కిలి కోపము వచ్చెను. ఆతఁడు కోపముతో ధర్మరాజుతో నిట్లనెను :— “యుధిష్ఠిరా ! నీవీ నీచునింతగా బ్రతిమలాడెదవేల ? వీఁడు దుష్టుఁడు. వీనిని నేను బుట్టినప్పటి నుండియు నెఱుఁగుదును. వీఁడు కృష్ణ ద్వేషి. నిందకుఁడు, అధర్మి, గర్వపోతు, సిగ్గులేని వాఁడు. వీనినిఁ బోనిమ్ము. ఈమాటను వినకుండిన నాతఁడు చేయునదేమియో చేసికొననిమ్ము. ఈ గర్భిణియు పోయిన మన యజ్ఞము నెఱవేరదా యేమి ? వీఁడు కూర్చుండి నా మాటలను వినినచో శ్రీకృష్ణుఁ డీ యజ్ఞమునకు స్వామియే కాదు. చరాచర విశ్వమునకు స్వామి. యజ్ఞములందు మొదటను, జివరను, మధ్య మధ్యను నీతని పూజ జరుగ వలయును.”

ఇది విని శిశుపాలుఁడు మరలఁ దన ఆసనము మీఁద గూర్చుండి కోర్కెఁగఱచుతో నిట్లనెను :-- “ఈ ముసలివాఁడే యింతచేసినాఁడు. ఈతఁడే ధర్మరాజయొక్క బుద్ధిని భ్రష్ట మొనర్చినాఁడు. ఈతఁడీ గొల్లవానినిఁ బరబ్రహ్మ యనుచున్నాఁడు. ఈ ముసలివాఁడు కృష్ణు నీశ్వరునిఁగాఁ దలఁచినచోఁ దన యింటలోఁ గూరుచుండి యనుకొను మనుషు. రాజసూయ యాగమున శ్రీకృష్ణున కగ్రపూజ కావించుట నీతి, ధర్మ, సదాచార, శాస్త్రాదులకు బాత్తుగా విరుద్ధము.”

భీష్మపితామహుఁ డిట్లనెను :- “నీవు శాస్త్రములను జదివి యుండినను, వృద్ధులను సేవించినను నిట్టిమాటలను బలుకవు. శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మముచేతను, నీతిచేతను, సదాచారము చేతను, శాస్త్రముచేతను సమస్త విధముల నగ్రపూజకధికారి. ఆతని యీశ్వరత్వమును వదలినను నిచ్చట నుండిన రాజులందఱకును నాతఁడు గురువు. విద్యాకారణమున బ్రాహ్మణులకు శ్రేష్ఠత్వమున్నది. బ్రాహ్మణుఁడు వయస్సులోఁ జిన్నవాఁడై, విద్యలో గొప్పవాఁడైయుండినచో, నాతఁడు వృద్ధులకును బూజనీయుఁడే. వైశ్యులలో గొప్పతనము ధనమునుబట్టి యుండును. ధనముకలవాఁడే వృద్ధుడు. శూద్రులలో వయోవృద్ధుఁడే పూజ్యుఁడు. క్షత్రియులలో గొప్పతనము పరాక్రమమునుబట్టియుండును. ఒక క్షత్రియుఁ డింకొక క్షత్రియుని యుద్ధములో నోడించినచో నాయోడిన

వానికి గెలిచినవాఁడు గురువు. తాను గృష్ణున కోడలేదనియు, గృష్ణుని కంటఁ దాను బలవంతుఁడననియు నెవరికైన నహంకారముండినచో నిష్పడైనను నేక్షత్రియుఁడైన నాతని సమ్ముఖమునకు రావచ్చును. ఈతఁడు రాజుల నందఱి నోడించినచో సీతఁడందఱకును గురువు కాఁగలఁడు. అప్పు డగ్రపూజకు సర్వోత్తమమగు నధికారి కాఁగలఁడు. ఆతని గురుత్వము నంగీకరింపకుండినచో, సంతోషముతో మాకడ నుండి వెడలిపోవచ్చును. అట్లు చేసినవారికిని మేలే, మాకును మేలే.”

ఇది విని క్రోధముతో శిశుపాలుఁ డిట్లనెను :-
 “కృష్ణుఁడు కపటి. ఆతఁడు కపటముతో జరాసంధునిఁ జంపించినాఁడు. కృష్ణుఁడు పిఱికివాఁడు. జరాసంధునకు భయపడి పరివారముతోఁబోయి, సముద్రమధ్యమున దాగినాఁడు. నేను ధంకామిఁద దెబ్బకొట్టి చెప్పఁగలను. శ్రీకృష్ణుఁడీ యజ్ఞమున నగ్రపూజ కేవిధముగఁ జూచినను నర్హుడుకాఁడు. ఆతని కగ్రపూజ నొనర్చినచో మేము యుద్ధముచేసి, యజ్ఞవిధ్వంసనము కావించెదము అందఱను జంపివైచెదము. కాని కృష్ణపూజ నొనర్పనీయము.”

భీష్మపితామహుఁ డిట్లనెను :- మేమీ బెదరింపులకు బెదరువారము కాము. ఈ క్రోధిచేష్టలు మాముఁదు కాదు. మేము నీభ్రమలోఁబడువారము కాము. మే మీతని సర్వో

త్తముఁడని భావించి సన్నానించుచున్నాము. ఈతఁడు వీరత్వ మందును, విద్యత్తు, నిపుణత, ధన, బల, యశ, శ్రీప్రీతి, లజ్జ, కీర్తి, నమ్రతా, ధృతి, తుష్టి, పుష్టి, బుద్ధి, గూఢ, గుణ, జ్ఞానాదులన్నిటిలోను జ్యేష్ఠుఁడును, శ్రేష్ఠుఁడునై యున్నాఁడు. పూజ్యులకు గావలసిన లక్షణములన్నియును నీతనిలోఁగలవు. ఈతఁడు మాకు గురువు. సంబంధి, స్నాతకుఁడు ఋత్విజుఁడు, రాజు, ఆచార్యుఁడు. ఎంతవఱకుని చెప్పఁగలను ? ఈతఁడు మాకు సర్వస్వము. మాకే కాదు, ద్రిలోకములకును నీశ్వరుఁడు. మేమీతనిఁ బూజించితిమి. చేయుచున్నాము, చేయఁగలము. బ్రతికియున్నంతవఱకు చేయుచుందుము. మేమందఱ యభిప్రాయమును దీసికొంటిమి. శిశుపాలునకు గృష్ణుని పూజ సమ్మతము లేకుండినఁ దనకిష్టము వచ్చినది నిశ్చంకముగ జేసికొనవచ్చును.”

ఇది వినఁగానే సహదేవుఁడు ఆవేశమున లేచి నిలుచుండెను. ఆతఁడు గర్జించి యిట్లనెను :- “శ్రీకృష్ణుఁడు మాకు గురువు. తండ్రి, ఆచార్యుఁడు, రక్షకుడు, సర్వస్వమునై యున్నాఁడు. ఆతని పూజను సహింపని రాజుయొక్క శిరమును గాలితోఁ దన్నెదము. ఎవరికైనను బలపౌరుషము లుండినచో మమ్మెదుర్కొనుఁడు.”

ఇది విని ధర్మరాజు సహదేవునిఁ గసరుచు నిట్లనెను :- “సహదేవ! నీవధుగక యే మాటలాడెదవేమి? పితామహుఁడు

మాటలాడుచున్నాఁడుగదా ! మనము పితామహున కథీనులము. ఆతఁడెట్లాజ్ఞాపించిన నట్లు చేయుదము.”

గర్వించి భీష్మపితామహుఁ డిట్లనెను: - “యుధిష్ఠిరా! నీవు మాటిమాటికి నడ్డగించెదవేల? సత్యమును జెప్పనే వలయును. సహదేవుఁడు యథార్థము బలుకుచున్నాఁడు. వాని నడ్డగింపకుము. నీవు పూజింపుము. ఎవరైనను బూజకు విఘ్నమాపాదించినచో నే నొక్కడనే వాని పని పట్టెదను.”

ఇదివిని ధర్మరాజు తలవంచుకొని భగవానునిఁ బూజించుచుండెను. కృష్ణుఁడు నిరపేక్షాభావమున నుండెను. ఆతఁడు శిశుపాలునకును బ్రత్యుత్తర మిచ్చుటలేదు. భీష్మాదుల నడ్డగించుటయునులేదు. ఆతఁడు తనకాలితో నేలపై గీరుచుండెను. శిశుపాలుఁడు క్రోధమునఁ దెలియకుండెను. ఆతఁడు నిరంతరము భగవానుని దూషించుచుండెను. భీష్మునిఁ దిట్టుచుఁ గృష్ణుని నిందించుచుండెను. ఆతఁడెట్లనెను :- “భీష్ముఁడు నపుంసకుఁడు. ఈతఁడు కృష్ణుని భట్టవలెఁ బొగడుచున్నాఁడు. ఈతఁడు పాండవులచేఁ గృష్ణునిఁ బూజింపఁజేయుచున్నాఁడు. అగ్రపూజ సంగతి నట్లుంచి, కృష్ణుఁ డీ సభలో గూర్చుండుటకును యోగ్యుడు కాఁడు. ఈతఁడు వర్ణాశ్రమకుల బహిష్కృతుఁడు. ధర్మమర్యాదా విహీనుఁడు. పిఠికిపంద, ఫారుబోతు, స్వేచ్ఛాచారి. వృష (వృషభాసురుని) భమును జంపినాఁడు. స్త్రీ (పూతన)

హత్యచేసినాఁడు. ఇష్టమువచ్చినట్లు సంచరించును. ఈతనికుల మంతయు శిపింపఁబడినది. ఈతఁడుసత్పురుషుల సభలోఁ గూర్చుండనర్హుఁడుకాఁడు. వీని కులమువారందఱును ద్రాగు బోతులు. ఈతఁడును, నీతని కులములోనివారును జోరులు. పవిత్రులగు ఋషులచేసేవింపఁబడు మధురనువీడి భయమునఁ బారిపోయి సముద్రమునఁ దాగినాఁడు. వీరు ప్రజలను బాధించెదరు. కృష్ణుఁడు కపటి. బహురూపులు ధరించు వాఁడు. మోసగాఁడు, దాసుఁడు, పారుబోతని భావించి జరాసంధుఁ డీతనితోఁ బోరాడలేదు. చేతగాక ఛల, బల, కళా, కౌశలముచేతను నన్యాయముచేతను చాతనినిజంపించి నాఁడు. ఈతఁడు భగవంతుఁడును, సర్వసమర్థుఁడు నై నచో దాగిపారుటెందులకు ? ఈతఁడుబ్రాహ్మణవేషము నేలవైచి నాఁడు. వీనికిబలములేదు, వీర్యములేదు, పిరికి తిండిపోతు. గోవర్ధనపూజా సమయమున నచ్చటి అన్నము నంతయును మెక్కినాఁడు. దీని కాతని కతి గర్వము వచ్చినది. ఈతఁడు రాజులలోఁబూజింపఁబడుటకు సర్వథా అయోగ్యుఁడు.”

సూతుఁడిట్లనెను :-మునులారా ! ఈ విధముగ శిశు పాలుఁ డనేక విధములఁ గృష్ణుని దూషించెను. కాని భగవానుఁడు నీని నన్నిటిని లెక్కించుచుండెను. తిట్టఁగనే గీత గీయుచుండెను. సభలోఁ దిట్టుచుండిన లజ్జించుటలేదు. నిరంతర మాతఁడు తిట్టుచునే యుండెను. తిట్టినకొలఁది వాని

మంగళము నశించుచుండెను. వాని శిరస్సున మృత్యువు తాండవించుచుండెను. కాలము వానినిఁ బ్రేరించుచుండెను. శాస్త్రములలో భగవంతుని గాని, భగవద్భక్తులనుగాని నిందించినచో వినుచుండిన వారి పుణ్యములన్నియును నశించు నని చెప్పఁబడుటచే భగవద్భక్తులగు రాజులు చెవులు మూసికొని లేచి పోయిరి.

పాండవులు సహింపఁ జాలకుండిరి. వారు భగవానుని నిందను విని ట్టుబ్బులెరు. ముఖ్యముగ భీమసేనుఁడు మండి పడి పోవుచుండెను. ఆతఁడు గదను గైకొని శిశుపాలుని మీఁదకుఁ బరువిడెను. అప్పుడు భీష్మ పితామహుఁడు లేచి ఆతనిఁ బట్టుకొని యిట్లనెను :- “భీమా! వీనికి చావు భగవానుని చేతిలో నున్నది. నీవు వీనినిఁ జంపవలదు. కొలఁది క్షణములలో నిచ్చట ఈతఁడు చచ్చిపడఁగలఁడు. హఠాఁతక వాగుచున్నాఁడు. కాలరూపుఁడగు గృష్ణుఁడే వీడిట్లు వాగునట్లు ప్రేరించుచున్నాఁడు. సన్నిపాతకోగి వాగి నట్లీ తఁడు వాగుచున్నాఁడు. వాసుదేవున కన్నియును దెలియును. అందు వలననే ఆతఁడు మానముగ నున్నాఁడు.”

అంత శిశుపాలుఁ డింకను సధికముగఁ గుపితుఁడై యిట్లనెను :- “నేను గృష్ణునకును భయపడను. పాండవులకును భయపడను. పాండవు లొక్కొక్కరుగ పచ్చినను సరే, అండును గలిసివచ్చినను సరియే, నే నెదుర్కొను

టకు సిద్ధముగ నున్నాను. భీష్మా! నీవీ భీముని విడువుము. వీనికి బలగర్వము కలదు. నేడు నే నీతని గర్వము నణచెదను.”

శుక్రుహాస మొనర్చుచు భీష్మ పితామహుఁ డిట్ల నెను :- “శిశుపాలా! ఏమిచేయుదును? వాసుదేవ భగవానుఁడు నన్నడ్డగించుచున్నాఁడు లేకున్న నేను నీకు జవాబు చెప్పవాడనే. ఇంతవాగుడు వాగు నీ జిహ్వాను నేను నటకెడు వాడనే. అందఱ సమ్ముఖమున నీతల నేలపైఁబొరలు చుండెడిదే. సరే, నీ యిష్టము వచ్చినట్లు వాగుకొనుము.”

అంత శిశుపాలుఁ డిట్లనెను :- “కృష్ణుఁడు కపటి, చోరుఁడు, మోసగాఁడు. వీనిపూజను నేను సాగనీయను. ఎన్నటికిని సాగనీయను. ఈ రాజులందఱును నాపక్షమున నున్నారు. వీరందఱకును నేను సేనాపతినై యుద్ధమొనర్చెదను.”

ఇదివిని అరున, భీమ, నకుల, సహదేవులును, మత్స్య దేశపు రాజును, కేకయ, సృంజయ రాజులును దమతమ అస్త్ర శస్త్రములను దీసికొని యుద్ధమొనర్ప నిలుచుండిరి. వారందఱును శిశుపాలుని జంపఁదలఁచు చుండిరి కాని మధ్య నిలుచుండి కృష్ణుఁ డందఱ నడ్డగించెను.

సూతుఁ డిట్లనెను :- “మునులారా! ఇప్పుడు శ్రీ కృష్ణుఁడు శిశుపాలు నెట్లు వధించినదియు ముందు చెప్పఁగలను.”

శి శు పా ల వ థ

శ్లో. తావదుత్థాయ భగవాన్ స్వాన్నివార్య స్వయం దుషా ।

శిరః క్షురాన్త చక్రేణ జహరాపతతో రిపోః॥

శ్రీభాగ. ౧౦. స్కం. ౭౪ ఆ. ౪౩ శ్లో.

వ. ....అమ్ము కుందుం డ్రాగహుబున లేచి తన కట్టె
దుర నెదిర్చి యున్న శిశుపాలుని రూక్షేక్షణంబుల నీక్షిం
చుచు నా క్షణంబ తన్న స్తకంబు నిశిత ధారాకరాళం
బైన చక్రంబున నవక్రపరాక్రముండై రుధిరంబు దొరఁ
గందునిమె.”

—శ్రీమదాంధ్రభాగవతము.

జీవుఁ డవశుఁడు, ప్రభుఁ ప్రేరణముచేత నే అన్నియు
జరుగుచుండునను ధృఢమగువిశ్వాస ముండినచో సుఖ దుఃఖ
ములు, లాభాలాభములు, శుభాశుభములు, పుణ్యపాపములు
జయాపజయము లందన్నిటిలోను సమముగ నుండును. వాని
కే విషయ మందును నుద్వేగము కలుగదు. అఖలేశ్వరుని
ఆజ్ఞలేనిది ఆకై నను గదల దనునది ధృవసత్య మగుచో,
నెవఁడైనను నిందాస్తుతు లొనర్చుటలో స్వతంత్రత యే
మున్నది ? భగవంతు డెవనిచేత నిందింపఁ జేయునో, అవ
శుఁడై ఆతడు నిందించును. ఎవనిచే స్తుతింపఁ జేయునో ఆత
డవశుఁడై స్తుతించును. భగవానునకు నిందాస్తుతులు సమా
నములు. ఆతఁడు తనకు వందన మొనర్చు వారికిని, నిందఁ

నొసర్చువారికిని నొక్కటేగతినిఁ బ్రసాదించును. ఆతనితో నే సంబంధమును బెట్టుకొన్నను సంసారమును దాటినట్లే.

సూతుఁ డిట్లనెను :-“మునులారా ! శిశుపాలుఁడు భగవంతుని జాల చెడ్డ మాటలను బలుకు చున్నాడనియు, నొక్కొక్క మాటకే ఆతఁడు వధార్హుడని పాండవ పక్షఁ మందలి రాజులందఱును వానిని జంపఁబోగా భగవానుఁడు వారినందఱ నడ్డగించి యిట్లనెను:-“మీరీ దుష్టుని జంపకుడు. నే నింత వఱకు మాత్ర త్త కొసంగిన మాటను బట్టి నహించి యుంటిని. ఇప్పు డీతని యపరాధము పరాకాష్ఠ నందు కొనినది.”

అంత ధర్మరా జిట్లనెను :-“ప్రభూ ! నీవు నీలత్త కేమి వరము నొసంగితివి. నీ వింతవఱ కేల మెదలక కూర్చుంటివి ? నీ వింతవఱ కొక్క శబ్దమునైన నేల పలుక లేదు ? నీవు నేలపై గీతలుగీయుచుండిన దెందులకు ? ముందు మాకీ ప్రశ్నలకుఁ బ్రత్యుత్తర మొసంగిఁ తర్వాత శిశుపాలునిఁ దండింపుఁడు.”

ఇది విని అందఱును వినునట్లు మేఘ గంభీర స్వరమున ధర్మరాజును సంబోధించుచు నిట్లనెను:-“ధర్మరాజా ! నా కైదుగురు మేనత్తలు కలరు. ఒక మేనత్తకుమారులు మీరు. శ్రుతశ్రవయను నొక మేనత్తను జేదిదేశపురాజగు దమఘోషున కెచ్చి పెండిలి చేసిరి. ఆమె కడుపున నీ దుష్టు

డగు శిశుపాలుఁ దుదయించినాడు. వీఁడు నాకు మేనత్తఁ కుమారుఁడు. వీఁడు పుట్టిఁపుడు వీనికి నాలుగు చేతులును, మూఁడు కండ్లు నుండెను. వీఁడుపుట్టినపుడు పిల్లలవలె నేడువ లేదు. గాడిదవలె నేడ్చెను. దీనినిగాంచి మేనత్త మేనమామలు చాల దుఃఖించిరి. అప్పు డాకాశవాణి యిట్లు పలికెను :-
 “వీడు బలవంతుఁడును, శూరవీరుఁడును, శ్రీమంతుఁడును గాగలఁడు. మీరీతనికి భయపడ వలదు. ఈతడు మహా కాలునకు దక్క యింకెవనిచేతను జావఁడు. ఈతనిఁ జంపు వాడు భూమిపై బుట్టి యున్నాఁడు.”

ఇది విని మాఅత్త చేతులను జోడించుకొని వినీత భాషముతో నిట్లనెను :- “మాకే దేవత యీవిషయమును జెప్పు చున్నాఁడో, ఆతఁడు వీఁడెవరిచే జచ్చునో తెలుపఁ వలయును.”

అప్పు డాకాశవాణి యిట్లనెను :- “వీఁ డెవరి చేతిఁ లోనికిఁ బోయినప్పుడు వీని మూఁడవ కన్ను, రెండుచేతులు మాయమగునో వాని చేతిలో వీఁడు చచ్చును. మేమును నిట్టి యద్భుత బాలకుడుఁ పుట్టినాడని విని బలరామునితోఁ గూడి చూచుటకు బోయితిమి. దేశదేశాంతర రాజులును వీనినిఁ జూచుటకు వచ్చిరి. ఏ రాజు చేతిలోనికి బోయినను వీని కన్నులు, చేతులు జారి పడిపోవలేదు. మా మేనత్త నాచేతికిని యిచ్చినది నాచేతిలోనికి రాఁగానే వీని రెండు

శేతులును ఒకకన్ను ఊడిపడినవి. దీనిని గాంచి మామేనత్త భయపడి మిక్కిలి దీనతతో నిట్లనెను:-“కృష్ణా! నీవు దీన రక్షకుడవు. భయభీతుల భయమును బోగొట్టు వాడవు. నాపైఁ గృపజూపుము. నాకొక వరము నొసంగుము.”

నే నిట్లంటిని:-“అత్తా! నీవేమి పలుకు చున్నావు? నేను నీబిడ్డను, నీవేది చెప్పిన దానినిఁ జేసెదను.”

మేనత్త యిట్లనెను :-“నాయీ బాలునిపైఁ గృపఁ జూపవలయును,వద్దైన నపరాధ మొనర్చినను వీనిని త్షమింప వలయును. వీని యపరాధములపై దృష్టిని బెట్టరాదు.”

నేనిట్లంటిని :- “అత్తా! నీవొక్క అపరాధమను చున్నావు. చంపఁదగిన తప్పులు నూఱుచేసినను నేను వీనిని త్షమించెదను. నూటికి మించి ఒక్క తప్పును జేసినను నేను వీనిని త్షమింపను.”

మేనత్త యిట్లనెను :- “నాకు కావలసిన దదియే నాయనా! వీని యపరాధములను నూటిని త్షమింపవలయును.”

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు ధర్మరాజుతో నిట్లనెను:-“ధర్మరాజా! నేనింతవఱకును నీతని వాక్యములకు సహించి యూరకుండిన దందులకే నేను వీనియొక్క ఒక్కొక్క తిట్టున కొక్కొక్క గీతను గీయుచున్నాను. మీరెవరై ననువచ్చి వీనిని లెక్కింపుఁడు. ఇవి నూటింటికి మించినవి. ఇప్పుడు

నేను మామేనత్త కొసంగిన వాగ్దాన బంధనములో లేను, ఇంక నేను వీనినిఁజెందెదను. ఎవరును దోషమెంచవలదు.”

ఇది విని శిశుపాలుఁడు కిలకిల నవ్వుచు నిట్లనెను :-
“కృష్ణా ! నీవూరక వాచాలుఁడవు. గొప్పగొప్పవారును నీవు వశము చేసికొనునట్లుగా మాట్లాడు చుందువు. మేనత్తకు వాగ్దానమని చెప్పుచు నీపిటికితనమును ఋజువుచేసికొన్నావు. నాకు నీకృప అక్కఱలేదు. నీలో బలవీర్యము లుండినచో రమ్ము. నాతోఁబోరాడుము.” అని పలికి ఆతఁడు కృష్ణునిపైఁ బ్రహార మొనర్చుటకై పరువిడెను.”

సూతుఁడిట్లనెను:- “మునులారా ! శిశుపాలుని యీ అహంకారపూరితములును, నీచతాయుక్తములు నగు వాక్యములను విని, ఆతఁడు తన మీఁదకు వచ్చుచుండుటను గాంచి కృష్ణుఁడతని మీఁదకు తీక్షణమగు సుదర్శనచక్రమును విడిచెను. ఆచక్రము వలన నాతని శిరస్సు తెగెను. అందఱును నాశ్చర్యమును జెంది, విస్మయమై చూచిరి. శిశుపాలుని శరీరమునుండి వెలువడిన తేజము ఆకాశ విద్యుత్తు భూమిలోఁ బ్రవేశించినట్లును తుద్రనది మహానదిలోఁ బ్రవేశించినట్లును, మహానది సముద్రములోఁ బ్రవేశించినట్లును గృష్ణునిలోఁ బ్రవేశించెను.”

శిశుపాలుఁడు చావఁగనే గొప్పకోలాహలము జరిగెను. శిశుపాలుని పక్షమువారు శాంతులైరి. కొందఱి

తలో మెల్లఁగా జారుకొనిరి. లోలోపల శిశుపాలుని పక్షమున నున్నవాడును బైకి పాండవుల పక్షమున నున్నట్లు మాటిమాటి కిట్లునుచుండిరి. ఈ శిశుపాలుఁడు ధూర్తుఁడు కృష్ణుఁడు వీనినిఁ జంపి మఁచిపని చేసినాఁడు. ఈ యజ్ఞమునకు వీఁడు విఘ్నము నాపాదించినాఁడు.”

ఇది విని శౌనకుఁడిట్లనెను :- “సూతా ! భగవానుని ద్వేషించు శిశుపాలునకు సాయుజ్యము క్తి యెట్లు కలిగినది ? ఈతని తేజము భగవంతుని యందెట్లు కలిసినది ?”

సూతుఁడిట్లనెను:- “స్వామీ ! వీఁడు భగవానుని ద్వారపాలుఁడు. క్రద్ధులై సనకాదులు జయవిజయుల నిర్దరిని నసురులు కండని శపించిరి. మూఁడవ జన్మమున భగవానుని చేతిలోఁజచ్చి, ఆతనిలోఁగలిసి మరల వైకుంఠమున భగవానుని పార్షదులు కాఁగలరనిచెప్పెను. మొదటి జన్మమున వీరు హిరణ్యాక్ష, హిరణ్య కశిపులైరి. రెండవ జన్మమున రావణ కుంభకర్ణులైరి. మూఁడవజన్మమున శిశుపాల దంతవక్త్రులైరి. శిశుపాలుని ధర్మజ రాజసూయమునఁజంపి మాధవుఁడుముక్తి నొసంగెను. ముందు దంతవక్త్రుని వృత్తాంతమును జెప్పెదను.

ఈ విధముగ మిక్కిలి వైభవముగ శిశుపాలుని బలి అయిన తర్వాత ధర్మజ రాజసూయము పూర్తియయ్యెను. ఆ యజ్ఞమును గాంచి అందఱును సంతసించిరి. కేవలము

దుర్యోధనున కొక్కనికే మిక్కిలి . బాధ కలిగెను. ధర్మ రాజును యజ్ఞాంతమున నవభృథ స్నానమును మిక్కిలి యుత్సాహముతో నొనర్చెను.”

అంత శౌనకుఁడిట్లుడిగెను :- “సూతా ! మాకు ధర్మ జుని రాజసూయ యజ్ఞ ముయొక్క అవభృథ స్నానవృత్తాంత మును జెప్పఁడు. దీనితోఁ బాటుగా నింతవై భవముగ యజ్ఞ ము జరిగి, యింతమంది సంతసింపఁగా దుర్యోధనున కేల బాధ కలిగినది ? ఆతని ధర్మరాజు గొప్పగ సన్మానించెను గదా ! ఒక విధముగ నాతనినే సామ్రాట్టుగ నొనర్చెను గదా ! గొప్ప గొప్ప రాజులందఱు నాతనికే కానుకల నర్పించి ప్రణామము లర్పించిరి కదా ! అట్టియెడ నాతని కేల క్లేశము కలిగినది ?”

సూతుఁడిట్లనెను :- “స్వామీ ! ద్వేష మున్నప్పుడు మంచివిషయములును జెడ్డగఁ దోచును. వారి అభ్యుదయ మునను క్లేశము కలుగు చుండును. సరే ! ఇప్పుడు నేనా కథనే చెప్పెదను, వినుఁడు.”

ధర్మజ రాజసూయ అవభృథ స్నానము.

శ్లో॥ ఋత్విక్సదస్య బహువిత్సు సుహృత్తమేషు
స్వీష్టేను నూసృత సమర్హణ దక్షిణాభిః॥

చైద్యేచ సాత్త్విక పతేశ్చరణం ప్రవిష్టే
చక్రస్తతస్త్వవభృథ స్నపనం ద్యునద్యామ్.

—శ్రీభాగ. ౧౦ స్కం. ౭౫ ఆ. ౮ శ్లో.

వ. అంత ధర్మనందనుండు ఋత్విగ్గణంబులను సదస్యులను
బహుదక్షిణాలం దసిపి వివిధార్చనలం బూజించి యవబృథ
స్నాన క్రియా పరితోషంబున.

నిజ సామ్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగా నజాతశత్రుండు
గంగాప్రవాహంబున కరిగి యందు నిజవధూయుక్తుడై
శాస్త్రోక్త ప్రకారంబున నవబృథస్నానంబాచరించె.

—శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము

పశువులకును మానవులకును నిదియే భేదము. పశు
వులు తమకొఱకు నూతనమర్యాదను స్థాపించుకొనఁజాలవు.
వెనుకటి మర్యాదను విడువఁజాలవు. మానవులు తమకొఱకు
నూతన సామాజిక, ధార్మిక మర్యాదలను దేశకాలానుసార
ముగ స్థిర మొనర్చుకొనును. ప్రాచీనాచారములను నుల్లం
ఘింపఁగలరు. ఒకానొకప్పుడవి హితమైనవి. మఱొకప్పుడు
విహితమగు చుండును. హోళికా దినమున శ్వపచస్పర్శ
విహితమగును. కులవతియగు నవవధువు సాధారణముగఁ
గొంచెము దాగియుండుట నియమము; కాని వివాహసమ
యమునను, మరణాదులందలి శోక సమయమునను బర్వ
ములు, ఉత్సవములందును నీ నియమము శిథిలమగును.
అప్పుడామె అందఱుండునకును వచ్చును. ఉత్సవ పర్వము

లందును, హోళికాది వసంతోత్సవము లందును; ఇతర శుభ కార్యములందును, సరసతాప్రవాహము స్త్రీల ద్వారానే ప్రవహించును. వారు తమ మఱఁదులకడ సరసక్రీడ లొనర్చి తాము సంతోషించుటయే కాక సమస్త దర్శకుల హృదయము లందును నొకవిధమగు సుఖద సరసతాగంచారము కలుగును.

సూతుఁడిట్లనెను:-“మునులారా ! యుధిష్ఠిరుని రాజ సూయయజ్ఞము మిక్కిలి వైభవముగ నెఱవేరెను. ఇప్పుడు బ్రాహ్మణాదులకు భోజనముల నిడి ధర్మరాజు మిక్కిలి వైభవముగ యజ్ఞమం దవభృథస్నాన మొనర్చుటకై తన పరివారముతో భాగీరథీ తటమునకుఁ బోయెను. ముందుగా ద్రాపదీ దేవితోఁగూడి రథమందు కూర్చుండి పోవుచుండెను. దేవేంద్రునిఁ బరివేష్టించి సురగణము వెడలున ట్లాతనిబట్టుకొని యదు, సృంజయ, కాంభోజ, కురు, కోసలాది దేశముల రాజులు ధర్మరాజు ననుగమించుచుండిరి. రాజుల మణిమయముకుటములు సూర్యప్రకాశమందు మెఱయుచుండెను. వారి కంఠములం దుండిన సువర్ణమాక్తికహారములు మెఱయుచుండెను. రథ, గజ, తురగ, పదాతిదళ సైనికులు కోలాహల మొనర్చుచుండిరి. అందఱకంటె ముందుగాఁ దాళ మృదంగ, శంఖ, పణవ, డోలు, ఆనక, గోముఖాది వేలకొలఁది వాద్యములను మ్రోగించువారు పోవుచుండిరి. వారి వెనుక నృత్య

మొనర్చు నర్తకీ సమూహము పోవుచుండిరి. వారి వెనుక గుంపులు గుంపులుగ వాద్యముల వారును, గాయకులును బోవుచుండిరి, వారి వీణా వేణు, మంజీరాది మధుర వాద్యముల మధురధ్వని హృదయమం దొకవిధమగు సరసత నుత్పన్నము గావించుచుండెను. వేదజ్ఞులగు బ్రాహ్మణులు సస్వరమున వేదధ్వను లొనర్చుచుండిరి. ఋత్విజ, పురోహిత ఋషి, ముని, రాజాది పరివృతుఁడై మిక్కిలి యుత్సాహముతో వెడలుచుండెను. ఆతని ప్రక్కన వనమాలా విభూషితుఁడగు వాసుదేవుఁ డుండెను, ధర్మరాజుని నల్వరు సోదరులు సేవలో సంలగ్నులై యుండిరి. ఈ విధముగ నగరము వెలువడి మిక్కిలి యుత్సాహముతో గంగాతటమునకు వచ్చిరి. శ్రీకృష్ణుని పదునాఱువేల నూట ఎనిమిదిమంది భార్యలును నితర రాజవత్సులును శిబికల నారోహించియు, రథముల నెక్కియు వారి చుట్టును సశస్త్రాస్త్ర సైనికులు కాపలాకాయుచుండ చందన, మాల్య, బహుమూల్యాభరణముల నలంకరించుకొని, ఆహ్లాదోత్సాహములతో యజ్ఞాంతావభృథ స్నానమునకై వచ్చిరి.

గంగాతీరమునకు రాగానే అందఱును మృత్తికా, పంచగవ్య, అపమార్గ, దూర్వా, కుశ, యజ్ఞ భస్మాదులచే విధ్యుక్తముగ స్నానమొనర్చిరి. స్నానానంతరము క్రీడ ప్రారంభమయ్యెను. అవభృథ స్నానమున హోళికవలె

నుత్సవము జరుగును. పరిహాసములందు పలుకరాని పలుకులను బలుకుచుందురు. ఒకరిమీఁద నొకరు జల, తైల, వధీ, క్షీర, కుంకుమ, కేసరమిళిత జలములను జల్లుకొనుచుందురు. వరుసగల స్త్రీలును, బురుషులును నొకరిమీఁద నొకరు జలములను జల్లుకొందురు.

ద్రౌపది ధర్మరాజుతోఁ గొంగులు ముడివైచుకొని స్నానము చేయుచుండ నాతని సోదరులును దమతమ భార్యలతోఁ గొంగులు ముడివైచుకొని నిలుచుండిరి. ఆ సమయమునఁ గృష్ణుఁడు తప్పించుకొనెను. ధర్మరాజు నల్లువైపులనుగాంచి వాసుదేవుఁడు లేక అవభృథ స్నానమెట్లనెను. కృష్ణుఁడు రథముపై నున్నాఁడని ఎవరో చెప్పిరి. వెంటనే అర్జునుఁడు పరువిడిపోయి ఆతనిఁగొని వచ్చెను. ఆతఁడు రాననుచుండిన సీతఁ డొప్పుకొనునా? నవ్వి ధర్మరాజిట్లనెను :- “శ్యామసుందరా! నీ దొంగ దాగుడులింకను బోలేదే. నీవు లేకున్న నిచ్చటేమి జరుగఁగలదు? నీవు లేకనేను స్నానమెట్లు చేయుదును? నీవు నాయెదుటనుండుమా.”

నవ్వి అర్జునుఁడిట్లనెను :- “మహారాజా! ఒంటరిగా వచ్చుటెట్లు? గృహస్థు అట్లు రారాదుకదా! మీరెట్లు కొంగుముడి వైచుకొని స్నానమొనర్చు చున్నారో, అట్లే యీతఁడును జేయవలయును.”

సహదేవుఁ డిట్లనెను :- “మహారాజా! దాని ఉపాయము నాకు దెలియును. పదునాఱువేల నూటయెనిమిది

పీలకను నొక్కచో ముడివైచి వానిని గృష్ణుని పీతాంబరము నకుఁ గట్టవలెను. తోఁగలవలె వేలాడు నా పీలికలకొక్కొక్క భార్య చీరెకొంగును ముడివైవలయును.”

ఇది విని నవ్వుచు ద్రౌపది యిట్లనెను :- “అట్లైన మా చెల్లెలు సుభద్ర పంటపండినది. ఆమె అందఱ కొంగులను మా అన్న ఉత్తరీయమునకుఁ గట్టఁగలదు.”

ఇంతలోనే అర్జునుఁడు గుడ్డపీలికలను దీసికొనివచ్చెను. వానిని శ్యామసుందరుని పీతాంబరమునకు గట్టెను. అప్పుడు ద్రౌపది యిట్లనెను :- “మీరేమి చేయుచున్నారు. పీలికలను గట్టు పని మా చెల్లెలు సుభద్రది.”

నవ్వి అర్జునుఁ డిట్లనెను :- “ఒక ప్రక్కనుండి నేను గట్టెదను. ఇంకొకప్రక్కనుండి సుభద్ర కట్టఁగలదు.”

భీమసేనుఁడు కృష్ణుని గట్టిగాఁ బట్టుకొనెను. ధర్మరాజు నవ్వుచుండెను. మిగిలిన రాజులు పొట్టలుబ్బి పకపక నవ్వుచుండిరి. సుభద్ర తన సన్ననివేళ్ళతో రాణుల చీరెలకు ముడివేయుచుండెను. రాణులు నవ్వుచు సిగ్గుచేఁ దలను వంచుకొనిరి. కొందఱు వెనుక నిలువఁబడిరి. అప్పుడు నకుల సహదేవులు వారిని ముందునకుఁ బొమ్మనిరి. సరసతా ప్రహహము ప్రవహించుచుండెను. క్షీర, దధి, ఘృత, పసుపు కలిపిన నీరు మొదలగు రసములతోఁగూడిన ఘటములను వేలకొలఁదిగఁ దెచ్చియుంచిరి. చందన, కేసర : స్తురీ, గంధము

లతోఁ బెద్దపెద్ద బిందెలు నింపబడియుండెను. ధర్మరాజు పత్నులు కృష్ణుని పత్నులపై రసములను జల్లుట నారంభించిరి. శ్రీకృష్ణుని పత్నులును దమ మఱఁదుల నిట్లే జుట్టు ముట్టిరి. ఇంతలోఁ గృష్ణుఁడును బాల్గొనుచుండెను. ఆతఁడు రసరూపుఁడే. ఆతఁడా రసములను బిచికారులలో నింపి స్త్రీలనందఱను దడిపివైచెను. సన్నని వారి చీరెలు తడియుటచే నవి శరీరమున కంటుకొని, వారి శరీరమంతయును గనఁబడుచుండెను. మాటిమాటికిని వారు కృష్ణునిపైఁ జల్లుటచే వారి కొప్పులందలి పూలు జారుచుండెను. కేశపాశము లూడి విఱియఁబడెను. అందఱును గలిసి శ్యామసుందరుని వివశుని గావించిరి. ఆతని నోడించిరి. ఈతని కజితుఁడను బేరు గలదు. కాని యిచ్చట నాతఁడోడి పోయెను.

ఇతర రాజు లందఱును వారాంగనల మీఁద తైల, గోరస, చందన, హరిద్రా, కేసర గంధములను జలములను జల్లిరి. వారికిఁ బూయుచుండిరి. వారును వీరిమీద జందన, కేసర గంధములను లేపన మొనరించు చుండిరి. వారిని గంగాజలముచే దడిపి వైచిరి. రాణులు లజ్జాపూర్వకముగ నవ్వుచుఁ బ్రపుల్ల వదనములతో శ్రీకృష్ణుని, ఆతని మిత్రులను, బంధుబాంధవులను బురికొల్పు చుండిరి. ఆ సరస క్రీడలను గాంచిన మలిన బుద్ధి కలవారికి ఖోభ కలుగుచుండెను. అమల విమలమతిగల మనీషులు దీనిని మాధవుని

మోహినీ మాయగాఁ దలఁచుచు మోదమందుచుండిరి. ఈ విధముగఁ జాలసేపు వినోదక్రీడ జరిగెను.

క్రీడానంతరము ఋత్విజులు యుధిష్ఠిరునకు పత్నితో సహా యజ్ఞావభృథ స్నానమును సాంగోపాంగముగఁ జేయించిరి. తదనంతరము ఆచమనము చేయించి, అంతిమ స్నానమును జేయించిరి. అప్పుడందఱును బయటకు వచ్చి వస్త్రములను మార్చుకొనిరి. ఆ సమయమున వాద్యములను వాయించు వారుల్లాసముతో గంగాతటమున నిలుచుండి మధుర స్వరములతో వీణాది వాద్యములను వాయిచిరి. వారి తాళములలోఁ దాళములను గలిపి ఆకాశమున దేవతలు దుందుభులను మ్రోయించిరి. దేవత లాకాశము నుండి పుష్పవృష్టినిఁ గుఱిపించిరి. మహారాజు స్నానముచేసిన తరువాత సమస్త వర్ణములవారును గంగలో స్నాన మొనరించిరి. భూమిమీద నుండిన బ్రాహ్మణులును, ఋషులును, ప్రజలును సార్వభౌముఁడగు యుధిష్ఠిరుని మీద బుచ్చవృష్టిని గురిపించిరి. అవభృథ స్నానమునఁ గలిసి స్నాన మొనరించిన వారి పాపము లన్నియును బాటిపోవును. నిష్పాపులగుటయే కాక అవభృథ స్నాన మొనరించిన పుణ్యమును లభించును. స్నానానంతరము ధర్మరాజు తన పత్నులతో సుందర సువర్ణమండిత దివ్యరథముపై 'బయలుదేరెను. ఆతఁ డప్పుడు తారలమధ్య నున్న బూర్ణచంద్రుని వేలకొలఁది రాజులు కొలుచు

చున్నట్లుండెను. ఆతఁడు పట్టువస్త్రములను, ఆభరణములను ధరించిన తరువాత సంతోషముతో ఋత్విజులకును, సదస్యులకును, అన్య బ్రాహ్మణులకును బహుమూల్యము లగు వస్త్రాభరణముల నొసంగి సత్కరించెను. అనంతరము తన సంబంధులకును. సుహృద, మిత్ర, కుల పరివారములోని వారికిని, పండితులకును సన్మానము గావించెను.

అవభృథ స్నాన సమయమునఁ గొందఱ ముఖములు నల్లనయ్యెను. కొందఱకు బసుపయ్యెను, కొందఱ ముఖమునఁ బెరుగు అతుకుకొని యుండెను. కొందఱకు బురదఁ అయ్యెను. కాని స్నానముచేసిన తరువాత దర్శనీయులైరి. అందఱును సుందరములును బహుమూల్యములునగు వస్త్రములను, కంచుకములను, ఉత్తరీయములను, పాగాలను, మణిగుయ మకుటములను ధరించిరి. అందఱ చెవులకును గుండలములు వ్రేలాడుచుండెను. అందఱ కంఠము లందును సుందరములగు మాలలును, బహుమూల్యములగు హారములు నుండెను. స్త్రీలును నూతన వస్త్రాభరణములను ధరించి, షోడశ శృంగారములను గావించుకొని, కంకణ, కింకిణి, బంగారు వడ్డాణములు మొలనూళ్ళచేతను మెఱుగు తీగలవలె నటునిటు వయ్యారముగఁ దిరుగుచు దశదిశలను బ్రకాశింపఁ జేయుచుండిరి. ఆ సమయమున ధర్మరాజు కొల్లలుగ ధనమును బంచి పెట్టెను. యాచకులకు గోరి నట్లొసంగెను. వచ్చిన వారందఱు మరల నట్లే మిక్కిలి ఆనందముతో నింద్రప్రస్థములకు జేరుకొనిరి.

వచ్చినట్టి అతిథులింద్ర ప్రస్థమున నెన్నో వర్షములుండిరి. యజ్ఞమైన తరువాత వారందఱును దమతమ గృహము బోవ నుత్సహించిరి. అందువలన ధర్మరాజు నుండి ఆనుమతిని గైకొని ఋత్విజ, సదస్యులును, యజ్ఞమును జూడ వచ్చిన బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు తమ తమ గృహములకు బోయిరి. రాజులందఱును బోవలయునని పట్టు పట్టిరి. ధర్మరాజు మిక్కిలి సన్మానముతో వారికి వీడ్కోలు నొసంగెను. తమ బంధువులను బంధువులకు తన తమ్ములను దమ రాజ్యము సరిహద్దు వఱకును బంపెను. అందఱును వెడలిపోగానే ధర్మరాజునకు మిక్కిలి చింత కలిగెను. ఆడ పిల్ల నత్తవారింటికి బంపిన తరువాతను, ఉత్సవమైపోయిన తరువాతను జాలచింతగా నుండును. ఆ సమయమున శ్యామ సుందరుఁడు సంకోచించుచు నిట్లనెను :- “ధర్మరాజా! మిమ్ముల నందఱును వదలి నాకు బోవలయునని లేదు. కాని ద్వారకాపురి యందును జాలకార్యములు కలవు. నాకును బోవుట కనుజ్ఞ నొసంగుము.”

ఇది వినఁగానే ధర్మరాజు కన్నులు నీరు కారెను. అత డవరుద్ధ కంఠముతో నిట్లనెను :- “వాసుదేవా! నీవు లేకున్నచో నిచ్చటంతయును శూన్యముగ నుండును. నేడు సమస్త బంధువులును, స్నేహితులును, రాజులును బోవుటచే నాచిత్తము చింతతో నిండిపోయినది. నీ వుండుటచే

మనస్సెట్లు నిలిచి యున్నది. నీవును బోయినచో నాగతి
యెట్లుండునో గదా! నీవు నా ప్రార్థన నంగీకరించి కొన్నా
భృండు వలయును.”

సూతుఁడట్లనెను :- మునులారా! ధర్మరాజు బల

వంతమొనర్పఁగా నింకఁ గొన్ని దినములు శ్రీ కృష్ణుఁ
డచ్చట నిలిచిపోయెను. ఆతఁడు ద్వారకకు తన పుత్రుఁ
డగు సాంబుని మొదలగు వారినిఁ బంపివైచెను. తానింకఁ
గొన్నదినములుండి వచ్చేదనని చెప్పిపంపెను. తమ కలము
వారగుటచే దుర్యోధనాదులును గొన్ని దినములింద్రప్రస్థ
మున నుండిరి. శ్రీ కృష్ణభగవానుని కృపచే ధర్మరాజు తన
మనోరథ సాగరమును సుగమముగ దాటెను. భగవదను
గ్రహముచే నాతని కోరిక లన్నియును బూర్ణములయ్యెను.
యజ్ఞమందలి ధర్మరాజు వైభవమును గాంచి అందఱును
మిక్కిలి సంతసించిరి. అమృతమును ద్రాలిన నెంతగాఁ
దృప్తిని సంతోషములను జెందెదరో, అట్లే యజ్ఞమును
జూడవచ్చినవారందఱును మిక్కిలి సంతోషమును జెందిరి.
అందఱును నానందము కలిగినది కాని యజ్ఞవైభవమును
జూచి దుర్యోధనుఁడు మాత్రము చాల క్లేశమును జెందెను
పాండవుల! అభ్యుదయమును గాంచి ఆతఁడు లోలోపల

మండిపడి పోవుచుండెను. ఈర్ష్యావశమును నాతనికి
 పట్టకుండెను. ఆ సమయమున నొక దుష్టురటసము జరిగి
 దానిని నేను మీకు వర్ణించి చెప్పెదను”.

ధర్మజ రాజసూయము సమాప్తము.

